6
10-8
91

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
7 B
4

6-10, 8, 91

XXVIII. 1. 57
K. 1. 51

Stanislai Ori-
CHOVII RVTHENI, DE LEGE Cœlibatus, contra Syricium in Concilio habitâ Oratio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

EIVSDEM STANISLAI AD *Iulium Tertium Pont. Max. Supplicatio, de approbando matrimonio à ſe inito.*

ITEM,

De bello aduerſus Turcas ſuſcipiendo, ad Equites Polonos, Turcica prima.

Ad Sigiſmundum Poloniæ Regem, Turcica Secunda.

SOCIETATIS IESU IHS

BASILEAE.

STANISLAVS ORICHONIVS RVthenus, *ad quendam amicum ſuum.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

COelibatum ad te mitto; opus à me promiſſum, & à uobis olim expectatū. Quod ſi expectationi nō reſpōdet, cogitare debetis, hęc ab homine Sarmata, eoq́ Rutheno, conſcripta eſſe: cuius barbarum nomē facilè à uobis impetrabit ueniam, ſi alicubi fuerit à me in opere titubatum. Occurrent enim pleraq́ fateor, quæ à ſeueris hominibus reprehendi poſſint. Sic enim ſcortationem interdum ipſam pepuli, ut rem turpem non multò ſępe honeſtiori uerbo exęquarem. Verùm tu nos iſthic defendes. Et quoniam bonorum uirorum hortatu iſta ſcripſimus, da operam, ne abſque patrono iſthic condemnemur. Leges itaq́ tu hæc cū Cromero noſtro, & cū cæteris: cum ijs uerò præſertim, apud quos non cognoſcendi ſolum, ſed etiam ignoſcēdi ſit locus. Intelligo, quanto cum periculo hæc ad uos mittam.

Nam tantum poteſt nunc cœlibatus hic noſter apud multos, ut in ipſo etiam ſtupro reprehendi nequeat abſq; periculo. At ego qui ueritatem mendacio à me detineri nolo, hæc ita edo, ut paratus ſim hæc capite tueri, ſi argumento non potero. Sed non prius tamen producet hoc opus à me, quàm à uobis fuero factus certior, quid de illo ſentiatis uos. Nã me huius ſanè nõ pœnitet. Et quoniã parẽtes ipſi fauẽt poſtremis magis fœtibus, q̃ primis, illosq; etſi ſecus ſint, laudãt magis: ſic ego quoq; magis neſcio q̃ modo delector hoc opere, quod poſt alia opuſcula noſtra nũc ſum enixus. Nã trifariã oratione partita, illa officia oratoris ſumma, quæ ſunt, docere, delectare, mouere, retinere ſtuduimus, quodlibet in qualibet orationis parte. Nã in prima parte preſſius diſputamus de legib. ipſis, in ſecunda delectare uoluimus, in tertia mouere. In qua omni genere amplificationis exarſimus, at nõ aſſequimur fortaſſe: fateor, conamur

tamen

tamẽ certè quidẽ. Quare tu perfer priorũ in legẽdo moleſtiã: et cũ media et poſtrema legeris, tum demum ſtatue de oratione ipſa tota. Ego iam hãc deſpondi hiſce tribus: Tarnouio, Cmitæ, atq; Gorcæ. Opus etiam ut Cracouiæ excudatur, non multum laboro. Nam ſi iſthic obſeſſæ ſunt à Monachis chalcographicę officinæ, certè excudetẽ alibi, ſi uobis labor noſter probabitur. Petrũ Royſiũ Hiſpanũ iubebis ſaluere meis uerbis: & cũ hoc uel in primis cõmunicabis opus noſtrũ. nã is bonus autor ſuorũ, non peſſimè aliena iudicat. Oſij uerò ſuffragia, tametſi, ut tu ſcis, plurimi facio: quia tamẽ ſentẽtia ipſius à noſtra diſſidet, uereor ne huic noſtrę cauſæ ſit iudex parũ propitius, et nos quoq; ſcortatores citius ꝙ cõiugatos pferat in Eccleſia. Vale, et ſi hęreſeos ob matrimoniũ à ſcortatorib. condẽnabimur, ſignifica. nam ſcio de capite meo fore comitia, quòd laruam detraxerim ſpurciſſimæ pudicitiæ.

AD ROMANVM PONT. COElibatus autorem.

Da plantã mihi, des animal Papa ſtulte uel unum,
Quod premat, & nolit ſemel habere ſuum:
Iure tuo caſtus uiuam, & ſine coniuge cœlebs:
Te caſtum credam, ſacrificosq́; tuos.
Quod ſi tu ſpurios habeas, habeantq́; ſequaces
Scorta fututores, ſtirps docet eſſe patres:
Ah fugiam properè à Sodomæ mortisq́; miniſtro:
Naturæ atq; Dei iura ucrenda ſequar.

IN ORATIONEM STANISLAI *Orichouij, contra cœlibatus impuri pertinaces defenſores.*

Non ita, cum toto denſantur nubila cœlo,
Turbidus æthereo Iuppiter axe tonat:
Qualiter accenſus cœleſti Orichouius ira,
Sacrilegi in Papæ turpia monſtra tonat:
Nulla Gomorritas quæ celet, reſtat imago,
Omnia multiplici picta colore uides.
Perlege ſuccinctum modo lector amice libellum,
Cunctaq́; iudicio candidiore proba.

DE LE-

DE LEGE COELIBATVS CONTRA SYRICIVM Romanum in Concilio oratio habita, à Stanislao Orichouio Rutheno.

NEMO *ueſtrûm, Iudices, aut eorum qui adſunt, arbitretur, me priuatis inimicitijs adductum, ad accuſandum Syricium Romanum deſcendere. Neq; etiã illud ſuſpicetur, me leui de cauſa ipſius potentiæ nunc demum uelle obſiſtere: de qua ille ne unquam periclitaretur, quæ præſidia circum forum, quæ in templis collocarit, uidetis. Verùm cum omnia Syricij conſilia eò ſpectent, ut exterminato ex Eccleſia matrimonio, ſublato etiam uxoris uſu caſto, atq; legitimo, pecudũ ritu in fœda ſcortatione uiuamus, hominem in ueſtrum iudicium adduxi, ut me accuſante, uobis legibusq;, quas omneis diuinas atq; humanas uiolauit, iuſtas pœnas, debitasq; perſoluat.*

De cuius quidem lege, quam is de cœlibatu tulit, antequam dicere incipio, illud à uobis petam, ut in hac cauſa retineatis id, quod in minoribus cauſis obſeruare ſoletis: ut non tantum quid factũ à quoquam, ſcriptum ue contra leges ſit, uideatis,

ſed etiam quid inde conſequatur, iudicetis. Idem uos in hoc iudicio adhibere æquum eſt, ut in hac Syricij lege, quam is contra omneis leges tulit, nõ ſolum uerba ipſius audiatis: ſed multo etiam magis ea quæ inde manant, cogitetis. Si enim is cũ ipſa lege ſimul ſcripſiſſet, quæ probra atq; dedecora illa ſua lege in hominum uitam inferret (quod ille perſpicuum fore, et inuidioſum, arbitratus eſt) nõ tam facile nos decepiſſet, neq; tot notas nomini ordiniq; noſtro inuſiſſe. Verùm cum is aliud ſua lege oſtẽderet, aliud uerò cõpararet, omnia nobis fraude legis ſurripuit, quibus antea ornabatur uita noſtra. Itaq; cum is uxores à nobis ſegregaret, ſpecioſo ipſius continentiæ atq; caſtitatis nomine, quid quæſo aliud egit, quid uerò perfecit, quàm ne quid ſinceri inter nos, ne quid ſancti in ordine noſtro eſſet? quod ille cum fraude atq; mendacio in ſua lege contexiſſet, legemq́; ipſam non ratione, ſed armis ſuaſiſſet, in hanc infamiam, ceu quandam pernicioſiſsimam flammam, ordinem noſtrum coniecit: quã utiq; uos omni ratione extingui uelle debetis, Iudices, ut hæc ſubmota, erepta nobis, ordiniq́; ueſtro, per Syricium ornamenta recuperetis.

Ad me quantum attinet, facile intelligo, quanto cum periculo hunc accuſem. Nam non ſolum me potentia Syricij terret, ſed etiam illa ſuſpicio: ne uidelicet id quod ego facio, non officio accuſationis

adductus,

adductus,ſed animi cauſa facere uidear, cum uxores ſacerdotum,homo adoleſcens, aduerſus Syricium defendam. Cui *quidem ego ſuſpicioni,* Iudi*ces,fretus ueſtra ſapientia,facile concedam.cauſam enim ago communem:& ea præſidia nunc à Syricio requiro,quibus adoleſcentiam noſtram contra dominatum carnis,* Deus *& natura munierant.* Hæc *ego ab Syricio in hoc iudicio repeto,hæc mihi ab illo erepta eſſe conqueror,ut hæc uos ſtatuatis,omnem hanc meam accuſationem non ſolum fidei,ſed etiam neceßitati cuidam eſſe tribuendam: ut mihi eo maiorem fidem in ea cauſa adhibeatis, quanto perſpicitis magis,communem mihi iniuriã uobiſcum hanc eſſe.* Nam *ne mihi potentia Syricij obſit,primùm religio ueſtra præſidium mihi certum contra illum pollicetur,qua iurati in hoc cœtu ideo conſediſtis,ut ægrotæ,ac propè deſperatæ* Eccleſiæ *opem feratis.* Deinde *in me uno ſtatuendum uobis eſt,liceat'ne aliquando bonis ac fortibus uiris,amoto metu,uocem liberã in hoc ueſtro conſeſſu pro* Eccleſia *mittere;ut falſum eſſe id uideatur,quod de uobis circumfertur,id quod etiam magno cum incommodo percrebuit:* Vos *liberum &* Chriſtianũ Concilium *in* Germania *eſſe nolle.* Quam *utiq; opinionem pernicioſam* Eccleſiæ,*uobis etiã periculoſam,ut falſam eſſe doceatis, adduxi hunc hominem,* Dei *aduerſarium,hoſtem natu-*

ræ,prædonem iuris humani atq; diuini: peſtẽ atq; perniciem omnis honeſtæ inter homines,tranquilleq́; uitæ. Quem ſi uos ſeuerè,religioſeq́; iudicaueritis,recuperabitis exiſtimationem ordinis ueſtri amiſſam:motus etiam hos,quos iſtius lege concitari uidetis,facilè compeſcetis. Quòd ſi iſtius ingens improbitas tantũ apud uos ualebit,ut non modo nolentibus,ſed etiam approbantibus uobis impunè Syricius in Eccleſia ſcortetur,nobisq́; eas leges uobis autoribus præſcribat,ut repudiatis legitimis uxoribus,cũ ſcortis impudicè uiuamus, quid reſtat aliud,quàm ut honeſta atq; conſentanea naturæ ipſe per ſe quiſq; ſequatur,Syricio lenone uobis relicto? Equidem quod ad me attinet,nunquam huic homini diem dixiſſem,niſi rei ipſius turpitudo,Sodomæ atq; Gomorræ triſtẽ exitum me perhorreſcere coegiſſet. Quod ſi iſtius aduocati ueritatem iudicij ueſtri perfregerint,ego tamẽ hoc aſſequar,ut optimus quiſq; intelligat,non accuſatorẽ, ſed iudicium huic cauſæ defuiſſe: quam ego ſuſcepiſſe me ſcio,omnibus Græcis,Latinis,atq; barbaris nationibus gratiſſimam. Quid eſt enim quod à uobis tantopere expectetur, quàm ut ſcortatione ex Eccleſia eiecta,caſtè,pudiceq́; cum uxoribus,liberisq́; noſtris uiuamus?

Neq; uerò illud me cõmouet,quòd Syricio adeſſe uideam complures patronos,non minus poten

tes

tes quàm diſertos, qui illi ſtudent, illum defendunt: qui illum ereptum ex ueſtro iudicio eſſe uolunt. qui nobis pertimeſcendi ideò non ſunt, uel quòd oratione turpem tueantur uitam: uel quòd, quanto uita illorum ab oratione diſſentit magis, tanto facilius à nobis poſſunt refelli. Quod ego facilè aſſequar, Iudices, ſi ea quæ ſunt in hac cauſa, & quæ mente concœpi, dicendo explicare potero: oſtendamq́; Syricij legem non modo utilem Eccleſiæ nõ eſſe, ſed omnino pernicioſam eſſe, repugnantē ipſi Deo, aborrentem à legibus inſtitutisq́; naturæ: poſtremò, omnis humanitatis, honeſtatisq́; expertē. Cum enim duabus rebus potiſſimũ omnis honeſta, tranquillaq́; hominum contineatur uita, pudicitia nempe, atq; iuſtitia. quòd his remotis neq; cœtus ulli, neq; domus ſtare poſſunt: habita à Syricio ratio eſt diligenter, ne utrumlibet horum in Eccleſia eſſet. nam utrunq; ſuſtulit planiſſimè, dũ adempta ſacerdotibus uxore, ex alieno matrimonio coniugij pellit fidem: dum permiſcuo concubitu incertam facit ſuam cuiq; ſobolem, dum nullum hominibus ipſis reliquit remedium, contra carnis impunitatem atq; licentiam: quæ caro inquam, ut in uitium fluat, quamq́; ſit præceps, niſi coniugij ſuſtentetur fulcris, cùm ſenſus ipſe, tum quotidiana ſtupra nos docent. Et profectò ita res eſt, Iudices: niſi habeas qua cum uiuas, in illa omnia neceſſe eſt te

prolabi

prolabi uitia, quãtumuis tu uirtutem iactes tuam: quæ ex contraria oriuntur parte. Cuiuſmodi ſunt, ſcortationes, adulteria, inceſtus, fœdi deniq; ac ne dicendi quidem concubitus: quibus obnoxia Sodoma, cum Gomorra *interijt: quorum uitiorum aculei atq; faces pro pœna ſunt his, legitimas qui ſpernunt nuptias, & qui legem ipſius naturæ, in membris noſtris inſcriptam, tranſgreßi, caſtos ſe iactãt eſſe ſtupro in medio. Hæc igitur,* Iudices, *mala atq; incommoda cum in* Eccleſiam *inferret* Syricius, *legem tulit huiuſmodi:* Ne *quis noſtrûm ſit cũ uxore, néue quis ſacerdotum in matrimonio ætatẽ degat: ita homo iuſtus atq; ſanctus pœnam capitis cõtinentiam nobis præſcribit, quam totidem legis ſuæ uerbis in eodem edicto tollit, ut audietis.* Ita il*le diſſenſit non modo à re ipſa, ſed ipſe à ſeſe. Atq; ut hoc ex ipſius edicto cognoſcatis, cedo mihi ipſius legem, quam is impudicißimè, inſidioſiſſimeq; cõtra pudicitiã, continentiãq; conſcripſit.* Recita.

LEX SYRICII.

Miniſtri altaris, presbyteri, ſiue diaconi, ad Dominica taleis eligãtur officia, qui continentiam ſeruent. Si uerò poſt ordinationẽ ſuam, miniſtros contigerit propriæ uxoris inuadere cubile, ſacrarij non intrent limina, neque

que ſacrarij portitores fiant, neq; alta re contingant, neq; ab offerẽtibus holocauſti oblationem ſuſcipiant: neq; ad dominici corporis portionẽ accedant, neq; propinent: neq; ſine maiori autoritate minora gerant officia. urceum ſanè ad altare, uel calicem, non ſuggerant, &c.

Hæc lex eſt Syricij, Iudices: cuius improbitatẽ facile ueſtra ſponte perſpicitis, cum quidem matrimonium una res ex omnibus ſanctiſſima, tanta afficiatur ab hoc homine contumelia, ut eos qui illo ſunt præditi, neq; ſacrarij limine, nec portitura, nec ara ipſa, quæ ſeruis ſemper patuit, dignos putet. Sed ita illos ſacris arcet: ut neq; oblationis, nec corporis Seruatoris ſinat eos eſſe cũ cæteris participes: deniq; ita illos deſpicaciſſimè ſpernit, ut ne urceolum quidem, id quod uidebatur eſſe poſtremum, ab illis contingi uelit. Atqui in hac iſtius lege, non facilè ſtatuctis Iudices, matrimonij ne, an uerò ipſorum ſacrorum hoſtis maior uideatur eſſe Syricius. Tangi à ſacerdotibus maritis ſacra non uult, quæ à diſſolutis impunè tangi uidet. Excludit *ſacrarij limine maritos ſacerdotes: quod tamẽ ſcortatoribus, atq; ipſi Syricio ſemper patuit.* Remouet *ab ara uxorum uiros, cuius tamẽ aditu ſcortatores,*

tatores,atq; ipſos adulteros nunquam prohibet. Itaq; hac iſta lege,quod ſibi ipſe probare nunquã poteſt,id nobis perſuadere conatur, ut uidelicet meliores,probabiliores,ac ſanctiores miniſtros Ecclesiæ putemus eos eſſe,qui autore Syricio uxores abiecerũt:quàm eos,qui ſua freti ſunt cõiuge. Qua ſanè in re mihi ridiculè uiſus eſt eſſe inconſtans. Cum enim matrimonium ſacerdotum,quod incontinentiam id putet,ex Eccleſia tollat, amens atq; cæcus huc fertur,ut pro matrimonio ſcortationem ipſam palàm in Eccleſiã introducat: cum eos prõ caſtis atq; ſanctis coniugibus aris admoueat, quos leges ipſæ diuinæ non ſolum ſacris,ſed etiam ipſorum ſacrorũ conſpectu priuauerunt. Contra quam legem,etſi quòd clara ſit turpitudine ipſa per ſeſe, diutius dicere non debebam:tum quòd multi ſunt, quos Syricius in hanc fraudem,non ratione aliqua (quis eſt enim ita cæcus,qui huius legis infamiã nõ uideat?) ſed ui & armis,bonorumq; publicatione impulit,dicendum mihi neceſſariò apud uos eſt,ut in hoc ueſtro iudicio Syricius damnatus, qui tot probris Eccleſiam affecit,tot in ea concubitus peperit,tot ſcortatores, adulteros, ac cynædos ſua lege Orco demiſit,aliquando concidat:& illas ſcelerum faces,quas hac iſta lege incendit,ſeueritate ac religione ueſtri iudicij extinguat atq; deleat.

Hæc mea ratio eſt,Iudices,hic curſus orationis

meæ:huc etiam huius accuſationis ratio ſpectat,ut abrogata per uos Syricij lege, redire in gratiam cum populo Romano *poßimus*. Q*ui cum nobis cætera concedat,pudorem tamen, atq; uerecundiam non concedit:uxores ſuas, niſi nos habeamus noſtras,tot edoctus periculis atq; ſtupris,tutò ſe habere non putat:tum etiam pudicitiæ liberorũ ſuorum metuit,quoties nos intuetur uagari cateruatim abſq; uxoribus per orbem, inſidiantes ſomno maritorum,atq; parentum*. Deniq; *ipſam urbem* Romam, *quæ domicilium ſummi imperij atq; religionis olim fuit,docet opera noſtra ita flagitioſam eſſe factam,ut in ea non* Petri Galilæi, *ſed* Priapi Lampſaceni *ſedes iam uideatur eſſe*. Nã *neq; ſcortis alendis locus alter in orbe terrarum uberior ullus eſt,neq; ſcortatoribus honos uſquã habetur maior*. Q*uare cauſam eſſe uidetis,cur hanc legẽ funditus tollatis.* Et *ne id oratione mea potius,quàm re ipſa perfectum eſſe apud uos uideatur, principiò dico legem hanc tollendam eſſe quòd iniuſta: deinde,quòd grauis:poſtremò,quòd turpis ſit.* In *hac cauſa,*Iudices,*tametſi hæc tria quæ propoſui, ſua ſpõte ſint perſpicua,tamen de omnibus dicam: & de eo prius,quod apud uos plurimum debet ualere:hoc eſt, de legibus ipſis à Syricio uiolatis, quibuſcum iuſtitia omnis ab eo ex* Eccleſia *ſublata eſt.* Peto *autem à uobis, quorum iudicium* Eccle

ſia de rebus ſuis grauißimum eſſe uoluit, ne ipſius continentiæ blanda appellatio, qua is fucum nobis ſua lege facit, aliquid mihi apud uos obſit, quo minus iuris ueſtri iurandi memores, liberè ſententiam ſecundum leges feratis. Me etiam ita audietis, ut cum edictum Syricij aduerſus omneis leges ſcriptum eſſe dixero, ne quid tamen ualeat Syricij nomen in cauſa: ſed illud ſolum à uobis conſideretur, quantum ipſius edictum conſentiat cum re ipſa, nec præterea quicquã in hac parte cogitetis. Quãdo uerò docere cepero, quantæ calamitates Eccleſiæ ſint hac iſta lege à Syricio importatæ, tum res ipſas uidere debetis, hæreant'ne in noſtra uita, necne hæreant. Cum autem illas ignominiæ maculas, quæ nomini ordiniq; noſtro hac iſta lege ab hoc aſperguntur, demonſtrauero, tum uos ipſi de uobis, ac de nobis cogitetis, in quantis probris ac flagitijs Syricio autore uolutemur. Quod ſi hoc animo in me audiendo fueritis, facilè ſingula intelligetis: ego etiam quæ ſuſcepi in hac cauſa, breuiter & dilucidè perorabo. Cape autem mihi ipſas leges, quæ apud Moſen ſanctæ de matrimonio habẽtur, quibus hic uim nefariam intulit: atq; eam primò, quæ cum ipſo homine, atq; adeò cum ipſa rerum natura ſimul nata eſt. Recita.

LEX DEI.

Dixit quoq; dominus Deus, Non

eſt

eſt bonum, hominem eſſe ſolum. Faciamus ei adiutorium, ſimile ſibi.

Hæc lex eſt, Iudices, non ab homine lata, ſed ab ipſo omnium rerum autore, atq; Deo, ante hominum genus natũ, qua in lege auditis, dixiſſe Deũ: quo quid grauius dici, aut mirabilius audiri poteſt, quàm hanc legem de matrimonio, ore ipſius Dei Opt. Max. ferri? atq; illam hominis naturæ conuenientẽ ſanciri, ut id quod in ea ſit dictum, non ſolum mente agitatum, ſed etiam ore, & penè lingua Dei noſtri decretum, ſancitumq; in perpetuum eſſe uideatur. Quam qui tollit, aut mutat, nõ apertè uobis aduerſari Deo uidetur? At quid'nam in hac iſta lege Deus dicat, attendite, ut inde improbitatem Syriciæ legis agnoſcatis, in qua ille totidem uerbis atq; literis huic legi ſceleratè aduerſatur. Malum eſt hominem eſſe ſolum. Non dico qua mente, ſed qua fronte mutare hoc iſtud Dei edictum tanta autoritate latũ auſus es, ut id quod Deus malum eſſe dixit, tu contrà bonum eſſe diceres? ſolitariamq; uitam nobis pœna capitis, bonorumq; publicatione præſcriberes? Quomodo tu hanc manum plenam perfidiæ, & hos digitos tuos impellere potuiſti, ut tantum nephas præſcriberes? Verbum mihi deeſt, Iudices, cum ego hoc ſcelus, nephas appello. Sed profectò maius eſt quiddã,

ſia de rebus ſuis grauiſsimum eſſe uoluit, ne ipſius continentiæ blanda appellatio, qua is fucum nobis ſua lege facit, aliquid mihi apud uos obſit, quo minus iuris ueſtri iurandi memores, liberè ſententiam ſecundum leges feratis. Me etiam ita audietis, ut cum edictum Syricij aduerſus omneis leges ſcriptum eſſe dixero, ne quid tamen ualeat Syricij nomen in cauſa: ſed illud ſolum à uobis conſideretur, quantum ipſius edictum conſentiat cum re ipſa, nec præterea quicquã in hac parte cogitetis. Quã do uerò docere cepero, quantæ calamitates Eccleſiæ ſint hac iſta lege à Syricio importatæ, tum res ipſas uidere debetis, hæreant'ne in noſtra uita, nec ne hæreant. Cum autem illas ignominiæ maculas, quæ nomini ordiniq; noſtro hac iſta lege ab hoc aſperguntur, demonſtrauero, tum uos ipſi de uobis, ac de nobis cogitetis, in quantis probris ac flagitijs Syricio autore uolutemur. Quòd ſi hoc animo in me audiendo fueritis, facilè ſingula intelligetis: ego etiam quæ ſuſcepi in hac cauſa, breuiter & dilucidè perorabo. Cape autem mihi ipſas leges, quæ apud Moſen ſanctæ de matrimonio habẽtur, quibus hic uim nefariam intulit: atq; eam primò, quæ cum ipſo homine, atq; adeò cum ipſa rerum natura ſimul nata eſt. Recita.

LEX DEI.

Dixit quoq; dominus Deus, Non

eſt bonum, hominem eſſe ſolum. Faciamus ei adiutorium, ſimile ſibi.

Hæc lex eſt, Iudices, non ab homine lata, ſed ab ipſo omnium rerum autore, atq; Deo, ante hominum genus natũ, quã in lege auditis, dixiſſe Deũ: quo quid grauius dici, aut mirabilius audiri poteſt, quàm hanc legem de matrimonio, ore ipſius Dei Opt. Max. ferri? atq; illam hominis naturæ conuenientẽ ſanciri, ut id quod in ea ſit dictum, non ſolum mente agitatum, ſed etiam ore, & penè lingua Dei noſtri decretum, ſancitumq́; in perpetuum eſſe uideatur. Quam qui tollit, aut mutat, nõ apertè uobis aduerſari Deo uidetur? At quid nam in hac iſta lege Deus dicat, attendite, ut inde improbitatem Syriciæ legis agnoſcatis, in qua ille totidem uerbis atq; literis huic legi ſcelerate aduerſatur. Malum eſt hominem eſſe ſolum. Non dico qua mente, ſed qua fronte mutare hoc iſtud Dei edictum tanta autoritate latũ auſus es, ut id quod Deus malum eſſe dixit, tu contrà bonum eſſe diceres? ſolitariamq́; uitam nobis pœna capitis, bonorumq́; publicatione præſcriberes? Quomodo tu hanc manum plenam perfidiæ, & hos digitos tuos impellere potuiſti, ut tantum nephas præſcriberes? Verbum mihi deeſt, Iudices, cum ego hoc ſcelus, nephas appello. Sed profectò maius eſt quiddã,

 nullum

nullum enim ſcelus humanum unquam fuit, quod non, ſi minus hominibus, diuino tamē numini parceret: hoc uerò infinitum eſt, omnia ſimul complectitur, omnia euertit uno & eodem ſcelere. Dei *enim uerbum,* Dei *edictum,* Dei *iuſſum tollit, cum omni ui, poteſtateq́; diuina.*

Neq; *id occultè ille facit: ut lateat, ſed palàm cōtrarijs uerbis: ut* Dei *dictum, non dictum: malum, non malum, hominem ſolum eſſe dicat: idq́; ita tenendum omnibus execrationibus publicis ſancit, ut qui ab hoc diſſentiat, aut qui hanc legem* Dei *ipſius edicto anteponat, cum ſacrarij excludat limine: ab ara etiam, quæ aſylum ſceleratis ſemper fuit, abripiat ad ſupplicium.* Si *in te nullus ſenſus humanitatis, nulla ratio unquam fuit religionis, tamen cogitare debebas, id quod fuit poſtremum, te hominem mortalem, omnibus rebus inferiorē eſſe* Deo: *ut in* Deum *ipſum in mortalem, quem muta quoq; atq; inanima horrent, impius, ſceleratus, ac nepharius eſſe nolles.* Huic'ne *tu legi tam antiquæ, tam ſanctæ, tam religioſæ, manus impias ac ſacrilegas afferre conatus es?* Si *nos his artibus ac diſciplinis inſtitutus eras, quibus hoc paßim traditur, procreandi cauſa uxorem à natura eſſe datam uiro, ſine qua uita nobis (quod dicitur) uitalis non eſſet: tamen ſi te ipſe reſpexiſſes, ſi tua ſtupra atq; dedecora cogitaſſes potuiſſes ſtatuere, ea tibi delere nephas*

re nephas eſſe, quæ Deus digito ſuo ſcripſerat: neque bonum, hominem eſſe ſolum, dixiſſes, quem malum Deus ſolum eſſe dixerat. At cur dixerat? attende Syrici, & aliquãdo cognoſce, cur id ſit malum, quod tu bonum eſſe aduerſus Deũ contendis. Faciamus, inquit, ei adiutorium ſimile ſibi. Audi Syrici, cur malum ſit homini ſolum eſſe: quia ſine adiutore, & quaſi conſorte huius uitæ, malum eſt illi eſſe, abſq; quo hominis ætatem uix, aut ne uix quidem ille durabit: tum etiam, quòd hoc ipſo adiutore amoto, neceſſe eſt illum impudicè, hoc eſt, more tuo uiuere: nihil habebit quo ſe conſoletur, cui innitatur, nil differet à uictu cultuq; ferarum. ibit in amplexus obuios: non ſexus huic, non thorus, nõ domus ulla clauſa erit: perfringet ac proſtrabit omnia, ſi nil habuerit, quò ſeſe uertat, & quo intra fines pudoris ac uerecundiæ ſe contineat: abibit in præceps, furore deniq; ipſe ruet ſuo. Plena exemplorũ huiuſcemodi Roma eſt tua Syrici, quæ quod dicto tuo, contra dictum Dei paret, à qua tandem turpitudine illam abhorrere cernis? quod ſcelus; quod flagitium illi non hæret? cum repudiato hoc iſto adiutore, ſolitaria, tanquam lutulenta ſus, in omni libidine tecũ uolutatur? Sed de hoc ipſo erit fortaſſe alter nobis conquerendi locus, ut hoc Syricius intelligat, nil tam ad ueſtram religionem, ueſtrumq; iuſiurandum pertinere, quàm ut abroga-

ta eius lege, Dei legem nobis reſtituatis. Nunc uos reliquas leges audite, quibus matrimonium in hominum uita eſt à Deo conſtitutum: quas omneis hic aboleuit, dum ſcortationi ad Eccleſiam uiam munit. Tu quæ deinceps conſequuntur, recita.

LEX.

Et creauit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, ad imaginem Dei creauit illum, maſculum & fœminam creauit eos.

In hac lege uidetis Iudices, cur præ cæteris animantibus omnibus dignior habeatur hoc iſto adiutore, ſiue coniuge, homo. nam cum homo imago ac ſimilitudo ipſius ſit Dei, quanto is melioris naturæ præſtantiorisq; factus eſt particeps, tãto quoq; dignior habitus eſt melioris uitæ modo. Cũ enim reliqua animantia ſolo ſenſu agitentur ac moueantur, cunctaq; ad corpus referant, matrimonio carent: nec applicantur ad unam certam coniugem, ſed ex cuncto ipſorum pecudum grege, fructum uoluptatis, propagationisq; quærunt. At homo diuinitatis particeps, quòd ad maiora natura ſit factus, ut libidinem uoluptatis coniugio certo moderaretur, prouiſum illi ab ipſo Deo eſt. At quomodo prouiſum, cognoſcite Iudices: ut aliquando intelligatis, quanto bono hoc autore ſimus priuati. Maſculum,

inquit,

inquit, & fœminam creauit eos. Iis uerbis intelligi datur, ut ego quidem puto, tanta coniunctione, tantaq́; ſocietate constrictum eſſe maſculum cum fœmina, ut neq; maſculus abſq; fœmina, neq; fœmina abſq; maſculo rectè dici poßint: ut horũ altero quauis ratione ſegregato ab altero, illud ſit perpetuò uerum, quod in ſuperiore lege eſt dictum, nempe hominem ſolum malum eſſe. Cum enim hæc naturali copulentur lege, dubium non eſt, hæc ad ſeſe mutuò ita referri, ut niſi ſimul ſint, ipſa per ſe nequeant ſubſiſtere. Quorum quidem coniunctio atque neceßitudo quàm arcta ſit, quamq́; (ut ita dicam(inter ſe compacta, ex ſequenti lege intelligetis, quam tu recita.

LEX.

Quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.

His uerbis cognoſcitis, quanta neceßitudine cõiuncta ſit fœmina cum maſculo, ut ipſorum neceßitudo omnibus anteponatur ab ipſo Deo neceßitudinibus. Quid enim amantius eſt, quid indulgentius, nomine ipſo materno atq; paterno? quid uerò cuiquã eſt charius, quàm ſunt ſui cuiq; liberi? Tanta tamẽ neceßitudo huic uni cõiunctioni cedit, qua applicatur uxor uiro, ut præ hac minor uideatur

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

eſſe liberis mater atq; pater: quo quid mirabilius dici, aut fingi poteſt? ut uterq; parẽs, quo maius poſt Deum liberis ante ipſum coniugium nil eſt, in ipſo coniugio liberorum modis omnibus ſit minor: in quo patris, matris, uir locum occupat: & in quo uxor etiam ipſa ſocrus ſuæ atq; nurus numero ſit uiro, ita ut hæc iſtorum coniunctio omnium coniunctiones complectatur. At quomodo complectatur? Audi Syrici, & aliquando te collige, atq; cogita quantum facinus ſis auſus, dum inter hos diſſidium ponis, dum eos tua lege diſiungis, quos Deus non animorum conſenſione tantum, ſed etiam ipſorum corporum conſpiratione coniunxit: dũ quidẽ ore ſuo diuino, tanta autoritate, hoc quod ſequitur pronunciat:

Et erunt duo in carne una. Id autem eſt, ut neq; corpora illis ſeorſim ſint libera, ſed ut alter alterius corporis habeat poteſtatem: ut uidelicet nil inter hos ſit uagum, nil ſolitarium, neq; proprium, ſed ut animis et corporibus ita coaleſcãt, ut è duobus unus planè uideatur factus homo. Quo quid ſanctius? quid coniunctius poteſt uideri, quàm eſt hæc diuinitus conſtabilita maris atq; fœminæ coniunctio? Vnde uos facile perſpicitis Iudices, nil tam hominis naturæ proprium eſſe, quàm cũ hoc tali adiutore congregari, ac uiuere: nil uerò tam alienum ab hoc eodem uideri, quàm abſq; hoc iſto

ſocio

ſocio mortalem ac ſolitariā uitam illū degere. Igitur hæc duo natura conſuta atque coniuncta, ſi quis diſſuere atq; diſiungere audeat, qua pœna tandem is, quo etiam ſupplicio dignus uobis eſſe uidebitur? Si enim iudicia ſummæ exiſtimationis, & penè dicam capitis, tria inter homines cenſentur eſſe, fiduciæ, tutelæ, ſocietatis: paria enim hæc ſunt, fidem frangere, pupillum fraudare, ac in negotio ſocium fallere, in cæteris rebus poteſt quis in aliquo horum ſeorſim offendere: at in hoc iſto coniugij uinculo atq; pacto, omnia hæc ſimul tollat neceſſe eſt, qui in uno horum aliquo offenderit. Quæ enim fiducia maior, quæ tutela cautior, quæ ſocietas ſanctior cogitari poteſt, quàm eſt in his, in quibus non animus tantum eſt unus, ſed etiam corpus, atq; idem eſt ſenſus? Nec iniuria. Cum enim Deus ex hac iſta maris & fœminæ coniunctione edi genus humanum uellet, nil hac ſolidius, nil etiam copulatius nobis uoluit uideri: quàm non ſolum legibus à ſe latis contra omnem uim humanam muniuit, ſed etiam ipſum matrimonium, quod inde ſequitur, omnibus laudibus cumulatum nobis æqualiter commendauit: quem ad finem etiam omnia quæ in ſuperioribus legibus audiſtis, referri, ex ſequenti lege intelligetis, quam recita.

LEX.

Benedixit illis Deus, & ait: Creſci-

te, & multiplicamini, & replete terrã, & ſubijcite eam.

Hæc lex ex libro Moſis eſt, unde ſunt & aliæ quas recitaui, quam breuiter conſideretis. Benedixit mari & fœminæ Deus. id autem eſt, omnia læta, pudica, tranquilla, caſta, atq; legittima, mariq́; fœminæq́; in coniugio Deus promiſit: ut illis meritò maledixerit, infauſtaq́; omnia promiſerit, qui extra coniugium degunt, ac ſolitarij ſcortantur. Si enim benedixit coniugio Deus, maledixit certè quidem ſcortationi: quam fœdam, impudicam, turbulentam, triſtem, atq; inquietam, uolebat ex contraria parte matrimonio reſpondere: quæ ſcortatio inquam, neceſſariò conſequitur eos, qui extra hoc præſidium coniugij uiuunt: quorum turpitudo atq; infamia nulla ratione corrigi, neq; emendari poteſt: ut meritò quicquid inde oritur, duciturq́;, id fœdum obſcœnumq́; habeatur. Neq; uerò ſcortationem leuat hoc probro, illa Syricij lex, qua is primus excogitauit, quo pacto ſpurij legitimi poßint reddi. Nam hoc quoque ille ad cætera uulnera Eccleſiæ addidit, penè de induſtria, ne qua fortè ex parte cum lege Dei uideatur congruere: de quo quidem ipſius non iam furore, ſed amentia dicam alio loco iudices, ut hoc uos intelligatis, nil tam ſancti in omnibus legibus diuinis haberi, quod ſuo edicto non uiolauerit Syricius. Nunc ad id

quod

quod cœpi, reuertar. Dico Deum *matrimonio benedixiſſe.* Hanc *autem benedictionẽ uideo ad duo referri: nempe ut legitimè multiplicentur mas cum fœmina, deinde ut hi repleant terram: quæ duo ſi quis ex matrimonio ſuſtulerit, nil reſtabit tertiũ, quo illud ſtare poßit.* Quare *hoc ipſum ſatis indicat, matrimonium inter homines ideo eſſe tam ſanctis legibus conſtitutum, ut caſtè integréq; uiuendo, certam ex certo thori ſocio habeamus ſobolẽ, quæ uiuat, nobiſq́; ſuccedat, & quæ ipſam terram legitimè occupet, in eaq́; ſancto prædita matrimonio degat: in quo poſita, omnia illa expectaret, quæ hominum generi legitimo promiſit* Deus: *tum etiam, ut his ipſis præſidijs tutam ſe ſciret eſſe contra carnis illecebras, facesq́; illas libidinum, quibus incenſa Sodoma cũ Gomorra conflagrauit.* Et *profectò aut hoc remedium eſt ægrotæ ac propè deſperatæ uitæ noſtræ, carniſq́; corruptæ ac cõtaminatæ parentũ uitio, ac turpitudine, homines in matrimonio, cõiugijq́; cuſtodia honeſtißimè integerrimeq́; uiuere: aut ſi ne hoc quidẽ Syricio uidetur, profectò nulla unquã medicina his tot incõmodis noſtris reperietur.* Nulla *ſalus hominib. maior eſt, quàm ex præſcripto* Dei, *naturæq́; uiuere.* Itaque *ſemper hi cõtinentißimè honeſtißimeq́; uixerunt, qui cõtra libidines matrimonio erãt t uti.* Cõtrà *uerò, qui hoc ſpernebãt, quæ peccata ac maleficia nõ*

ſunt experti? Quamobrem ut matrimonium contra omnem imbecillitatem ac infirmitatem noſtrã pro præſidio ſciremus nobis diuinitus eſſe datum, ideo Chriſtus Deus & dominus noſter, hanc legẽ de matrimonio ita ratam nobis uult uideri, ut nulla ui neq; ratione patiamur nos diuelli, hac iſta freti lege, ab eo uitæ ſocio, ſine quo malum eſſe homini ſemel Deus edixit. Tu autẽ replica mihi pauliſper hunc librum, & hoc ex Matthæo lege.

LEX.

Itaq; iam non ſunt duo, ſed una caro. quos ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.

Hæc lex eſt quaſi quidam ſuperiorum legũ Epilogus: in qua hoc præcipitur, ne quis hominum audeat hanc tantam neceßitudinem animorum atq; rerum in matrimonio uiolare. Et cum tot ſint leges diuinæ, quas iſte tranſgreſſus eſt: tamen nulli apertius uim fecit. Cum enim cæteræ omneis leges coniunctio maris ac fœminæ quanta ſit indicent, hæc non ſolum ipſius coniunctionis meminit, ſed etiam interdictum addit, ne uidelicet eos, quos Deus coniunxit, homo ſeparet: hoc autem eſt, ne quid in hac lege moliatur homo, ne marem cum fœmina conuenire prohibeat, néue quid ex hac naturali alterius in alterum propenſione mutet homo. Et Deus quidem ipſe quaſi diuinans, imò uerò certò

tò ſciẽs, fore aliquando Syricios, qui Deum nõ metuerent, neq; leges illius curarẽt, dubio procul hũc hominem appellans, tanto antè poſuit in interdicto, ne uidelicet eos quos coniunxit Deus, homo, id aũt eſt Syricius, ſeparet, qui ſuo edicto hoc interdictũ Dei póſt tot ſecula primus abrogauit: dũ quidem edicit, ne ullus homo ſacerdos uxorẽ propriã habeat. néue ſi habuerit, poſt ordinationem cubile illius inuadat. Quod quid aliud eſt, quàm apertè eos quos Deus coniunxit, ſeparare? & illas omneis leges, quas Deus digito ſuo in noſtris membris, atque adeò in noſtris uiſceribus inſcripſit, funditus tollere? quod ne unquã fieret, num parũ uobis in poſterum hac iſta lege uidetur eſſe prouiſum? qua matrimonium ita ſanctum eſt, ut unum hominem factum è duobus, Deus nunquam ab homine diuidi uelit. Non probat hoc Syricius, huic etiam legi acerrimè aduerſatur: neq; interdicto hoc ſe teneri putat, quòd ſuis iniuſtis atq; impijs decretis funditus ſuſtulit, abrogauitq;. Quid enim eſt quæſo, Iudices, legẽ Dei abrogare, ſi hoc nõ eſt leges cõtrarias illi ferre? Quid uerò aliud eſt legem Dei tollere, quàm, ne ea lege quæ de matrimonio eſt, utamur, néue ſecundum illam uiuamus, edicere? idq; nobis non ſolum edicto præſcribere, ſed etiam mortis metu? Sed quid ego huic legi uim nephariam iſtum intuliſſe conqueror? cum ille non ſolum

has omneis leges, quas recitaui, ſuſtulerit: ſed cum plures etiam alias, quas, ne multitudine uobis ſim moleſtus, prætermitto. Illud *tamen uerè dicã, quæcunq; leges erant de matrimonio, quæcunq; de pudica honeſtaq; hominum uita, eas hic omneis deleuit, abrogauitq;: cum quibus omnia ſimul nobis eripuit, pudorem, autoritatem, religionem, grauitatem: deniq; id quod ſummum inter homines eſt, certæ cuiq; ſuæ poſteritatis ſpẽ. Itaq; hoc autore ſine uxoribus ſumus, ſine liberis, ſine certis poſteris, uagi ac profugi uerſamur in terra: amiſſoq; matrimonio iſtius ſcelere, fruſtra deflemus, initio rerum omnium matrimonium inter homines eſſe conſtitutum: fruſtra etiam iactamus* Chanam *Galileæ, in qua matrimonium à Chriſto honeſtatum eſſe accepimus, ac in hominum uita non ſine prodigio dicatum.* Nil *nos maiorum exempla apud Syricium iuuant: nil etiam hæc Græcorum atq; Ruthenorum recentia nobis apud hunc proſunt, quorum ſacerdotes hiſce legibus, quas recitaui, ad hanc diem uiuunt.* Nulla *res hũc prohibere potuit, quo minus matrimonium ex Eccleſia Latina eijceret.* Perfregit, *proſtrauitq; omnia; ſolus poſt homines natos eſt inuentus, qui ſurdus eſſet non iam ad leges ipſius* Dei, *cuius numen uimq; contemnit: ſed ad ipſius uetuſtatis uocem, in qua hoc ſemper uſurpatum, in primisq; ſanctum ac legitimum eſt habitum.* In-

ferte

ferte oculos in ipſam uetuſtatem, Iudices, circumſpi cite omneis illius partes: nil præclarius, neq; ſancti us matrimonio in hominũ uita uerſatũ fuiſſe cogno ſcetis: quo qui ſunt uſi, ſiue ſacerdotes, ſiue plebs illi fuerint, honeſtiſsimi inter homines, apud Deum etiam gratioſi ſunt habiti. Antiqui illi ſanctiſsimi uiri, atq; optimi, quorum meminit uetuſtas, hoc ſi- bi ampliſsimum, pulcherrimumq́; putabant, in ma trimonio degere, ex eoq́; quàm plurimos filios ac filias procreare.

Enoch illum ueterem, quem ſacerdotem fuiſſe ferunt, & ambulaſſe cum Deo, & poſtea non com paruiſſe accepimus: tulerat enim eũ Dominus. ſic ille propagata ſobole, & coniunx & ſacerdos ex hoc iſto matrimonio, quod damnat Syricius, aſcen- dit in cœlum. Neq; enim magis animos hominum res unquam ulla Deo cõmendat, quàm uacare libi dine, & matrimonio caſtum geſtare cor. Siquidem ſoli mundo corde, ut in Scripturis eſt, Deum uide- bunt. Quid Noe? non'ne hic uir iuſtus atq; per- fectus fuit in generationibus ſuis, cum uxore ac li- beris ætatem degens? At hic tamen in diluuio illo atroci & acerbo obrutus aquis propterea non eſt, quòd uxorem, filios atq; nurus in arca ſecum uehe bat. Quid Abraham pater? non'ne omneis pro miſsiones illas tot ac tantas intra matrimonium, nõ extra, accepit? nil obſtitit illi Sarra uxor, quo mi- nus

nus ille cum Deo loqueretur, & ex fide tantarum rerum uiueret? Iam uerò Iſaac, huius filius, deſtinata patris uictima, Rebecca uxore non amiſit, quin in eo Abrahæ ſemen eſſet. Quid Iacob, tot filiorum pater? non is duas pro una uxores habebat, quibus cum uiuens & Iſrael eſt appellatus, & terram auo & patri promiſſam poſſedit? Taceo huius filios: prætereo alios infinitos, qui in matrimonio placuerunt Deo: ipſum etiam Moſen dimitto, diuinæ legis interpretem, qui in matrimonio poſitus, ita loquebatur cum Deo, ut loquitur homo cum amico ſuo. Quid de huius fratre Aaronte loquar: cui ad ſummam ſacerdotij dignitatem atque amplitudinem uxor nil obfuit? Meritò ergo illi in laude, ac in gratia cũ Deo fuerunt: uixerunt enim æqualiter omneis legibus naturæ: crediderunt etiã dicenti Deo, malum hominem ſolum eſſe. Cuius ſpretæ legis pœnas meminerant diluuium, uiderant Sodomã & Gomorrã dediſſe: quare cum ſcirent quàm magnũ onus eſſet legis, et periculoſum, in qua præcipitur, Nõ cõcupiſcas, non mœchaberis, non adulterabis, & alia huiuſmodi: cumq; ſentirẽt quàm eſſent ad eas res mobiles, quamq; infirmi, diffiſi ingenio, quæſiuerunt iſta adiumenta naturæ, et matrimoniũ ipſum ceu quendã portũ paratum ſibi uidebant, in quẽ ſe ex iactatione præſentis uitæ reciperẽt, in quo illi ſecundũ naturã uiuendo

domitas

domitas habebant libidines: quibus extinctis uxoris uſu, ſummo erãt officio ac uirtute præditi. Quorum cum præſtantiam moderationemq́; libidinum ſequens admiraretur ætas, nos illorum exemplo ad conſimilem uitam inuitat, nobisq́; matrimonium æqualiter omnibus ita commendat, ut id ſolum ac præſidium certum habeamus, cõtra omneis libidines, quas neq; frenare neque domare abſq; uxore poſſemus. Id quod uos multorum ſapiẽtiſſimorum uirorum teſtimonijs cognoſcetis, quæ tu mihi ordine recita: & primùm ea quæ uir diuinus, ac rex ſapiens Salomon dixit.

TESTIMONIVM SALOMONIS.

Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum, & hauriet iucunditatẽ à Domino: qui expellit mulierem bonam, expellit bonum, &c.

Siſte. Auditis Iudices, ut ſequens ætas probauerit in utramq; partem uerum eſſe illud, quod ab initio eſt dictum, nempe ſolũ hominẽ malum eſſe: cui tantum in muliere ſitum eſt, ut hæc contueri palàm dicatur ipſius hominis bonũ. Graue eſt hoc teſtimoniũ Salomonis, magni in primis & præclari uiri. nam neq; ſapientior quiſquam rege Salomone fuit, neq; ad libidinem procliuior: ut non ſolum ratione cognouiſſe, ſed etiam uſu uideatur didiciſ-

ſe,

ſe, quantum bonum ſit uxor uiro. Itaq; quòd hoc adiumento à uictu cultuq; ferarũ diſtet homo, ideò (ut opinor) mulierem uiri Salomon appellat bonum: quo bono uitamus omneis illas libidines, quæ ex procreandi appetitu nimio ac uehementi oriuntur: quibus facile à mente abducimur, niſi firmemur, ac intra fines officij cõtineamur hoc iſto mulieris bono, quod nos labi non ſinat, neq; libidine extra præſcriptum ferri: ſed quod hominẽ ita undiq; circumſcribat certo uitæ modo, ut eum qui habeat, non aliquo exili, ſed uberrimo ipſius honeſtatis potiatur fonte: ubi non ſecluſa aliqua aqula teneatur, ſed unde uiuum flumen erũpat. Hinc enim uxor, hinc liberi, hinc legitimi ducuntur poſteri: quæ rex ſapientiſsimus, atq; idẽ autor locupletiſsimus Salomon, non ſolum bona, ſed etiam iucunda bona eſſe dicit. Quid enim eſt ſuauius matrimonij fide? Quid iucundius huius iſtius fructu? Iam illa quæ & quanta bona putanda ſunt, quæ nos ex ipſo matrimonio capimus? habere non corpus ſolum, ſed & animum pudicum: non ardere libidine, tenere diſcrimen ſexus, noſſe cognatos, reuereri affines, parcere generi: permiſcuè omnibus non uti; ſed ad unam certam ita applicari, ut cum illa ſola bene et pudicè uiuas, ut ex hac liberos, ex hac legitimos ſperes poſteros, in quibus homo mortalis, reddaris immortalis, uiuasq; in his ac uigeas ſem-

per,

per. Non hæc grata uobis, Iudices? non iucunda bona uidentur? Non etiam diuino munere hominibus tributa? animo et corpore ſic affici, ut hoc uno adiumento uacare poßimus omnibus hiſce malis, quibus nos conficit hæc Syricia lex libidinoſa & intemperãs, dum iſto bono caremus, dum ſoli ſumus, dum nullum remedium tot incommodis habemus: & planè ita nobiſcum agitur, quod cum ebrijs ſolet ſcipioni innixis, quem ſi his præripias, cadunt illicò, ſtare non poſſunt. Idem nobis accidit, hac iſta uxore prærepta, ſine qua in lubrico poſiti facilè ruimus in uetitũ nephas, & in hæc ſcelera prolabimur, quibus affectus à Syricio iacet nunc ordo noſter: qui in tanta eſt infamia, omniumq; inuidia, ut nil contemptius illo, nil etiam deſpicatius uideri iam queat. Quid ita? quia expulſa muliere bona, Syricius ex ordine noſtro expulit bonum. Ita dictum Salomonis ſapiens, temeritas Syricij comprobauit. Nam ſublato ſacerdotum matrimonio, ad omnia flagitia feneſtram aperuit, per quam in Ecclesiã eſt illapſa fornicatio, inceſtus, ipſius poſtremò Sodomæ atq; Gomorræ concubitus: cuius obſcœnum nomen in ea urbe, cui Syricius præfuit, ita uernaculum eſt factum, ut in familiaribus probris pueri ipſi, puellæq; cynædulos ſeſe appellitent.

Atq; hæc à me dicuntur, Iudices, non ut ipſam urbem Romam notatam uelim, quã ego domicilium

& olim ſummi imperij fuiſſe, & nunc religionis eſſe debere profiteor: ſed ut perſpiciatis Syricianũ ſcelus quantum ſit, ideo hæc à me cõmemorantur, quòd uos ipſi ita ſe habere ueſtro nutu atq; hac iſta admiratione facile oſtenditis, ut inde appareat, uos cùm turpitudinem notæ rei, tum uerò hoc iſto dolore atq; gemitu circunſtantis turbæ cõmoueris & in primis infamia cõmuni ordinis noſtri, in quã nos Syricius coniecit: qui pulſa uxore, omnia illa bona cum uxore ex ordine noſtro expulit, nempe liberos, familiam, pudorẽ, uerecũdiam, lares poſtremò ipſos, ac deos penates, ſi ita loqui phas eſt: pro quibus introduxit ſcortationem, adulterium, inceſtum, lupanar, ſubditos atq; ſpurios, denique omnem turpitudinem. Hæc nos nũc deflemus, hæc portẽta in Eccleſia Dei uerſari dolemus: à uobiſq; petimus, ut hoc tantũ bonũ, quo à Syricio priuati ſumus, reſtituatis nobis, cũ cõmodis emolumẽtiſq; ſuis, ut ex hoc bono hauriamus iucũditatẽ promiſſam à Domino, atq; cũ hoc recuperemus et illa quæ idem rex diuinis ornauit laudibus, quæ tu recita.

TESTIMONIVM.

Mulieris bonæ, beatus uir: numerus enim annorum eius duplex.

Quibus rebus cumulatum ſit hoc bonum, quo de in ſuperiore teſtimonio audiſtis, hic apertè ponitur. Nam hoc loco uirum beatum Salomon appellat,

pellat, muliere bona. Hoc utiq; *innuens, ſummam uitæ humanæ uxore contineri, quæ beatum ita reddit uirum, ut numerum annorum eius ſui uſu conduplicet. quod quid aliud eſt, quàm quòd uxor omneis uiri partes abſoluit, ac perficit, cum non ſolum illi fidem præſtat, illumq; prole auget, ſed etiam ſuo conuictu, caſtum ſeruat à libidine.* Tum *etiam illa, quæ non in poſtrema fœlicitatis parte ponuntur à ſapientibus, quòd hæc eadem uxor quaſi partito cum uiro imperio, in partem iuuat domum, ſuſtentat familiam, paruos educat liberos: quæ omnia abſq; uxore punctũ temporis non ſtabunt.* Ita *uxor uiri ſui decus, ſtabilimentumq; eſt, ut abſq; hac nil ſit infœlicius uiro.* Quis *enim non dimidiam potius, quàm integram eius uiri ducat eſſe uitã, cui abſq; uxore fluctuat domus, nutat familia, & incerta pro certa ſubditur ſoboles? Græci, ſapientes homines, Spartã ideo dimidia fœlicitatis parte carere dixerunt, quòd huic incommodum eſſet matrimonium.* Dixerunt *hoc illi, qui cõiectura loquebantur de uero: nos id negabimus, qui non ſolum à natura accepimus, ſed etiam ab ipſo* Deo *didicimus, malum hominem ſolum eſſe?* Id *autem eſt, quòd abſq; uxore, homine miſerius ſit nil.* Abſq; *hac enim dimidium penè ſpiritum atque uitam ducimus, tum etiam uagum animum in caduco corpore geſtamus, & quaſi quodam æſtu huius*

 præſentis

præſentis uitæ huc atq; illuc uoluimur. iacet ſine hac domus noſtra: genus etiam noſtrum obſcœnum naſcitur, atq; turpe. Cui malo occurrẽs ipſe Deus, mulierem ex hominis latere genuit: ex coſtaq; illã ideo fecit, ut hanc non ſeruam, neq; dominam, ſed uitæ nobis ſociam dari ab illo ſciremus: qua latus noſtrum, hoc eſt omnis noſtra uita ſic inniteretur, ut caro oſſi, ut moles ſuo fulcro innititur. Qua ſanè ratione quis non duplicari annos uiri uxore putet? quis non fœlicem cũ uxore uirum? quis non eundem miſerum abſq; uxore ducat eſſe? cum duplicari omneis uiri partes uxore ita audiat, ut ſine hac dimidia uix uiro uitæ reſtet pars: id quod uos ex ſequentibus clarius intelligetis.

TESTIMONIVM.

Mulier fortis delectat uirum ſuum, annos uitæ illius in pace implebit.

Hoc in loco, Iudices, mulier quam uim in uita habeat, oſtenditur. Cum enim uoluptas naturæ ſit comes, & quaſi condimentum quoddam expetendarum rerum, nõ ſecus quàm dolere eſt fugiendarum: natura mulierẽ uiro dedit ceu oblectamentũ quoddam pulchrum atq; expetendum, ad quã ſeſe totus homo referat, quam amet, cupiat atq; deſideret, ac huic ita ſit addictus, ne hac ſemota, uoluptate nimia diffluat, dilabaturq;. Itaq; hoc naturale bonum eò eſt, ut libido uiri uoluptate uxoris temperaretur

peraretur caſta atq; pudica, ne ſoluta ſit ipſa per ſe, ne'ue extra coniugij limen quóquam progredi ſibi licere putet. Cui rei ut facilius acquieſceremus, multis ſanè condimentis natura nobis condidit uxores: cum quidem nil muliere mollius, nil ue nuſtius, nil etiam iucundius ad omne deſiderium noſtrum finxerit. Poteſt quis noſtrûm, hæc tanta delectamenta naturæ, quæ in mulieribus uidemus, contemnere? in quibus mediusfidius (audacter hæc dico) plus uoluptatis, quàm in uiris rationis: plus uenuſtatis, quàm in nobis eſt diſciplinæ, qua conſequamur, quin moueamur non ſolũ uiſis, auditisq;, ſed etiam cogitatis mulierum formis, atq; figuris: quibus natura tantum circumfudit decus, ut aliud opus naturæ non ſit, neq; affabrè factum, neq; uiſendum magis, neq; quò plus tota inclinet, ſeſeq; inſinuet natura. Non enim in rebus aliud eſt, quo magis omnis uiri mens commoueatur, quàm ipſius mulieris occurſu, in quam obuiam omneis noſtri ita feruntur uultus, ut retineri nequeant, ne à ſapientiſsimis quidem, ſeueriſsimisq; uiris: ut meritò ferrei, ſtupidiq; à philoſophis cenſeantur eſſe hi, qui obuia hac iſta pulchritudine mulierum nõ moueãtur, & quorum uirgo uiſa in intimis non ludit præcordijs. Phryne, ſcortum nobile, in grauiſsimo totius Græciæ iudicio capitis rea, cum eloquentia patronorum defendi non poſſet, diloricata, di-

ductaq́; ueſte,pectoreq́; nudato, ipſa ſe deſendit. & cum illo candore ac bonitate formæ oculos iudicum perſtrinxiſſet, eſt abſoluta. tantum ualuit natura, tantum etiam potuit in illo iudicio mulieris forma, ut & eloquentia patronorum, & religio iudicum illius uenuſtati concederet. Verùm hæc nimis longinqua uideri poßint, cum domeſticis contentus eſſe debeam. Parum'ne uobis mulier, quantam uim habeat, in Sampſone oſtendit? parum in Dauid? parum in Salomone rege? qui cum nulla ui externa uinci poſſent, à mulieribus tamen uicti, captiq́; ſunt. Potuit Sampſon ſuperare Philiſtæos, amicā non potuit. Dauid quoq́;, cū acerbißimos acerrimosq́; aduerſarios tuliſſet, unius tamē mulierculæ aſpectū non tulit: cuius amore ita deſipuit, ut Vriā huius uirū nephariè necandū curauerit, hoc metuens, ne quid fortè de amore ipſius ille interpellaret uiuus. Quid ego nunc de Salomone loquar? qui cùm cæteris omnibus mortalibus ſapiētia præſtitiſſet, mulieribus tamē ſuccubuit: quorum amore ita inſaniuit, ut & à Deo ſuo patrio recederet, mulierumq́; deos, quas amabat, coleret. Infirmi iſti fuerunt, Syrici: firmior uidelicet tu, qui nobis tam æquas leges præſcribis: qui nos ſine muliere, mulieribus ipſis reſiſtere uis. Ita'ne quæſo durus ac præpoſterus es, ut cum audias tantos uiros in ipſo matrimonio mulierum arſiſſe incendio,

cendio, à nobis hoc ipſum incendium tantum, tam atrox, tam nocens, ſine matrimonio uis reſtingui? Ita'ne tu nos per ludum atque iocum mulieribus pro præda obijcies? nil nobis reliqui faciens, quo aduerſus illarum laqueos atque faces ſimus tuti? præſertim cum tu ipſe, qui contra matrimonium uenis, confiteare, mulierem magnum illectamentum libidinis eſſe. In quo uide, quàm tibi conſtes. Nam cum omnium libidinum eſcam mulierem uis uideri, nil tamen nobis das, quo minus adhæreamus huic eſcæ, ut adhærent piſces hamo: ſic tu in tua lege ueritatem mendacio miſces. Neque hoc tamen nimis callidè facis. nam ueritatem ipſi rei tribuis, mendacium uerò Sathanæ concedis, cuius arbitratu legem hanc ſcripſiſti. Quare quam rem ab homine ſegregarit Syricius, uidetis: eam certè, in qua ceu in quodam ceſto Veneris, recondita ſunt omnia aduerſus libidinem remedia, ſi illis legitimè utare. Sin uerò ſecus, ueneficia ſunt putanda, ad dementandos homines accommodatiſsima: quibus quaſi Cyrcæo poculo in pecudum, immitiumq; animalium mutantur formas. Quanto enim mulier inferior eſt uiro, tanto abũdat magis omnibus rebus illis, quæ ad cõciliandos animos uirorum ualẽt plurimum: quibus nos ita impedimur, ut etiã ſi uelimus, tamẽ nos

 expedire

mnibus gratijs antecellat. Quid enim ſtabile, quid proprium, quid perpetuum nobis fuiſſet, ſine hac? Nō mehercules quicquam illa ualuiſſent, quæ propter nos ſunt facta, parumq́; momenti ipſa per ſe habuiſſent, niſi accepiſſet hoc noſter ſocius atq; particeps. Quid enim quæſo nos iuuaſſent muta atq; inanima, quid etiam motu ſenſuq́; prædita, quibus hanc tuemur uitam? profectò niſi nobis data fuiſſet uxor, qua conſolaremur ſolitudinem noſtram, & cum qua in terris uerſaremur, cunctis animantibus inferiores eſſemus, in quibus nonnulla ſocietas uitæ coniunctionisq́; cernitur. Manca atq; inchoata hominis natura fuiſſet, ſi nil huiuſmodi haberet, quo cum coniungeretur, & cum quo communem hanc uitam ſpiritūq́; duceret. Quamobrē ſi fatemur ſummā erga nos Dei gratiam in his rebus cerni, quæ propter nos ſunt factæ, in quibus præter ipſarum rerum uſum nil eſt noſtri: ſummā certè gratiam confiteamur neceſſe eſt, eſſe uxorem ipſam, quæ imago uiri ſui eſt, cum qua nil poteſt cōferri. Vincit uxor, ac ſuperat omnia. Atq; huius iſtius in nos muneris præſtantiam cum admirati fuiſſent ueteres illi, non cum aliqua re mortali, aut humili illud contulerunt, ſed cum ipſo ſole, cuius ſplendore cum cuncta illuſtrentur, nil eo à nobis poteſt uideri diuinius: ſic quoq; uxor, quoniam lumen atq; ornamentum domus uiri eſt, ſol quidā ui-

tæ humanæ rectè dicitur: quam qui è uita tollit, nõ is uobis de mundo ſolem ipſum tollere uidetur, & fœdas atq; cæcas tenebras rebus humanis inducere? denſa caligine obruet omnia: cæca, abſurda cũcta erunt: nil erit quod uitam hanc ornet atq; illuſtret cõmunem: horrent enim, ac ſqualent omnia, uxore, quaſi ſole, de mundo remoto. Quis huic rei teſtis eſt? idem qui acerrimus aduerſarius in hac re. Te inquam teſtem Syrici citabo. Vxore ſacerdotibus per te abrogata, dic quæſo, qui horror, quæ nox tuam Romam non inuoluerit? quod ſcelus, quod flagitium uſquam fuit tale, quod in locũ pulſi abs te matrimonij Romæ non ſucceſſerit? atq; ita ſucceſſerit, ut in honore ſit, ut ſummi, medij, atque infimi hoc ipſo ita obligẽtur, ut Romæ ſcortari ſit honeſtius, quàm in Ruſsia nubere. Quid eſt quæſo aliud, Syrici, ſolem tollere? quid nocte inuolui? quid cæcum ferri, ſi hoc non eſt? non ſexum ſibi, non pudicitiam, non thorum clauſum cuiuſquã putare? Hoc tibi nos debemus Syrici, hoc tuæ legi acceptũ ferimus, quod ipſam urbem Romam, quã domicilium mentis, religionis, atq; ſanctitatis maiores noſtri eſſe uolebant, tu nobis tua lege fœdum quoddam lupanar reddideris: quam nunc, te autore libidinum atq; ſcelerum tantorum, omnes contemnunt atq; deſpiciunt, & quaſi peſtem quandã ac contagionem fugiunt: ut iam Romæ non ſecus,

quàm

quàm Sodomæ, Gomorræq́; nomen omnes horre-ant, deteſtenturq́;. Sed mihi ad hanc iſtius amentiam explicandam alius locus ſeruatus eſt, Iudices. Nunc uerò uos ex particula parua cognoſcitis legis Syriciæ genus uniuerſum. Atque hæc exempla in alma urbe eduntur, non ſine diuino conſilio, Iudices: ut quemadmodum ueteribus olim fuit Sodoma, ſic nobis recens exemplum ſit urbs Roma, quæ nunc neglecti matrimonij eas pœnas dat, quas uidetis: ut nos huius admonitu, maturè ex his urbis flagitijs exeamus, priuſquam obruamur hac iſta urbis pœna, qua affligi atq; uexari urbem Romam ita uidetis, ut ob flagitia deſerta à Græcis, relicta à Barbaris, in turpi atq; infami ſolitudine ipſa per ſe uitam degat. Nec propter aliam cauſam, ut dixi, niſi quod ſolum hominem bonum eſſe duxit, quòd illam ab initio Deus uetuit credere: nilq́; ita retinendum illi cenſuit contra libidinem, quàm matrimonium: quod ut homo penè coactus amplecteretur, leges dedit, quas audiſtis, & quas iuſtas eſſe in omni hominum memoria eſt cõprobatum. Quapropter, Iudices, matrimonium æqualiter omneis amplectamur, ut nemo noſtrûm, qui illo uti poßit, illud contemnat, ſed quiſque pro ſua parte hoc iſto nitatur: ne ſi fortè ſpreta uxore cõtra ius naturæ ſoli uixerimus, eas pœnas Deus in nos immittat, quibus olim Sodomam, & nunc urbem Romam affli-

gi audiſtis. Tum etiam illa grauiora expectemus, quæ omnium prophetarum ore nobis ſacerdotibus minitatur Deus. *Vobis uerò hoc à* Malachia *propheta ad ſacerdotes dictum ſufficiat: nã eódẽ pertinent & cæterorum. Cedo mihi ipſius* Malachiæ *teſtimonium, atq; hoc illius ex ſecũdo capite recita.*

TESTIMONIVM MALACHIAE.

Non reſpiciam ultrà ad ſacrificiũ, nec accipiam placabile quid de manu ueſtra. Et dixiſtis, Quam ob cauſam? Quia Dominus teſtificatus eſt inter te, & uxorem pubertatis tuæ, quã tu deſpexiſti. Et hæc particeps tua, & uxor fœderis tui. Cuſtodite ergo ſpiritum ueſtrum, & uxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpicere.

Hoc ad ipſos ſacerdotes eſt dictum, Iudices: *ut cauſa* Syricio *iam nulla ſit, cur ſimulare nũc illud uelit, id quod illum dicturum eſſe audio.* Nã *ait is, ut aliquis fucus adiunctus ſit ad edictum, ſe hac lege ſolis hominibus ſacerdotibus matrimonio interdixiſſe,* Videte *quæ technæ, quæ'nam ſint iſtæ fallaciæ.* Quid? *ſacerdotes homines tibi eſſe non uidemur? ita'ne exleges ſumus, ut non contineamur hac iſta communi omnium mortalium lege?*

Et *uerò* Syrici, *bona cum uenia extra hoc certamen,*

tamen, contentionemq; noſtram, illud ex te ſcire uolo, homines'ne putes eſſe, quos apparere huic iudicio uides, & in primis hos. qui de ſe ſentẽtiam laturi ſunt: quæro inquam, homines tibi omnes nos uidemur eſſe, an potius ferrum, atque ſaxa? Ecquid hæres? cur ſtupes? quid nos aſpectas? Aude inquã homines eſſe negare nos, ut nos te ferrum atq; ſaxum confiteamur eſſe, in quo nullus humanitatis ſenſus fuit, cum hanc legem ferres, qua tu contaminaſti iura naturæ, ac dicta Dei profligaſti: oracula prophetarum, dicta ſapientum, autoritatem omnium neglexiſti, mutaſti, deleſti, dum ad ſtuprum tibi munis uiã, dum ſoluis libidines: dũ multis ingenuis, multis matribusfamiliâs hac tua ſcelerata lege uim nephariam affers. Hæc profectò Syrici ferrei ſunt, ac ſaxei, nõ humani, neq; pudẽtis uiri. Quod ſi & nos homines ſumus, & illa omnia quæ ex legibus cõmemoraui, de nobis quoq; ſunt dicta: non eſt quod nos homines à cæteris hominibus ſegreges, quod'ue bonum eſſe nos ſolos dicas. Et ne tu aliter quàm ego uelim, ſacerdotum laudes ingenium, né-ue quid illo tuo caſtitatis nomine ad ſpeciem magnifico, ad ſenſum uerò cogitationemq; acerbo, in hoc iudicio tollas, dico: ſacerdotibus ita expedire in matrimonio eſſe, ut cæteris omnibus mortalibus, cùm ipſa lege communi, tum uerò hoc iſto Malachiæ oraculo, cuius ore ſacrificia ſacerdotum hanc

ob

ob cauſam Deus *reſpuit, quòd ipſe teſtificatus ſit inter hominem ſacerdotem & uxorem eius: quod quid aliud eſt, quàm quod* Deus *ſemel teſtatus eſt, nempe hominem abſque uxore ſol ummalum eſſe? quo nomine dubiò procul comprehenditur & ſacerdos, quem hic huius iſtius teſtificationis admonet* Propheta. *Qui ſanè homo ſacerdos, ſi contra hoc teſtimonium* Dei *uxorem ſpernat, illũ quoq; cum ſacrificijs omnibus ſperni à* Deo *neceſſe eſt: quod is eius uiolator ſit fœderis, quo coniungitur mas cum fœmina: de quo nunquam tanta autoritate loquutus fuiſſet* Propheta, *ſi eo ſacerdotibus uti non liceret, et ſi ſacerdotes in matrimonio caſti nõ eſſent, neq; mundum geſtarent cor, quo ſolo uidetur* Deus. Ex *quo apparet, quàm turpe, quamq; periculoſum ſit ſacerdoti, extra hoc matrimonij fœdus uiuere. neq; enim illi ſatis eſt alienam non tangere, cõtactuq; ipſo non inquinari: ſed etiam opus eſt, ut is uacuum geſtet cor omni uiſa cogitataq; libidine. quod & ſi omnibus ſit præſtandum, tamen ſacerdoti in primis: qui quãto præſtat cæteris, tanto curandum eſt illi magis, ne quæ ſordes in uita, néue maculæ in animo ullæ illi hæreant: quas utiq; uxor eluat neceſſe eſt. Quare ut ſacerdos in multitudine caſtè, integreq; uerſetur, quòd is in* Eccleſia *rationem etiam habet cum molliori uenuſtioriq; ſexu, uxorem habeat is ſuam neceſſe eſt, ne diffluat*

libidine, ne'ue diſſolutus ſit in turba: quam uxorem inquam, ne quo pacto ſacerdos repudiaret, ne'ue ſine hac libidinis ambuſtus incendio in Eccleſia *cõpareret, audite quibus illi uerbis mandetur uxor.*

Cuſtodite ergo ſpiritum ueſtrum, & uxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpicere.

Ad uos ô ſacerdotes, hic ſermo eſt. Nos mone*mur hoc iſto oraculo, quibus* Deus Eccleſiam *commiſit, ut demus operam, quo caſta mens in nobis, libidinisq; ſit expers.* Quod *ne arduum putemus, en datur uxor, en in promptu eſt remedium.* Accipia*mus ergo id quod datur, & uel inuito* Syricio *rapiamus hanc iſtam uxorem, dum licet. neq; hãc pubertatis adoleſcẽtiæq; noſtræ adiutricem quandã, & quaſi ductorẽ amittamus, ut hæc ingenium noſtrum infirmum & procliue in libidinem, ſuſtineat, ac in omni officio atq; pietate retineat.* Quod *ſi uos* Iudices, *& uos qui circumſtatis ſacerdotes, autore* Syricio *uxores repudiaueritis, ſi irritum feceritis pactum hoc, deniq; ſi teſtificationẽ ipſius* Dei *de uxore ſpreueritis, ſpernet quoq; uos* Deus, *reſpuet ſacrificia, non reſpiciet holocauſta, contemnet ac negliget omnia, quicquid illi datum per uos oblatumq; fuerit: id quod oraculo* Malachiæ *uerißimo atq; certißimo promittitur.* Circumſtãt *nos autoritates, quæ nos obliuiſci huius teſtificatio*

nis

nis nō ſinant, quæ nos dies atq; noctes cōmoneāt, ſanctiſsimos nobis patriarchas, ſapientiſsimos reges, grauiſsimos prophetas fuiſſe, qui ex matrimonio immortalitatem ſunt adepti. Quare ſi horum imitatione atq; exemplo manſerimus in conditione matrimonij, atq; pacto, ſi uxorem adoleſcentiæ noſtræ retinuerimus, ſi ſpiritum habuerimus uacuum, ſolutūq; libidinibus, reſpiciet ad ſacrificia noſtra Deus, oblationes etiam noſtras atq; preces placatus de manu noſtra accipiet. Ad hoc nos inuitant omnes ueteres literæ, tum etiam hæ nouæ atq; recētes, quibus omnis illa uetuſtas illuſtratur, ut amota dubitatione ſtatuamus, ſacerdotibus uxorem dari. hocq; ipſum expedire ſacerdoti, ex Epiſtola diui Pauli intelligetis. quam lege.

EX EPISTOLA PAVLI.

Fidelis ſermo: ſi quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Oportet enim ipſum irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris uirum, ſobrium, ornatum, prudentem, pudicum, hoſpitalem, doctorem: non uinolentum, non percuſſorem, ſed modeſtum: non litigioſum, non cupidum, ſed ſuæ domui bene præpoſitum, filios habentē ſubditos, cum omni caſtitate.

Iam

Iam te non Moſes, non Salomon, non prophetæ urgent, non etiam lex antiqua, neq; uetus, ſed ipſe Chriſtus Ieſus. Nam & *hoc dicere ſoles, illis antiquis patribus id licuiſſe, nobis non item. Quaſi uerò nos diuerſam carnem, non eandem naturā geſtemus nūc, quàm quæ in illis olim fuit: & quā ab illis accepimus. imò uerò tanto peiorem etiā Syrici, atque corruptiorem carnem, naturamq; gerimus nos, quanto ab illis diſtamus magis.* Neq; *ego in eo pluribus argumentor: perſpicuum enim eſt, quàm conſequens ætas antecedente ſemper fiat deterior. Sed tamen illud quæro, cur cum eundem* Deum *nūc eſſe fatearis, qui fuit olim: cur tibi quoq; non uideatur eius leges eandem uim nunc habere, quam habuerunt olim, cū idem homo par natura, eadem caro penes nos nunc ſit, quæ in patribus fuit olim, cui hæc præcepta, inſtitutaq; dantur?* Intelligo quid *tibi neceſſe ſit dicere: nempe adumbrata illa fuiſſe omnia, & quaſi ſigna rerum præſentium. Eſt uerò ita Syrici, ſunt pleraq; modi iſtius, fateor: ſed omnia tamen eſſe pernego. Virgam, agnum, mannam, & quæ ſunt eiuſmodi, ſigna fuiſſe fateor: ſed hoc de matrimonio totum lex eſt, planum eſt, res ipſa eſt. & ſicut maſculus ac fœmina eadem nunc ſunt, quæ fuerunt olim: ita quoq; leges illis datæ eædem ſint neceſſe eſt. Sed quid ego, quantum hæc lex ualeat, apud uos dico? dubiam rem ſcilicet pluribus uer-*

bis explico? Eſt'ne quiſquam omnium, qui de hoc aliter exiſtimet? Quod ſi qui eſſet ita amens atque cæcus, ſumma tamen Pauli, imò uerò Chriſti autoritas, dubitatione omni hunc liberare poſſet. Etenim ſi is qui Epiſcopatum deſiderat, magnum atq; præclarum opus deſiderat, ut nunc legi audiſtis: certè hæ conditioneis, quibus Epiſcopatum habet traditum, planæ ſint illi atq; ſolidæ oportet, ut is ſit irreprehenſibilis. Quod quoniã præſtare non ſit facile, datur illi adiumentum ante omnia uxor, cum qua ſobriè, ornatè, pudicè, ac hoſpitaliter in Epiſcopatu uiuat: ſine qua hoc quod illi eſt propoſitum, aſſequi nequit. Domus quoq; ipſius quomodo ſtabilis abſq; uxore? Cum uerò additur de filijs, ut hos is ſubditos habeat, non uobis apertè Paulus illam legẽ ueterem, quæ de matrinonio eſt, hiſce ſuis præceptis inſeruiſſe uidetur? ut quicquid in his ſit, totum tralaticium ſit. Sed huic loco uidete quam calumniam ex ſinu ſuo apponat Syricius: Grauiter ſanè, et ſeuerè, Epiſcopus (inquit) unius uxoris ſit uir. Id autem eſt, unius parrochiæ. O ſuauem hominem, ô præclarum legis diuinæ interpretem. En habes, ad quem liberos inſtituendos mittas, & cui Eccleſiam Dei tradas. Quid ais bone uir? Vxor tibi parrochia hoc loco dici uidetur? Quid quæſo uxori cum parrochia? Non umbræ, non figuræ uobis hæc uidentur, Iudices? ut iam non ipſius Moſis, ſed

cuiuſdam

cuiuſdam Sphingis ſint ænigmata. Ita'ne ex alieniſſimis nominibus paratus uenis? ita etiam tu nos hic ludificabere, ut uerba fingas, rem euertas tuo arbitratu? Non te pudet Syrici, *in horum conſpectum ita prodire, ut & illorum iudicio, & noſtro tempore abutare?* Et ſi *fingere lubet, cur non eadem ratione* Epiſcopatum *appellas uxorem, qua appellaſti parrochiã?* Abſurda *hæc ſunt, inquies.* Quid? *abſurdiora'ne illis, quæ tu mutas, uxorem parrochiam, filios uerò parrochos appellãs? præſertim cum audias,* Epiſcopum *hic à* Paulo *inſtitui uerbis uernaculis atq; notis: ut quemadmodum per ſobrium, ornatum, ac pudicum, nil intelligis præter id quod dicitur: ita quoq; per uxorem nil aliud intelligas neceſſe eſt, quàm id ex quo naſcuntur liberi ac filij epiſcopo procreati, quos hoc loco* Paulus *ſubditos iubet eſſe epiſcopo patri in omni caſtitate.* Et ut *cognoſcas, quàm in clariſſima luce erres, audi id quod in eadem* Epiſtola *additur:*

Si quis autem domui ſuæ bene præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei diligentiam habebit?

Hic argumentari Chriſtum *audis ore* Pauli, *ut ſi quis domui ſuæ bene præeſſe neſciat, eum* Eccleſiæ Dei *bene nunquã præfuturũ.* Ad *domũ ergo ſuperiora omnia pertinent, in qua continentur uxor ac libe*

 ri, &

ri, & in qua domo uult Paulus Epiſcopum uirum honoratum, ac honeſtum patremfamiliâs uerſari: ut ex hac ipſius priuata ratione, ſit facilis coniectura, quàm ſit is ad Epiſcopatũ aptus. Quæ ita clara ſunt, Iudices, ut ſi quis in his hæſitet, illum aut palàm inſanire, aut in luce errare ſit certum. Quid uerò illud, quod ab eodẽ Paulo additur de Diaconis, parúm ne nobis inde liquere cenſes, quid hoc in loco ſit uxor? Dic quæſo cætera. Pudet meherculè Iudices, tã multis uobiſcum agere: ſed tamen hic cogit. Lege.

EPISTOLA.

Diaconi ſint unius uxoris uiri, qui filijs ſuis bene præſint, & ſuis domibus.

Quid domum hoc in loco Syrici, quid uxorem, quid filios dici putas? Inſto, peto, urgeo, Syricius ut mihi reſpondeat, ut aliquid fingat, deniq; ut in tanta rerum luce uel hiſcere audeat. Verſat ſe, patronos ſuos reſpectat: ſed illi ne gry quidem, ut uidetis. Quod ſi hæc non mouentur ſuo loco, Iudices, neq; illa moueantur neceſſe eſt, quæ paulo antè de Epiſcopi uxore, ac de ipſius liberis ſunt dicta. Quæ ita clara atq; expoſita ſunt, ut non dici, ſed cerni: non uideri, ſed tangi uideantur. ut nil ita conueniat cum illa lege ueteri, qua ab initio matrimonium eſt conſtitutũ, quàm hoc, quod dictum eſt à Paulo de Epiſcopi ac Diaconi uxore: ut hæc omnia illius legis ueteris explicandæ atq; illuſtrandæ cauſa allata eſſe uideantur. Quæ

ſanè lege uixerunt ueteres illi ſacerdotes, ſancti in primis atque præclari uiri: ſic etiam uixerunt noſtri tam Epiſcopi quàm presbyteri poſt Chriſtum paſſum, uſq; ad Syricij pontificatum. Græci uerò, Antiochæni, atq; Alexandrini, hoc ius matrimonij ſacerdotalis adhuc ita retinent, ut Romam adulteram, tanquam ſtercus in uia contemnant. Quamobrem cauſa iam nulla eſt, Iudices, qua Syricius legem ſuam ſtare uelit, quam contra omnes leges tam ueteres quàm nouas tulit. Quod ſi ille quid contrà afferat, impudentiam illius mirabimur, qui intelligentiam exiſtimationemq; omnium noſtrûm contemnat. Sed tamen ſi is, id quod inſtituit, deprecandi criminis cauſa dixerit, ſe non omnibus, ſed ſolis ſcerdotibus matrimonio interdixiſſe, hoc illi tũ ita reſpõdete: Nos, Syrici, ſacerdotes homines eſſe ſcimus, homines etiam ipſi ſumus, humani à nobis nil alienum putamus eſſe, iccirco neq; ſacerdotiũ ipſum quicquam mutare de humanitate naturáq; noſtra potuit. non ſecus quàm homo in magiſtratu nil amittit de homine, hoc ipſo quòd Rex Conſuluè ſit: ſic nec nobis quicquam de humanitate noſtra deceßit, propterea quòd in ſacerdotio ſumus. Præterea Syrici (hoc etiam illi dicite) illud ſæc meminéris, ut non Conſuli, neq; Regi, ſic nec ſacerdoti, uerum homini uxorem à Deo dari: ut illa officiorum ſint ac munerum nomina, hæc uerò uxor propria

 ſit

ſit uiri. Quare tuam legem nos diutius ferre nolumus, qua tu apud omnes gentes ordinis nominisq; noſtri famam læſiſti. Quando uerò is multa cõqueri, multa miſerari, caſtitatem etiam iactare cœperit, dicite illi, uos putare matrimonium eſſe caſtitatem: deinde, cum legibus planè agendum eſſe. ad extremum, ut cõpendium dicendi fiat, leges illi proponite. Hic lex Dei, *hic tua Syrici. Quid multis? Si tua lex hæc cum lege* Dei *conueniet, abſoluêre: ſin minus, damnabere. Hac ratione conuictus, ne ipſe quidem ſe legem contra omneis leges ſcripſiſſe, negare audebit. Seueritate etiam ueſtri iudicij nõ abutetur, ad ſuum excuſandũ, ornãdumq; ſcelus. ut ita omni ſua cauſa cadat, uobisq; eas pœnas det, quas meruit, & quas leges ipſæ iubẽt. Sed hoc loco illud dicturum eſſe illum audio, quod multi ſolent, qui iniqua ſcribunt: Legem hanc, tametſi etiam contra leges uideretur eſſe lata, tolerabilẽ tamẽ illam eſſe, apprimeq; utilem. Quæ defenſio,* Iudices, *quamuis ſit miſera, atq; improba (neq; enim id tolerabile uobis, iuratis præſertim iudicibus, debet uideri, quod pugnat cum recto, atq; iuſto) datur tamen huic defenſioni nonnulla uenia tùm, cùm ius ipſum læſum utilitate compenſatur, qua omneis ducimur. Verùm in hac Syricij lege nil eſt quod aut tolerabile uobis, aut cuiquã uideri poſſit: ita hanc ille legem omnibus legibus aduerſam tulit, ut quamuis omnium ſit*

iniu-

iniuſtiſſima, tamen ſi comparetur, pernicioſior multo, atque intolerabilior, quàm iniquior, uidebitur eſſe. Quam rem ut ita ſe habere cognoſcatis, illud à uobis quæram: Si legem eiuſmodi Syricius ferret, ne quis ſacerdotum quid edat, ne'ue quis noſtrûm creſcat, ne'ue dormiat, quæro inquam, ferendam'ne uobis talem legem putaretis? an uerò cum ueſtigio ipſo de medio tollendam? Intelligo quid neceſſe ſit uobis dicere. Quid ſi uos id, quia cum rerum natura pugnaret, nullo edicto proſcribi, nulla etiam ratione à nobis ferri putaretis: quo tandem animo hanc legem ferretis, qua is nobis mulierem eripuit, quam natura dabat, lex nulla negabat, quæ in eadem pagina (ut ſcitis) perſcripta eſt, in qua & eſus, & crementum, & ſomnus ipſe nobis eſt conceſſus? Imò uerò clarius etiam, ſanctiusq; hoc de uxore eſt decretum. Neque enim in his legibus, quæ de uictu hominis ſunt, dictum eſt, Malum eſt homini non edere, aut non dormire, aut non creſcere. At cum ad uxorem eſt uentum, palàm eſt dictum, Malum eſt hominem ſolum eſſe: ut inde conſtet, naturalius eſſe homini uxorem appetere, quàm aut edere, aut dormire, aut etiam creſcere. Nam cibus atque uictus non ſolum eo eſt, ut uiuas: ſed etiam ut gignas, aliquidq; ex te afferas. ita omnia nutrimenta atque crementa huius noſtræ mortalis uitæ, ad

procreãdum referuntur à natura: quæ cum mutari nulla ratione poſſint, neq; hoc de uxore, quod magis ſecundum naturam eſt, quàm ſunt illa, unquam mutabitur. Summi certè homineis, ac totius Græciæ ſapientiſſimi uiri, cum uim, naturamq; rerum perſpectam cognitamq; haberent, nil tam inſitum, tam impreſſum in nobis uiderunt eſſe, quàm eſt hic appetitus maris ac fœminæ ad procreandum mutuus: qui ita in rebus hæret, ut quæ res illo careat, uideatur eſſe manca, ſuæq; expers naturæ, quod nil ex ſe edat ſui. Vnde liquet, hanc uim, qua mulier uirum amplectitur, ita inſertam eſſe, atq; defixam in hominis natura, ut qui hanc è nobis conetur euellere, is hominem ex homine uideatur prorſus euellere. quod cum fieri nequeat, non nos hunc hominẽ furere ac inſanire, & cum ipſa rerum natura bellũ gerere fatebimur, qui hanc rem tanta neceſſitudine constrictam, atq; in nobis incluſam, eradicare conetur? Neq; uerò autoritas ſummorum uirorum tantum, neq; ipſius naturæ ſola uox nos docent, quàm ſit hoc amentis, ei rei manus adferre, quam uiſcerũ noſtrorum cuſtodia contra omnem uim contexit. Sed etiam ipſe Chriſtus Dominus, iſtius conditor, atq; creator naturæ, nos ore Pauli monet, ut ſciamus tantam eſſe huiuſce rei uim, ut illa nulla ope humana coherceri in nobis poſſit, ne extra præſcriptũ feratur, niſi uxore. Nunc uos Chriſtum Dominum

audite,

audite, quas leges is ore Pauli huic noſtræ libidini præſcribat: quàm æquas, quàm tolerabiles, quamq́; aptas ad id quod uiolẽtum in nobis uehemensq́; eſſe uidetur. Recita.

EPISTOLA.

Propter fornicationem unuſquiſq; ſuam uxorem habeat, & unaquęq; ſuum uirum habeat. Vxori uir debitum reddat, ſimiliter autem & uxor uiro. Mulier ſui corporis poteſtatem nõ habet, ſed uir: ſimiliter autẽ & uir ſui corporis poteſtatẽ non habet, ſed mulier.

Videtis Iudices, quanta uis hæc ſit in nobis, cui remedium ab ipſo Deo quæritur, quæ niſi colligaretur cum certa coniuge, eã diffluere ſit neceſſe. Animaduertitis æquitatem huius edicti, cum noſtræ carni infirmæ, ac procliuæ in libidinem, pro medicina uxor detur, cum qua nobis hic procreandi appetitus ſit caſtus, atq; legitimus: quam dum nobis Syricius eripit, non nos ſcortationi fœdæ atq; turpi exponit, eas nobis leges præſcribẽs, quas nos nullo modo ferre poßumus? Nã cum uxorem ab homine ſua lege conetur abducere, non is uobis in fornicationem utrumq; impellere, non apertè uirum ex mulieris poteſtate eximere, ac ſolum omnibus tentationibus Satanæ exponere uidetur? cum ea iubeat, quæ ipſa

non fert natura: ea uetet, quæ illa radicitus eſt amplexa: cui naturæ ita iubemur obedire, ut cum orationi interdum nos dederimus, meminerimus tamẽ uxoris, ne uidelicet ipſius pietatis prætextu, ipſe Sathanas nos tentet, noſq; in eam fraudem impellat: quod ille utiq; in hac Syricij lege tentat, ut abſque uxore gratiorẽ Deo uitam putemus eſſe, quàm ſit ea quæ eſt obnoxia uxori ac liberis: ut hiſce blanditijs nos alliciat ad ſeſe, nobiſq; ad omnem turpitudinem abutatur. Hoc itaq; *prouidens ipſe Deus, nos monet, ut has tantas inſidias Satanæ diligenter, ducta uxore, uitemus: quibus falſò crediti cœlibes capi ſolent.* Quod *ſi nos hiſce præceptis atq; monitis non obediuerimus, & ſi æquo animo nobis tales leges imponi ſiuerimus, per ludum atq; iocum in illa nos Satan deducet flagitia, quæ matrimonij contemptoribus minatur* Paulus, *iſtis uerbis ad* Romanos *ſcribens: cuius tu mihi cape* Epiſtolam, *ac recita.*

EPISTOLA.

Propterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ. nam fœminæ eorũ immutauerunt naturalem uſum, in eũ uſum qui eſt cõtra naturam. Similiter autẽ etiã maſculi, relicto naturali uſu fœminæ, exarſerunt in deſiderijs ſuis in inuicem, maſculi in maſculos turpi-

tudinem

tudinem operãtes, & mercedẽ quam oportuit erroris ſui in ſemetipſis recipientes.

Hæc pœna, Iudices, conſequitur fornicariam mentem, his furijs agitatur iſtorũ cœlibũ uita, dum ementito ipſius continentiæ nomine Syricius eas nobis leges imponit, quæ ferri non poſſunt: & quæ pugnant cũ ea natura, quæ penitus in nobis ineſt: quæ cum à nobis extirpari nequeat, uidete cuiuſmodi curricula habeat, quas etiam læſa pœnas expoſcat: non quaſuis ſanè, ſed eas certè, quæ niſi à Paulo cõmemorarentur, à me honeſtè nominari nõ poſſent: ut hoc uos ſtatuatis, nullas neq; grauiores, neq; iuſtiores pœnas in legis huius nephariæ latorem edi poſſe, quàm ſunt hæ, quæ à Paulo eduntur. Si enim tu pœnis atq; interdictis contra ius naturæ uirum à muliere ſegreges, quid eſt quod tibi pro hoc debeatur ſcelere, quàm ut apud te in locũ uxoris, adultera: & pro muliere ſpreta, maſculus ſuccedat turpis, atq; nepharius? ut hanc tu mercedẽ erroris tui in te ipſe feras, ut hac horribili libidine ardeas, ut liber nunquam quieſcas, ut auerſus & aduerſus impudicus fias? Intelligo, Iudices, quàm ſint hæc turpia dictu, minimeq; digna quæ in ueſtro iudicio, & in tanto hominum conuentu dicãtur: quæ tamen Paulus ipſe apud populum Romanum tam apertè ac palàm nunquam dixiſſet, ſi ea ad odium atq; infami-

am

am eorum, qui harum fœdiſſimarum cupiditatum ſunt ſerui, à nobis quoq; cōmemorari noluiſſet: quæ tamen à me timidè ac uerecundè dicuntur, ut hoc uos intelligatis, Syricium eas res in ordinem noſtrū ſua lege inuexiſſe, quarum non natura tantum ipſa, ſed ipſum nomen etiam dictu, cogitatuq́; ſit turpe. Ita ille uerbis honeſtis atq; pudicis quantam turpitudinem atq; infamiam in ordinem noſtrum introduxerit, uidetis: ut facilè conſtet, hoc illum ſua lege ſpectaſſe, ut omnis ex Eccleſia exterminaretur, aboleretur q́; uita honeſta atq; pudica, & ut pro hac induceretur ea quæ pugnat cum noſtra natura. Quid enim quæſo Syrici, aliud ſibi tua lex uult, aut quomodo contra hominis naturam lata non uidebitur, cum tantorum flagitiorum, quæ in oculis hominum atque in conſpectu uerſantur, cauſa nobis extiterit? Si enim de rebus cognatis atq; conſimilibus legem talē ferres, ut prius etiam dixi, & nunc repetere libet, quoniā ab his ita audior, ut tuum poſtulat ſcelus, & horum iniuria. Si inquam talem legem ferres, ne quis ſacerdotum edat, neq; quis contra edictum tuum dormiat: quid aliud tali lege nobis præſcriberes, quàm ut ne quis ſacerdotum ſpirare, néue quis omnino uiuere audeat? Nónne huic, quod edicit de uxoribus, ſimile eſt? Vos appello Iudices, à uobis quæro: non hoc uobis idem eſſe uidetur, quod is de uxoribus noſtris tulit, dum edicit, ne quis ſacer-

dotum

dotum uxorem habeat, néue ſi habuerit cubile illius inuadat: ac ſi apertè dicat, ut quilibet ſacerdotũ ſcortum habeat, alienũ cubile inuadat? paria enim hæc ſunt, eiuſdemq́; naturæ adminiſtræ atq; comites, hæ iſtæ edendi, creſcendi, procreandiq́; facultates, ita ut, ſicut illis duabus prioribus ſublatis, uitã ipſam tolli oportet: ſic quoq; uxore ſublata, uita ipſa pudica tollatur neceſſe eſt. Ita ille id quod ego initiò dixi, & quod uos meminiſſe debetis, legem tulit, in qua nobis aliud oſtendebat, aliud uerò comparabat. Nam cum uxore detracta, ordini noſtro caſtitatem ſe uelle inducere oſtenderet, ne ulla omnino caſtitas in ordine noſtro eßet, curauit. Ita nos ille factis, & ad tempus ementitis uerbis decepit, quibus nos omni honeſta atque tranquilla uita euertit: quod idem eſt, ac ſi nos apertè ſcortari iuberet. Nã per deos immortales, quid intereſt utrum Syricius imperet, atq; cogat aliquem noſtrûm, de coniugio decedere, uxoremq́; abijcere: an huiuſmodi edictũ det, quo edicto nobis in hæc flagitia quæ uidetis, prolabi ſit neceſſe? Quæ res quoniã calamitoſa nobis, ridicula Syricio, miſeranda omnibus uidetur, ſoli'ne uos ex omnibus reperiemini, qui hanc legem tolerandam putetis, tot ac tantis refertam dolis, incommodis, atq; probris? Ne hoc ſinat Deus Opt. Max. in cuius cura ſumus, ut hæc tanta improbitas huius legis in hoc ueſtro iudicio comprobata eſſe uideatur.

deatur. Nō eſt hoc ueſtrum Iudices, non hic ſermo de uobis,non ea etiā eſt hominū exiſtimatio,ut aliqua ex parte cū Syricio,opinione omniū iam damnato,cōiungi ulla ſocietate uideamini. Nā qua die in hunc reū cōſediſtis Iudices,arrectos eſſe animos hominū uidetis,cōcurſumq́; tātæ multitudinis,qualis in alio publico iudicio nō fuit. Omneis uos intuētur,qua dignitate uiri,quo ſplēdore homines in hoc cœtu,atq; in hoc publico orbis terræ Cōcilio cōſediſtis:nil aliud à uobis (mihi credite Iudices) omnes hoc tēpore expectant, quàm ut Syricij legibus ſublatis, quæ nobis non ſolū intolerabiles ſunt,ſed etiā pernicioſæ,priſcas illas leges de matrimonio nobis reſtituatis,quas aptas cōuenietesq́; eſſe hominis naturæ, tot malis atq; periculis edocti perſpicitis.

Sed hoc loco erigit ſe:reſtare ſibi adhuc putat, quo hoc cōmentum ſuū tueatur:nēpe illud quo uulgò iſtius patroni atq; aduocati uti ſolēt,precandum uidelicet eſſe à Deo,ut hi cōtinentes ſint,qui eſſe nequeūt. Deinde,ne ſine autore mentiri uideatur, Paulum quoq; ſcripſiſſe perhibet,Bonū eſſe mulierē nō tāgere. Hæc ſunt Iudices,et alia modi iſtius inanis ipſius cōtinentiæ nomina,quibus iſti continentiā ipſam ex Eccleſia eiecerūt. Quibus ego quid reſpondeā ignoro. Quid enim huic homini facias,aut quā reſponſionē dignam libidini eius inuenias?cui præſcriptū cū eſſet, quēadmodū inter homines ius natu

re cō-

ræ cõſeruaret, & cũ legũ diuinarũ autoritas, ac ipſius Eccleſiæ ueteris ſumma dignitas intercederet, ne quid ex hac iſta cognatione maris ac fœminæ, in ullo genere, neq; ordine, deniq; in ulla ætate à quoquã mutaretur: ille tamẽ auſus eſt pro nihilo tot res ſanctiſsimas ducere, cui nulla lex fuit, nulla religio, nullũ exemplũ quod ſequi uellet. Et cũ omniũ ſermonẽ exiſtimationẽq; cõtempſiſſet, uerbis tamẽ honeſtis, quibus nulla honeſta ſubeſt res, uſq; eò legi ſuæ patrocinatur, uſq; eò iudiciũ autoritatemq; ueſtrã contẽnit, ut Paulũ ipſum autorẽ legis ſuæ uobis uelit uideri. quo quid indignius dici, aut fingi poteſt? In qua tamẽ re cũ multa cõminiſcitur, huc ad extremũ euadit, ut nõ diſsimulet legẽ ſe tuliſſe intolerabilẽ quidẽ hominis naturæ: tolerabilẽ tamẽ illã fieri, ſi id nos impetremus à Deo. Scriptũ enim, inquit, eſt, Nõ poſsũ eſſe cõtinens niſi Deus dederit. O inops cõſilij ratio, qua te ualere putas: quæ cũ naturã ipſam funditus extinguat, uides tamẽ quàm te inuito fateatur ſe id nõ poſſe, quod tu cupis. Legẽ intolerabilẽ te ferre dicis, cõtinẽtes homines eſſe non arbitraris, niſi hoc Deus illis dederit. quod nõ idẽ eſt, ac ſi aperte ita diceres? Ego quidẽ legẽ uobis tuli, quã uos ferre nõ poteſtis: ſed tamẽ ut illã feratis, Deum oretis. Quæ technæ quæſo Iudices, quæ cõmenta ſunt iſta? nõ uobis Dauus, aut Syrus quiſpiam in Comœdia ludere, & non pontifex in Eccleſia edicere uidetur?

Quid

Quid ais bone uir? tu mihi rem intolerabilem pœna capitis præſcribes, & eam modis omnib us ualere apud me putabis oportere, quam tu ipſe non eſſe in poteſtate mea fatebere? & quam me cõſequi poſſe ipſe non putes, niſi Deus *dederit? Quid ſi ille non dederit? ego edicto tuo afflictus, proſtratusq; pereo?* An *non hoc edictum ſimile huic eſt? attendite quæſo* Iudices: Si *me* Syricius *in aliqua naui in altum duceret, ac in eum locum è naui exturbaret, in quo eſſet ſumma ipſius maris. tempeſtatisq; uis, illud mihi uitam deprecanti pollicens, me quidem tranare æquor non poſſe: ſed tamẽ ut tranare poſſem,* Deum *orãdum eſſe:* Arionem *neſcio quem citharœdum* Corinthium, Ionam *etiam illum* Hebræum *mihi proponens, qui aliquãdo ex ſimili naufragio euaſerunt, ut horum exemplo me tranare confiderem.* Hac *iſta tu fiducia præcipitabis me in altum* Syrici? Hiſce *tu exemplis, tantis periculis me obijcies, quæ ſuperari à me non poſſe, ipſe fatebere, niſi* Deus *dederit: hoc eſt, niſi delphinum credo aliquem, aut cetum miſerit, qui me ſeruent, ac in portum reducant? Quid ſi neq; cetum is, neq; delphinũ miſerit, quid me fiet, aut quam ſpem mihi das in tã præſenti periculo?* Mittet, *inquies.* Iã *hoc diuinare eſt, mittet, nec ne. Quid ſi non miſerit? nam & hoc eſſe poterit.* Peribis, *inquies.* Ita'*ne tu nos irridebis?* Itáne *tibi idonei uidemur, quib. ſic illudas dolis? ut cũ*

nos

nos in tanta pericula cõijcias, & ſine remo (quod dicitur) in mare mittas, nihili facias nos perituros. Quid ſi doceo, Deum omnino hoc quod tu fingis, mihi non daturum? parum'ne conſtabit, nos abs te circũueniri? Quid enim Deo reſponderes, (iam enim tecum loquar, ac ſi non in iudicio, ſed domi ocioſus tecum eſſem) quid inquam Deo reſponderes, ſi tibi ita Deus diceret: Ego Syrici non eam uim homini dedi, qua is tranare æquor poſsit: naues etiam illum fabricare docui, quibus nauiget. Quare ſi quis ſe è naui te autore præcipitauerit, ego illi non adero: neq; delphinos illi, neque cetos mittã, quod is ſtultè cõtra leges meas inſoleſcat, adiumẽta etiã mea abijciat, quæ ego illi ad tuendã uitã dedi: quod utiq; neq; Arion ille Corinthius, neq; hic Ionas Hebræus fecit: qui cum proditione è naui exturbati fuiſſent, ope mea ſunt ſeruati: ut tu hoc ſis ſciens, me adeſſe ijs qui mea lege uiuunt, neq; extra præſcriptum illius quicquã moliuntur: & qui me non tentant, num hoc & illud uelim aut nolim facere. Hoc tibi (credo) Syrici Deus de naufragio reſponderet, quod nunc quoq; de matrimonio reſpondet: nimirum ſe hominibus non dediſſe eas uires, quibus fornicationis ſuperare poſsint tantum pelagus. Deinde, tanquã nauim periclitantibus, ſic uxorem diceret ſe dediſſe incontinentibus, ut hoc ſint in naufragio huius uitæ tuti. Quam ſi quis ſper

bat, aut abijciat, idē ei eueniet, quod ſolet illi qui na ui relicta mare tranat, tentans Deum, *uelit nec ne uelit opem illi ferre.* Et certè ita res eſt, Iudices. In *omni ſuſcepto negocio* Deus *nos iuuat, nunquā deſerit, ſemper præſtò nobis adeſt in rebus utique his, quæ rectè atq; ordinè, & ex illius præſcripto à nobis geruntur.* Quod *ſi tu quid præter id quod il le uelit, aut aliter quàm uelit, conēre, nil eſt quòd ab illo opem ſperes.* Hoc *enim agit & Satan ille, qui cū in uertice templi Chriſtum* Dominum *ſtatu iſſet, ſuadebat illi, ut ſeſe deorſum dimitteret. quod tamen Chriſtus* Dominus *facere noluit, & illo noto uobis interdicto Satanam refellit:* Non *tentabis* Dominum Deum *tuum.* Erat *enim ibi gradus, quibus deſcendi poſſet: ut cauſa non eſſet, cur ſe illi pe riculo daret.* Idem *de uxore ſentiamus: qua remota, ſi quis nos ad continentiam uocet, illud ſemper habeamus in promptu,* Non *tentabis* Dominū Deum *tuum.* Ideo *enim data eſt nobis uxor, ut hoc adiumento continenter uiuamus: quam ſi retinuerimus in matrimonio, nunquam defuturus nobis eſt* Deus*: præſertim cum ſciamus eſſe genus hominū, quos* Deus *non uult extra matrimoniū uiuere, imò uerò non uult illos cōtinenter uiuere.* Id *quod uos ex ipſius Chriſti* Domini *teſtimonio cognoſcetis.*

TESTIMONIVM CHRISTI.

Nō omnes capiūt uerbū iſtud, ſed qui

bus

bus datũ eſt. Qui poteſt capere, capiat.

Iam ego non Arione, *neq;* Iona *legem Syricij intolerabilem eſſe oſtendo: ſed ipſo* Chriſto Domino, *qui cum non ſolum ſit conditor noſtræ naturæ, ſed etiam ipſorum munerum largitor, audiſtis* Iudices, *quid is dicat:* Non *omneis, inquit, capiunt hoc uerbum, hoc eſt, non omnibus ego do, ut capaces ſint huius mei de continentia uerbi: ſed hi tantum capiunt, quibus à me datur ut capiant.* Quod *ſi omneis caperẽt, omneis proculdubio cõtinerent.* At *cũ nõ omneis cõtineant, dubio procul nõ omnes capiunt. Cur autẽ non capiũt? quia illis non datur.* Cur *uerò non datur?* Ego *neſcio:* Syriciũ *quærite* Iudices, *quandoquidẽ is nuper cœlo lapſus ſciat, quid in aurẽ* Chriſtus *uirgini matri dixit heri.* Nos *qui humi ſtrati ſumus, & qui ab hoc ſcripto, quod recitari modò audiſtis, non recedimus, nõ plus ſcimus, quàm id quod hoc iſto continetur ſcripto uerißimo atq; certißimo: quoſdã uidelicet continere poſſe, quoſdã nõ poſſe.* Quare *autẽ iſtis datũ eſt ut hoc poßint, alijs nõ eſt datũ?* Eodem *redit oratio,* Ego *neſcio.* Tu Syrici *inquã prodi, nos doce, quãdoquidem tu ſolus hic regnas, ſolus edicta* Dei *reſcindis, ſolus ex incontinentibus continentes facis.* Vos *uerò qui huic cauſæ ſedetis* Iudices, *hunc quidem ineptire patiamini, ſi lubet.* Nobis *autem, quorũ caput, existimatioq; agitur, illud de ſententia* Chriſti

Domini decernatis,ut qui noſtrũm poßit hoc continentiæ uerbum capere,capiat: & cum hoc potērit,dabitur ei, ut contineat: promiſſum enim eſt. Qui uerò ſolus ipſe per ſe continere nequit, uxorẽ ducat,cum qua contineat:neq; ſpes hunc fallet. intra ſortem enim ſuam degens,id ſperat,quod illum ſperare ſors iubet. Ad hanc rem nos hortatur Paulus ille uir ſanctißimus, idemq; continentißimus, qui cum illud munus ſciret ſuum eße,ut abſq; uxore uiueret,rem quidem apprimè commodam illam eſſe duxit,ſed ſibi tamen ſoli cum paucis, non autẽ peræquè cum omnibus. Et cum is apertè doceret, non omnia data eſſe omnibus, hoc præceptum in Epiſtola interpoſuit,quod recitari audietis.

EX EPISTOLA PAVLI.

Volo autem omnes uos homines eſſe,ſicut meipſum. Sed unuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic,alius uerò ſic. Dico autem nõ nuptis, & uiduis, bonum eſt illis ſi ſic permanſerint, ſicut & ego. quod ſi non ſe continent,nubant. Melius enim eſt nubere,quàm uri.

O uirum Eccleſia dignum. Videte qua æquitate,qua etiã moderatione hoc ille nobis præcipiat? quem utinam imitatus fuiſſes Syrici,nunquam tam pernicioſis legibus uitam noſtram iugulaſſes. Omnes

nes homines ſui ſimiles cupit Paulus *eſſe. quid ita? quia uacare curis bonũ eſt, cùm cæteris, tum uel in primis his, qui procurationẽ* Eccleſiæ *ſuſceperũt: quibus utiq; uacui in matrimonio eſſe nõ poſſumus.* Nã *uxorẽ habere, liberos procreare, alere familiã, & quæ huc ſpectãt cætera ſuſtentare, non fit abſq; cura ac ſolicitudine.* Itaq; *ſi bonũ eſt abſq; curis eſſe, bonũ eſt quoq; uxorẽ nõ tãgere, quæ non uacat curis, neq; ſolicitudine: ſacerdoti præſertim, cui* Ec*cleſia mãdatur. At tu qui cõtinere nequis, quid ſuſcipias, quóue progrediare, etiã atq; etiã cõſidera: ne ſi uxorẽ ob curas fugias, in alia grauiora longè incidas incõmoda: ut cũ* Paulũ *imitari uelis, hoc eſt incontinens continentẽ, illud uideas, ne prius intereas, quàm ullam partẽ muneris ipſius aſſequare.* Deniq; *illius* Icari*(ut in fabulis eſt) exitũ uereare: qui alienis pennis uolans, nomen prius ponto merſus dedit, quàm illud tranſmiſit.* Iccirco *tu, qui aliena continentia fidis, time, ne tua te incontinentia quaſi uentus quidam, quando non ſperas, abripiat, & in hanc Syrtim atq; Charybdim horribilem libidinis atq; incontinentiæ torqueat, ut pro incõtinente ſcortator, pro ſcortatore adulter, pro adultero uerò reddaris uir inter fœminas, & inter uiros fœmina. At bonum eſt, inquies, abſq; uxore, hoc eſt, ſine curis. uiuere,* Bonũ *ſanè, ſed non tibi.* Pau*lo id bonum erat, & quibus hoc cum illo cõmune*

 fuit.

ſuit.Itaq; ut Paulo bonum erat carere illis omnibus moleſtijs,quæ ſecum fert uxor:ſic etiam tibi,cui diuerſum munus Deus dedit,bonum eſt,hoc iſto adiumẽto uxoris effugere illa omnia flagitia,quæ tibi ſoli imminẽt,ut ſunt ſcortationes,adulteria, inceſtus, Sodomæ *itẽ atq;* Gomorræ *cõcubitus. Quæ multo grauiora perniciosioraq; ſunt, quàm ſunt illa quæ ex ſuo munere incõmoda ducit* Paulus, *uxorẽ habere,liberos educare,ſuſtẽtare familiã:quæ nõ incommoda,ſed bona potius quædã cẽſentur eſſe à ſapientibus.*Hæc *uerò quæ cõſequuntur eũ,qui abſq; uxore cõtinere nequit,non mala tantum,neq; incõmoda,ſed ſcelera atq; flagitia nefanda ſunt putanda. Quibus ne ardeamus, néue illis inflãmemur,matrimoniũ nobis uir ſanctiſsimus,atq; idẽ cõtinentiſsimus* Paulus *ſuadet,dũ quidẽ ſatius eſſe ducit,eũ qui cõtinere nequit,nubere,uxorẽ habere, filios procreare, patrẽfamiliâs eſſe, & illa omnia perferre ac pati, quæ honeſtã rei familiaris curã ſequuntur: quàm ardere libidine,& illis furijs agitari,quæ incõtinentis animũ agũt in præceps.* At *orandus, inquit,eſt* Deus, *ut hanc tantã libidinẽ in nobis frenet,atq; ſedet.*Si *illũ orabimus nos, qui continere nequimus,fruſtra illũ appellabimus,* Iudices: *nunquã exaudiet,nunquã faciet.* Quid *ita? quia dedit ſuũ cuiq; munus,quod tueri omni ratione à nobis uult:neq; cõmittere,ut noſtro neglecto,de alterius*

quicq̃ appetamus munere. Itaq; ut illũ quẽ cõtinentem Deus fecit, nunquã uxoriũ faciet: ſic neq; uxoriũ efficiet, niſi cũ altero continentẽ. Vterq; enim horum ſuo non contentus, alterius abutitur munere: quæ res nunquã cedit bene. Et uerò ita res eſt Iudices, Deus preces noſtras tum exaudit, cum id nos ab illo petimus, quod ille à ſe peti uult: ut id ſummũ beneficium illius putemus, quicquid ab illo uolente atq; lubẽte in nos fuerit profectũ. Quod ſi nos abijciamus id quod nobis ille ultro dat, & id ab eo cõtẽdamus quod nõ dat, neq; daturũ ſe oſtẽdit, ut paulo antè audiuiſtis: quid reſtat aliud, niſi ut neq; noſtrũ integrè retineamus, neq; alienum unquã aſſequamur? Paulus quidẽ ille, cuius hæc iſta ſunt diuina præcepta, cũ à Satana cæderetur, petebat à Deo ut eo liberaretur: & tamẽ exauditus nõ eſt, uir talis, at tantus. nec aliã ob cauſam opinor, niſi quòd munus eius nõ erat illo Satana, quicũq; tãdẽ ille fuit, carere. At ſi Paulus oraſſet, quod illũ utiq; feciſſe puto, ne illi Satanæ cõcederet, exauditũ fuiſſe tum abſq; dubio illũ mihi perſuadeo. Intra munus enim ſuũ manens, ut illud cumulatè adminiſtraret, petebat: et ideo impetrauit dubio procul, quod uolebat. Idẽ nobis ſperandũ eſt Iudices, ſi Pauli eius exẽplo utemur: quo neq; utilius quicquã, neq; ad imitandũ uberius inueniemus, ut recognoſcamus ante omnia diligenter ipſi nos, itaq; uideamus ad quã partem

natura nos uocet, ut illã ſequamur, illam amplectamur, illam etiam omni ratione tueamur. Quod ut *nobis bene ac fæliciter eueniat,* à Deo *petemus: quo is pro ratione muneris, quod largitus eſt nobis, benignus rebus noſtris adſit: ut ſi is abſq; uxore continere nos uelit, ut uitam noſtram omni uirginali decore exornet.* Si *uerò nos ad matrimonium uocat, ut nobis bonam det uxorem, ſecundos liberos, ſoſpitet familiam, id nos ab eo petemus.* Hac *nos ſanè ratione ſola ſacerdotes continentes habebimus.*

Q*uòd ſi uos* Syricium *ſecuti, omnibus ex æquo edicetis, ut ſi uxores habuerimus, ne in* Eccleſia *ſimus, ne locis cõmodisq; publicis utamur: quid aliud facietis, quàm ut ſummam licentiam incontinentiæ noſtræ detis? quam cũ ferre nequeamus, multo probro ac multo dedecore hãc ipſam uobis cumulemus.* Sed *cum & Deus ipſe, & natura noſtra, & cõmunis infamia uos hortetur, ut illa decreta antiqua in* Eccleſia *ualere ſinatis,* Qui *nõ ſe continent, qui uruntur, qui æſtuant, ut nubãt:* Syricij *quidẽ legem uos abrogabitis: poteſtatem autem nobis facietis, uxores tutò ducere ut liceat.* Quid *enim* Syrici, *putaſti tales uiros, ob calumnias tuas, diutius laturos improbitatem legis tuæ? qui nobis ſacerdotẽ quaſi ex ſyngrapha inſtituis, & qualis debeat is eſſe penè ex ſcripto edicis: nempe ſacerdos homo ne ſit, ne oſſa, ne carnem habeat, ne appetat: deniq;*

ne edat, ne bibat. Harum conditionum ſi quæ nobis defuerint, & ſi humanitatem noſtram, uim carnis, ardorē mentis uxore temperauerimus, tu protinus illud quaſi ex tripode uociferabere : Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt : fanda atque nefanda clamabis, deûm atq; hominum fidem implorabis, quòd contra edictum tuum homines nos eſſe meminerimus: & quòd in carne uiuentes, carnis incendium, uxoris carne reſtinguamus : Deoq́; cum tali ratione, cū ſecus nō poßimus, placere ſtudeamus. Continuiſſes, inquies. At me continere nō poſſe dico, affirmo, & id maxima uoce, ut me omneis exaudiant, clamo: abs teq́; coram omnibus qui adſunt quæro, quandoquidem ego tibi notior ſum, quàm ſim ipſe mihi, poſſéne me continere putas, an uerò non poſſe? Si poſſe dices, facilè te tot ſtupris, adulterijs, atq; flagitijs refellam, in quæ tu me per uim ac fraudē impuliſti, deieciſti, præcipitaſti. Miſerū me, Iudices: eóne mihi iā res redit, ut huius libidinē, quanta ſit, demonſtrare nequeam, niſi in ea prius me ipſum confitear fuiſſe? nec ueſtras cogitationes extimeſcam, nec quid uobis audientibus de me occurrat, reformidem? Videte conditionē noſtram, Iudices: ac illud cogitate, qui horror, quæ uox iſta ſit, ut ne deplorare quidem de noſtris incōmodis abſq; infamiæ confeßione nobis liceat. Quæ infamia tamen ſatis declarat, quàm pernicioſa lex

huius nobis fuerit, quæ nos uerbo ad cõtinentiã, re aũt uera ad omnẽ libidinem hortatur: nunquam ea præſcribit, quæ à me ferri non poſſe, tot mea docent incommoda. Quæ cũ palàm ſint, quid reſtat aliud, quàm ut me cõtinere non poſſe fateare: id quod & ego cõfiteor, & iſti concedunt. Si igitur ego nõ cõtineo, neq; uerbũ illud continentiæ, quia nõ datur, capio: cur mihi uxorem non das? cur prohibes? cur edictum interponis, ne ducam, ne habeam id, abſq; quo continere me non poſſe uides? Quid hic reſpondebis Syrici, non ſolũ mihi, qui hanc cauſam ago, ſed his etiã qui circũſtant, & qui exitũ huius iudicij expectãt: qui cũ idẽ ſentiant, quod & nos, unum eſſe tot incõmodis noſtris remedium, uxorem nempe ipſam: ab hîs orãt, ne quid tua lex apud hos ualeat, qua tu non exiſtimationem tantum noſtram euertiſti, ſed etiã domos atq; urbes noſtras euerſas atq; exterſas nobis reliquiſti: quæ ſcortis atq; adulteris per te patẽt, matrib. aũt familiâs tua lege ſunt clauſæ. Quid inquam his reſpõdebis, quos uxores flagitare nũc uides? Aut quid obſtare dices, quo minus illæ reſtituantur nobis? nũ nolle hos reſtituere, aut nõ poſſe, dices? Si nolle, mirabimur: ſi nõ poſſe, cauſam quæremus, quæ'nã illos impediat. Nũ leges, à quibus hoc nõ permiſſum ſolũ, ſed etiã iuſſum eſt? Num cõſuetudo, mosq; maiorũ? à quibus hoc in Eccleſia uſurpatũ ſemper fuit. Nũ uerò nos ipſi ad eã rẽ deſumus nobis? qui à natura ad matrimoniũ ſumus

mus

mus facti: & ita facti, ut os, uultus, latera, atq; ipſe totius corporis noſtri ſtatus, nō aliud quàm uxorē ipſam cupere, atq; ſpectare uideatur: quæ res tantū apud uos ualeat neceſſe eſt, ut ſi cætera nos deficiant, tamē iſtis adiumētis naturæ Syricius à nobis poßit refelli. Quid enim, Iudices, appetitus noſtri? quid partes corporis ad procreandū datæ uolunt? Quæ fruſtra haberemus ſi uti illis nullo pacto liceret. Eſt enim hæc, Iudices, naturæ ſumma lex, ut nil temerè fieri, nil etiā fruſtra nobis ab illa dari credamus. Iccirco nulla corporis noſtri pars eſt, quæ ſui muneris ſit expers, ne extremus ipſe quidē unguiculus. Quòd ſi cæteræ omneis partes corporis munere fungūtur, neq; ulla humana lege ab officio ſuo excludūtur, qua de cauſa tādē illa ſola ocioſa erūt, quæ natura ad procreandū nobis dedit? quæ res, quæ ratio, uim illā in mēbris illis incluſam extinguet: illisq; pœna capitis interdicet, ne contactu peccēt? Nihil eſt, Iudices, quo quis hāc uim aliò deriuet, q̄ eò quo ipſa natura fertur: nulla lege hæc mutari, nulla ratione auerti poteſt: in officio aūt cōtineri nequit, niſi uxore: cuius uſu circūſcripta, ſit caſta, atq; pudica: hac aūt ſublata, ſerpit in libidinē, elataq; uoluptate facile in omnē turpitudinē delabitur. Quapropter cū uideatis, uxores et uos reſtituere nobis debere, et nos illas ferre poßc, dubitabitis hac iſta nō minus intolerabili, quàm pernicioſa lege abrogata, illā ueterē æquā ac omnib. utilē nobis reſtituere?

Quam

Quam iſte cũ de medio remouiſſet, uidetis quibus nos affecerit contumelijs? Quis enim quæſo noſtrûm eſt, qui magno cum periculo non ſit expertus, quàm hæc iſtius lex ad perferendum grauis, ad probandum difficilis, ad uiuendum uerò incommoda fuerit omnibus? At multi quidem & noſtra, & patrum, maiorumq́; memoria ſummi homines, & clariſsimi uiri fuerunt, quorum cum tantæ cupiditates eſſent, ut abſq; uxore nullà ratione ab ijs reprimi poſſent, facilè improbitatem huius legis perſpexerunt, & de abroganda cogitauerunt. Et quoniam hæc à me oratio habetur Eccleſiæ *eius conſtituendæ cauſa: & uos ideo huius cauſæ ſedetis* Iudices, *ut ordinis noſtri exiſtimationem amiſſam recuperetis: paucos è multis proferam oportet, qui cũ in omni genere laudis ſummi atq; ornatiſsimi uiri fuiſſent, hoc tamen ſibi deeſſe putabant, quòd abſque uxore nequibant continenter uiuere. Atq; ego hoc faciam* Iudices, *non quo cuiuſquam magni atq; illuſtris uiri ullum erratũ tanto in conuentu proferam: ſed ut uos ex ſummorum uirorum imbecillitate, de noſtra quoq; infirmitate ſtatuatis, qui pares illis firmitate animi ac robore nõ ſumus. Quo in loco præteribo omnes ſuperiores illos, qui primi hac lege* Syricij *ſunt uſi: quorum profuſæ libidines à me uerè poſſent nominari, niſi hunc honorẽ antiquitati haberem, ut etiam uitia cum illa, ſi quæ*

tulit,

tulit ſepulta eſſe uellem. Iſtis recentibus, quantum ad rem ſatis erit, erimus contenti. Quorũ primus Paulus Secundus, *omnibus, quibus ſucceſſerat, genere, ingenio, uirtute, ac rebus geſtis par, cum elogium illud* Romæ *in ſe ſcriptum legiſſet,*

Sanctum nõ poſſum, patrem te dicere poſſum,

Cum uideo natam Paule Secunde *tuam:*

illachrymaſſe dicitur, acerbitatemq; Syriciæ legis cum amicis expoſtulaſſe, quòd is qui non ſolum Ecclesiæ *ipſius, ſed etiam cõtinentiæ* Antiſtes *eſſe deberet, filiam in ore atq; in oculis ciuitatis cũ ſummo probro uerſari uideret: quæ etſi erat eximia pulchritudine, ſcortatione tamen ab ſe ortam dolẽbat exiſtimari: cum legem* Dei *ſciret eſſe, qua huic in matrimonio naſci licebat, niſi hic obſtitiſſet.* Itaq; *conſilium illum cœpiſſe de reſtituendo ſacerdotum coniugio ferunt: quod ille tamẽ, morte præuentus, exequi non potuit.* Quid Alexander Sextus *(ut* Sixtum *præteream) parum'ne is* Valentino *filio, hominc nequam quidem illo, ut ſcitis, ſed tamen filio, oſtendit, ſe in matrimonio patrem fieri potuiſſe, ſi illi per hunc licuiſſet? cum enim* Valentini *pater matrimonij lege dici potuiſſet, parentis legitimi nomen iſtius lege amiſit. Sed quid ego horum exemplis utor, quorum memoria cum uita penè iã abijt?*

Paulus Tertius, *uir clariſsimus atq; ampliſsimus, adeſt, de te ſententiam laturus eſt: qui cum ſumma*

ſapientia,

ſapientia ſummaq́; prudentia exiſtimetur, illud tamen uerè de ſe dici putat, id quod literis poſteritatis memoriæ ſcriptum reliquit diuus Paulus. *Recita quas is ad* Hebræos *literas miſit.*

EX EPIST. PAVLI CAP. IIII.

Non enim habemus pontificem, qui nō poſſit compati infirmitatibus noſtris: tentatum autē per omnia, pro ſimilitudine. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius, ut miſericordiam conſequamur, et gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

Hæc tametſi de Chriſto Domino *ſcripta ſunt,* Iudices, *tamen de ſe quoq; hic* Paulus Tertius *commemorari uult, quē diui na quædam ſors dedit huic quæſtioni iudicem: ut ſi aliorum exemplis dubium nobis eſſet, quas notas, & quæ ueſtigia ſcelerū hic ſua lege in hominum uita conſtituiſſet, hoc tamen recens atq; adeò uiuum exemplum clariſſimi uiri, ad condemnationem huic ualere apud uos deberet.* Cuius *adoleſcentia ſummis rebus geſtis ornata, cū quo niteretur non haberet, ſuo lapſu nos docuit, quantum mali iſtius lex haberet.* Qui *cum æſtum illius ætatis non ferret: neceſſariò aliundè quæſiuit, quo illum reſtingueret.* Cuius *rei teſtem produxit hunc uirum bello clarum, ac populi* Romani *imperatorem,* Petrum Aloyſium, *quem uidetis: ut tibi nil*

nil ſit reliqui Syrici, quo nos illo tuo continentiæ nomine inſidioſo diutius eludas, cum uideas eũ uirum huic quæſtioni præeſſe, qui ſcit compati infirmitatibus noſtris: qui tentatus per omnia nobiſcũ eſt: qui de nobis iudices ſe ipſe reſpectat: deniq; qui omneis tuas calumnias refellit hoc ſolo Petro *Aloyſio: quem propter ſummam illius dignitatem, atq; amplitudinẽ, qua is inter homines eſt, dolet in matrimonio editũ abs ſe non eſſe: cũ id nulla lex prohiberet, tua autẽ ſola uetaret.* Vnde *intelligis, quantũ apud hũc lex tua ualeat, qua tu matrimoniũ nefariè expugnas.* Et *ne multa, iam tandem ipſe prodi, & in rẽ præſentẽ ueni: do tibi horas meas: tẽpore etiã, quod mihi ad dicendũ datur, abutare ſi lubet: hos doce, quomodo hic* Paulus Tertius, *quẽ intueris, & qui in te iudex ſedet, in illo adoleſcentiæ ſuæ feruore cõtinere potuit: cũ coràm uideas natu grandẽ filiũ imperatorem* Po. Ro. *huius* Alexãdri *atq;* Octauij *patrẽ: quos hic ſtare cum patre uides, uiros in urbe* Roma *autoritatis ſummæ & poteſtatis, quorũ alter aui opera prætor eſt* Trãſpadanæ Galliæ: *alter uerò ſummus eſt* Cãcellarius Ro. *eccleſiæ: quib. auus hic* Paulus Tertius *nõ ſolũ patrẽ* Petrũ Aloyſiũ, *ſed etiã nomẽ ipſum* Phernesiæ *gentis dedit.* Parũ *ne tibi uidetur hac ratione ſcelus legis tuæ notaſſe, cũ is patri primùm ipſi, deinde ex hoc natis nepotibus, ac pronepotibus (nã & hos habet*

ex

ex O*ctauio genitos) honorem debitum generi, nomini ac familiæ* Phernesiorum,*maxima uoluntate tribueret, idq; beneficio ſuo liberis ſuis suppleret, quod tu illis per ſummam iniuriam ademeras: ut uidelicet nil ad ingenuitatem illis obſit, quod in matrimonio non ſunt nati?* Itaq; *ſunt, & quod ſperare uideor, ſemper erunt in* Italia *ſummo* propter *amplitudinem generis, hono re, & nomine: neq; uerò ſoli, ſed etiam* Anna Aloyſij Soror, Pauli *filia, fœminaq; primaria, quæ in familiam clariſſimam* Sanctæ Floræ *cum nupſiſſet, genuit hunc* Cardinalem, *ſummum quæſtorem* Eccleſiæ. Cui *ad ſummã muneris & ſacerdotij dignitatem nil obfuit, quod is* Pauli Tertij *natus ſit nepos.* Hoc *tu tantum genus clariſſimi uiri, atq; hanc familiam, cum uideas tam illuſtrem, tam potentem, tam nobilem, continere* Paulum Tertium *potuiſſe dices? qui ſi olim cõtinuiſſet, caruiſſet nunc* Eccleſia *his tam claris ac honoratis uiris.* Iactabis *continentiam neſcio quã, à nobis omnibus pœnis & interdictis uxores abduces: cum nos te tam notis, tamq; præſentibus argumentis cõuincere poſſimus, nos neq; continere, neque uxore carere poſſe: ita ut quoties tu aliquid pro tua lege contra nos attuleris, toties nos tibi in iudicio* Paulum Tertium *demonſtrare poſſimus. qui ſi legem tuam probaſſet, nunquã in familia ſua correxiſſet fraudem legis tuæ.* Cuius *incommoda*

quantæ

quanta ſint, re ipſa eſt expertus. I nunc, & nos cõtinere iube Syrici: quorum infirmitas quanta ſit, Paulus Tertius cùm ex aliorum, tum ex ſua infirmitate iudicat. Quod ſi ſummi illi, atq; ampliſsimi uiri, quos cõmemoraui, propter infirmitatẽ carnis uacare muliere nõ poterant, quos utiq; curæ atq; ſolicitudines rerum maximarum à libidine reuocare poterant: quid de nobis plebeijs ſacerdotibus dices, quorum ſumma eſt infirmitas, ſummumq; eſt ad uxorem ociũ? Et ſi in his qui ſummæ rerũ præſunt: & ad gubernacula Eccleſiæ ſedent, firmitas ea animorum non fuit, qua tuã legem ferrent: quomodò illam ferremus nos, qui rationem habemus cùm plebe, & qui cum ipſis mulieribus neceſſariò iactamur in turba? Quapropter Iudices, cum uideatis hanc Syricij legem talem eſſe, quàm nõ ſummi, nõ medij, nõ infimi unquã ferre potuerũt, quid eſt, quod è re noſtra magis facere poſsitis, quàm ut legem hanc ex Eccleſia cum ueſtigio ipſo tollatis? Quod cùm cæteris, tum tibi in primis Paule pontifex curandum eſt: quem non fruſtra ad ſummam ſenectutẽ ſeruat Deus, non fruſtra etiam te per omnia tentatum Eccleſiæ ſuæ dedit põtificem: non fruſtra deniq; tam numeroſam ſobolem, tam illuſtre genus tuum in hoc Concilio adeſſe uoluit: ſed ut (id quod recitari mòdò audiſti) ſcires compati infirmitatibus noſtris, quos uexatos atq; afflictos

Syricij lege eſſe uides:& ut non ſolum ratione ſermoneq; noſtro, ſed etiam cogitatione ac ſenſu tuo uideres, quàm intolerabilis hæc iſta lex Syricij eſſet, quàm contraria nobis, quàm Deo ipſi atq; naturæ aduerſa. Quamobrē ut ex tua libidine, non quæ nunc eſt, ſed quæ olim fuit, noſtræ infirmitati proſpicias, ad te uenimus, ad thronum tuæ gratiæ nos abijcimus, à te opem petimus, ut miſericordiã abs te conſequamur, & gratiam inueniamus in his tantis miſerijs atq; calamitatibus noſtris, in quibus & tu fuiſti olim, & nos nũc iſto autore ſumus. Noli Paule pontifex prætermittere hoc tempus, quod tibi datur ad benemerendũ de nobis. Neq; eſt quòd te aliorum exhortentur exempla: ſatis enim exemplorum tu ipſe tibi es, ad omneis noſtros caſus. Expertus enim es integra adhuc ætate, quàm malum ſit hominem ſolum eſſe, quàm incommodum ſine uxore uiuere, quàm miſerum ac periculoſum alienam tangere. Id quod tu olim fuiſti, nos nunc eſſe puta: & ſi fortè hæc tua ſumma ſenectus te illa uetera cogitare non ſinit, aſpice hos filios tuos, filias, neptes, nepotes, & horum liberos: fac iſti admoneant te antè exactæ uitæ, ut eo benignior, æquiorq; iudex nobis in hac cauſa ſis, quanto perſpicias magis, tot infirmitatis tuæ nobis adhuc extare exempla: ut uxore per te nobis reſtituta, offenſa exiſtimatio noſtra priorem honoris gradũ in Eccleſia Dei recuperet.

recuperet. Nos etiam his legibus uiuamus, quas ferre poßimus: quas cum nobis ereptas eſſe uideas, curandũ tibi eſt, uobisq; Iudices, ut primo quoq; tempore reſtituantur nobis. Quod tùm fiet, cum nobis exemplo, inſtitutoq; ueteri uxores, liberos, familiam, genus deniq; ipſum legitimum reſtituetis, ut cũ his caſtè pudiceq; in Eccleſia Dei uerſemur. Præſertim cum id ad ſummam exiſtimationem iudicij ueſtri pertinere uideatis. Cũ enim parati ſint, qui concionibus & legibus inuidiam ordinis noſtri inflammare conentur: quid eſt quod in ipſo diſcrimine ordinis, iudiciorumq; ueſtrorum plus ad perniciem noſtram ualeat, quàm ſi hoc ab illis Pop. Romano demonſtratum fuerit, uos eas leges cõprobare, quæ Deo primùm ipſi, deinde naturæ noſtræ, poſtremò reipub. aduerſentur? Quomodo quæſo Iudices hanc tantam labem atq; infamiam ſuſtinere poteritis? Aut quomodo id uerum erit, quod de uobis ultis perhiberi, uos Eccleſiæ perſonam in hoc Concilio ſuſtinere, conſtituendæ religionis gratia conuenire, leges pernicioſas abrogare, utiles cõſtituere? ſi uos ipſius Eccleſiæ perſona abuſi, ita notas, ita teſtatas, tam antiquas de matrimonio leges, irritas iubebitis eſſe? & ſi hanc legem Syricij comprobaueritis, cui tã apertè uerbum Dei repugnat, atq; aduerſatur? Quis erit omnium, qui uos abuti nomine Eccleſiæ, religonem etiam euertere non

 putet?

putet? Nemo erit profectò, qui autoritate huius ueſtri iudicij ſtare uelit, et qui dubitet alias partes ſequi, in quibus] bene ac pudicè uiuat, ſi uos uerbo Dei *tã uehementer fueritis aduerſi.* Nam *per* De*os immortales, ſi barbari, homines impij, & (ut nunc loquuntur) pagani, legem huiuſcemodi ferrent, qua tanta neceſſitudo naturæ tolleretur, quis noſtrûm non indignũ atq; nephariũ putaret?* Nunc *uerò ſi uos* Epiſcopi*, religionis patroni, ac uerbi* Dei *antiſtites, legem tam atrocem atq; turpem nobis impoſueritis, qua tãdem turpitudine, qua ignominia, quanta etiam infamia dignum erit factũ hoc ueſtrum? aut quomodo homines deſinent de relinquenda urbe* Roma*, ac de negligenda ueſtra autoritate cogitare?* In *ſpeculis (mihi credite* Iudices*) homines ſunt, obſeruant diligenter iudicium hoc ueſtrum, quantum in eo religio, quantũ leges, quantum iuſiurandum ualeat uident.* Vident *adhuc in tanto rerum motu nihil à uobis eſſe actum, quod pacem polliceatur nobis.* Intelligunt *ab illo* Leone Decimo*, ad hunc* Paulum Tertium*, cauſam* Eccleſiæ *ita duci, ut inani ſpe conſilij ſæpe oſtentata, cætera quæ ad ſummam rei ſpectant, in eodem ſitu iaceant à uobis relicta.* Itaq; *cum ſpe deluſos ſe homines ſæpe arbitrentur, hoc tamen iudicium ſolum, ac poſtremum adhuc reſtare putant, in quo uos de matrimonio noſtro, & illi de uobis iudicabunt.*

Quod

Quod ſi quid à uobis in hoc iudicio fuerit titubatum, deſinent homines de alio Concilio cogitare, ſi hoc ueſtrum ſpem illorum fefellerit: quo neq; ſplendore maiore, neq; dignitate Concilium ullum fuit. Tum etiam facile concedent, id quod multi uolunt, opinione omnium rationem ueritatis, integritatis, fidei, religionis ab hoc ueſtro ordine abiudicari, ſi uos nullam rationem earum rerum ducetis, quibus cum ex ordine noſtro, religio, fides, integritas, ueritas, deleta atq; ſublata eſt. Neq; etiam homines putabunt, Eccleſiæ conſtituendæ cauſa uos conueniſſe, neq; M. Lutherum hoſtem Eccleſiæ propterea iudicaſſe, quòd incommodis ipſius Eccleſiæ moueamini: ſed, id quod pleriq; iam dictitant, emolumenti ueſtri gratia, quod uobis Lutheri ſeditionibus peribat. Cui enim probabitis, uos uiolati uerbi Dei pœnas ab alijs poſcere, ſi uos ipſi decretis, edictisq; ueſtris illud delere uidebimini? & ſi hanc Syricij legem ualere uolueritis, qua ipſe, ut iam docui, non leges tantum diuinas, neq; legum ipſarum uerba, ſed ſyllabas, atq; legum ipſarum literas mutauit, extinxit, ac deleuit? Deniq; qua fronte ipſum aſpicietis Lutherum, quem ideo cõdemnaſtis, quòd is contra omnes leges Eccleſiam perturbarit, multaq; in ea mutarit: ſi uolentibus iubentibus uobis, Syricius tot res ſanctiſſimas ſua lege euerterit, ſi matrimonium ex Eccleſia eiecerit: ſi ſcortationes,

adulteria, inceſtus, deniq; concubitus uarios atque exquiſitos in Eccleſiã introduxerit, non modò uidentibus, ſed etiam approbantibus uobis: quis non dicet tum iniquè à uobis damnatum eſſe Lutherũ, qui harum fœdiſsimarum cupiditatum grauis aduerſarius, aſsiduus & acerbus fuit? qui primus in Latio Syricij legem improbatam eſſe, non ſolum dixit, ſed re ipſa oſtendit, cum quidem ſcortationem uxore ducta fugeret? Nemo erit, credite mihi, Iudices, qui damnatione Lutheri non moueatur, & qui non putet uos Eccleſiã ipſam tueri, non quia illa uobis ſit curæ, ſed ut hac uos abutamini ueſtro arbitratu: ut uerum uideatur eſſe id, quod de uobis uulgo uult exiſtimari Lutherus, quod etiã ille iactare ſolet, ſe initiò ſtultè feciſſe, quod uobiſcum ita pactus non ſit, ut ſi ille matrimonium ſacerdotum non attigiſſet, & ſi uiam hanc ad ſacerdotia tritã intactã nobis reliquiſſet: hoc eſt, ſi cõmoda noſtra integra nobis præſtitiſſet: cætera ſanè quãuis ſint magna, ut ſunt purgatoriũ, diuorum cultus, ac ieiunia, ſoluta illi eßẽt ac libera. Quæ ut ille falſo de uobis queri uideatur, hodierna die demonſtrandũ eſt uobis Iudices, ut Syricio dãnato, lege etiam illius abrogata planũ fiat, uos Eccleſiam ipſam, non ueſtra cõmoda in hoc Concilio defendere: ut uitijs ipſis infenſi, & Lutherum damnaſſe, & has hæreſes, quæ ortæ iam creuerunt, extirpare uelle uideamini,

mini. Quod cum nobis utile, glorioſum Eccleſiæ, uobis etiam honorificum ſit futurum, illud etiam atq; etiam uidete, et diligenter proſpicite Iudices, ne quid non tantum in re, ſed nec in ſuſpicione cuiuſquã relinquatis, uos Lutherum condemnaſſe cõmodorum ueſtrorum gratia. Quod utiq; erit, ſi matrimonium ſacerdotum autore Syricio ex Eccleſia eieceritis: cuius autor, patronus, atq; defenſor acerrimus, M. Lutherus fuit. Qui ſi non alio, tamẽ hoc uno uerè poſſet de uobis gloriari: ſe ideo damnatũ eſſe, quòd matrimonio ſcortationem ab ordine noſtro excluſerit. Quis enim eſt, qui tali querela Lutheri non moueretur? cum is ita quereretur, ut certè queſtus eſt: Condemnatus ſum, quia ſacerdotes caſtè in Eccleſia uerſari uolebam: quia matrimonium incontinentibus ſuadebam: quia ordinem ſacerdotalem ſcortatione infamem eſſe dolebam. Hæc certè querimonia, Iudices, iuſta uideretur de uobis eſſe: hæc etiam eadem ad omnia ueſtra decreta omnium aures occluderet. Quid enim quærẽti reſponderetis? aut quis uos ferret, ſi ita Luthero quærenti reſponderetis? Condemnauimus te Luthere, quia matrimonium ſacerdotibus ſuaſiſti: quia uxorẽ incontinentibus dediſti: quia ueteres leges de matrimonio retuliſti. Quæ cũ ita diceretis, nemo uos profectò audiret Iudices, etiãſi omnib. gloßis, paragraphis, atq; ipſis decretalibus pugnaretis. Indignum

f 4 facinus

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

facinus clamarent: omnes iniquè atq; iniuſtè Luthe*rum damnatū eſſe dicerent. Hæret enim hoc in animis omnium, ac in cōmuni ſenſu hominum defixum manet,* Deo *obediendum eſſe, matrimonium ſanctū eſſe, honeſtum eſſe. permiſſum eſſe: ut hac tali ſententia nil ſit hominibus certius, nil etiam exploratius: nullaq; uis ingenij, nulla autoritas poteſt eſſe, quæ hanc ſententiam nobis eripiat, aut etiam è nobis euellat: ut qui huic aduerſetur, neq; audiēdus, neq; ferendus ſit ullo modo. Quam rem ita conſideretis. Si in* Eccleſia Latina *manſiſſet ſacerdotibus matrimonium more, inſtitutoq; ueteri, ut nunc manet in* Græcia, Alexandria, *ac in* Antiochia: *ſi illud* Lutherus *reſcindere fuiſſet conatus, ut nunc conatur* Syricius: *quid tum uobis faciendum putaretis? taceretis ne in tam præſenti periculo, tantaq; hominis improbi audacia?* An uerò potius omnibus pœ*nis atq; interdictis repelleretis illum ab hoc ſcelere nefario? furem tum credo, quadruplatorē, ſcortatorem, ac nebulonem appellaretis* Lutherum. Et *iurè quidem. Cum enim omnibus legibus remotis, honeſta nomina turpiſſimis rebus imponens, ſcortationi ad nos aperiret uiā, quid eſt quod à uobis uerè de illo dici non poſſet? quemadmodum de* Ta*tio hæretico olim dicebatur.* Quem *enim luctū* Iu*dices à patribus noſtris illū fuiſſe accepimus?* Quo *gemitu, quàm graui & acerbo* Tatius *ille à maioribus*

ioribus noſtris auditus eſt, cum is uxores uiris adimeret? quòd nefas eſſe putaret, hominem uxori coniungi. Si ergo neq; Tatium illum maiores noſtri tulerunt, neq; uos ferretis Lutherum, ſi quid tale auſus fuiſſet: quid tandem eſt, cur hoc ſcelus, quod in alio uindicandum uobis putaretis, uos ipſi admittatis? ut illa omnia probra uiciſſim à Luthero audiatis, quæ paulo antè in Lutherum à uobis dici poſſe oſtendi? Ne hoc ſinat Deus Opt. Max. ut uos principes Eccleſiæ, patroni, atq; duces, ad uos hæc recipiatis, & ita Syriciæ legi locum apud uos detis, ut illa probra in uos redundent, quæ redundarunt olim in Tatium: aut redundare potuiſſent in Lutherum, ſi quid tale in matrimonio moliri auſus ille fuiſſet. Verùm cum & Lutherus à uobis damnatus ſit rerum capitaliũ: & uos in hoc iudicio nil quæritis, niſi ut exiſtimationem ordinis noſtri amiſſam recuperetis: detis operam, ut exterminetis omnia hæc incõmoda, quæ in Eccleſiam Syricius introduxit. Ita uerè uidebimini et mala Lutheri damnare, & bona noſtra recuperare, hac lege abrogata, qua is uos decepit, ordinemq; noſtrum circumuenit.

Sed hoc loco occurram tacitæ ueſtræ cogitationi, quæ mihi obloqui uidetur. Quomodo Syricius, Põtifex Maximus cum eſſet, & cum certis legibus Eccleſiam gubernaret, tam improba lege, tã atroci edicto nos circumuenit? Eſt hoc quidem monſtri

ſimile Iudices:ſed tamen circũuentos nos eſſe uidetis neq; ſanè id uafrè,neq; malicioſè ab illo eſt factum:ſed cum ille eſſet cum ſumma poteſtate, opinio autem huiuſmodi in Eccleſia temporibus illis uerſaretur, de edicto Pontificis Romani iudicare nulli phas eſſe.Pontificem ſupra Concilium eſſe, in eius pectore conditum ius eſſe:illius omneis, illum nullius iudicio ſtare:à quo qui diſſentiret, hoſtem iudicari, ac in ſceleratorum ſedem certò mitti:itaq; iſtis ſententijs Syricius in pontificatu electus,cum uideret beneficio Conſtantini ingèntes pecunias eccleſiæ ueniſſe,quòd uerebatur ne illo ſacerdotum matrimonio,quod tum cuncta in Eccleſia legittimum erat,redirent eò unde illæ uenerãt, hanc legem tulit,qua ille ſacerdotes non coniugio tantum,ſed etiam legittima poſteritate priuauit. Nam quamdiu honos paupertati in Eccleſia Latina fuit,tamdiu ſacerdotes matrimonio ſunt uſi. At poſtea quàm paupertas pecuniæ ceßit,cum auaritia hac iſta hianti atq; imminenti,luxuria quoq; in Eccleſia influxit,cuius neq; finem ullum neq; modum uidemus. Hanc ergo legem cum pontifices minores,ſacerdotes item omnes inſidioſam eſſe, atq; nephariam iudicarent,primi tamẽ Itali illam recepérũt,quòd minimè liberi,minimeq; iuris ſui ſint, utpote pontificis Romani poteſtate ac ditione undiq; concluſi.Germani uerò nunquã probauerũt,

Hiſpani

Hiſpani autem multo minus. Græci uerò funditus repudiarunt, quorum ſemper fuit prudens de rebus Eccleſiæ, ſyncerumq́; iudicium, nil ut poßent, niſi incorruptum, ferre, & elegans. Itaq; cum hãc legem repudiarent omnes, probaret nemo, hic homo omnibus pœnis exarſit, atq; interdictis, autori tatem ſuam negligi: illas etiam ſententias, quarum modò mentionem feci, agi dicebat: non diem, non noctẽ interim remitti t Græcos anathemate ferire, Germanos interdictis terrere, qui Maguntiæ magno clamore atq; concurſu iſtius legatos hac de re ad ſe mißos uiolauerunt. Apud Hiſpanos etiã inſtat, orat, minatur, quò legem latam recipiant, ne ſi reciperet nemo, non uerè illud de ipſo dici uideretur: Quicquid ſolueris, erit ſolutum. Hoc ergo metuens, negocium non differebat. At cum neq; terrore, neq; lege ulla aßequeretur, ut homines legem ipſius, inſtitutumq́; ſequi uellent (quid enim tam nouum non ſolũ re, ſed genere ipſo fuit, quàm id iubere, quod etiam ſi homines tacerent, res tamen repudiaret ipſa per ſe) magnitudine tamen poteſtatis perfecit, ut hæc lex illius à ſolis Latinis reciperetur. Nam cæteri omnes, quorum ſunt Græci, Alexandrini, atq; Antiochæni, in eo ſanè liberi fuerũt, non receperũt. Quid enim quæſo reciperent? aut quomodo iuſtè non repudiarent talem legem, qua Eccleſiam euerti uidebant? Conſtituitur ergo uix

tandem

tandem aliquando, in ſolo Latio, hæc lex acerba, & miſera, & grauis toti Latinæ Eccleſiæ, quã non uoluntate, non ſuffragio, deniq; nõ ſcito communi tum Latini ſuſceperunt: ſed imperio, metu, ui, malo adducti impoſitã adhuc pertulerunt. Quam tandem calamitatem hanc putatis fuiſſe, Iudices? Quid lachrimarum ipſos ſacerdotes tũ profudiſſe? quem fletum totius Eccleſiæ fuiſſe? quẽ luctũ & gemitũ parentum, atq; maritorum? uxores è uirorum amplexu, liberos ex ſinu parentum euelli, atq; eripi propter huiuſce legis nequitiam, atq; improbiſsimam cupiditatem? Quæ malùm iſta fuit amentia? Bellũ'ue ſacerdotes illi Deo facere conabãtur, Eccleſiam'ne euerterant, phana ſpoliauerã, ſacra prophanauerãt, ius ipſum poſtremò diuinum uiolauerant, ut illorum factum, liberorum ſanguine, atque uxorum exterminio lui uelles? Icciro'ne tibi illa poteſtas data fuit, ut tua ui atq; crudelitate uiri uxores, liberi parẽtes ſuos amitterẽt? Tantæ'ne tuæ Syrici pecuniæ erant, ut cum illarum retinendarũ gratia eas leges tuleris, quas capere ac ſuſtinere nõ potuimus: tu, niſi ad nutum tuum præſto tibi fuerimus, aqua & igni nobis interdices? euertes domos, bona publicabis, nos etiam ipſos, uxores, ac liberos noſtros abripies ad ſupplicium? ut nulla ratione crudelitatem tuam à nobis, uxoribus ac liberis noſtris propulſare poſſimus? Idq; cum feceris, legitimè

time,& ex præſcripto ſacrorum Canonum facere te dices? Græcos ſchiſmaticos, Germanos hæreticos, rebelles Hiſpanos pronũciabis, quòd dicto tuo audientes non ſint? quorũ nemo tum legem tuã probauit, imò uerò omni ratione illi tanquã tempeſtati uenienti omnes obſtiterunt. Nam quæro abs te, uiolarint'ne legatos tuos Maguntini? cõtempſerint'ne interdicta tua Hiſpani? defecerint'ne à nomine Latino Græci? negare non potes. Habeo enim teſtimonium Græcorum, ac illorum in te decretũ. Habeo etiam quæ in Hiſpaniam interdicta miſiſti. Recita hoc teſtimoniũ Græcorũ, & illorũ Decretũ: tũ etiã eas literas, quas is ad Hiſpaniæ Epiſcopos miſit.

EPISTOLA. TESTIMONIVM. DECRETVM.

Auditis Iudices, ut maritorum ſacerdotum bona in Hiſpania publicentur, utq; Græci ſe per ſummam contumeliam à Romanorum nomine abalienatos eſſe querantur. Qui utiq; motus rerum nunquam factus fuiſſet, niſi edictum iſtius nouum, & pernicioſum eſſe omnes putarent: ut quiduis eſſe perpeti ſatius ducerent, quàm in tanta ui atq; acerbitate uerſari: qua iſte omnes leges ſuſtulit, atq; irritas apud omnes iuſſit eſſe. in cuius lege cum nullum pudorem, decorum nullum, ſummam autem libidinem atq; turpitudinem homines ineſſe uiderent, meritò illam tanquam contagionem quandam horrebant

rebant omnes. Cũ enim à maioribus traditum ita acceptiſſent, à diuo etiam Paulo illa didiciſſent: Ho
» *norabile connubium in omnibus, & thorus imma-*
» *culatus: fornicatores enim, & adulteros iudicabit*
» Deus: *nil tam pugnare cum ipſo* Deo, *quàm iſtius legem putabant. Quare pro ſe quiſq;, ut in quoq; erat autoritatis plurimum, reſiſtebat huic legi: ad extremum inuentus eſt nemo, qui aut apertè legem hanc nõ ſperneret, aut nõ acciperet inuitus. Quapropter cum iſte uideret, quantos motus ſua legẽ concitaſſet, quòd illam acerbam omnibus atq; aduerſam eſſe uiderat, ut illius acerbitatem temperaret, & quaſi tantarum rerum iacturam compenſaret, audite cuiuſmodi poſtea legẽ is tulit, qua lenire offenſas omnium mentes, & collapſas erigere, ac nobiſcum in gratiã redire uelle uidetur. Cape hãc legem, quam is pudoris oblitus, de concubina tulit. Recita.*

LEX DE CONCVBINA.

Is qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, à cõmunione non repellatur: tamen ut unius mulieris, aut concubinæ ſit coniunctione contentus.

Proh ſancte Iupiter, ubi gentium ſumus? quam tandem Eccleſiam habemus, cui tales leges à Syricio dantur? Non uobis media in Sodoma dictaturã gerere,

gerere, ac in conuentu meretricum ac lenonum cõſcribere has iſtas leges uidetur? quæ nobis nõ occultè, ſed apertè & palàm pro matrimonio ſcortationem, pro uxore dant concubinam. In qua tandem *urbe pontificatum te gerere putaſti, ut nobis honeſtißimas ac pudentißimas leges eriperes, & has fœdißimas, flagitioſißimasq; imponeres? Sodomitis'ne te, aut* Gomorræis, *hominibus ſceleſtis, leges has ferre putaſti, & non nobis, quorum corpora templum* Dei *ſunt: quibus nil tam eſt aduerſum, quàm eſt ipſa fornicatio?* Deinde *non ſentis, in quos te laqueos inducas?* Cum *enim ſacerdotem abſq; uxore ideo uelis eſſe, quòd illum continere ſolum poſſe putes: cur etiam eum, cui in uxoris locum ſcortũ ſubdis, eadem continentiæ lege nõ comprehendis? cur das concubinam? cur abſq; hac hominem continere non uis itidem, ut abſq; uxore uoluiſti?* Aut *ſi concubinæ uſus legittimus nobis eſt, cur uxoris non ſit, cauſam abs te quærerẽ, niſi ita eſſet nota, ut te muto, ipſa tamen per ſe loqueretur.* Cum *enim erepta uxore uideres, qui dolor, qui mœror omnium mentes atq; animos occupaſſet: et cũ ipſius naturæ uox atq; clamor obrueret te, homines abſq; muliere cõtinere non poſſe: & ne hac illis in uniuerſum negata, in uetitos ſexus, ac alienum genus prolaberemur: ideo tu homo caſtus atq; ſanctus, nos lugentes conſolatus hoc iſto ſcorto es: quod ne horreremus,*

mitigaſti

mitigaſti in eo aſperitatem meretricij nominis, dũ quidem illud concubinam appellaſti, ut hac ratione uidelicet gratior nobis te autore ipſa redderetur ſcortatio, cuius dulcedine adimeres nobis omne uxoris amiſſæ deſiderium. & ne id alienum eſſe à Chriſtiano nomine uideretur, ideo etiam alia lege nobis Chriſtianis ſcortum ſancis. Atqui ut omnes intelligãt, quanto furore hic in Eccleſia Dei ſit uerſatus, legem hanc illius aliam proferam, in qua ipſum ganeum, ac ipſum lupanar prorſus incluſum eſſe audietis.

LEX DE CONCVBINA.

Chriſtiano non dicam plurimas, ſed nec duas ſimul habere licitum eſt, niſi unam tantum aut uxorẽ, aut certè loco uxoris, ſi cõiunx deeſt, cõcubinã.

Videtis Iudices, ut techna technam irudat, poſuerit ſuperius uniuerſè de his qui non habent uxores. Nũc, ne forte infinitè loqui uideatur, ponit generalẽ: & addit, Chriſtiano homini. Ne barbaris, aut paganis illũ leges dare putetis, Chriſtianis ſe dare profitetur. Deinde, ne ipſos ſacerdotes in ſua lege præterire uideatur, cautè ſanè illud addit, Aut certè loco uxoris, ſi cõiunx deeſt, habeat concubinã. ut ſacerdotẽ innuat, quẽ ſcit ſua lege abſq; uxore eſſe. O cœlũ, ô terra: clamare nunc illud Iudices lubet, dum tantam turpitudinem, tantumq; ſcelus

in iſtius legibus perſpicitis, in quibus matrimonium ipſum ſcortatione exæquatur: & in quibus omnes illæ ſanctiſſimæ connubij leges, ſcortationis legibus non ſolum pares fiunt, ſed etiam illis cedunt. Atqui ego nõ dubito Iudices, *quin ut mihi, cui pudicitia maximè cordi eſt, res hæc acerba uideatur, atq; indigna: ſic unicuiq; ueſtrûm, qui ſimili ſenſu atq; ſpecie honeſtatis cõmouemini. Quid enim natura nobis cõmendatius, quid dignius eſſe uoluit, in quo omnis diligentia noſtra conſumeretur, quàm ut honeſtatem cum uerecundia omni noſtra opere tineamus in uita?* Homo *omnium impudentiſſime, cur tantam iniuriam matrimonio feciſti? cur hunc dolorẽ* Eccleſiæ *inuſſiſti, ut nobis uxores, liberos, familiam, omnibus legibus traditam eriperes, ut ſcortationem matrimonio exæquares?* Tu *ne impunè hoc facias? ita ne huc paratus uenis, ut uxoribus remotis, meretricios amores nobis conglutines? perficiasq;, ut deſiderium uxorum meretriciũ cõmercio leniamus?* Ne *uxorem, inquit, ſacerdos habeat: néue, ſi habuerit, cubile illius inuadat.* Eripies *igitur ex ſinu meo uxorem, quam natura ita ſum amplexus, ut abſq; hac uitam acerbam putem?*

Non *eſt, inquit, quod querare.* En *tibi à me ſcortum datur: & ſi te una lege læſi, alia id tibi ſuppleui.* Nam *ita iuſſi:* Habeas *loco uxoris, ſi coniunx deeſt, concubinam.* O *cœnum, ô portentum in ulti*

mas terras deportandum. Ita non dico decernere, ſed cogitare om̃nino iſta tibi fas fuit, ut tãta obſcœnitate non iam rerum, ſed etiam uerborum, omnium, etiam improbiſsimorum aures offenderes? idq; in tua lege perſcriberes, quod poſt homines natos nemo tã improbus eſt inuentus, ut ſcriberet, ne in ipſa quidem urbe Sodoma, in qua ſumma fuit peccatorum ſtuprorumq; licentia. Miramur ab iſto defeciſſe Græcos? Miramur Eccleſiam illam, non nomine tantum, ſed re uniuerſalem, nunc ſolis penè finibus Latinis cenſeri: cum antea ijſdem, quibus orbis terræ, finibus cenſeretur? Vbi ſunt Græci, quos à maioribus acceperas? ubi Alexandrini? ubi Antiochæni, Syrici? Nuſquam comparent, repulſi à Latino nomine, tua iniuria, alienatiq; omneis ſunt: qui tamen ante te pontificẽ in fide atq; in amicitia Romana manſerunt, & Eccleſiam ipſam catholicam cum Latinis æqualiter defenderunt. At cum tu contra leges Dei inſoleſceres, tuaq; edicta uerbo Dei anteferres, diſceßio hæc eſt facta, ut parteis fierent: & alia Orientalis, alia Occidentalis Eccleſia abs te diceretur: ſic enim iſte in ſuis decretis queritur: Orientalem Eccleſiam uotũ caſtitatis non ſuſcepiſſe. Propterea ne tibi Orientalis repentè eſſe cepit, quòd continentiam ſuam, tua incõtinentia permutare noluit? quòd uerbo Dei contra tuum edictum paruit? quòd tibi non obediuit, cũ tu

Deo obedire nolles? Auguſtini eſt: Indignũ uideri "
ut ei obediat minor, qui ſuo nõ obedit maiori. Qua "
re cum tu Deo nõ obedias, ſed illi apertè reſiſtas,
cur tibi homines obedire uelis, cauſam memora:
præſertim cũ tu Syricius, nõ Paulus: Romæ natus,
non cœlo ortus eſſe uideare. unde etiam ſi eſſes, ta-
men tibi palàm Deo aduerſanti, non obediremus.
Quis enim unquam tam palàm de iuſto, tam uehe-
menter de honeſto contendit, quàm tu, atq; ſubſcri-
ptores tui, ne nos mandato Dei uiuamus? Deus
dat uxorẽ, tu prohibes: leges ſinunt, tamen te in-
terponis. E rebus omnibus hãc nobis ita Deus dat,
ut ab iure noſtro non recedat: tu tamẽ uoluntatem
Deo, uxorem nobis ita eripies, ut quicũq; tibi edi-
cto audientes non ſint, hos tu hæreticos, hos ſchiſ-
maticos, hos deniq; ethnicos (ſi dijs placet) appel
labis: proſcribes Græcos, eijcies Alexãdrinos, dam
nabis Antiochænos, quòd hi mandato Dei uxores
quàm ſcortum malint. in nos etiã, quos diuina ſors
adhuc Latinos facit, ita ſæuies, ut conſcribas exerci
tus, effundas ærarium, Italiam in Germaniam im-
mittas: ut expugnentur ſacerdotum domus, ut libe-
ri ante ora parentum, parentes ante liberorũ ma-
ctentur, iugulentur, extinguantur? Et cum nos miſe
ri atq; calamitoſi, deſperatis omnib. legibus, nos nõ
teneri tuis tã atrocibus edictis dixerimus, protinus
nos cum ipſis Græcis, Alexandrinis, atq; Antio-

 chænis,

chænis,hoc eſt,cum ipſo terrarum orbe in ſcelera-torum inſulas deportādos curabis? Bona,fortunas, ac ſacerdotia noſtra inter ſcortatores tuos diuides: ſolos catholicos illos (ſi dijs placet) ſolos continentes,ſolos etiam obedientiæ filios appellabis? Id quod tu non in Germania ſolum,uerumetiā in Polonia feciſti,cum uiro clariſsimo, ſummo ingenio, ſummaq; nobilitate prædito, Ioanni Laski, ampliſsima ſacerdotia propter ductam uxorem eriperes. Tu uerò conſurge nunc quæſo Ioannes Laski, perfer hunc dolorem cōmemorationis neceſſariæ. Hoc homine, Iudices, quem nūc in ſqualore miſerū atq; calamitoſum uidetis,neq; uir melior quiſquā, neq; nobilior in Polonia fuit. Qui cū illuſtri genere ortus eſſet,fratrēq; Hieronymum ſummis rebus geſtis ornatum, ac omnibus laudibus cumulatum uirum: atq; hunc Stanislaum, ordine,exiſtimatione, uirtute præſtantiſsimum ſenatorem cum haberet,nil tamē illi profuit genus,nil fratres,nil auorum maiorumq; memoria:nihil etiam Ioannis Laſki Archiepiſcopi Gneſnenſis recens recordatio, quo minus ille ab hoc omnibus fortunis propter ductam uxorē euerteretur,patria priuaretur, ac omnibus ornamentis ſpoliaretur. Hem mi Laski,tu'ne es illius Ioannis Archiepiſcopi nepos? Tu'ne ille in omnes tuos liberalis? Cuius multos bonitas locupletauit? in cuius uita nullum flagitium unquam,

nullam

nullam libidinem quiſquã notauit? Quod tuum ſce lus, quod peccatum tantum fuit, ut & patriã amit teres, & in ijs miſerijs eſſes, & hi tecum, quos mu tata ueſte conſurrexiſſe uidemus? O miſerum, acer‑ bumq́; nobis conſpectum tuum. Ecquid'nam quæ‑ ſo tantũ de te meruiſti? Cui tantũ de te licuit, ut tan to malo plecterere? Vxoris cauſa ait ſe hoc pati. Ni hil'ne præterea? Nihil uerò ait eſſe. In hoc'ne tu ho mine ſtatuiſti eiuſmodi exemplum, quod cùm pro‑ pter iniquitatem rei, tum etiam propter hominis dignitatem acerbum omnibus, atq; intolerandum uidetur? Eſt'ne hic Laski? Qui in Polonia maxima ſacerdotia facillimè cum adeptus eſſet, ampliſſi‑ mè atq; magnificentiſſimè geſſit? qui Poloniam lite ris, monumentisq́; plurimis ingenij ſui decorauit? de cuius ingenij ac uirtutis præſtantia, ERA‑ SMVS primùm ille, deinde omnes docti certa‑ tim ſcripſerunt: & iſtius nomine ornari libros ſu‑ os, ac poſteritati mãdari uoluerũt? Eſt'ne hic Laſ‑ ki, qui apud Sigiſmundum, clariſſimum uirum, ac ſapientiſſimum regem, magnus Secretarius fuit? po ſtremò, eſt' ne hic, qui à Franciſco Galliæ, ac Ioan‑ ne Vngariæ rege ſæpe accerſitus, ſæpe ſummis ho‑ noribus dignus eſt habitus, & ita habitus, ut illum inuidere Sigiſmundo, ac ipſi Poloniæ regno uide‑ rentur? Hunc'ne tu, talem ac tantum uirum, tanta nobilitate præditum, atq; dignitate, attingere, &

in hunc ſqualorem conijcere auſus es? & hos cum illo, quos flentes ac ſordidatos uides? idq; nulla alia ipſius de cauſa, niſi quod is mulierem, quam habebat, interrogatus abs te, uxorē eſſe reſpōdit? Quid ſi hanc eandem ſcortum dixiſſet? retinuiſſet patriam, bona, ac fortunas ſuas. Ita opinor. nam hoc illi tua lege licebat: neq; uerò negare potes, te ſcortum illi permiſſurū fuiſſe, ſi quid ille confiteretur. Oſtendiſti enim in alijs, quid Laskio ſperandū fuerit quibus ſacerdotia illius diuiſiſti: quos tacitos confiteri, & ipſos in illo loco uides: quibus cum mihi & amicitia uetus, & hoc ipſum quod Laski negauit, commune eſt. Itaq; Iudices, errore hic ſuo miſer eſt: & quod pleriq; in eo deſiderant ridiculi homines, cū ſtomachantur, neſciuiſſe illum literas, dum de illa muliere quæreretur. nam ſi interrogatus reſpondiſſet, Scortum eſt: rebus omnibus nunc potiretur ſaluis. At quia reſpondit, uxor eſt: uidetis, hiſce duabus ſyllabis de quantis rebus décidit. Hic tamē ego ſcire ab illo peruelim, aut hæc Laskij mulier ſcortū illius, aut uxor fuit? Si uxor, ſacramentū hoc magnum eſt: diſſoluere noli, abſtine manus ab hoc ſcelere nefario. Si uerò ſcortum illa fuit, aut ſegregánda tibi ab iſto fuerat: aut certè, id quod tuæ ſacroſanctæ leges uolunt, illi cum ſacerdotijs permittendá, ut illi tantas res amittere non eſſet neceſſe. Expecto quid uelis: hæret homo, auerſatur, rubet:

at non

ut non hic Laski tanti fortunas ſuas facit, Iudices: neq; ſe ita à me defendi uult, ut uxorem ſuam caſtiſsimam fœminamq́; lectiſsimam, ſcortum dici uelit. Vxorem eſſe palam profitetur. Quam ideo dicit ſe duxiſſe, ut ſcortis ſecundum leges iſtius ne uteretur, néue ſcortaretur amplius. Idq́; ſe beneficio huius iſtius ſuæ uxoris aſſecutum eſſe teſtatur, ne in ſcortatione aut adulterio moreretur: quam etiam uxorem angelum diuinitus ſibi miſſum appellare ſolet, quæ illum porrecta ac data manu ex hac iſta legis tuæ eduxit Sodoma, prius quàm ſuper illam plueret Dominus ſulphur & ignem de cœlo. Idcirco maluit omnia amittere, quàm tua lege uiuere. Itaq; in Polonia primus eſt inuentus, qui dijs hominibusq́; approbantibus, periculo capitis, & omnium fortunarum ſuarum iactura, tuæ legi reſtitit, uxoremq́; duxit: ob quam etiam cauſam ex locupletiſsimo pauperrimus, ex pecunioſiſsimo egentiſsimus factus, ſola conſcientia præclari facti ſe ſuſtentat: & illud ſimul ſperat, quoties uos intuetur, quoties quemq; ueſtrûm recognoſcit, ſe in hoc ueſtro iudicio bona, parentes ac patriam recuperaturum. neq; uerò metuit, ne hic homo ab omni non modò honeſtate, ſed etiam ſimulatione honeſtatis relictus, aliquid illi ad recuperandam priſtinam dignitatem apud uos obſit. Nec uos hoc illi, niſi obliuiſci ueſtræ manſuetudinis uolueritis, negare diu-

tius poteſtis. In hoc enim homine cõſtituatis, quan tũm ſibi de uobis reliqui, qui ſimili malo à Syricio ſunt icti polliceri debeãt: qui huius iudicij exitũ ex pectãt, atq; ita expectãt, ut ſi in hoc Ioanne Laski ſpẽ noſtrã fallitis, certũ ſit cuiq;, quas partes ſequi, quid ſperare debeat. Nam hi qui adſunt, & qui uos circumſtant, cùm uirtuti Laſcij faueant, tum de ſe, de liberis ſuis, de patria, de fortunis hodierna die decertari putant. Habetis tempus Iudices, quo aliud opportunius nunquam erit, ut oſtẽdatis quan tum Eccleſiæ prodeſſe uelitis. Quam ſi uerè uniuerſalem efficere, ſi nomine ipſo Romano illam conſecrare uultis, hodierno die cùm in cæteris, tum uerò in hoc Ioanne Laski ſtatuendum uobis eſt, utrum nos, qui ſemper hoc ueſtrum iudicium expectauimus, ſemper miſeri lugeamus: an diu uexati à perditiſsimis hominibus, aliquando per uos ac ueſtram fidem, uirtutẽ, ſapientiãq; uereamur. Quid enim nobis laborioſius Iudices, quid calamitoſius, quid afflictum magis dici aut fingi poteſt? qui ampliſsimo munere ſuſcepto, non ſolum præmia amiſimus, ſed etiam illa priuata quæ domi erant perdidimus: non genus, non familia, non domus, non lectus deniq; certus aut pudicus nobis eſt. Facite enim cogitetis Iudices, & pauliſper uitam noſtram inſpiciatis. Digni uobis profectò uidebimur, quorũ uos capiat miſericordia, & quos ex his malis eximen-

dos

dos atq; ope ueſtra ſubleuandos uobis putetis. Nul*lam uitæ noſtræ partem uidebitis, quæ ſummæ tur pitudinis ſit expers.* Nil *flagitiorũ uſquã, neq; libidinum fuiſſe reperietis, quorum iſte aculeos in nos non immiſerit, & quibus nos non confecerit, dum nobis nil reliquit quo nos conſolemur, & quà oculos ac animos noſtros conuertamus: dũ ſoli in ſtratis relictis, huc atq; illuc uerſamur: dum incenſi libidine tota urbe uagamur, inueſtigantes ecquæ uirgo ſit aut mulier, in quã euomamus illud uirus innatæ libidinis.* Quo *etiam fit, ut cum impuris hominibus uiuamus, qui in mulierum corruptelis exercitati, inueſtigare, adire, appellare, corrumpere, ſomno maritorum, diligentiæ parentum inſidiari, & quiduis facere in adducendo ſcorto norunt: in quo adipiſcendo ut ſumma ineſt turpitudo, ſic ſummum eſt periculum. nam ſæpe cædimur, ſæpe occidimur, ac miſerandum in modum trucidamur, cum aut corriualium amorem interpellamus, aut coniugum fidem.* Nihil *fingo* Iudices, *res ipſa eſt: exempla non ſolum uetera, ſed etiam noua atq; recentia oſtendunt, quas mortes, quos morbos, quas cædes in ordine noſtro uerſari iſtius lege uideatis.*

Iam *uerò, qui pudor, quæ religio, qui metus nobis obſtat ad ſtuprum?* Nullus Iudices. *Omnia uincit amor, non fruſtra bonus canit poeta: quod illi omnia ſint peruia, pateant omnia, apertaq; cun-*

cta ſint. Quid uerò illi profuſi ſumptus noſtri ſibi uolunt? quid tubæ? quid conuiuia? quid ueſtis uaria, & exquiſita, ac ne ipſo iã aulico digna? Omnia hæc ſunt (credite mihi Iudices) illectamenta libidinum, ac ipſarum meretricum eſca: hic gurges, hæc Charybdis patrimonij Chriſti, atq; Syrtis eſt. huc conijcitur quicquid opum noſtrarum eſt: huc prouentus noſtri, huc fructus ſpectant, cupito ut potiamur amore. Quare non ſolum miſeri tantis flagitijs ſumus, quæ nobis inuitis ipſa ex ſe fert natura: uerùm etiã in ſumma omniũ rerũ affluentia, poſtrema laboramus inopia. Et quod interim pudeat, cum equiti, qui uxorem alit, educat ſobolem, qui gerit bellum, centum floreni iuſtus ſit cenſus: nos qui ſoli ſumus, qui uxore caremus, qui liberos non educamus, neq; bellum gerimus, mille florenos exiguũ, & uix ſacerdote dignum cẽſum putamus eſſe. Neque ob aliam cauſam, ut quidem ego arbitror, niſi quòd cum domo, lecto, uxore careas, hæc à uicino ſumas, & emas, ſi uti uelis. Quæ quoniã nimio uendũtur, pecunia tibi cõcilianda eſt, quantum poteſt ad eas res maxima: & ut hanc lacunam rei familiaris expleas, ſacerdotium unum parum eſt, neceſſe eſt ut plura habeas. Vniones, diſpenſationes, coadiutoriæ, neceſſariæ tibi ſunt quærendæ. Nam cupiditates naturales, quæ uxore ſunt conſtrictæ, explentur facile: neq; enim apud uxorem opus eſt

cantu,

cantu, neq; ſymphonia, neq; ueſte: nec conuiuio, ut illa utare. paratus hic amplexus tibi ſemper domi eſt, abſq; quouis ſumptu. at ſcorto ut placeas (magno meo malo edoctus hoc dico) pugnandum omni ratione eſt. Quo fit, ut in rebus illis quas fert amor, infinitis, infinitæ ſint cupiditates, & ita infiniti ſumptus. Cuius rei exempla ex ipſa urbe Roma multa ſumi poſſunt, quæ documenta nobis erũt quantum bonum ſit uxor. Date hanc ueniam Iudices, neq; moleſtum ſit audire id quod tantopere Eccleſiam offendit: ut his incommodis cognitis, facilius Eccleſiæ mederi poßitis: quam læſerunt iſti, qui quæſtum putant eſſe pietatem: qui fœnerationibus, uſuris, ac dolis urbem ipſam Romam infamem apud omnes gentes reddiderunt: qui mercede ac precio conſtitutis in urbe officijs, in illo uberrimo ac quæſtuoſißimo Cancellariæ loco, menſas illas retulerunt, quas olim Chriſtus ex Eccleſia ejecerat: in quibus precium iſti, imò uerò ſanguinem ipſius Eccleſiæ ſorbent: aureosq; illos numos longè accuratius atq; acerbius exigunt, quàm quiſpiam fœnerator ſuum exigit creditum: quorum illa eſt impudentißima oratio in reprobanda pecunia, Hoc ego noctem non emam: illud amica nõ capiet mea. Veſtra admurmuratio facit Iudices, ut agnoſcere uideamini hoc ſcelus. Ego etiam me non mentiri certò ſcio. Quoties ego, Iudices, ab his repulſus ſum? quoties

quoties contumelioſè appellatus, quòd mala mone ta urbem replerem, quam ne ipſe quidem Bariſellus caperet à ſcortis tributi nomine?ita enim appellant præfectum lictorum. Itaq; cum iſti ad ſuum quæſtum, nundinationemq́; Eccleſiã traduxerint, ſumma auaritia atq; luxuria incenderunt urbem: easq́; res in urbem Romam introduxerunt, quæ euertendæ Reipub. cauſa ſolent eſſe. Nam ibi conti nentia fornicationi ceßit, matrimonium adulterio: nec propter aliam cauſam, niſi quòd centeſima uix urbis ſit pars, quæ in matrimonio degat. Cœlibum ingens eſt numerus, quibus quaſi prò pœna ementitæ continentiæ dantur ſcorta ut alant, pecu nia utiq; grãdi. Quæ ut ſuppeditet illa nundinatio in urbe, & illa uſura, banchus item, & officiales ſunt conſtituti. Itaq; hoc tanto mercatu urbis indicto, cõcurrunt undiq; ſcorta Romam: flagrat urbs tota uoluptate meretricum, ac libidine. Nec mirũ, omnibus cœlibibus tot gentium atq; nationũ unam in urbem reuocatis, tãtaq́; libidine ipſius orbis terræ in una ciuitate incluſa. Et cum tot ſint in ea urbe ſacerdotes, adoleſcentes, pecunioſi, nobiles, ita undiq; ad eos confluunt ſcorta, ut locus matribus ipſis familiâs uix iam in urbe ſit. Neq; enim eſt locus in orbe terrarum ullus, unde meretrix Romæ non ſit. Quarum cenſum cum anno ab hinc ſexto ageret præfectus lictorum urbis, cenſa ſunt mere-

tricum

tricum capita X L V.*millia: quod uos ex ipſo cen ſu cognoſcètis, quem recita.*

CENSVS MERETRICVM.

Ex *hoc cenſu perſpicitis* Iudices, *quam lernam hic nobis in urbem* Romam *introduxerit: unde tot libidinoſißimæ oriũtur hydræ, quibus matrimonio urbs ipſa purgetur neceſſe eſt.* Quod *ſi hic in eccle ſia ſtare uoluiſſet, licebat ſacerdotibus, pro meretricibus has eaſdem mulieres uxores nunc habere. quarum mulierum numerus, cum ipſorum cœlibũ in urbe numerum non excedat (nam hoc quoq; eſt cognitum) tot eſſent uxores, quot ſunt inibi ſacer dotes.* Nunc *uerò matrimonio ſublato, tot ſunt ſacerdotes, quot ſunt in urbe meretrices.* Et *meritò quidem. nam tu id quod in manu tua fuit, nempe li gare fide uirum cum uxore, tollere potuiſti: ius ue rò ipſum naturæ tollere non potuiſti.* Nam Ariſto*telis eſt illud uetus, ut materia formam, ſic mulier appetit uirum: & ut forma abſq; materia eſſe nequit, ita nec uir, & planè uir, poteſt eſſe abſq; fœmina.* Quare *ſacerdos mulieri fidem ne det, prohibere credo ui potuiſti: ne uerò is mulierem appetat, neúe cum illa cõcumbat, prohibere non potuiſti.* Fruſtra *uiſitatores, fruſtra archidiaconos tuos ſcortatoribus cuſtodes poſuiſti.* Quis *enim ipſos cu ſtodiet cuſtodes? quos tu oculos tuos appellare ſoles: qui ſi oculis pleni eſſent, ut* Argũ *quendã fuiſſe*

ferunt,

ferunt, & ſi cõtinentiſſimi ipſi eſſent, tamen caligabit mihi crede in ſtupro oculus hic tuus, ubi nõ cenſeas: obrepet etiam ſcortum, ubi non putes, quod mihi etiam ipſius Archidiaconi *(ſi ſit neceſſe) premat ſupercilium, ut mihi illum placatum reddat.* Q*ui ſi ſæuierit, tamen tribus marchis acceptis abibit lubens, illud in aurem mihi canens:* Si *non caſtè, tamen cautè.* Sic *ille delinitus à me, non tantum me non accuſabit corã te: ſed etiam continentiſſimum me dicet eſſe omnium clericorũ apud te, dignumq́; me eſſe ducet omnibus gratijs & diſpenſationibus tuis, & cui des ea quæ ſacerdotibus maritis abſtuliſti.* Deinde *hic tibi laudabit meretricis meæ formam, ingenium, mores etiam cõmendabit: dignãq́; eſſe dicet, quæ in urbe cõmoretur, & quæ tibi ſit tributaria.* Nam *& hic quæſtus* Romæ *eſt uberrimus. ſcorta enim* Romæ *(ut ſcitis) ex cenſu quottannis tributa conferunt.* In *cenſu habẽdo, poteſtas omnis æſtimationis habendæ, ſummæq́; faciũdæ* Bariſello *permittitur: quo ſanè cenſu ingens pecunia conciliatur, dum pro ratione ſcortationis, atq; modo, cuilibet meretrici tributũ imponitur.* Ea *enim urbis eſt diſciplina, ut ſcortũ tãto plus in tributũ cõferat, quãto pluris noctẽ uẽdit.* Et *ne quis me fortè accuſatoriè fingere rẽ tam impudentẽ putet, cognoſcite ex rationib. relatis ipſius* Bariſelli, *ut* Romæ *in ſingula ſcortorũ capita tributũ deſcribatur.*

RATIO-

Gryffa, Flaminia, Saltarella, aureæ: Betina, *Fara reſa,* Fornara, *diobolares.* Hic quæro, *cur tibi illæ aureæ, iſtæ uerò diobulares uideantur eſſe? niſi for tè, quod illæ maiorum cœlibatum ſuſtineant, iſtæ uerò minorum, ut ita tributum illarum exæques pondere. Sed dum numeratur hoc iſtud* Romanum *pecus, non uobis in mentē uenit* Iudices, *cogitare, quanta hæc lues atq; labes* Latinæ *ſit* Eccleſiæ? *cū cenſum fieri, ea quoq; peccata in illa uerſari, quæ non tantū eſſe, ſed ne nominari quidē inter nos uult diuus* Paulus? *Scorta etiam certo tributo notari, et in claſſes iſtius lege deſcribi, quātum tandem dedecus hoc eſſe nominis* Romani *cenſetis? nō uobis Sardanapalus quidā, aut* Heliogabalus, *& nō* Pontifex Ro. *in* Eccleſia *uerſari uidetur? qui nō ſolū nutu, uolūtateq;, ſed etiā legib. atq; decretis ſcortatione matrimonio antetulit, aluit, atq; auxit? qui corpora Chriſti lota ſanguine, tēpla* Dei, *habitacula aūt Spiritus* S. *lege ſua cōſtuprauit, fœdauit, inquinauit omni ſcelere? illaq;, ne quid fortè prætermitteret, tributo etiā notauit nefario? Homo omnium amentiſſime, tantū'ne tibi de nobis licuit, ut nos tot notis, ac tātis infamijs notares? ut genus noſtrū, ouile Chriſti, proſtitueres, ac precio libidini addiceres? Cur nō potius, id quod traditū à maioribus acceperas, ex meretricibus matronas, ex ſcortatorib.*

maritos

maritos ſacerdotes feciſti?ut hæc genera libidinum ſacrilega, hac iſta parua immutatione ex Eccleſia Dei *funditus tolleres?ut in ea uitam pudicã, quam acceperas, conſtitueres, atq; adeò retineres?tantine tibi hic quæſtus fuit, ut puellas ingenuas, honeſtas matronas, quæſtu propoſito ad ſtuprum uocares, & tantum ſcelus portis patentibus in urbem reciperes?totumq; illum puellarum atq; mulierum infelicem cœtum impuriſsimo lictori ſubijceres?ut hac ratione* Sodomam *illam nobis, atq;* Gomorram *ueterem in ea urbe referres, quam omnium gentium arcem, atq; lumen ſummi imperij* Deus *eſſe uoluit?* In *qua urbe olim omnes illæ præclariſsimæ uirtutes, iuſtitia, fortitudo, temperantia, atq; modeſtia, natæ, altæq; eſſe dicuntur: huic'ne tu urbi hanc tantam calamitatem inuſsiſti?hanc'ne tu urbem ſolam ex omnibus tibi delegiſti, in qua plurima ſtuprorũ ac flagitiorum tuorum monumenta conſtitueres?*

Iam *uerò illa probra atq; dedecora,* Iudices, *quãta ſunt, quæ'ue hac iſta quaſi quadã lernea palude, hoc autore, & quaſi parente gignuntur?* Hic *enim incertum eſt genus: non noti parentes, ignota ſoboles, incerti fratres: non notæ ſorores: fratrum ac ſororum hic certus eſt concubitus, ob incertum genus.* Ex *hac tali confuſione atq; turba qui naſcuntur, quàm fœdi ſint, quàm miſeri atq; calamitoſi, facile perſpicitis* Iudices. Partus *aut eduntur cũ probro,*

bro, aut flagitioſe ſupprimuntur: dum quæ paulò pudentiores ſunt, aut ueneno partũ abigũt, aut ubi pepererint exponunt: interdumq́; in lacunas ac piſcinas, atq; in ipſum Tyberim, *ut lateant, abijciũt.* Id *quod* Gregorio *pontifice compertum eſt, cũ ex piſcina quadam ad* Tyberim *ſita, uerriculo tot infantum demerſorum corpora extracta ſint, ut eo conſpectu* Roma *territa, ne terra illi dehiſceret, ad* Gregorium *cuncta concurrerit, illiq́; tot cadaueribus præſentibus fructum huius impuri cœlibatus exprobrauerit: cum coràm uideret tam præſentem non iam corporum, ſed animorum interitum: qui prius occiderunt, quàm ab* Eccleſia *baptiſmum recipere potuerunt.* Q*uantum hoc uenenum ſit* Eccleſiæ, *quanta contagio, uidetis: dum natura ſcortationem fugiens, ius ſuum à nobis tanta ſtrage, hominumq́; innocentium interitione repetit: neq; ea occulturi ſinit, quæ contra illius nutum nefariè, maliciosèq́; geruntur: profert in lucem, ac in oculis omnium, cõſpectuq́; ponit, ut argumentis præſentibus ulciſcatur, ſe à nobis læſam.* Q*uid uerò illi, quos nõ ipſorum parentũ uoluntas, ſed diuina quædam ſors ſeruat, meliore'ne conditione ſunt?* Non *multo quidem* Iudices. *nam illi cum uita ſenſum quoq; infamiæ amittunt: hi uerò cum acerbiſſimo ipſius infamiæ ſenſu uiuunt, easq́; pœnas ſcortationis dant, è qua ſunt orti, ſpreti, cõtempti, abiectiq́; ita ſunt,*

h *ut*

maritos ſacerdotes feciſti? ut hæc genera libidinum ſacrilega, hac iſta parua immutatione ex Eccleſia Dei *funditus tolleres? ut in ea uitam pudicã, quam acceperas, conſtitueres, atq; adeò retineres? tantine tibi hic quæſtus fuit, ut puellas ingenuas, honeſtas matronas, quæſtu propoſito ad ſtuprum uocares, & tantum ſcelus portis patentibus in urbem reciperes? totumq; illum puellarum atq; mulierum infelicem cœtum impuriſsimo lictori ſubijceres? ut hac ratione* Sodomam *illam nobis, atq;* Gomorram *ueterem in ea urbe referres, quam omnium gentium arcem, atq; lumen ſummi imperij* Deus *eſſe uoluit?* In *qua urbe olim omnes illæ præclariſsimæ uirtutes, iuſtitia, fortitudo, temperantia, atq; modeſtia, natæ, altæq; eſſe dicuntur: huic'ne tu urbi hanc tantam calamitatem inuſsiſti? hanc'ne tu urbem ſolam ex omnibus tibi delegiſti, in qua plurima ſtuprorũ ac flagitiorum tuorum monumenta conſtitueres?*

I*am uerò illa probra atq; dedecora,* Iudices, *quãta ſunt, quæ'nc hac iſta quaſi quadã lernea palude, hoc autore, & quaſi parente gignuntur?* Hic *enim incertum eſt genus: non noti parentes, ignota ſoboles, incerti fratres: non notæ ſorores: fratrum ac ſororum hic certus eſt concubitus, ob incertum genus.* Ex *hac tali confuſione atq; turba qui naſcuntur, quàm fœdi ſint, quàm miſeri atq; calamitoſi, facile perſpicitis* Iudices. Partus *aut eduntur cũ pro-*

bro,

bro, aut flagitioſe ſupprimuntur: dum quæ paulo pudentiores ſunt, aut ueneno partũ abigũt, aut ubi pepererint exponunt: interdumq́; in lacunas ac piſcinas, atq; in ipſum Tyberim, *ut lateant, abijciũt.* Id *quod* Gregorio *pontifice compertum eſt, cũ ex piſcina quadam ad* Tyberim *ſita, uerriculo tot infantum demerſorum corpora extracta ſint, ut eo conſpectu* Romà *territa, ne terra illi dehiſceret, ad* Gregorium *cuncta concurrerit, illiq́; tot cadaueribus præſentibus fructum huius impuri cœlibatus exprobrauerit: cum coràm uideret tam præſentem non iam corporum, ſed animorum interitum: qui prius occiderunt, quàm ab* Eccleſia *baptiſmum recipere potuerunt. Quantum hoc uenenum ſit* Eccleſiæ, *quanta contagio, uidetis: dum natura ſcortationem fugiens, ius ſuum à nobis tanta ſtrage, hominumq́; innocentium interitione repetit: neq; ea occulturi ſinit, quæ contra illius nutum nefariè, malicioſeq́; geruntur: profert in lucem, ac in oculis omnium, cõſpectuq́; ponit, ut argumentis præſentibus ulciſcatur, ſe à nobis læſam. Quid uerò illi, quos nõ ipſorum parentũ uoluntas, ſed diuina quædam ſors ſeruat, meliore ne conditione ſunt?* Non *multo quidem* Iudices. *nam illi cum uita ſenſum quoq; infamiæ amittunt: hi uerò cum acerbiſſimo ipſius infamiæ ſenſu uiuunt, easq́; pœnas ſcortationis dant, è qua ſunt orti, ſpreti, cõtempti, abiectiq́; ita ſunt,*

ut præter auram hanc cõmunem, nil illis leges cum ingenuis cõmune uelint eſſe. Inquinari omnia publica munera non ſolum contactu, ſed etiam conſpectu illorum putãtur: nulla his teſtimonij dictio eſt, nullus ad honores aditus, nulli magiſtratus his mãdantur. à ſordidioribus etiam artibus arcentur: deniq; nullo ſunt in repub. loco, neq; numero, ut umbræ potius quàm homines, intertrimenta ciuitatum, quàm ullæ illarum partes eſſe uideantur. à ſacris uerò ita arcentur, ut ſpurio neq; aram tangere, neq; ſacra facere, neq; ſacerdoti eſſe, ullis legibus Eccleſiæ liceat. Tanta ignominia notarũt ſcortationem omnes mortales: has etiam notas inuſſerunt huic generi ſacrilego omnes leges ueteres. Quas tamẽ leges, quod uehementer ſcortationi eſſent aduerſæ, hic noſter præclarus autor omnes ſuſtulit de medio, ne quid fortè ad ſcortationem nobis obſtaret. Cũ enim tãta eſſet in urbe ſcortatio, quanta ab his qui Romæ non fuerunt, uix credi poteſt, & cum inde ingens turba ſpuriorum quotidiè ederetur, & in his ſuos etiã atq; ſuorum uerſari iſte uideret, re ipſa admonitus legem tulit, qua hi legittimi poßent reddi: quos cum aduerſus omnes leges iure liberorũ donaret, nil differrent ab his qui ingenui ſunt nati. Iußit enim, ut eoſdẽ honores in repub. cum ingenuis gererent, eaſdem etiã artes pertractarent: ſacriſq; non ſolum intereſſent, ſed etiã

ſacriſi-

ſacrificium, quod ſit pro ſalute populi, ſi illis uideretur, facerent. Videtis Iudices, quàm hoc pulchrū ſit: intelligetis illum eis hominibus locū in Repub. atq; in Eccleſia dediſſe, quibus ne cōmercium quidem eſſe oporteret. Infames illos inquit, eſſe dolebam. Adiuuo te, mei quoq; teſtes idem dicunt, ſcortatione infame genus edi. Sed illud tamen abs te quæro, hæc iſta infamia, naturá ne in ſpurijs tuis hæret, an uerò opinione cōmuni? Si opinione, quid te futurum eſt? quò confugies? ubi nitere? aut quomodo perficies, ut quem omnes deteſtantur, omnes contemnunt, ac uix hac luce dignum putant, ei nos tua lege adducti, locum inter nos demus, ac illum parem nobis ſubitò factum eſſe putemus genere, nomine, familia? At uide quid interſit inter meā opinionem, ac tuam: Ego ſi cauſam proferre non poſſem, cur tua lege infamia ſpurius hic tuus non leuetur: tamen mihi illud ſatis eſſet, eum quem omnes mortales oderunt, quem infamem eſſe ſcito communi decreuerūt, odio omnibus eſſe debere: tibiq; pugnare cum animis atq; cōmunibus ſententijs hominum non licere, neq; iſtam legittimationē tuam, (utamur enim hoc uerbo, ut in re noua nouo) quiequam apud nos ualere oportere. Nunc uerò cū cauſam uideam cur hoc ita ſit neceſſe, & quòd ſcortationē matrimonio nunquam parem fuiſſe reperiā: propterea neq; ſeruum libero, neque ſpurium in-

genuo parē ego unquam putabo. Quod ſi hæc infamia natura in ſpurijs ineſt, ſcriptumq́; ita ſit, Nō erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ : quæ tandem tua lex iſta erit, quæ hanc legem naturæ immutet? Nulla ratione profectò Syrici, ne ſi cupias quidem. neq; enim protinus quod tu cum Bartholo aut Baldo, aut cum illo monacho affirmaueris, res ita erit : cum qua oratio conuenire, non illa cum tua oratione debet. Quapropter ut ancilla Dei lege nunquam par erit liberæ, ſic neq; ſeruus libero, nec ſpurius par erit ingenuo. & ſi erit, tibi erit: habe tibi tales ingenuos, in honore apud te ſint, atq; in precio, ſi lubet, facile nos tibi illos remittemus : modò reſpub. noſtras nō attingant, artes nō tractent, neq; honore liberorum apud nos ſeſe uenditent. In quo tamen illud eſt præclarum, cur eos quos in matrimonio è ſacerdotibus naſci non uis, ingenuos à nobis uis exiſtimari? & quorum legittimum odiſti genus, cur illis legittimum nomen imponis? Cur ementiris? Cur eos, ita ut ſunt, ſpurios appellari non ſinis? Hoc monſtri ſimile eſt Iudices, à re abhorrere, nomine uerò rei gaudere. Equidem interdum audiui rem nonnullam eſſe honeſtam, quæ tamen honeſto nomine careat. ſed honeſtum nomen ut rem turpem habeat, hoc ego non audiui: atq; adeò nil tale eſſe in rerum natura contendo, quod nomine honeſtum cum ſit, re ipſa ſit turpe. Quamobrem cum

tua

tua lege ſacerdotis filio legittimũ nomẽ imponas, cur res ipſa legittima ne illi hæreat prohibes? cur interdicis? cur ſæuis tãtoperè in eos qui rem ipſam legittimã amplectũtur? cuius tu nomen tãti facis, ut illo rem turpem honeſtes. Non hæc uobis portenta uidentur eſſe Iudices? nomen ipſum probare, in laude ponere: rem uerò ipſam, cuius hoc nomẽ eſt, turpem exiſtimare? Iam illud cuius tandem eſt dementiæ? homines infames honeſto nomine ornare, à re uerò honeſta illos arcere? Nõ hæc uobis inſania eleboro digna eſſe uidetur, quæ ex hoc homine purgetur? non Margetes hic uobis quiſpiam ſtolidus hæc loqui, ac ſancire uidetur? quem dubitaſſe ferunt, pater'ne, an uerò mater illum aluo ediderit: ut hic quoq;, ſpurium'ne naſci, an uerò legittimum, addubitare uidetur. Habe tibi iſtas tã præclaras leges Syrici, et ijs perfruare ſi lubet, cũ tuis: nos illas nolumus, quibus tu non ſolum obſcœnitatem tantam in urbem introduxiſti, ſed etiam res turpes honeſtis uocabulis permutaſti: primusq; omniũ excogitaſti, quomodo id quod nomine eſſet honeſtum, re ipſa ſit turpe. Valeat hæc tua improbitas, in illo meretricum conuentu miſero atq; calamitoſo. Medeantur ſanè præclaræ matresfamiliâs illæ, hoc tuo inuento ſuæ infamiæ: pariant tibi tales liberos ingenuos, cum ita ſit neceſſe: urbem etiam Romam repleant hoc tali genere. à nobis certè repu-

 dietur

dietur hoc tuum ſcelus, qui naturam ducem ſequimur, & qu honeſtatem ipſam, pudicitiamq; omnibus legibus conſtitutam tuemur. Vnde etiam nil fœdius ſcorto, nil turpius ſpurio, nil obſcœnius legittimatione hac tua flagitioſa & infami arbitramur eſſe. honorabile connubium eſſe ducemus, cũ uxoribus pudicè uiuemus: uerè liberos, uerè ingenuos è nobis edemus, quib. Eccleſiã Dei illuſtremus, reſpub. ornemus, honores mãdemus, et quos ad oẽs artes applicemus: deniq; quibus è uita decedentes, uitã hãc mortalẽ gerendã ac curãdam tradamus. Nil iã Syrici, in tãta ueritatis luce patefacta, apud nos ualebũt decreta, nil edicta neq; interdicta tua. Et ne forte me aliorum nominibus in hac cauſa niti putes, & quoniã cõmotus rumore ductæ à me uxoris fortunis meis inhias, atq; immines, audi quàm ego defugiam autoritatẽ huius facti. Animaduertẽ quæſo, quanta ſpe in hanc cauſam ſim ingreſſus, & quàm ego me decretis atq; interdictis tuis prohiberi ab uxore putẽ. Vide quãta lux libertatis dicendi mihi apud hos affulſerit: quantum potero uoce contendã, ut hoc oẽs exaudiãt. Adeſtote omnes animis, qui adeſtis corporibus. Et qui mecũ unà ab hoc oppreſſi eſtis, erigite mentes, aureſq; ueſtras: & me de inuidioſis rebus (ut ille putat) dicentẽ attẽdite. Ego ſacerdos in Eccleſia Præmislienſi nutu Dei Opt. Max. factus, cũ Syricius legibus latis

crudeliſſimũ et luctuoſiſſimũ exitiũ Eccleſiæ cõpararet, cum matrimonium expugnaret, cum ſcortationem in Eccleſiam introduceret: cũ uirgines ingenuas, honeſtas matresfamilias ad ſtuprum uocaret: cum tot partus ſupprimeret, tot ſpurios ederet: cum me nefarijs amoribus, uetitisq; amplexibus implicaret: cum mihi uxorem, liberos, familiã eriperet: auſum eſſe profiteor, cõtra ipſius imperium, uxorem ducere. Itaq; duxi: meisq; conſilijs ac periculis multos, cum ſecius non poſſem, ſacerdotes ſcortatione liberaui: multis uxores reddidi: multos adulterio, multos Sodomia, multos pecudum concubitu liberaui, ac data uxore ab interitu ſeruaui. An tu me exiſtimaſti ueritatem à me patefactam contaminare uelle aliquo mendacio? Nec ſi id à me nondum factum eſt, iccirco etiam non debere fieri iſti ſtatuent: in quorum tu oculis tantorum ſcelerum non iam ueſtigia, ſed cubilia reliquiſti. Quid enim eſt quæſo Iudices, quod in tam immani ſcelere faciendum cenſeatis? iam ego uos conſulo. Scortationẽ corrupiſſe omnia uidetis: in quanta etiam infamia ſimus ſtuprorum gratia ſcitis. Hic ego imploro ſenſus ueſtros, uniuſcuiuſq; imbecillitatẽ obteſtor, peto ut mihi conſilium detis ex intimis ueſtris cogitationibus, atq; ex humanitate communi. Lex lata fuit nubendi, per hunc ſublata eſt. Continentia mihi non datur, ergo illam non capio: Scorto

*utor (iam enim meipſum uobis aperiam(adulterio pereo,libidine in præceps uado:uxor deeſt, quæ manum porrigat,& quæ me inde eruat.*Hic *ego à uobis peto,ut de me ſtatuatis,priuſquam pereo:uxor'ne mihi mandato* Dei,*an ſcortum lege Syricij habendum ſit ſtatuite.nam nil eſt tertium*. In *eorũ enim numerum me aggregetis,qui non continent: & qui uerbum illud cõtinentiæ,quia non datur illis,ideo non capiunt.utrumlibet tandem mihi cenſueritis,ſequar.*S*ed illud tamen hac in re cogitate, atq; diligenter prouidete.non multum fortaſſe ueſtra intereſt,ſcortum ego,an uxorem habeam :ſed ad dignitatem atq; exiſtimationem ueſtram plurimum hoc pertinet,*Iudices.S*i enim Syricij lege cõcubinam,hoc eſt ſcortum mihi dederitis:cum Syricio opinione omnium iam damnato,facere uidebimini. Si uerò mihi uxorem reddideritis, omnes leges antiquas in ſuum locum reſtituetis,quibus matrimonium in hominum uita ab initio eſt conſtitutum.*Illud *primum nolunt:hoc alterũ à uobis cunctipetunt,non ſolum iſti qui circumſtant, ſed etiã illi qui abſunt:qui cum alias res nunc agant, de uobis tamen crebrò recordantur*. Itaq; *arbitrantur uos illis uxores ſuas hoc ueſtro iudicio eſſe reddituros.* Nolite Iudices *hunc nuncium tam acerbũ illis mittere,ſi uxores ſperatas illis iugaueritis: neque hos qui adſunt,à ueſtro iudicio mœſtos ac demiſſos*

miſſos redire ad illos patiamini, quos erectos & alacres coràm ſtare uidetis. Nil *impedit* Iudices, *quo minus hoc tantum bonum, quo ab iſto priuati ſumus, reſtituatis nobis.* Audiſtis *recitari ueteres leges, prophetas item omnes, Chriſtum poſtremò, atq;* Paulum *legi audiſtis. In omnibus autẽ ijs* Deũ *apertè, quid ſequendum ſit uobis, monſtrare cogno uiſtis.* Q*uare cum tot præiudicia, tam clara atque manifeſta habeatis, dubitatis' ne id ſequi, quod* De*us iubet, & lex ipſa mandat? Tum etiam illud facite cogitetis, quæ autoritas ueſtra, quæ cõditio noſtra, quis ſtatus* Eccleſiæ *ſit futurus, ſi hæc multitudo quæ ad hoc iudicium ex toto orbe terrarum cõuenit, fracta deſperatione hinc dilabetur: ſi libidinem pro continentia, ſcortationem pro matrimonio ſecum domũ retulerit. quæ tempeſtas erit iſta, quæ acerbitas* Iudices? *quomodo huius tantæ calamitatis inuidiam ſuſtinere poteritis?* Q*uis ueſtras partes tuebitur? quis ſequendos, ac non potius relinquendos uos putet eſſe, iam nunc cogitate.* In *ſermone rẽ ſcitote eſſe* Iudices: *omniũ hæc ſententia eſt, & oratio, nõ eſſe dubitandum, ſi uos iſtius nefariam legem comprobaueritis, quin quiſq;* Luthera*num ſe dici, quàm* Romanum *malit. Cuius* Luther*i, etſi pleraq; decreta ueteri* Eccleſiæ *repugnent, tamen hæc corrigi facile poſſe priuatim in illo putant: hoc uero de matrimonio quod ille ſuaſit, tan-*

 ti apud

ti apud omnes eſt, ut ſi comparetur, ueſtra bona ſine hoc ſint nobis relinquenda: mala uerò Lutheri, cum hoc eodem, ſint à nobis ferenda. Quid enim proderint iſta nobis obſecro Iudices, quòd Romæ Petri ſit ſedes, quòd ibi ſint claues, ſi nos ipſi ſcortatores, ſi adulteri fuerimus? quibus Paulus ſcribit cœlum clauſum eſſe: quò ergo claues erunt? aut quid proderit nobis Petri ſedes, ſi nos ſcortatio ipſa prius abſorbeat, quàm Petrus nobis cœlum aperiat? At uidete, ne in matrimonio caſtè ac pudicè cum Luthero uiuendo, iuſtè de uobis cum nonnulla uenia queri poßimus: Claues quidem penes uos eſſe, ſed illis tamen fruſtra cœlum aperiri, in quod ſcortatione graues uos ipſi uix, nos uerò nullo modo poßimus intrare. Id quod teſtimonio hoc iſto Pauli liquet.

TESTIMONIVM.

Nolite errare, neq; fornicarij, neq; idolis ſeruientes, neq; adulteri, neque molles, neque maſculorum concubatores, & cætera, regnum Dei poſſidebunt.

Quare ſi in turpi ſcortatione, poſtremaq; noſtra deſperatione nil aliud quàm ſedem ueſtram, atq; claues cõmentemur, quid quæſo proderit nobis? At ſi bene & pudicè extra urbem Romam uixerimus,

xerimus, & à uobis ideo reijciemur ac proſcribemur, quòd impudicè Romæ *uiuere noluimus, quòd uerbo* Dei *contra ueſtrum edictum paruerimus, quòd* Romæ *claues quàm honeſtam uitã relinquere maluimus, non ueremur ne in nos grauius* Chriſtus *animaduertat.* Facile *nobis dabit hanc ille ueniam: & alijs clauibus, quibus non putamus, cœlos nobis ille aperiet: præſertim cum hoc illi quærenti reſpondere poßimus,* Receßiſtis *à nomine* Romano? Receßimus. Quid *ita?* Quia *alligabant nobis onera grauia, & importabilia, et imponebãt in humeros noſtros, digito autẽ ſuo nolebant ea mouere.* At *ibi ſedes, et claues ſunt? Sunt, fatemur, quibus illi clauſerũt regnũ cœlorũ ante nos, in quod nec ipſi intrãt, nec nos introeũtes intrare ſinũt.* At *obediẽdũ illis fuit.* Minimè *uerò* Domine: Tu *enim ore* Pauli *ſerui tui præcepiſti nobis hiſce uerbis,*

EPISTOLA DE COELO.

Sed licet aut angelus euangelízet uobís, præterquàm quod euangelíza uímus uobis, ſícut prędíximus, anathema ſit. Et nunc íterum dico: ſí quís uobis euangelízauerit, præter íd quod accepíſtis, anathema ſít.

Quare cum tu præciperes (ſic enim cum illo ſermocinaremur) ut contra fornicationem,

uxorem

uxorē haberemus, & quod hāc illi nobis ſuis decre tis eriperēt, parēre illis noluimus, maluimusq́; ex- tra urbē cū uxore, quàm cū ſcorto in urbe tuo man dato uiuere: ideo ab illis profugimus, ideò etiam ſe- dem illam cum clauibus reliquimus. Quod etiam ante nos fecerūt hac eadem de cauſa ſerui tui Græ ci, Alexandrini, Antiochæni. Ligati eſtis igitur ab his? Ligati, Chriſte domine tu ſoluas nos opor tet, contra uerbū tuum compeditos, ac uincula no ſtra iniuſta diſrumpas. Hæc nos illi ita reſponde- remus, & iuſtè opinor. neque enim uos in hac ſede ideo conſediſtis, ut ex ea uerbum Dei mutetis, ho mines etiam ipſos omni malo mactetis. Claues etiā ipſæ, ueſtræ fidei traditæ, ad ſalutem, non ad perni- ciem hominum debent ualere. Quòd ſi uos his per peram fueritis uſi, clauium nomen ac uim amit- tent: quam ſi etiam retinerent, tamē inueniet Chri ſtus alias, quibus uobis inuitis poſſet ſeruare ſuos. Hoc enim homines ſcelerati, quibus cum continen ter Chriſtus bellum geſſit, phariſæi etiam illi age- bant, qui claues utiq; habebant. homines dicto audi entes Chriſto ex ſynagoga proſcribebāt, claudebāt illis cœlū, aperire nolebant illud, id quod illis ſæpe exprobrat Chriſtus. Inuentas tamen habuit Chri ſtus alias præter illorū claues, quibus nobis cœlum patefecit: & illis qui claues tenebant, excluſis, in cœlum nobiſcum introiuit. Malè enim ſe res habe ret,

ret, Iudices, *ſi tu claues habens, omnia nefariè decernas, & illa mihi imponas, quæ ego quòd fœda ac intolerabilia ſint, cum ferre noluero, tu protinus iactabis* Petrum, *proferes plumbũ, oſtentabis claues, quibus me mandes* Orco. *Quapropter non ſolũ quid poßitis, ſed etiã quid uobis facere ſit neceſſe, uidere debetis: ut cũ ego decreto ueſtro uerbo* Dei *firmato nõ ſtetero, tum uos has iſtas claues, tanquã gladiũ cõtra me proferatis, quib. me arbitratu ueſtro feriatis. quod ſi quid uos aliter, quàm* Deus *uelit, iuſſeritis: & ſi ego uobis nõ obediuero, hærebit hic gladius ueſter in uagina,* Iudices: *et ſi aliqua ui inde educetur, ſua tamen acie carebit, ac hebes erit. & ſi feriet, uulnus tamẽ nõ ducet, illo prohibẽte qui dixit:* Vos *ligabatis, ego ſoluebam.* Hinc *iam uos perſpicitis* Iudices, *quàm nobis pateãt portæ, ut egrediamur ex urbe: ſcortoq;* Romæ *relicto, uxorem ubiuis gentiũ quæramus, cũ qua bene ac pudicè uiuamus, ſi uos illã nobis* Romæ *negaueritis.* Nil *nobis ad eam rem obſtabit ſedes* Petri, *nil etiã ueſtræ claues oberũt, quo minus uxorẽ capiamus, quæ à* Petro *ipſo huius ueſtræ ſedis principe, atq; huius collega* Paulo *nobis datur.* Deniq; *ſi pereundũ mihi in utralibet parte eſſet, tamen extra urbẽ* Romam, *ſine clauibus, in matrimonio honeſtè cadere, quàm in urbe* Roma *cum clauibus, in ſcortatione turpißimè, malim perire.* Nam *ego uel apud in-*

feros

ſtros Aeacũ atq; Rhadamantũ æquiores puto eſſe iudices, maritis, quàm ſint illi ſcortatoribus. Nũc uerò cum periculum nullum ſit in cauſa, ſi connubium fuerimus ſecuti, ita ut ſi in alteram partẽ peccandum ſit, Romam quàm uxorem relinquere malimus: ueſtrum eſt præuidere, ne nobis ad hoc conſilium poſtremum confugere ſit neceſſe. Non eſt cauſa cur nos ad hanc poſtremam deſperationem adducatis. omnia uos hortantur, ut uxores nobis reſtituatis: omnia ſuadent, urgent, ac monent omnia. Deus primò ipſe, parens atq; creator maris ac fœminæ: ipſa natura, nutricula matrimonij atq; comes: imbecillitas poſtremò noſtra, quæ miſera atq; afflicta uos orat atq; obteſtatur Iudices, ut illi quàprimum opem feratis: ut erecta recreataq; per uos, unà uobiſcum in urbe Roma, in cõmuni omnium gentium patria ætatem degat: ut uacua libidine, ſoluta ſcelere, ab hac quoq; deſperatione liberetur, ne illi uel Lutherũ ſequi matrimonij cauſa, uel Romam fugere ſcortationis ergò ſit neceſſe. Poſſumus hæc nos utraq; ſimul retinere Iudices, Romam cum matrimonio nempe ipſo, quo nitamur, & quo nos conſolemur. Quod nobis facilius permittetis, ſi cogitaueritis illa probra atq; dedecora, quæ & uos ipſi uidetis, & à me iam ſunt cõmemorata, quæ ne in ordine noſtro eſſent, omnibus diuinis atq; humanis legibus prouiſum fuit: quæ leges quandiu in Ec

cleſia manſerunt, tamdiu ſummo honore atque exiſtimatione habiti fuimus: iſtis uerò ſublatis, omnia cum illis amiſimus: non fidem, non exiſtimationẽ, non ullam denique opinionis bonæ de nobis partem reliquam habemus. Vidit hoc ſanctiſsimus ille, & grauiſsimus Concilij Nicæni autor Paunutius Aegyptius, & quantũ his in legibus ordini noſtro ſitum eſſet, longè proſpexit in poſterum: dum ſenex, libidiniſq; expers, patribus autor non fuit, ut aliquid de ſacerdotũ matrimonio immutarent, cum nonnulli de abrogãdo illo referrent. Cuius tamen autoritati paruerũt patres illi, & illius ſententiã pro lege nobis perſcripſerunt, quam recita.

LEX PAVNVTIA.

Nicænæ Synodus uolens corrigere hominũ uitam in Eccleſijs cõmorantium, poſuit leges, quos Canones uocamus. In quorũ tractatu uidebatur aliquibus introducere legẽ, ut Epiſcopi, presbyteri, diaconi, ſubdiaconi, cum cõiugibus non dormirẽt. Surgens aũt Paunutius cõfeſſor, contradixit: honorabiles cõfeſſus nuptias, & caſtitatẽ dicẽs eſſe cum propria coniuge cõcubitũ. Suaſit itaq; Cõcilio, ne talem ponerent legẽ: grauem eſſe aſſerens cauſam, quæ aut ipſis, aut eorum cõiugalibus occaſio fornicationis exiſteret. Et hoc quidẽ Paunutius, licet nuptiarũ eſſet inexpertus, expoſuit, Synoduſq; laudauit ſentẽtiã eius: et nil ex hac parte ſanciuit, ſed hoc

in uni-

in uniuſcuiuſq; uoluntate, non neceßitate permiſit.
Quid expectatis, quid quæritis amplius Iudi-
ces? dubitabitis'ne eam autoritatem ſequi, quam Sy
nodus illa, qua conſtituta eſſe religio noſtra dici-
tur, tanta autoritate ſecuta eſt? quæ autoritas ſi nõ
eſſet, & ſi omneis mortales à legibus illis, quas pri
us recitaui, diſcederent, tamen uobis ſtandum illis
eſſet, neq; ab his quópiam diſcedendum. Nunc ue-
rò cum etiam accedant decreta, inſtitutaq; maiorũ,
dubitabitis'ne id ſequi, quod in Eccleſia ſanctũ atq;
à maioribus uſurpatum fuiſſe confitemur? Quomo
do quæſo Iudices, ueſtrum hoc dicetur eſſe Concili
um? ſi à tam uetuſto, à tam ſancto, tam exemplorũ
pleno Cõcilio, ueſtrum hoc Concilium diſſenſerit?
cum hoc norma ſit, atq; regula quædam, ad quod
cætera Cõcilia ſint uobis referenda, ac exigenda.
Quod ut nobis quoq; apud uos proſit, à uobis peti-
mus Iudices, non gratia, non temeritate, nõ ulla po
tentia à uobis hoc contendimus: ſed lege, uſu, atque
maiorũ exẽplis à uobis petimus: ualeat idem nunc
apud uos, quod apud illos ualuit. Hoc etiam idem
nobis in hoc iudicio proſit, quod illis in Nicæno cõ
cilio profuit maioribus noſtris, qui defendente Pau
nutio, uxores ſuas in Eccleſia retinuerũt. Quo illi
omnia illa effugerũt uitia, quæ in nos crudeliſsimè,
luctuoſißimeq; redundarunt. Quare ſi illis qui con
tinenter in præſenti matrimonio uixerunt, patres
illi

illi propitij fuerunt.quid à uobis nos non impetra bimus,quos perſpicitis incontinentiſſimè,flagitioſiſſimeq; uiuere?qui hoc iſto impuro cœlibatu noſtro dictum Paunutij ſapiens comprobauimus? Nam cum hac iſta Syricij lege, omnis fornicatio, quam Paunutius prædixit, in Eccleſiã illapſa eſt: qua ut leuemur,hac lege excluſa,matrimonium in Eccleſiam reducatis neceſſe eſt: unde multa bona capiemus,exiſtimationem autem ante omnia recuperabimus:quam amiſimus,dum contra Paunuciã legem Syriciæ legi paremus.Hoc à uobis cuncti petimus:hoc etiam pro iure noſtro à uobis poſcimus. Date hoc nobis,quod poteſtis,Iudices:& cũ dederitis,uolente Deo,iubẽte natura,omni etiã uetuſtate concedente nobis dederitis,feremus hanc legem facile:honeſtè ac tranquillè in matrimonio uiuemus:contemni etiam deſinemus.nam ita nunc deſpicimur, ut ſacerdotij, ac honoris noſtri ampliſſimi nomen, plus inuidiæ nobis,quàm honoris afferat. Satis iam,ſatis à nobis factum eſt Syricio, Iudices:ſatis ille iam nobis ad omnem infamiã abuſus eſt.Deſinat aliquando, ac tantis malis noſtris ſatur quieſcat. Quid enim illi reſtat, aut quæ turpitudo fuit,& infamia,quam nos illius lege non tulerimus?quæ mala illi,aut incommoda expectanda à nobis ſunt,præter hæc quæ iam cernit?Vidit flagrantem libidine Eccleſiam, uidit ardentem in-

uidia ſacerdotem, uidit libidinis noſtræ participes puellas, matronas ac pueros ingenuos: uidit ſpurios, ac ſubditos: uidit deniq; ſuppreſſos nefariè ac ſceleratè partus. Quid ſupereſt illi de nobis? aut quas pœnas adhuc à nobis poſcit, cum ſua lege nos proſtratos, ac iugulatos uideat? ſit iã eo contentus: patiatur aliquãdo recreari nos, et nos à uobis ſubleuari nõ moleſtè ferat: neq; ſuam legem tantũ apud uos ualere uelit, ut uos ueſtri obliti, legẽ illius diutius in Eccleſia graſſari patiamini. Satis diu fuimus in miſerijs Iudices: ſatis multos annos ex inuidia laborauimus. Vos, qui in hoc iudicio patroni Eccleſiæ eſtis, ſi ſcelus odiſtis, prohibete aditum huius à noſtro ſanguine. date hunc illi incredibilẽ dolorem, ex ſalute Eccleſiæ, et ex uictoria noſtra. patiamini illum uictum potius, quàm uictorem ex hoc iudicio abire. Vos etiam adeſte nobis Iudices, exonerate hac inuidia ordinem noſtrum: reſtituatis nobis dignitatem amiſſam. Hæc etiam mala atq; incõmoda cõmuni ueſtro præſidio tollatis de medio: ut hic tantus ſacerdotum numerus, qui adeſt, lætus hinc diſcedat ad ſuos: finemq; adeſſe iam nunciet omnibus hiſce malis, quæ tot ſeculis tulimus, ut hoc ueſtro uno iudicio Eccleſia in perpetuum ſtabiliatur. Nomen etiam ipſum Romanum, ſuam priſtinam dignitatem apud omnes gentes recuperet: ut omnibus pacatis rebus, atq; conſtitu-

tis, uerè poſſimus gloriari, nos in optima Eccleſia hoc ueſtro iudicio conſtituta uiuere: extra quam non eſt ſalus, & in qua ſola datur id quod nobis per filium ſuum promiſit Deus: qui ut uobis quoq; in hoc iudicio præſens adſit, oramus omnes: nosq́; in primis, quos uxore carere non poſſe, ſcitis.

Dixi.

AD IVLIVM III. PONT. ROM.

Stanislaus Orichouius.

BEatiſſime Pater: Teſtor coram Deo, & Chriſto Ieſu, & electis angelis eius, ut hæc legas, ac ſecundũ ea mihi citò reſpondeas, ſine præiudicio ſacramentorum Eccleſiæ Dei, nihil faciens in alterã partem declinando. Pecuniã pro reſponſo nullam mitto, ne emiſſe, non impetraſſe reſponſum abs te uidear. Gratis ergo cum reſpondendi munus acceperis: gratis quoq; mihi reſpondeas.

STANISLAI ORI-CHOVII RVTHENI AD IVLI-um Tertium Pont. Max. Supplicatio de approbando matrimo-nio à ſe inito.

SI per tuam poteſtatem, Iuli pater, uitam honeſtam tueri mihi licitum fuiſſet, in uxore abs te petenda operam nunc non abuterer. Sed quoniã tua poteſtas Pontificia obſtat nobis, ſupplicabo tibi, non quo me ad id ulla cogat cülpa: aut quòd credam uxore ducta, ſcelere obligari me ullo: ſed quòd metuam eos, niſi tu eius retinendæ autor fueris, qui in Ruſsia Prõtifices, ſanctas dirimunt nuptias, morte, exilio, uinculis, atq; damno. Ideo horum metu impulſus, ad te uenio, abs teq́; peto, ut mihi eã uxorẽ permittas, quã ego lege naturæ duxi: cuius præſcripto ita uxorẽ licet ducere, quàm licet naſci, quamq́; uiuere. Cui quidẽ legi qui repugnãt, nihil aliud agunt, quàm Gigantũ more bellant cũ Deo: ut iurè propterea plectãtur pœna, apud Deũ exitio, apud homines uerò infamia. Quæ quãta iã ſit, teſtãtur tot gentes atq; nationes: qui ſe à Latinis ideo ſeceſsiſſe dicunt, quòd eorum nefariũ cõcubinatũ diutius

ferre non potuerunt: qui eiecto matrimonio, ſcortationem in ciuitatem receperunt, ſummo cum cõtēptu ueſtræ pontificiæ poteſtatis: quæ quàm propterea iaceat, ſentis Iuli. *Expertus enim es, cum in* Germania *legatus à latere eſſes, nec iniuria. ſublata enim ex urbe pudicitia, cũctoq;* Latio *unà proſtituto, reuerentia quoq; aduerſus ueſtram poteſtatem ſtare non potuit, qua ſolutæ gentes obedientiã ueſtri abiecerunt, cui erant ſubiectæ* Eccleſiæ Ro. *præcepto, cuius tu adminiſter & diſpẽſator es. Ita ij qui fuerunt* Romæ *ante te, cum cõtra naturam uniuerſam contenderent, communi quoq; naturæ ipſius ſenſu ab hominibus repudiati ſunt, atq; cõtempti.* Qua *quidem ex re non facilè dixerim, quæ mala ſunt exorta.* Tot *enim hæreſes inde natæ ſunt, quot ferè inter nos ſunt homines.* Illa *enim ipſa urbis* Romæ *infamia, atq; ipſorum* Pontificũ *contemptio, excitauit nobis ab inferis ueteres illos* Manichæos, Pelagios, Donatos, *& cæteros homines impios, quorum furor multis plagis impoſitis ſemiuiuam tibi* Eccleſiam *reliquit. extincto enim in* Latio *ſacerdotum pudore, deleta etiam* Pontificum *exiſtimatione, excitata ſceleratorum hominũ audacia eſt: quæ eò uſque nocendo eſt progreſſa, quò ad illam impunitatis ſpes eſt proſequuta.* Ad *quam cohercendam, autoritas* Pontificum *quamuis potens & imperioſa, ſine opinione tamen uir-*

tutis

tutis minimum momenti cum haberet, furori illorũ cõceſſit, licentiãq; agendi quæ quis uellet dedit.

An ego Iulium illum Secundum, à quo tu utinam tantum re diſtes, quantum diſtas nomine, quẽ non amo metuam? qui cum nequiter domi, crudeliter bello uiueret, Eccleſiam bellis ciuilibus impleuit. Quid de Leone dicam? de quo illud etiam Romæ apud uos eſt: Vixit ut leo, mortuus eſt ut beſtia. Tãtum enim ille Epicureis deditus fuiſſe ferebatur, ut ad eorum modum futuram reſurrectionẽ negaret. Succeſſerat huic Adrianus, qui quòd contra morem Romanum conſuetudinẽq; Eccleſiã regere cogitaret, opinione citius nobis eſt ereptus. Quid Clemens? qui cum urbem Romam prædæ ac direptioni proponeret, Gallumq; cum Cæſare inter ſe cõmitteret, ad extremum patriam ſuam Florentiam oppreſſit: quo quid deteſtabilius dici, aut fingi poteſt? Iam Paulus ipſe Tertius, cui tu ſucceſſiſti, cætera bonus ac prudens uir cum eſſet, ita tamen tacitus Pontificatus illius fuit, ut niſi in eo magiſtratu Peruſinos domuiſſet, ac niſi totus ſpẽ illam Concilij habendi nobis oſtentaſſet, Pontificem Max. neſciremus fuiſſe. Ita iſtorum uita omnis partim remiſſa in munere Pontificali, partim etiam inimica tranquillitati cõmuni cum eſſet, in ſummam inuidiam adduxit ſedem hanc ueſtram: quam domicilium non iam religionum, ſed fornica

tionum cum arbitrentur gentes, diſceſſerunt à uobis, ac dictis atq; ſcriptis ueſtrum quoq; Papale *nomen ita ſunt deteſtati, ut ij qui Papam ſequantur, tanquam malefici Papiſtæ per contumeliã uocitentur Quorũ tamen ipſorum, Papiſtarũ inquã, mira eſt inter nos paucitas. atq; talis certè quidẽ, ut niſi retinerentur à uobis translationibus, gratijs atq; diſpenſationibus, ac cæteris modi iſtius præmijs, muneribusq; ueſtris* Romanis, *ipſos quoque* Papiſtas, *quos nunc uix tenetis, iam diu nullos haberetis.* Hoc *namq; iſtud pecus putidum ac ſordidum, quàm ſit uobis fidum experire, cedite nullas gratias ijs eſſe amplius daturum: pũcto temporis dilabentur tibi omnes iſti, hoc iſto pabulo ac glande* Romano *abs te illis ſubtracto.*

Nam illa ueſtra Confeßionalia, Indulgentiæ, Iubilei, *atq;* Petri *limina, parum iam ualent ad alliciendos in urbẽ homines, ac in fide ueſtra retinendos.* Frigent *enim hæc iam ubiq;, ac omnium irriſione luduntur, ut* Papiſtis *etiam ipſis uideantur hæc eſſe præſtigiæ quædam ad decipiendos homines imperitos, à* Datarijs, Copiſtis, *atq;* Officialibus Romanis *inuentæ, atq; excogitatæ turpis lucri gratia.* Quare *harum rerum fiducia, ne* Papiſtas *quidem ipſos ſperare debes in tua clientela fore diuturnos.* Pertæſum *enim harum rerum iam eſt, in quib. aliud uidetur ineſſe nihil, præter illud*

meretricium, Da mihi, atq; affer mihi.

Quapropter ſi autoritatem priorum Pontificum culpa amiſſam recuperare Iuli cogitas, intellige id tibi negocij antè dari, ut uitam pudicam in Eccleſia conſtituas: qua exornatus ipſe, nos & urbẽ exornes: ut cum te non ſolum cum ſumma poteſtate, ſed etiam cũ ſumma uirtute uiderimus in Eccleſia eſſe, obliuiſcamur illorum qui fuerunt ante te, hoc eſt, Iulij, Leonis, atq; Clementis. Qui cum omnia metirentur emolumentis & cõmodis ſuis, ipſius honeſtatis nullam rationem habebant. Licebat enim illis pontificibus, ære dato ſororem in matrimonio habere, uxorem patrui ducere, ſacrilegum Epiſcopum eſſe, ſacerdotem abſq; uxore fornicari, adulterari, ac meritorijs etiam uti. Ad ſummam, ne agam de ſingulis, cum conſimilia tetra quædam & obſcœna illorum permiſſu ita paßim cõmitterentur, ut dictu quoq; uiderentur eſſe turpia, diminuerent pontificiam dignitatem, autoritatis etiam tibi tantum reliquerunt, quãtum ex omni hoc iſto naufragio fidelis Petri, illius inquam primi, recordatio inter homines retinere potuit.

Atqui hæc cõmemorantur à me, non quò uel illis mortuis inſultem, qui patrum loco fuerunt: uel illorũ peccatis cõmemorandis aliquid tibi exprobrem, quem quouis honore dignum multi putant: ſed ut intelligas, quantam expectationem ſuſtine-

as, quantumq; onus ſuſceperis eius ſedis curandæ, quam tātis uitijs priorum pontificum conuulſam uides eſſe: ut uidelicet à me quoq;, homine Rutheno, *& ſi ita uis* Barbaro, *fideli tamen quoad uoles filio, eas uoces pater audias, quæ iactantur quidem de uobis paßim à multis, perferuntur tamen ad uos à paucis.* Quibus *ſanè uocibus in hoc iſto ceu theatro* Eccleſiæ *aperto ac expoſito, excitandus nobis es, ut poſt tot pontifices aliquando euigiles ad ſalutem noſtram, cui ſubuenire opitulariq; debes. Eò enim iā ſumus adducti, ut aut ſubleuandi, aut certe amittendi abs te ſimus.* Neq; *enim diutius poſſumus perferre ac pati ea uitæ uulnera, quæ impoſuerunt nobis illi ante te nomine pontifices, re autē uera acerbißimi exactores ueſtri, qui imbecillitatem noſtram non ad cōmunis naturæ regulam exigebant à nobis, ſed ad crudelia ſua edicta atq; interdicta: quibus dum paremus, omnes quaſi* Sodama *atq;* Gomorra *facti ſumus.* Neq; *enim iam præ illorum edictis naturā ſequimur, neque* Deū *reueremur: cui apertè fides ab illis abrogata eſt illa urbis clauſula,* Non obſtandum in cōtrarium *conſtitutionibus quibuſcunq;.* Qua *ſanè clauſula omnes partes ipſius moderationis, uerecundiæ atq; pudicitiæ, ſunt ab illis ſublatæ de medio: quæ ne ullæ inter nos eſſent, prouiſum eſt cùm cæteris pontificum decretis, tum uerò libro tertio*

Decre-

Decretalium diligenter: quo in libro Alexander Tertius ſimulatione ipſius pudicitiæ, ueram pudicitiam ex Latina Eccleſia eiecit. Cum enim contra mandatum Dei, contraq; cõmunis naturæ ſenſum in eo libro edicit, ne homo clericus, néue ſacerdos cum ſua ſit uxore: id agit utiq;, ut ſi is non contineat, ſit cum aliena: ut hac uia eos homines perditos Eccleſia habeat, quibus ſalutem ſuam ſcilicet rectiſsimè committi putat. Neq; uerò opus eſt nobis in hac re teſtibus non neceſſarijs: perſpicuum enim eſt, quam peſtem decretales iſtæ in hominum uitam inuexerint: quæ tanta eſt, ut Lutherani, genus hominum acre, ac ingenioſum, & dicax, ijſce decretalibus Alexandri contendant, regnum Papæ cum regno Sathanæ idem eſſe. Neq; enim alias leges in ſuo regno ualere uult Satan, quàm eas quæ contra uim naturæ latæ, hominibus ad perferendum intolerabiles cũ fuerint, illis cauſæ ad delinquẽdum exiſtant: cuiuſmodi eſſe has iſtas de cælibatu ſacerdotum Alexandri leges cõſtat, quibus legibus demerſa ſunt mandata Dei, natura etiam noſtra eſt obruta: libertas uerò Chriſtiana tremefacta, tantum deſtitit à uictu cultuq; ueterum Chriſtianorum, ut ſi ij reſurgerẽt, nos eſſe ortos à ſe negarent. Et certè niſi uobis uehementer addictus eſſem, tot uitia tantaq; flagitia publica & manifeſta, quæ ijſce decretalibus Alexandri cõmittuntur,

me cogerent, Luthero contendente Romā nō aliud eſſe quàm cathedram peſtilentiæ, confiteri: ex qua profluxit omnis hæc iſta honeſtæ uitæ peſtis, tantaq́; audacia, ut non dubitarit Romanus Pontifex contra illud decretum Dei, Non eſt bonum hominem ſolum eſſe, Decretales ſuas perſcribere, in quibus impiè decernit, legitimam illam coniunctionem maris ac fœminæ, in homine ſacerdote nō matrimonium, ſed contubernium dici. Atqui cum tali poteſtate Antichriſtus uenturus nobis à Daniele propheta prædicitur, qui mutet tempora & leges, & qui decretis ſuis omnem legem mandatorū Dei euacuet, nihil inter homines tranquillum neq; pudicum relinquens, ſed cuncta libidini ſuæ peruia faciens, ut in hunc modum omnem uitam noſtram inquinet atq; conſtupret.

Ex hoc ergo tali & Satanæ & Antichriſti regno, ut cum ueſtigio fugiamus, iubemur à Deo, ne illius ſceleribus pereamus. Quod quidem iam fecerunt Græci: quos etiā imitati Bohemi, deinde Germani, ciuitates ſuas amittere maluerunt, quàm in hac iſta fornicatione Romana contra mandatum Dei perdurare.

Quos ego quidem homines antequàm iiſdem de cauſis ſequar, ſtatui ſupplicare tibi, ne mihi uxorem eripi ſinas decretalibus iiſce Alexandri, impiis atq; ſceleratis, quibus Dei & hominum iura

ab illo ſunt uiolata: ut ſi id negetur abs te mihi, inuocem contra te cœlum ipſum, quod uidet, ac terrã, quæ iam uix ſuſtinet pondus iniquitatum Romanarũ: ut ſi propterea aliquo ſcelere obſtringar, quòd profugero abs te, tu omnem culpam huius errati ſuſtineas, qui me retinere uxore data in fide tua cũ poſſes, hac eadem negata amittere maluiſti. Vt autem facilius mihi ſubuenias, idq; quod peto concedas, omnem uitã, ac genus meũ tibi indicabo: quod dũ breuiter facio, diligẽter pro tuo officio attẽdes.

Sum gente Scytha, natione Ruthena, utroq; autem modo Sarmata: quòd ea Ruſsia, quæ mihi patria eſt, in Sarmatia Europæ ſit poſita, dextra habens Daciam, ſiniſtra Poloniam. ante illã eſt Vngaria, pòſt uerò Scythia uergit ad orientem ſolẽ.

Hæc natio religionẽ ritu Græco ſequuta, Chriſtum eſt profeſſa annos abhinc ſexcentos. Serò Latinas literas didicit, quòd à Latino ritu uehementer abhorreat: in quo cùm alia multa, tum illa duo cum primis damnat. unũ, quòd apud Latinos ignota uulgo lingua Deus colitur: alterum uerò, quòd Latinorum ſacerdotes abſq; uxoribus flagitioſe uiuant. Quare cum illi neq; Amen ſuper ignotam ſacerdotis benedictionem poſſent dicere, neq; Latinorum ſacerdotum tanta flagitia perferrent, relictis Latinis ſequuti ſunt Græcos: quòd eorũ permiſſu Ruthenis liceret & lingua patria Deum colere,

lere, & ſacerdotes continentes cum proprijs uxoribus habere.

Ex *huiuſmodi hominibus maiores mei orti cum eſſent, falſa perſuaſione* Latinorum *ſacerdotũ, qui uictoribus* Polonis *in* Ruſſiam *uenerant, circumuenti, è ritu* Græco *cõmigrarunt in* Latinũ: *quòd illis perſuaſerant, niſi baptizarentur à* Latinis *denuò, baptiſatos illos à* Græcis *non uideri.*

Hac *iſta uia ſacrilega maiores mei* Latini *facti, parentes meos in municipio* Præmislienſi *ediderunt: qui cũ eſſent honeſti et copioſi, me ex ſe ortũ doctorib.* Græcis *atq;* Latinis *erudiendũ tradiderũt. ac deinde exquiſitioris doctrinæ gratia, cũ ab illis miſſus eſſẽ in* Germaniã *primùm, deinde in* Italiã, *ſummis doctoribus magiſtris uſus, nullã partẽ eius doctrinæ quæ quidem homine libero ac ingenuo digna eſſet, inauditã mihi uolebã eſſe.* Et *cum pater ſeptimo pòſt ac decimo anno me ex* Italia *reuocaret (tantũ enim* Germanicis *ac* Italicis *præceptoribus datum fuerat temporis, domum redij ex urbe,* Paulo Tertio *Pontifice* Maximo: *à quo uiri præclari* Hieronymi Gynutij Cardinalis *opera, gratias (ut uocant) non paucas, neque modicas domũ mecũ deportaueram.* Quarũ *ſpe, ut fit, deceptus pater, quòd apud reges expedita hæc eſſet uia tã ad opes quàm ad gratiã, me quoq; adigere cœpit, ut pro more patriæ, ac inſtitutis* Poloniæ,

cui

cui Rußia paret, hac iſta opportunitate gratiarũ Romanarum uſus, & me augerem, & honeſtarẽ meos. Cui ego aduerſabar ſedulò, quòd mihi uideretur eſſe cùm omnis ambitio turpis, tum uerò illa ſacerdotalis fœdißima: eſt enim apertè ſacrilega.

Sed cum pater, cætera prudens ac grauis, inſtaret quotidie, illaq; iactaret quæ ſunt peruulgata patrum, ſe ſenem eſſe, ſumptus ſe fecisſe, in me aũt plurima rerum faciendarum uideri, uelle ſe quoq; laboris ac diligentiæ ſuæ fructum capere, quod cõ fieri poße hac iſta trita ſacerdotali uia: aliter ſe ſumptuũ uehementer pœnitere. Quæ ego rerum imperitus, ac tum rudis, ſæpe eadem & grauiter audiendo, uictus ſum. Itaq; patris impulſu ad uirũ optimum ac innocentißimum, Petrum Staricho-uium, Rußiæ Archiepiſcopum Latinũ, cui Præmiſliẽſis diœceſis ſuffragatur, adij: ab illoq; ſacerdos abſq; Diœceſani conſenſu ſum factus, quod id nihil ad rem pertinere exiſtimarem: quæ tamen res poſtea mihi fraudi fuit. Epiſcopus enim ordinationem illam ratam non habuit. ſed in hac tamẽ mea ſiue renunciatione, ſiue ordinatione ſacerdotali, nullo rogatus ſum ab illo Archiepiſcopo continentiæ ſacramento: adeò libera fuit illa ordinatio, nihilq; habuit neq; coacti, neq; extorti. Hac uia atque hoc modo ſacerdos factus, cũ pater aulas atq; præbendas aßiduè iactaret: ego tamen à ſtudijs do

ctrinæ

ctrinæ non diſcedebam. Pater interea moritur, unà cum filijs: è quibus ſex, fratrē unicū mihi reliquit, eumq́; ducta uxore ſterilem. Qui cum aßiduè obtunderet me de familia ad ſe unum redacta, cui ſubuenire libenti poſſem, ſi uellem: cumq́; uitā mihi turpem ac flagitioſam abſq; uxore proferret, exemplisq́; Græcorum, è quibus orti eſſemus, pugnaret: apud quos patrium eſſet, ſacerdotibus cum uxoribus uiuere: ad extremū impellit, ut uxorem ducerem. Itaque duxi Ioannis Chelmi filiam, Magdalenam nomine, re ipſa uirginem, loco autē ac genere nobilem. Ad quam ducendā ne quid mihi obſtarent ſacerdotia, quæ obtinebam, omnibus ultro abdicaui me: quòd ſcirem Roman is decretis ita caueri, ut ſacerdoti, qui poſt conſecrationē uxorem duceret, in miniſterio eccleſiaſtico nullum ius eſſet: quàm autem id rectè, nihil ad hoc tempus mihi certè, qui uxore ducenda omnes leges præſtarē, ne hæ quidem qualeſcunq; fuerant, prætermittendæ. Sacerdotia itaq; quib. erā præditus, alijs tradidi: quo expeditior uidelicet mihi eſſet ad uxorē uia.

Sed illud tamē unū huic rei deeſſe Ioanni Dziaduski Epiſcopo Præmislienſi erat uiſum, quo tu uidelicet pro autoritate Papali eius matrimonij autor fieres, diplomateq́; illud ualere oportere decerneres, quod ſumma fide atq; ipſius naturæ lege inter me & uxorem meam eſt contractum, ſua ſponte ualet,

te ualet:ſed tamen quoniam ita conuenerat,ut Romam ſupplicatum ad te mitterem,magis ut ſtem cõuentis,quàm ut alicui neceßitati pareã,peto abs te ſupplex,coniunctionem hanc cũ uxore meã,ut approbes,ratamq; habeas: ut hac fretus aliquando, ea fornicatione liberer,quæ (ut ne quid te celem) meæ uitæ æqualis adhuc fuit. Qua quidem in uxore ſumma mihi omnia ſunt poſita, uita primò pudica,ſpes deinde familiæ,tum uerò æternitas ipſa, quàm ſperamus & optamus futuram. Quæ tria ut firma nobis certaq; ſint,curare debes,atq; adeò efficere pro officio atq; munere hoc iſto pontificio, quòd tibi ad ædificationem corporis Chriſti, quæ Eccleſia eſt,cuius pars & ego ſum, concreditum eſt à Domino. Neq; uerò eſt,quòd ego præterea abs te expectem, quàm ut agente & procurante te,et ipſe honeſtus uir ſim,qui eſſe abſq; uxore nõ poſſum:& mortalis uiuam ſemper in ſucceßione ſtirpis immortali: poſtremò,ut ex hac uita præſcripto naturæ ad hunc modum recta, cõmigrem in illam uitam, ad quam fornicatores & adulteri non peruenient.His igitur tribus partibus cum mihi definitus ſit omnis pontificatus tuus,uxorem mihi permittas oportet,quæ ſumma ſit omnis eius curæ,quæ ad te de me pertinet.Nam ego translationes,uniones,atq; gratias nullas abs te petam: ſeruentur ſanè hæc iſta abs te alijs, eis autem in pri=

nis, quorũ uita à nulla re turpi abhorret ob quæſtum. Pro ijs ergo omnibus rebus id ſolum abs te peto, ut me cũ uxore in matrimonio ponas, in quo ſolutus omni fornicationis formidine, certus expectem beatam illam ſpem & aduentum gloriæ magni Dei, & ſaluatoris noſtri IESV CHRISTI, qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum.

Quare cum intelligas & me cupidum eſſe illius beatæ ſpei, & ad eã peruenire non poſſe, niſi mundos & rectos corde: exiſtimare debes rem tui officij eſſe, me ex hoc iſto fornicationis cœno uxore data ereptum, pudicæ uitæ quamprimum reddere.

Equidem huius iſtius uitæ potiundæ cauſa uxorem duxi: quam ita retinere ſtatui, uti ius fasq; eſt. Neq; mihi hanc, dum uiuo, ulla ui extorqueri unquam ſinam, neq; etiam me diuelli ab illa patiar. id enim cùm religioſa ipſius naturæ lege iura uetant, tum uerò illa præcepta Pauli diuina ad talem conſtantiam nos adhortantur: Alligatus es uxori, noli quærere ſolutionem. Et item: Iis autem qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem à uiro non diſcedere. Quorum præceptorum ui adductus, ita me comparare debeo, ut fidem uxori datam conſeruem, præſertim cum illi nullo uitio à me datam eſſe ſciam, uel eodem

Apo-

Apoſtolo teſte, qui ita decernit: Si acceperis uxorẽ, non peccaſti: & ſi nupſerit uirgo, nõ peccauit.

At uouiſti caſtitatem, inquies. Primò dicam, mè nullam omnino uouiſſe: cuius rei teſtis ſupereſt Petrus *Starichouius* Ruſsiæ Archiepiſcopus, *qui ordinationis illo tempore ne uerbò quidem de continentia appellauit me, quemadmodum paulo antè expoſui.*

Deinde fac uouiſſe me, tamen non plus me huiuſmodi uoto teneri putarem, quàm ſi uouiſſem digito cœlum attingere, aut aliquid tale facere quod in mea manu ſitum non eſſet. Eiuſmodi enim res fingi & optari poſſunt, præſtari uerò quia extra captũ noſtrum ſunt, à nobis non poſſunt. Quid uerò, cum talia uota eius generis ſint, quæ multarum turpitudinum ſint cauſæ, etiam ne apud nos ualebunt? Minimè opinor. Talia enim uota Herodis *regis impij fuiſſe perhibentur. ille enim uoto adductus eſt in conuiuio à ſcorto, ut* Ioannem Baptiſtam *gladio feriret. Quanto autem melius fuerat, in hoc uotum* Herodis *non eſſe ſeruatum? Cui cum ſimile hoc iſtud uotum continentiæ, quod cõtra me profertur, exiſtat, à me ſeruari etiam datum non deberet. Hæc enim legittimorum uotorum ratio adhuc fuit: primò, ut turpia ne ſint: deinde, tolerabilia ut ſint: poſtremò uerò, factu facilia. Quale uotum hoc iſtud continentiæ non eſſe, mul*

tis argumentis conuincetur: quod ea turpitudine eſt ut omnia illa præcepta deleat, quæ olim digito ſuo ſcripſit Deus: *Non eſt bonum hominem ſolum eſſe,* Non *omnes poſſunt capere hoc uerbum,* Qui *poteſt capere capiat,* Quod *ſi ſe non continent nubant,* Melius *eſt nubere quàm uri: deniq;,* Propter *fornicationem unuſquiſq; uxorem ſuam habeat.* Hæc *inquam, & multa alia præcepta diuina, quæ prætermitto, hoc iſto inſidioſo uoto deleta, extinctáq; ſunt planiſsimè.* Quàm *uerò tolerabilia fuerint hæc iſta uota, ac factu facilia, plena exemplorum eſt urbs* Roma*: quæ cum ſit procreatrix ac quaſi parens talium uotorum, quàm infirma ad ea ipſa præſtanda fuerit, quæ procreauit ac peperit, fornicationes illius atq; adulteria publica ac manifeſta teſtantur: quaſi ita neceſſe eſſet, ut illa princeps pœnas eorum uotorum daret, quibus ad omnem turpitudinem* Eccleſiam Dei *pertraxit: in eáq; ipſa quæ inuenit, euidentius extaret uotorum eiuſcemodi uis atq; culpa, quàm in cæteris.* Quare *ut ad caput reuertamur, ſi hoc iſtud uotũ continentiæ ex infirmitate uitæ imbecillitateq; noſtra interpretemur, nec metiamur illud (ut quidam* Hypocritæ *) uerborum magnificẽtia, nihil aliud profectò illud eſſe reperiemus, quàm latebram quandam nequitiæ, in qua omnia flagitia, ſtupra atque libidines impunè deliteſcunt.* Nolo *rem augere uerbis:*

bis:perſpicuũ enim eſt, quàm ſit hoc uerum, quod ſcribo. Tibi certè homini multa ætate docto, ac cõmuni infirmitate prædito, ita eſſe, omnino debet uideri,

Quamobrẽ quis negauerit, talia uota nihil aliud eſſe quàm aperta periuria? propterea opinor, quòd uerum illud atq; integrum uotum cum ipſo dono debet conuenire, ut non plus ſit in uoto noſtro, quàm in dono ab ipſo Deo ſit nobis conceſſum. id quod uult exiſtimari diuus Paulus, cum quidem de continentia loquens, ad hunc modum ſcribat: Volo omnes homines eſſe ſicut ego ſum, ſed unuſquiſq; proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic, alius uerò ſic. Quod idem eſt opinor, ac ſi dicat: Volo ut eam tu quoq; uirginitatem deſpondeas uiro, quam deſpondi ego: ſed ſi tibi non eſt dono data eadem uirginitas, quæ data eſt mihi, deſpondere illam Deo noli: fallet te ſpes, uoti compos non eris. Donum ergo relinque meum, & ſequare tuum: uxorem ducas, neq; te peccare in eo exiſtimes: eſt enim honorabile connubium in omnibus. ac uxor ex contraria parte uirginitati reſpondens, donum eſt alterum, quod ab ipſo Deo paratum eſt incontinentibus. Iure igitur hoc iſtud uotum dono caſſum, ſi ullum à me datum fuiſſet ab incontinente me, irritum eſſe deberet: quòd ea uouerem Deo, quæ neq; capere, neq; præſtare ullo

 modo

modo poſſem. Nũc uerò cum nullum ſit à me datum, non debeo compelli, uoti prætextu, ab uxore diſcedere, ut hac repudiata in deterius cadam, ſcortatorq́; improbus aut turpis adulter de integro reddar. Dimittatur ergo à nobis hoc iſtud inane inſidioſumq́; uotum, qui uolumus apertè ac piè uiuere: ad eos autem homines relegetur, qui omnib. delicijs affluentes, Curios ſimulant, et Bacchanalia uiuunt: & qui ſibi ſumunt perſonam ueteris cuiuſdam ſanctitatis, eamq́; reddunt ſpectabilem regulis atq; uotis, & id genus alijs periurijs, cũ ſint pleni ſtupro, atq; omni flagitioſa nequitia. Quorum perditam libidinem uoti atq; caſtitatis ſimulatione contectam, quoties manifeſtis criminibus conuincimus, toties ab illis audire illud cogimur, nos ducenda uxore contra Decretales Romanas committere, quas illi uniuerſalis Eccleſiæ leges appellãt: quaſi uerò ulla ſit Eccleſia uniuerſalis, quæ Deo ac naturæ repugnet, legesq́; ferat contrarias hiſce legibus, quas à parente rerum natura accepimus. Quæ appetitu ad procreandum nobis dato, quid aliud egit, aut iuſsit, quàm uxorem ducere, unde legitimè noſtrum extet genus?

Quam ſi ſacerdoti fas non eſſet ducere, neq; appetitus ille ad procreandum naturalis ſcelere ac culpa in nobis careret. At cum is in nobis inſtituto naturæ ſit legitimus atq; ſanctus, nemo negauerit,

leges

leges illas nefarias haberi, quæ prohibent nubere: eos etiam impios eſſe ac ſacrilegos, qui damnant eos qui uxore ducta naturam ſequuntur, optimam uiuendi ducem. Quod cum ita ſit, alieniſsimas eas dicemus leges omnes ab uniuerſali Eccleſia, quæ legitimis nuptijs ſacerdotum aduerſantur. Vera enim illa & integra Chriſti Eccleſia, nunquam à natura, uerboq́; Dei diſcedit: ijs enim illa duobus uiuit, uiget, regiturq́;. Quod ſi tu aut à natura uſquã deflectas, aut uerbum Dei ex Eccleſia tollas, nihil niſi concilium malignantium & conuentum operantium iniquitatem in illa relinquas.

In quo quidem iniquitatis cõuentu, pace tua ac ſedis Romanæ dixerim, Alexandrum Tertium ducem fuiſſe, apertè conſtat, cũ illas decretales promulgaret, quibus connubium ſacerdotũ contubernium appellat, contra omnia diuina atq; humana iura. Neque enim aut lex Dei iuſsiſſet ſacerdotem Leuit. 21. *uirginem ducere uxorem, aut Apoſtolus honorabile connubiũ eſſe in omnibus pronunciaſſet, ſi ſacerdotis cum uxore, ut cum meretrice, coniunctio, contubernium eſſet.*

Quid Nicæna ſynodus, Paunutij Aegyptij ore, ſacerdotis cum propria uxore concubitum caſtitatem eſſe tanta autoritate profeſſa, parum'ne declarat, Alexandrum Tertium oblitũ naturæ atq;

Dei, in Decretalibus ſuis apertè eſſe mentitum? quibus ille uim talem hominibus infirmis intulit, ut palàm diſceſſerit à fide, attendens ſpiritib. erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquens mendacium, & cauteriatam habens ſuam cõſcientiam. Qui quidem Alexander nullam, ſi uiueret, cauſam afferre queat, cur nam homini ſacerdoti matrimonio iungi fas non ſit: cùm æquè matrimonium, ut ſacerdotium, ſit legitimum, ſanctum, ac ipſi Deo gratum. Alterum enim horũ non aduerſatur alteri, neq; pugnat cum altero. Stare igitur ſimul hæc duo in uno homine poſſunt, ut olim in patriarchis, prophetis, atq; in alijs ſanctiſsimis ſacerdotibus ſtabant: & ut nunc ſimul ſtant in cuncta Græcia, Alexandria, atq; Antiochia. Illa enim, quod te non fugit, in uno atq; eodẽ non ſtant, neq; coniunguntur ſimul, in quibus contrarietas repugnantiaq; ineſt. Quorum nihil reperitur in ſacerdotio, ac in ipſo matrimonio. ſoluta enim hæc duo ſunt libera, ac inter ſe finitima, humanoq; uſui nomine ſacratiſsimæ Trinitatis ambo pari modo conſecrata. Quæ duo cum ſeparet Alexander, alterumq; horum cum altero minimè admiſceri uult: quid quæſo aliud facit, quàm ut ea quæ Deus coniunxit, ſeparet?

At uicarius Chriſti Alexander ille fuit, inquies? Fuerit ſanè uel angelus de cœlo, tamen cum is

aliud Euangelium de matrimonio, præterquam quod traditum eſt nobis, prædicauerit, ſacramentumq́; illud magnum uiolauerit, contuberniumq́; appellarit: id agens utique, non uicarius Chriſti, neq; Papa, ſed Antichriſtus, atq; ipſiſsimum fuit in Eccleſia Dei anathema. Memini ego Iuli, principem ſedis ueſtræ Petrum Galilæum modò clauigerum, modò Satanam à Domino dici: utrunq; enim fuit. Cum enim ſapiebat ea quæ erant hominum, Satan à Domino iurè uocabatur. Ad quem modum clauigerum ego fuiſſe Alexandrum profiterer, ſi de matrimonio præcipiens ex ſede hac ueſtra, ita iuſsiſſet: Si non contines, nubas. At cum is capitali odio ab hoc iſto præcepto apertè diſsideat, uxoresq; legitimas per ſuſpenſionis ac excommunicationis ſententiam ſacerdotes abijcere cogat, contra illud præceptum Pauli: Iis autem qui matrimonio iuncti ſunt præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem à uiro non diſcedere: Satanam illum atq; anathema fuiſſe, autore Domino pronunciare cogor. Neq; enim hoc ius in Eccleſia Chriſti uobis Pontificibus eſt, ut nobis contra præcepta Dei, contraq́; naturæ iura leges imponatis, pœnaq́; capitis ſanciatis, uerba etiam ad arbitrium ueſtrum fingatis, quo rerum naturã euertatis. Quod quidem apertè Alexander in Decretali ſua impia facit, dum quidẽ legitimas ſacerdotis nuptias uer-

bo Dei contractas, contubernium, per ſummũ ma trimonij dedecus uult nuncupari. Cuius incredibi lem audaciam in fingiẽdis nominibus, ac cõmutan dis rebus, quàm irriſerit Græcia, Alexandria, *atq;* Antiochia, Germania *item,* Bohemia, *ac etiã* Ruſ*ſia, teſtantur matrimonia ſacerdotum, quæ apud eas gentes non damnata contubernia, ſed iuſta (uti ſunt) appellantur connubia.*

Quamobrem peto abs te Iuli, *per* CHRISTVM IESVM, *de quo cœlitus eſt dictum.* Hic *eſt filius meus dilectus, ipſum audite: ne quid matrimonio meo decretales iſtæ* Alexandri *apud te obſint: quæ graues aduerſariæ* Chriſti, *ac ipſius templi, quod & ego ſum, cum ſint, locum apud te habere non debent.* Memento Iuli, *te non* Alexandri, *ſed* Chriſti *uicarium dici: qui te cum ſumma poteſtate ad nos ideo miſit, ut nos* Euangelium *ipſius, non autem* Alexandri Decretales *doceres.* Quo *ſanè* Euangelio *cum uxor mihi detur, non debet* Decretalium *iſtarum præſcripto abs te improbari.* Quæ *quidem* Decretales, *ut ab* Alexandro Tertio *cum publica omnium pernicie latæ ſunt, ita quoq; abs te* Iulio Tertio *cum ſalute omnium poſſunt diſſolui: ac multo etiam magis.* Si *enim illius* Decreta *tantum ualent ad peſtem, quanto magis tua debent ualere ad ſalutem?* Et *ſi potuit ille* Decretalibus *ſuis conſtuprare* Eccleſiã Dei, *quanto po-*

to poteris magis tu illis abrogandis Eccleſiam honeſtare, ac ex proſtituta caſtam quaſi matronam reddere? Si non ea dedecora, ſtupra, adulteria, cædes, ac ueneficia orirentur ex Decretalibus *iiſce: ſi homines etiam ipſos ſacerdotes, ea cõtinentia temperantiaq́; libidinum haberemus, non quæ nunc eſt, ſed quæ fingi poteſt: tamen eam legem indignã* Eccleſia Dei *exiſtimare deberes, quæ matrimoniũ eximium* Eccleſiæ *ſacramentum habet, quod contubernium appellet: ut quod in parentibus meis fuerat ſacramentum legitimum, id in me translatum ſit maleficium deteſtandum.* Nunc *uerò cum infamia ſcortationum ac quotidianorum maleficiorũ ſacerdotalis ordo ſumma inuidia prematur, & cũ omnia ſacra ac prophana cõſtuprentur, etiam ne eam legem in* Eccleſia *perferres, qua* Eccleſiã Dei *non ſolum diminutam, ſed etiam euerſam uides eſſe?* Ne *hoc concedat magnus ille ſummusq́;* Iupiter, *qui te in hac iſta celſa ſede ſeruandorum hominum cauſa collocauit, huicq́; iſti ſtabulo* Eccleſiaſtico *præfecit, in quod nos ille ſemiuiuos detulit, ac tibi curandos reliquit, ut noſtra uulnera ſanares uino ac oleo, hoc eſt doctrina ac ſacramento.* Habes *enim doctrinam traditam à* Domino, *qua mihi ita præcipias:* Non *mœchaberis. habes etiam oleum, quo mœchum me ſanes, illud nempe:* Propter *fornicationem habeas uxorem tuam.* Si *enim,* Iuli, *in-*

fideli-

fidelitas mea baptiſmo diuini illius Samaritani præſcripto curata eſt, cur quæſo eiuſdem inſtituto fornicatio mea matrimonio abs te nõ curetur? præſertim cum ita matrimonium pro oleo uulneri for nicario ſit à Domino *in* Eccleſia *præparatum, ut eſt infidelitati baptiſmus.* Vt *enim à* Domino *de baptiſmo eſt dictum, Qui crediderit, & baptiſatus fuerit, ſaluus erit: ita quoq; ab eodem eſt præce ptum, Quod ſi ſe non continent, nubant.* Neque *uerò audiendi ſunt hoc loco quidam hypocritæ triſtes ac fornicarij, qui hoc de ſolis laicis (ſic enim dicunt) non autem de clericis dictum à* Domino *uolunt eſſe. Quaſi uerò* Dominus *non apertè dicat, Qui poteſt capere capiat: ut quacunq; ætate ac ordine ſit is qui fornicetur, illi ſit dictum,* Si *non capis nubas. Quòd ſi tantas autoritates, tam notas, tamq; teſtatas non haberemus, tamen ſcelus eſſet nefarium, putare id quod in uno homine bene dictio eſſet, illud ipſum in altero trãslatum maledictionem eſſe.* Etenim *quæro, num in laico matri monium ipſum ſit benedictio? eſt ſanè, nec quæuis, ſed ſumma. Quomodo igitur quæſo hæc iſta bene dictio in ſacerdotem translata, maledictio exiſtit?*

Quæ res repentè hanc tantam, tamq; conſtantẽ uim mutabit, in maledictionemq; conuertet? Num Deus? *At is benedixit mari ac fœminæ, illiſq;,* Cre*ſcite & multiplicamini, dixit.* Num *uerò, quod in*

ſuo

ſuo loco non ſit poſitum? Primùm quæro, quare. Num ſacerdos homo non eſt? num ille hominem ob id exuit, ac ſenſum omnem humanitatis propterea depoſuit, quòd is ſacerdotio fungitur? Minimè uerò. manet ergo in illo plena integráq; natura, tam apta ad generandum, tamq; conueniens, quàm manet in cæteris omnibus eiuſdē naturæ hominibus: quam naturam cōmunem Paulus apoſtolus animo complexus, illam honeſtis nuptijs incluſit, ac honorabili cōnubio terminauit: Epiſcopumq; ita, ut & laicum, unius uxoris uirum eſſe oportere, pronunciauit, filios habentem fideles: nō in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Si ergo neq; Deus dator, neq; ſacerdos ipſe acceptor matrimonij in nōmine Dei patris, & filij, & ſpiritus ſancti, aliquid de benedictione hac iſta immutauit, fateantur aliquando Sanniones iſti atq; Phormiones Romani, ut in laico, ita etiā in clerico collocatum matrimonium, benedictionē eſſe, nihilq; de natura hac iſta immutari hominum ætatibus, aut ordinibus. Hæret enim hæc in ipſis medullis, ac in nobis intima adeò eſt, ut neq; mutari, neq; euelli è nobis ullo modo poßit. Tit. 1.

Quòd ſi mens illorum ſtupri plena, hanc tantam ueritatis lucem non capit, age nobis reſpondeant, ineſſe ne ita credant in clerico ad procreandum ſemen, ut illud ineſt in laico? Si negabunt, con

uincemus illos fornicationibus, adulterijs, incæſtu, atq; Sodomia, ipſo deniq; ſeminis fluxu, ac alijs multis peccatis, quibus illi in rerum naturam peccant, dum ſancti atq; continentes abſq; uxoribus legitimas aſpernantur ac damnant nuptias. Ergo *ſemen in me quoq; clerico ita ineſt, ut in laico: ſi ineſt, debetur ergo à me alteri.* Hæc enim *ratio ſeminis eſt, ut non ſit eius in quo eſt, ſed ſit alterius ab eo in quo eſt. Cui uis ergo illud deberi, aut à me tradi? Iam tu me hoc loco* Iuli *doce:* Semen *in me eſt, foras prominet, retineri à me non poteſt, uis ut tradam illud ſcorto? uis ut puero?* At *utrunq; horum alienum eſt ab homine* Chriſtiano, *alterũ etiã à* Rutheno. *reſtat ergo, ut illud aut uxori à me ductæ tradatur, aut effluat, dilabaturq;.* At *effluere ac dilabi illud pati, quod propagãdæ ſoboli à* Deo *eſt datum, ſcelus eſt, ac facinus nefarium.* Reſtat *igitur, ut reddere illud, tanquam debitum uxori, ius faſq; ſit.* Idq; *præcepto apoſtoli* Pauli, *qui hoc iſtud noſtrum ſemen ad hunc modum in nobis diſpenſat:* Vxori *uir debitum reddat. ſimiliter autem & uxor uiro.* Vxor *ergo ſola erit receptatrix legitima eius ſeminis, quod in clerico ad procreandum eſt: in quam uxorem ſine ſcelere ac crimine nefario homo ſacerdos ita ſemẽ abijciet, ut abijcit in terram ſubactam agricola, ut inde edatur creeturq; ex illo aliquid procreanti ſimile.*

Cum

Cum igitur rerum natura cum præcepto diuino æqualiter nos ad matrimonium deducant, concedant iſti nobis ita in clericis, ut in laicis, ſanctas eſſe nuptias, neq; matrimonio noſtro aduerſentur: ne ut Sodomam ac Gomorrã olim, ſic illos repentè deuoret terra uiuos, quòd illi naturam quaſi matrem quandam matrimonij, Deum uerò tanquam patrem illius, impiè contemnant, ac contra illius inſtituta ſceleratè contendant. Tu etiam Iuli, memento te in hac iſta uigilia Eccleſiæ non aliud eſſe, quàm cuſtodem legum naturæ, ac Dei, ut nunquam ab his neq; ipſe diſcedas, neq; alios diſcedere permittas. Neq; uerò exiſtimare debes ullã rem aliam eſſe, qua nitatur tua Pontificia autoritas, quàm ijſce legibus præſtandis, quibus honeſtas inter homines, pietasq́; ſeruatur. Inde enim cognoſcimus te non ſolum uicarium, ſed etiam amicum eius Chriſti eſſe, cui credidimus: qui cùm cæteris, tũ præcipuè tibi dixit, Vos amici mei eſtis, ſi feceritis omnia quæcũq; dixi uobis. Porrò inter omnia præcepta, hoc iſtud de matrimonio præceptũ præcipuũ eſt. coercet enim naturã noſtrã, præcipitem ad omne nefas. Integrũ igitur te præſtare hoc nobis æquũ eſt, ſi te non uicariũ ſolũ, ſed etiã amicũ eius Chriſti, qui hoc præcepit, uis à nobis perhiberi.

Ac fuerunt ante te, qui in iſta ſederunt ſede, uicarij Chriſti: qui tamen amici illius, ut res ipſa declarat,

clarat,non fuerunt. Nunquam ego Hildebrandũ *illum,qui* Gregorius Septimus *eſt dictus,amicum Chriſti fuiſſe dicam, qui ea aſperitate & immanitate naturæ fuit,ut non ſolum futuras,ſed etiam præſentes uxores ſacerdotibus eriperet.* Quid de Alexandro Tertio *dicam? qui etiam legibus latis matrimonium ex* Eccleſia *in perpetuum exterminauit.* Prætereo Bonifacium,*ac ne* Nicolaum *quidẽ primum cõmemorabo,qui munus hoc iſtud matrimonij humanum,aßignatum à* Deo *nobis, eripuerunt ſuſpenſionibus,excõmunicationibus,proſcriptionibus,atq; bonorum publicationibus , contra* Chriſti Domini *mandata atq; inſtituta.* Fuerint *ergo uicarij* Chriſti *in* Eccleſia Gregorius, Alexãder,Bonifacius,Nicolaus,atq; Calixtus: *amici certè illius nõ fuerũt.ſi enim fuißet,nunquã aduerſo illi inſtitiſſent ueſtigio,neq; de inſtituto illius aliquid mutaſſent,neq; ſponſam illius ad hunc modũ fœdißimè proſtituiſſent,cũ ignominia ipſius ſponſi ſempiterna:qui ob fornicationes atq; ſtupra miniſtrorum* Eccleſiæ *ſuæ, blaſphematur à* Iudæis,*à* Turcis *uerò atq; cæteris gentibus negligitur.* Ioannes Bocatius *certè quidem feſtiuus autor,memoriæ ſcriptum reliquit,* Iudæum *quendam* Gallum *cum magnis præmijs ſui regis adduci nõ poſſet ut nomen* Chriſto *daret,ſubitò ac* Romam *ueniſſet, illamq; ſacerdotum horribilem libidinem uidiſſet,*

eſſe

eſſe baptiſatum. put ibat enim unum neceſſe eſſe, è duobus: aut Chriſtum derelictum ita eſſe à Deo, *ut bene ac malè ſerui illius uiuerent, idem eſſet* Deo: *aut illum ſummè charum eſſe* Deo, *quod illius ergò in illis ſacerdotibus tãta flagitia impunè eſſent, quæ olim in idololatris diluuio, in* Sodomitis *igne,* in Hebræis *uerò ſerpentũ ictibus* Deus *puniuit. utruncũq; horũ eſſet, ſuã cauſam in peccatis tutã fore ſub Chriſti nomine putabat.* Vides *quem locũ ſiue hiſtoriæ, ſiue fabulæ dederint illi Ponti fices, qui ſponſi potius ſponſæ, hoc eſt* Eccleſiæ Dei, *quàm amici ipſius ſponſi Chriſti* Dei *noſtri fuerunt: qui nobis leges præſcripſerunt alias quàm Chriſtus dominus, uerus animarum noſtrarũ ſponſus, nobis tãto antè præſcripſerat?* Non *gaudebãt ergo propter uocem illam ſponſi: Qui non continet nubat,* Melius *eſt nubere quàm uri,* Honorabi*le coniugium in omnibus. ſed contrà clamorem Sodomorum ediderunt: Sacerdotum matrimonium contubernium eſt.* Et item: *Sanè prouideas attentius, ne deinceps clericus coniugatus ad ſacros ordines admittatur.* Et item: *Eos uxores dimittere per ſuſpenſionis & excõmunicationis ſententiam compellere procuretis.* Quæ *quidem non leges, ſed Sodomorum clamores, aſcenderunt ad* Deum: *quos ut cognoſcat, deſcendit iam* Deus. Meritò *ergò iſti non ſponſi, ſed impudentes proci, iam non*

ſtant. meritò etiam illorum manes à cuncta nunc Eccleſia exagitantur, eo quòd non audierunt uocem ſponſi: ſed nos inuentis ſuis traxerunt ad æternum nefas, ut illis autoribus ſexus contemnatur à ſexu. ut maſculi in maſculos turpitudinem operentur: ut omnes parochiæ, præbendæ, atq; Canoniæ ſcortis, adulteris, atq; ſpurijs redundent. Et *breuiter, ut tot ſint lupanaria, quot ferè ſunt iam inter nos ſacerdotum domicilia.*

Hi *ſunt illi fructus* Iuli, *quos produxit nobis cœlibatus ille, quem ui atq; armis Syricius in* Hiſpania, Hildebrandus *in* Germania, ac Alexander Tertius *in cuncta* Latina Eccleſia *inſtituit, contra uocem ſponſi, qui in Chana Galilææ ſtupẽdo prodigio cõmendauit nobis nuptias.* Non *ergo amici illi ſponſi, ſed adulteri ſponſæ: non patres, ſed uitrici noſtri: non paſtores, ſed lupi ouium Chriſti fuerunt: quibus ita uiſi ſumus animæ uiles, infleta ac derelicta turba, ut nos palàm proſtituerent, laqueosq; fornicationis nobis inijcerent, quibus illi reddiderunt nos (proh dolor) ex membris Chriſti apertè membra diaboli.*

Q*uis igitur reprehenderit Græcos? quis Alexãdrinos? quis* Antiochænos? Germanos, *atq; meos* Ruthenos? *qui ut hos laqueos euitarent Hildebrãdos atq;* Alexãdros *iſtos cũ ipſa matre fornicationum omnium* Roma *reliquerunt: uitam autem*

honeſtam

honeſtam atq; mores pudicos antepoſuerunt illorum non autoritati ſed libidini, quæ per ſimulatio nem obedientiæ ad omnem inobedientiam Dei *&* *naturæ nos traduxit.* Q*uare non tantum non reprehendendi, ſed iure etiã illi ſunt laudandi, quòd* Papam, *quàm uitam honeſtam, deſerere maluerũt: quam dum illis extorquere minis atq; interdictis* Pontifices *illi conantur, æquum fuit illos iura* Dei *atq; naturæ iuribus* Papæ *anteponere: qui in loco* Dei *ſedens, nõ erubuit loqui palàm cõtra* Deũ, *ac tabulas proferre cõtrarias* Dei *tabulis, illis inquã in quibus olim digito* Dei NON MOECHABERIS *ſcriptum erat.* Q*uòd illorum facinus ſi tu quoq; approbas, & ſi nos coges ſecundum illos uiuere, quomodo quæſo ſocius furum non eris? aut quomodo cum adulteris portionem tuam non pones?* M*ihi certe conſimilẽ culpam effugere poſſe non uideris, niſi apertè has iſtas* Decretales Ale*xandri, tanquam tabulas impias confregeris ac abrogaris.* I*mò uerò deterior etiam erit tua cauſa, quàm illorum fuit.* I*lli enim quamuis arrogantiã deprauati, tamen nullo exemplo ſuperiorũ tranſierunt omnis honeſtæ uitæ finem, atq; modũ.* T*u uerò, quod illi errore admiſerunt, non ſolum conſilio, ſed etiã exemplo admiſiſſe uidebere.* F*ortaſſe enim illi poſſent dicere, ſe opinione ac ſpe continẽtiæ in ſacerdotibus futuræ deceptos, illas* Decre

tales ſcripſiſſe. Tu *contrà,quam ſpem aut opinionem poteris tuæ culpæ prætexere?* Nullam *omnino.deſperatam enim uitam noſtram palàm uides eſſe:nos etiam opinari alios eſſe quàm ſumus, non potes,qui cum naturæ repugnamus,& cũ ab* Ale*xandro coacti,id ſequimur quod aſſequi nequimus,non ſolum bipedum,ſed etiam quadrupedum nequiſſimi facti ſumus.*Multæ *enim pecudes norũt genus,norunt ſexũ ſuum:at hæc inter nos confuſa multis modis,adeoq; incerta ſunt,ut etiam* Romæ *libellos publicè circumferri uideas, quaſi quaſdã fornicationum iſagogas,in quibus genera concubitus,atq; modi,cum ſtuprorum ſimulachris deſcripta ſunt,cum illa regula:ne quid matrem, ſororẽ, nurum,glotem,amitam,ac ipſam cum puero inſimi materteram,aliud in rebus putemus eſſe,quàm mulieres explendæ libidini natas.*Hæc *itaq; præſentia,tantaq; ob oculos poſita dedecora, non tibi pecudum ipſarum libidines ſuperare ſcelere ſuo uidentur?* Quæ *tu niſi matrimonio inter nos conſtituto quàmprimum curaueris,non opinione deceptus,ſed inductione animi adductus,nõ ſolum ferre,ſed etiã iubere ac approbare uidebere.* Quod *ſi pergis facere eadem,nobis cauſa ad deſerendum te ac urbem* Romam *iuſta fuerit, quæ fuerat olim* Græcis,Alexandrinis,*atq;* Antiochænis: *quæ nũc etiam eſt* Latinis, Bohemis,*atq; eundem iam exitum*

tum ſpectantibus Polonis. Quid *enim quæſo nos in tua fide retinebit?* Num *corona hæc iſta ueſtra trifida?at ea terrori nobis magis eſt, quàm amori.* Nũ *crux tuo affixa pedi?* At *hoc etiã modo* Chri*ſtum à uobis putamus, cum ipſius præceptis, cõcal cari?* Num *uerò ipſius* Bulla Iubilæi? At *hic iſte* Iu*bilæus, quum ſcortatoribus portam* Bonifacij *inſti tuto in* Vaticano *pandat, illã uerò ad regna* Chri*ſti claudat, tam prodeſſe nobis putatur, quàm pro deſt thus mortuis.* R*eſtat igitur ſola uis uobis, qua iam ſola nituntur res ueſtræ.* Si *enim hanc iſtam uim remoueas, paucos omnino clientes uobis repe rias.* Excipio *illos, quos ſuprà dixi,* Papiſtas, *quos uilis mercedula pertraxit ad omne ſperatum à uo bis nefas.* Sed *tamen hæc iſta ueſtra armata uis ua cillat iam mirificè.* Vt *enim hominũ uoluntate ſta bat antea, ita etiam hac eadem cõmutata, in præ ceps dilabitur.* Eò *enim uobis res uenit, ut homines* Turcicum, *quàm* Romanum, *tolerabiliorem pu tent eſſe dominatum.* Turca *enim apertè uiolentus eſt, nullam pietatem aduerſus nos ſimulat, nullam etiam manſuetudinem.* Roma *uerò ad ipſam uim acerrimam, hypocriſim etiam inſidioſiſſimam ad didit. habet enim potentiam, habet urbes, habet municipia, habet exercitus atq; duces, nec paucio res, nec ipſo* Turca *inferiores: ſed habet præter hæc, illa quoq;, quæ ſunt ex ſumma manſuetudine*

ac ſubmißione Chriſtiana deprompta, ut ſeruos ſeruorum, ſanctiſſimos, reuerendißimos, reuerendos, ac uenerabiles Chriſti uicarios: quib. ſanè nominibus quid manſuetius, aut ſubmiſſius fingi aut dici poteſt? Quæ tamen ipſa nomina quàm apta ſunt, quamq; congruunt cum bellis, cædibus, gentium atq; urbium euerſionibus, tum uerò fornicationibus, Sodomijs, ac omnis generis Simonijs, ne Oedipus quidem, aut ipſe Apollo Pythius explanare poſſent. Hæc ergo cum plurimum diſtare alia ab alijs, uehementerq; pugnare inter ſe cogantur: alterum horũ uobis homines concedũt, uos uidelicet dominos, principes, duces, reges ac tyrannos & eſſe & uideri: alterum uerò omnino negant, uos uidelicet ſeruos ſanctißimos, reuerẽdißimos, ac reuerendos, uenerabilesq; Chriſti uicarios eſſe.

Quare uerendum eſt uobis, Iuli, ac magnopere pertimeſcendũ, ne eo quod erat ordinis ueſtri proprium, à uobis amiſſo, illud unà amittatis quod alienum uobis aſſumpſiſtis: hanc loquor iſtam armatã uim, qua ſcepti eſtis, & qua religionem Chriſti partim mutaſtis, partim uerò funditus euertiſtis. Quis enim amplius feret homines contra Deum ac contra conſcientiam, ut ueſtra inuenta ſequantur, à uobis cogi, non ratione aliqua, neq; ulla probabili doctrina, ſed illo Phalaridis decreto: Volumus, iubemus, mandamus? Cui ſi non obtemperamus, ex-

templò

templò proſertis illum ſecularis poteſtatis gladium, quem uobis nullo exemplo arrogaſtis. Chriſtus enim dominus, cuius uos eſtis uicarij, cum rapere plebs uellet ut regem illum faceret, hoc eſt, ut ſecularem illi gladium daret: ne rex eſſet, ne ue talem gladium haberet, aufugit. Vos uerò ſerui ac uicarij ſcilicet illius, pro hoc iſto gladio dum pugnatis, quid intentatum reliquiſtis? aut quos Imperatores, Reges, Tetrarchas, ac Dynaſtas bello non laceßiſtis? Pro hoc enim gladio Iulius ſecundus cum Venetis certans, Italiam bello concußit: Clemens uerò, ne patriæ quidem ſuæ Florentiæ pepercit. Ita illi ſerui (ſi dijs placet) ſeruorum, ac ipſius Chriſti uicarij, dum pro iſto gladio contendunt, ea appetiuerunt, quæ ipſe dominus dominantium atq; princeps omnium Chriſtus non ſolum uoluntate, ſed etiam fuga deuitabat. Qui ſanè terror huius iſtius alieniſsimi à munere ueſtro gladij, quàm perterreſecerit homines, ac ipſam Eccleſiam dißiparit, uidetis. Diffugerũt enim cuncti, diſperſiq; ſunt, ac ab Romanis tanquam à furioſis dominis illorũ nomen deteſtati profugerunt. Quàm uerò illos facti pœniteat, & quàm excõmunicationibus Romanis adducantur ut redeant, uides Iuli. Summa (mihi crede) conſtantia contemnunt id, quod in illis ſemel oderunt: ſeſeq; meliore cõditione nunc eſſe arbitrantur, cum ueſtro liberati ſunt

imperio, quàm dum illo fuerunt conſtricti. Sunt enim primò uita pudica, deinde religione integra, in qua plebs calice, ſacerdos uerò potitur uxore: quorum utrunq; à Pontificibus fuit nobis ereptũ.

Iam in Eccleſijs nihil eſt apud iſtos abſonũ, neq; abſurdum. uulgii enim lingua publicè Deus colitur, ac uerbum Dei ſyncerum in templis traditur. Cuius illa eſt ſumma, ut ſciamus CHRISTVM IESVM *mediatorem eſſe Dei atq; hominum, ſolum patronum illum eſſe, atq; interceſſorem noſtrum: quem etiam propterea unicam ſpem, uitã, ac dulcedinem, ac præſidium noſtrũ una uoce atq; ore in templo congregati canunt, prædicant, ac docent: ut in tali ueræ pietatis occupatione facile uobis remittant has iſtas indulgentias, quæ tu ex Iubilæo hoc iſto Romano cõfeßis ac cõtritis promittis. Semper enim ij qui ad hũc modum Deo ſeruiunt, confeßi & contriti ſunt cenſendi, ut facile illis etiam abſq; ueſtro Iubilæo Deus indulgeat. At dices, Hæc nihil prodeſſe abſq; Pontifice. Fac Iuli, Pontificem in Eccleſia non ſine emolumento eſſe: tamen ſi alterutro carendum eſt, ſatius eſſe arbitror Pontifice carere, quàm hoc eodem autore negare Chriſtum ſolum eſſe uitã ac ſpẽ noſtram, mediatorem item atq; interceſſorem ad Deum patrem noſtrum illum eſſe: quod ſanè ut negemus, paßim hic cogimur à Propõtificib. tuis. Quid uerò illa,*

rò illa, calicem ſalutis perpetuæ abijcere, ut ſacrilegus ſis: aut uxorem dimittere, ut adulter etiã ne ſatius erit, quàm Pontifice *carere? Imò uerò ualeat* Pontifex, *& abeat quéuis potius gentiũ, quàm ut nos uel præter* Chriſtum *dominũ ullum aliud nomen ad ſalutem profiteamur, uel fœdus illius quod calice continetur tranſgrediamur, uel uitam pudicam relinquamus* Pontificis *Romani gratia.*

At capite carebitis, inquies: ſecundario fortaſſe certè quidem, quod tamen ſua ſponte, nulla noſtra culpa, ipſum ſe abſcidit à nobis. Ad *primarium ergo caput recurremus, ad* Chriſtum *uidelicet* Dominum, *qui dedit ſemetipſum pro nobis, cuius nos ſumus ſolius peculium, & nullius præterea alterius.* Pontifices *uerò ipſos, qui pro ſeruis domini, pro miniſtris tyranni* Eccleſiæ *uolunt dici, comprecabimur, ut ſeſe colligant, ac ad ſe redeant: aut ſi hoc impetrari ab illis non poteſt, nos quidem ualere ſinemus, illa uerò uel illis inuitis retinebimus, quæ amitti à nobis niſi deteſtabili ſcelere nõ poſſunt. Cujuſmodi ſunt, certa ueniæ per ſolum* Chriſtum *ſpes, tum huius iſtius ſpei ſymbolũ ac fœdus certum, corpus ac ſanguis* Chriſti *uerus: denique uxor ipſa, quæ cuſtos eſt eorum operũ quæ gignit ea charitas, quæ in hac iſta quã dico ſpe atq; hoc iſto fœdere in nobis exardeſcit.*

Quæ tria ſi fideliter abſq; Pontifice *retinebimus,*

*mus, erimus quidē nos oues ſine tali paſtore, atta-
men nō ſerui abſq; domino, illo inquā, qui(ut apud
E*zechielē *eſt)requiret gregē ſuum de manu paſto
rū, et ceſſare eos faciet ut ultra nō paſcant gregē,
nec paſcant amplius paſtores ſemetipſos, et libera
bit gregem ſuū de ore eorū, & non erimus ultra il
lis in eſcā.*Horribilis *ſanè oratio, & illis in primis
pertimeſcēda, qui* Pōtificiæ *poteſtatis arrogantia,
quaſi abſolutiſsima ſit, ita ſubnixi ambulāt, ut lice-
re ſibi abuti eo grege putent, quē ſanguine emptū
ſuo tibi tradidit Chriſtus: qui ut nos in paſcuis ip-
ſis uberrimis ac in mōtib. excelſis* Iſrael, *hoc eſt in
lege* Dei, *ac in uera doctrina* Chriſti, *non aūt in*
Decretalib. Alexādri, *ac in cæteris modi iſtius in-
uētis hominū paſceres, & te paſtorē, & nos oues
tuas eſſe ac dici uoluit. Q*uòd *ſi tu ex ijs paſcuis
ad alia nos adduxeris, uepreſq; illas* Decretalium
pro hoc iſto Euangelico *cytiſo nobis propoſueris,
quid reſtat aliud quàm ut te tāquā alienū deſera-
mus, ac tibi etiā illa utilia relinquamus, quæ in pa
ſcuis* Romanis *orta, hircorū ſunt iā potius, quàm
ipſorum arietum pabula? plebanatus loquor,* Ca
nonias item, atq; præbendas. Vt *enim quiſq; auda-
cia & pecunia maximè excellit, ita expeditiorem
illi ad hæc apud uos uia.* Vidi *ego* Romæ, *& ma
gno quidem cum dolore uidi, homines doctos, atq;
pios, in ſacerdotiorum petitione hominibus indo-*

ctis

*ctis atq; impijs ſæpe ceßiſſe. Quãuis enim illi ſce-
lerati fuiſſent, ſicuti fuerunt peſtiferi homines, ſup
plicioq́; digni: tamẽ palàm anteponebantur ab au
ditoribus ac cæteris* Officialibus, Romanis *ijſce ho
minibus, quos ſanctißimè uixiſſe conſtabat. Quo
rum cum in* Rottæ *iudicio dijudicarentur contro
uerſiæ, tanquam ageretur de fundis & de poſſeſ-
ſionibus ruſticorum prædiorum, non autẽ de una
re omnium ſanctißima (id autem eſt, de miniſterio
ac diſpẽſatione* Eccleſiaſtica *) ita lis inter eos tran
ſigebatur, ut is cauſa caderet, qui cum omnibus re
bus ad rem diuinam inſtructior eſſet, ipſo tamen
iure inferior uideretur. Ex qua ratione uidemus
in* Eccleſia *extitiſſe turbam iſtam purpuratã, quæ
omni modo contendit, ut excluſis ac remotis ab o-
mni adminiſtratione* Eccleſiaſtica *doctis atq; ſpe-
ctatis uiris, ipſa in* Eccleſia *omnia occupet, atq; ſo
la omnibus rebus dominetur, ac omnibus interſit,
cunctaq́; ad ſe cõuertat.* In *quem uſum quaſi quæ-
dam uenalium uendendorum leges* Romæ *compo
nuntur regulæ, inſtituũtur* Officiales, *ac tota ipſa*
Cancellaria Romana *inſtruitur, ut inde ueneant
diſpenſationes, proueniant gratiæ, ac quaſi à fon-
te quodam profluãt omnes nundinationes rerum
ſacrarum.* Quæ *cum doctis atq; pijs uiris ſcelus ſit
petere, nefas etiam emere, pro præda ſunt dereli-
cta hominibus ſceleratis, ſupplicioq́; dignis.* Quo

rum

rum multi uiginti aut eo amplius curatis (ut uocant) beneficijs contenti non ſunt, plura petunt, cum ne uno quidem ſint digni: quæ illi miſerrimi mortales omni conquirunt pecunia, ſeruitute, lite, atque morte.

Circumſpice omnem hanc Cortiſanicam turbam Iuli, quæ tuũ Romæ *lãbit tribunal: poteſt'ne quicquam deteſtabilius tibi uideri, & hac iſta ſede indignius? de ijs loquor, quorũ quaſi in meſſe quadam aurea, ea eſt* Romæ *pecuniæ cupiditas, ut cõ plures annos miſerias omnes perferant, à nulla turpitudine abhorreant, pro præbendis dum litigãt: ita ut etiam ſi quid obſtet, ueneficijs ac cædibus occultis æmulum remoueant, ac litem abbreuient.* Quid uero? Extra urbem Romam *iſti ijdem obedientiæ filij quas miſerias non perferunt, ut beneficiati fiant? penetrant enim aulas, & limina regum: officijq́; ac nominis ſui obliti, turpes ſunt atq; infames, dum unum ex alio beneficium ementiuntur à regibus. Quos conſectantur eo faſtu atq; ſupercilio, ut illorum diuina illa ſpiritualitas, omnem ſuperbiam exuperet aulicam. Si enim arrogantiſsimum aulicum cum aulico ſacerdote in aula conferas, hœdum cum leone, agnum cum lupo, honeſtatem deniq; ipſam cum incredibili turpitudine conferre uidebere. Ita enim noctes & dies in ſcelere urgentur, ut facile flagitio ſuperent omnem aulico*

rum

rum intemperantiam: in quo diem nocti iungendo, ut aſsiduè perſeuerent, officium atq; munus ſuum ſacerdotale prorſus abiecerunt. Nunquam illi, aut rarò ſacerdotia reuiſunt: nec mirum. neq; enim illi ſacerdotia, ſed ſacerdotiorum pecunias cõcupiuerunt: per ſacrificulos uiles, uili cõductos ad id mercedula, omnem illã ſacerdotalem curã abſoluunt, nihil prorſus cogitantes, quàm pudicè, quàm piè in ſacerdotio uitam plebs illis cõmiſſa degat. at uerò fructus annui atq; uectigalia ut integra proueniant, mirificè ſunt ſolliciti. Si enim uel tantillũ de decima, aut de aliquo cõmodo in terrã illis defluat, ſubitò omnibus interdictis exardeſcunt. excõmunicant enim, ac proſcribunt, uitam etiam atque fortunas depaciſcuntur, proq; libertate Eccleſiaſtica ſe certare iactant, ſe uidelicet Eccleſiæ catholicæ cuſtodes eſſe, hæreticos pati nolle, extерminandos, tollendos clamant protinus: brachium etiam ſeculare implorant cõtra hæreticos, eorũq; fautores. ita illi cum non ſolũ alieniſsimi ſint à catholica Eccleſia, ſed etiam ipſius Eccleſiæ catholicæ hoſtes, prætendunt tamen ſuæ auariciæ ſacroſanctum ipſius Eccleſiæ catholicæ nomen, ne quid non tam de honore, quem contemnunt, ſed de ſperata pecunia, quam concupiuerunt, deperdant.

Quorum hominum furor ac intolerabilis nequitia cum diu multumq; Eccleſiam Dei eluſerit,

quaſi

quaſi maturum ulcus ipſa ſe iam frangit: & quòd ad ſummum ſit perducta, eum exitum ſpectat, ut cadat, ac intereat funditus. Quod quidem præſtet aliquando nobis ille, qui eſt paſtor paſtorum, Chriſtus dominus: ut hac ſentina ſceleratorum hominum releuata Eccleſia Dei, ueterem ſuam dignitatem atq; libertatem recuperet: quod & nos optare, & te præſtare pro tua rata parte æquum fuerit, ut ſubmotis à cõmodis Eccleſiæ hiſce hœdis petulcis, uiros bonos hac iſta pia utilitate, magna ratione Eccleſiis collata iuues, ac ornes, inq; tua fide retineas. Qui nunc cum apertè uideant Romæ & religionem Chriſti negligi, & commoda ipſius Eccleſiæ in homines apertè ſacrilegos conferri, nihil uident, cuius cauſa in tua fide atq; clientela amplius uellent perdurare.

Equidem cùm cæteris rebus conſolor hăc iſtam ſacerdotiorum iacturam, tum illo hac in re efferor gaudio, quòd nihil mihi iam ſit rei cum hiſce hominibus, qui nulla cõmendatione uirtutis, neq; religionis, ſed ambitione atq; largitione ad ſummos honores Eccleſiæ peruenerunt. An ego cecidiſſe me propterea putabo, quòd ijs ſacerdotijs nõ utor, quibus ſpurios interdum, ſæpe etiam facinoroſos homines uti uidemus? Quid uero? ignobiliorémne factum eſſe extra ſacerdotia putabo, hominibus ijs qui in ſacerdotijs cum ſcortis conterun-

tur?

tur? Iam opes illæ ſacerdotales ,quanti tandem erant à me fa ciendæ,quæ in ſacerdotijs meretricum mearum erant eſca atq; cibus? O præclaram illam diem,qua primùm mentem hanc ſuſcepi, ut illas infelices opes deſererē,ac motu quodam animi diuino abijcerem. Quæ ſi quis,ut nūc illis utuntur homines, conſideret, quid quæſo aliud ſunt quàm illecebræ libidinum, ac ipſius ſuperbiæ ancillulæ quædam atq; comites? Itaq; mihi ex multis diebus,quos in uita celeberrimos lætiſsimosq; uidi,ille dies clariſsimus fuit,cum nuper Præmiſliæ amicis,propinquis, atq; affinibus conuocatis, multisq; nobilibus uiris accerſitis,ſacerdotijs omnibus ultro abdicaui me,illaq; infami exceſsi è uita,quæ tam fœda eſt,tāq; abiecta,ut quæuis pauperies ſit præ hac homini nō auariſsimo perquàm optādā. Mecū ergo quis neget actū eſſe præclarè,quòd ex illo Cōcilio,cœtuq; Cortiſanico exceſſerim uiuus atq; ſaluus?in quē cœtū me iuuenē abripuerat ſiue fati uis quædā,ſiue potius autoritas eius patris,qui dum illas gratias Romanas, illarumq; fructus ſtupens miratur, hæc perditorū hominum prædam eſſe fuerat oblitus.

Quapropter ut eò,unde huc declinauit oratio, reuertatur,uides Iuli,quàm nihil ſit tibi relictum, quòd nos retineas,ſi uxorē nobis negas.Non enim autoritas tua, non dignitas, non religio , non

opes

opes deniq; ipſæ tuæ ad retinendos nos tibi ſuffici- unt. Conticuerunt enim hæc omnia, nec ſtant, ſed cadunt, ſublata pudicitia. quam nobis præſtat hæc iſta uxor, quam tantopere abs te flagitamus: ut ſi hæc denegetur abs te nobis, cætera tua quantumuis magna atq; expetenda nihili faciamus.

At tu hic fortaſſe decurres ad illud extremum atq; ultimum ueſtrum præſidium, ac dices, Excom *municabo te. Quid hoc ſiue rei, ſiue uerbi ſit, ui- deamus paucis.* Excommunicare *ſiquidem nihil aliud eſt opinor* Iuli, *quàm ex cœtu aliquo quem- piam diris deuotũ eijcere. Quæro igitur, ex quo rum hominum cœtu cum uxore me eijcies?* Num *ex fornicatorum, adulterorumq;? At magnã eti- am habebo tibi gratiam, quod me inter impudicos cũ uxore pudica habitare noluiſti.* Reſtat *igitur, ut ex honeſtorum maritorum cœtu me eijcias. At ſi negabunt, ad teq; ſupplices accedent, abs teq; pe tent, ne ius matrimonij quod illis mecum cõmune eſt, in me uioles producent uxores, oſtentabunt ti bi liberos, teq; per lares patrios ac deos penates obteſtabuntur, ne me uxoremq; meam ab illis ſe- greges: licere enim ad uitandam fornicationem, ſo bolemq; procreandam, dicent, uxorem ducere: na turale hoc ius eſſe, humanis inuentis non cedere: poſtremò inſtitutum ipſius* Dei, *atq; ſanctum illud eſſe, perſeuerabunt: ita me illi complectentur, nec*

dimittent,

dimittent, ſed ſumma ui retinebunt cum uxore uniuerſi: negocium etiam tibi faceſſent, ac te anathema propterea dicent eſſe, quòd dæmoniorum doctrinis adductus, ſummi ſacramenti ius inter homines uiolas. Tu uerò interea quid ages Iuli? aut quã in partem te uertes? uides enim, quàm omnis excõmunicatio hæreat tibi ad metas, & quàm quò digitum proferat, non habeat. Vt enim ex impudicorum cœtu me eijcias, ego & uxor orámus te obnixè: ut uerò ex pudicorum hominum communione me expellas, uides tibi per hos ipſos homines pudicos non licere, quibus ut aduerſere, non eſt humanitatis tuæ: multo minus etiam eius expectationis quam de te ſummam habemus, ut te Pontifice cùm pietas ipſa atq; religio, tũ uerò pudor atq; pudicitia renaſcãtur denuò. Remota igitur excõmunicatione, reſtat exiliũ. At ne hoc quidẽ Iuli, ſi me audies, unquã contra me tentabis. Primũ enim cũ exilium calamitatẽ habeat, nõ culpã, nihil eſt quòd eã calamitatẽ metuã, à qua abeſt culpa. Quam enim quæſo culpã habet, uxorem ducere? eãdẽ opinor, quam habet naſci, quamq; uiuere. Iccirco uereare, ne cum calamitatem mihi irrogare cõgitas, ipſi tibi culpa noceas, ut ego calamitoſus, tu uerò inuidioſus propterea permaneas. Deinde cum quo homine res tibi futura ſit, etiam atq; etiam Iuli cogita. Non enim cum Italo, ſed cum Rutheno: non

m cum

cum Pontificiæ,*ſed cum* Regiæ *poteſtatis homine futura res tibi eſt, in qua poteſtate omnia certis le gibus geruntur, ac certis etiam imperijs continentur.* Non idẽ *tibi licere in* Polonia Iuli *puta, quod tibi licet in* Italia: *ex qua tu uerbo in exilium homines fortaſſe potes eijcere.* Nec *mirum. Seruit enim* Italia *cum filijs ſuis, easq́; uidetur ueteris imperij dare pœnas: ut quæ olim* Regibus, *Dynaſtis atq́; Tetrarchis imperitauerit, nũc uiciſſim* Officia*libus*, Copiſtis, *ac cæteris impuris hominib. cũ ſua urbe* Roma *ſeruiat.* At *in* Polonia *ſecus eſt, in qua* Rex *ligatus legibus, ſeruus legũ eſt: qui nõ id facit quod uult, ſed quod legibus uelle cogitur.* Nõ *pro tinus rex* Polonus, *ubi tu digitis concrepueris, aut annulũ illũ piſcatoris inuerteris, mihi iuſſus abs te dicet:* Stanislae Orichoui, *mandat* Iulius *Tertius, ex meo regno in exiliũ abi.* Hoc *ille nunquã dicet: nec ſi uellet quidẽ, poteſt.* Quid *ita? quia lex in* Po*lonia uetat quenquã capi, aut uinciri, aut proſcribi, niſi lege regni conuictũ.* Quare *ubi me tu proſcripſeris, hoc non erit regi, meo ſatis, ſed dies dicetur etiã ab illo mihi, res integra in cõmitia deferetur, ut omnium ordinũ ſentẽtijs de eo quæratur, ſit'ne mandato* Pontificis Ro. *Stanislaus* Orichouius, *homo equeſtri loco ortus, propterea ex* Polo*nia pellendus, quòd is contra mandatum* Pontifi*cis* Romani *ex lupanari ſacerdotali profugerit, ac*

uxorem

uxorē duxerit. Quid futurum cenſes Iuli? aut quā Comitiorum ſententiam expectas? Iam enim ego tibi prædico, me omnium ordinum ſententijs abſolutum iri. Quid ita? Quia Poloni honorant legitimas nuptias: imperāt etiam Græcis, inter quorū ſacerdotes honorabile eſſe matrimonium cognoſcunt: ueſtrum uerò cœlibatum Romanum tanquā Sodomam atq; Gomorram ita deteſtantur, ut nulla Comitia anniuerſaria in Polonia ferè habeātur, in quibus de minuenda urbis Romæ intemperantia non deliberetur. Cuius deliberationis illa eſt ſumma: Indignum cunctis ordinibus uideri, fructibus regni fornicationes urbis ali. Ex hoc ergo cōmuni ipſius regni ſenſu intelligis, quàm æquos in Polonia contra me ſis habiturus Iudices, qui (ut cernis) propter infamiam urbis capitali à te diſsident odio. Sed fac proſcribi abs te, ac exulem eſſe me. Quid tu poſtea? ſolum enim tantum, non etiam mentem uertam. In quo illud ſummum erit lucrum, quod à uobis, ſi ita uoletis, ſine Deo uiris profugiam, non ſecus quàm profugit olim Lot è Sodomis, ante interitū ueſtræ ciuitatis: cuius clamorem, qui aſcendit ad Deum, iam exaudio. Sulphur etiam atq; ignem pluere de cœlo iam conſpicio ſuper Sodomam iſtam ueſtram Romanam, cæcam atq; præcipitem: tum etiam angelus mihi, uti uides, miſſus eſt, qui me cunctantem ac diſsimulan-

tem apprehenſa manu eduxit, ac poſuit extra pereuntem ciuitatem ueſtram.

In hoc tanto, tamq; præſenti ueſtro periculo, quid uis ut abs te deprecer? num damnũ, num excõmunicationem? num publicationem? num exilium? Imò uerò Iuli per omnes te deos oro, ſi cunctabor, ut omnibus me malis adigas Sodomam iam iſtã relinquere, ac inde cũ ueſtigio in ultimas terras quamprimum excedere, ut ultra Sauromatas, ac glacialem oceanum, maritus potius ſaluus degam, quam uel in ipſius Iouis ſinu ſcortator pereã.

Nunquam, mihi crede, pœnitebit me eius uitæ, quam comitabitur honeſtas, & quam literæ Græcæ atq; Latinæ, in quaſcũq; terras fuerimus profecti, ſubſequentur. Quas cum ab incunte ætate ſummo ſemper ſtudio coluerimus, eam mihi opinor illæ uel in ultimis terris referent gratiam, quòd non præſenti ſolum, ſed etiam futuro ſeculo teſtabuntur, me, autore Pontifice Romano, patriam chariſsimã, quàm uitam pudicam, relinquere maluiſſe: idemq; mihi accidiſſe cultori ſuo gloriabuntur, quod olim Ariſtidi Athenis acciderat, qui ob eam cauſam expulſus erat patria, quòd præter modum iuſtus eſſet. Vt mihi quoq; alia cauſa non fuerit exilij, ſi pellar abs te, quàm quod in tuo regno præter modum uolebam iuſtus eſſe.

Nullũ ergo Iuli, mihi tantũ dolorẽ inuretis, ut

ex conſcientia præclariſsimi facti non plus gaudeam, quàm doleam. Magna res eſt, fateor, amittere patriã, diſcedere ab amicis, neceſſarijs atq; propinquis, inter quos natus, cum quibus etiam educatus fueras. Nec uerò in exilio calamitas ineſſet ulla, niſi hæc moleſta eſſent atq; grauia. Sed tamen quoties cogitabo cur hæc amiſerim, toties mihi ueniet in mentem, quam turpitudinẽ reliquerim: adulteras nempe mulieres, inceſtu cõtaminatas monachas, ſcorta item cuiuſq; generis, lectos, domos ac deos ipſos penates, in quorum conſpectu noſtra ſæpe profuſa libido eſt. Huius tantæ, tã tetræ, tãq; fœdæ turpitudinis facies, quoties uerſabitur ante meos oculos, qui tantus dolor amiſſæ patriæ poterit exiſtere, qui nõ tantorum flagitiorum odio obruatur? præſertim cum in meis oculis ſemper habitauerit uxor caſta atq; pudica, cuius opera ex tã profuſo atq; fœdo libidinum Romanarũ cœno me liberatum eſſe meminero: non tu me alterum Lotũ fore tum cenſes, qui cum Sodomorum urbem florentiſsimam, ac omnibus rebus affluentem mœrẽs, ac (ut Moſes ſcribit) diſsimulans relinqueret, illius urbis interitu poſtea ſolatus eſt exilium ſuum. Eam enim urbem fumantem paulo pòſt uiderat, in cuius horribili flamma libidinis, ni maturè exiſſet, paulo antè illi fuerat pereundũ. Sic ego cũ opes ueſtras liquero, cum patriã amiſero, cum ue-

At dices: Vicit Cæſar Germanos, cuius uictoria impunitatem nobis peperit. Homines, Iuli, *ſi fortè ignoras, Cæſar deuicit, non hominum illorũ animos. Suppreſſus in his, mihi crede, non extinctus latet dolor, qui erumpet aliquando ſumma cũ pernicie rerum cõmunium, ubi tempore conualuerit, occaſioneq́; ad erumpendum uim ac robur conceperit. Ac mea quidem ſententia, ſi Cæſaris arma nihil aliud ſpectarunt, quàm ut conſcelerata* Roma *fornicationum ſuarũ potiretur, illisq́; perfrueretur quietè atq; ocioſè, dij omen auertite: ſed tamen ipſe quoq; Cæſar uereatur, ne amiſſa in ſe imperij ſui beneuolentia, imperium quoq; amittat.* Neq; *enim tanti ſunt arma Cæſaris, tantæ uires, tantaq́; illius eſt potentia, ut ei odio, quo omnes gentes atq; nationes urbem* Romam *oderunt, poßint obſiſtere.* Peribunt, *mihi crede, ac unà interibunt, &* Roma *&* Romanus Imperator, *ſi ſceleris ſocietate fuerint coniuncti. Sed abſit hæc tam dira cupido à* Carolo *Cæſare optimo, atq; poſt hominum memoriam clementißimo* Imperatore, *eiusq; Auſtriaca domo nobili, atq;* Imperiali, *ut ille patriam ſuam* Germaniam, *unam præ cæteris terris florẽtißimam, maximeq; liberam prouinciam, tot periculis atq; bellis ciuilibus ſuſceptis ſeruã* Romanarum *libidinum eſſe coegerit: ut Germania illa nobilis ac imperioſa,* Copiſtarum *nunc linguis*

 ſeruiat,

ſeruiat, quæ olim ipſis Romanis rerũ dominis ſer uire noluerit, quorum uno die maximis cæſis exer citibus, ac linguis illis Cortiſanicis exactis, illas ui peras Romanas ſibilare in Germania inperpetuũ uetuerit. Has uiperas tã tetras, tamq́; noxias ab inferis bello reuocare in Germania Cæſar ſtuduit, ut ſcilicet Romana adulteria maneant, ut urbis ſy monia floreat, ut ſacrilegia Officialium uigeant? ut confeßionalia, fraudes, uniones, doli, gratiæ, præſtigiæ deniq; illæ indulgentiarum atq; Iubilæo rum obruant Eccleſiam Dei, in Germania bellum cũ ciuibus Cæſar ſuſcepit, geßit, ac cõfecit? Quid minus credibile, aut aptum, conueniensq́; eſt Cæſa ri? quem diuino munere natum eſſe omnes confi- tentur, ad conſtituendam Chriſtianam Rempub. quã armis Turca, Roma autem hypocriſi demoli tur: quam Romanam inquam hypocriſim cũ ſum ma Germanorũ ingenia, excellens etiam illorum doctrina ac uirtus eximia immoderatius ferret, neſcio quomodo Cæſari etiã ipſi infenſiores pro- pterea Germani fuerũt, quòd illa ſcelera in ſua ur be Roma, quæ illius imperij eſt ſedes, uerſari impu nè pateretur: quæ deinde in cæteras prouincias ad hominum perniciem, poſtrema cum peſte proflue rent. Qua de re cum Cæſar purgatum ſe eſſe om- nibus uellet, & illa legatione quam ad Paulũ Ter- tium anno quàm is eſt mortuus, miſerat: & in ijs pa

ctis

ctis atq; conuentis quibus res incertas ipſius reli-gionis ad futurum Concilium cõſtituit, apertè do cuit, ſe non pro cõſtabilienda hac iſta intolerabili potentia urbis Romæ, *ſed pro retinenda repub. bellum cum ciuibus geßiſſe, quæ delabi uidebatur ijſce inimicitijs, quibus ſunt incenſi in urbem* Romam *mortales uniuerſi.* Itaq; *aliud quære* Iuli, *quo te conſolere: hanc autem iſtam uſuram huius uictoriæ miſſam face.* Non *enim tibi, ſed ſibi ut ſal uum in* Germania *præſtaret imperiũ, omnibus il-lis bellis* Cæſar *quæſiuit.* Et *ſi à me ſcire uis, quod huic tantæ ueſtræ inuidiæ remedium afferas, dicã quod ſentio.* Fac *hæc duo in primis conſtituas, inte graq; Romæ eſſe iubeas.* Primò *naturæ ius, deinde. legem* Dei: *ut ad hæc duo, tanquam ad aliquam certam normam, omnem* Eccleſiã *dirigas.* Quod *cum feceris, tum illa duo nobis reſtituas, quæ abs te non iam precibus, ſed apertis conuicijs efflagita riſentis, ut uidelicet plebs calicem, ſacerdos uerò ſuam habeat uxorem: quòd altero horum fides no ſtra, altero uerò uita pudica cõtineatur.* Quæ *duo quoniam tam obſtinatè à ſuperioribus* Pontificib. *ſunt nobis denegata, exacerbatis hominum animis, uides quæ mala ſunt propterea conſecuta.*

Nec *uerò arbitrare, niſi ijſce duabus rebus reſtitutis, te pacatiorem* Eccleſiam *habiturum.* non Hercules, *etiam ſi tanto centies plus poßis, quan-*

tum te poſſe nunc ſimulas. Veniat enim tibi in mentem Conſtantienſe Concilium, quo ſanè Concilio Eccleſia Latina euerſa eſſe dicitur: quantis motibus tum agebatur, ut extincto Ioanne Hußio, homine (ut doctorum monimenta loquuntur) innocentißimo, plebs ne uteretur calice, ferro atq; igni de ſententia illius Cõcilij, à Martino Quinto praecludebatur uia ad id plebi: quam tamen annis pòſt centum, multorum hominum internitione uides eſſe in Latio patefactam, ut ea ad Graecorum morem Latinis quoq; inſtituto Chriſti pateat.

Iam de matrimonio quid loquar? Quid enim Syricius in Hiſpania? quid Alexander in Italia? quid Heldebrandus in Germania non tentauit? aut quam crudelitatem praetermiſit, dum ſacerdotibus uxore interdicit? Et tamen quo motu rerum, quanta etiam perturbatione non efflagitentur ſolum, ſed etiam recuperentur ſacerdotum uxores, ſentitis, atq; adeò intelligitis ſumma cum ueſtra, nominisq; ueſtri infamia. Nec conquieſcent homines unquam, niſi haec duo, calix inquam & uxor, fuerint illis reſtituta, atq; adeò relata in Eccleſiã denuò: quae quòd eiecta per uos ſint contra naturam, contraq; ſcripturam, iniuriam hãc homines ac uim nefariam non ferunt.

Qua quidem re permoti nuper Poloni quoque ſunt Equites. Cum enim Ioannes Dziaduski Epi-

ſcopus

ſcopus Præmislienſis ob ductam uxorem diem mihi dixiſſet, ut me eo nomine infamem pronunciaret, bona mea publicaret, ac me ex Polonia pelleret: mihi contra illum in comitijs Petricomenſ. cuncti Equites affuerunt, ſicq; apud Sigiſmundũ Auguſtum, & ſapientem & dignum ſede paterna regem, cauſam illam meam egerunt, ac ſi in illa ſalus cõmunis ſita eſſet regni. & niſi Ioannes Tarnouius, ac Petrus Runta, atq; Andreas Gorcanus, Comites, præſtãtiſſima autoritate uiri, interceſſiſſent motumq; Comitiorum illorum ſedaſſent, diutius in Polonia, aut Maguntinenſe exemplum illud uetus, aut hoc recens Bohemicum, ac Germanicũ, nõ fuerat tibi expectandum. At horum diuina ſapientia atq; autoritate præſtante, qua in Polonia ualent hi tres, plurimum agente & procurante Samuele Macieiouio Epiſcopo Cracouienſi, qui nuper Comitijs abſolutis eſt mortuus, eò res eſt deducta, ut & Epiſcopus ipſe Præmislien. me abſolueret: & mihi ea neceſſitas ab illis ſummis uiris imponeretur, ut ad te quamprimum ſupplicatum de hac iſta uxore Romam mitterem, ut eo pacto & Equitibus Polonis ſatisfieret, & tua autoritas Põtificia integra in Polonia maneret, quæ apertè labefactari illa mea de uxore cum Epiſcopo contentione uidebatur.

Huic ego ſiue decreto, ſiue pacto horum amplißimorum

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

pliſsimorum uirorũ ut ſatisfaciam, ſupplex nunc precibus & lachrymis proſtratus ad pedes tuos abs te peto, ut me reſpicias iacentẽ, ac meas rationes omnes diligenter cognoſcas. Cõfiteor enim palàm, me continere non poſſe, ſcortatorẽ etiam ac adulterũ me ad hanc diem fuiſſe. Cauſa nõ eſt quin mihi credas, ut meritò ſupplicũ uoce uxorẽ te nũc poſcam, non quam ducã, ſed quam retineã: ad quã ſanè retinendam nulla religio, nullumq; uotũ obſtat mihi: nullum etiam uoui (ut iam docui) neq; etiam ſi uouiſſem, in tanta tamen mea infirmitate illud ualere deberet, contra meam ſalutẽ, quã ſumma fornicatione collapſam uides eſſe. Quare uxorem mihi permittas, ſine qua me nec ſtare, nec cohærere poſſe uides. Præſertim cum ita obſtinatè illam abs te petam, ut ſi tu negaueris, ego tamen illã non ſim dimiſſurus. Atqui hæc iam ſtat nobis ſententia, ut commoda omnia ueſtra uobis relinquenda: damna uerò, excommunicationes, atq; exilia ſint mihi non grauatim ſubeunda, dummodo ſemel datam uxori ſeruem fidem.

Tu itaq; Iuli, hiſce precibus noſtris locũ apud te uoles eſſe: & illud ſimul ſtatues, utrum ſit tibi ſediq; tuæ utilius, me'ne propter uxorem amittere, an propter hanc eandem retinere: tum etiam, ſi in hac mea cauſa nullius præterea negocium ageretur, quàm meũ, tamen magnũ eſſet, hominem cupi-

dum

dum tui,ob rem præ cæteris ſacroſanctam amittere. Nũc uerò cũ ipſos Equites Polonos ea ſpectare palàm uideas, ut me cũ uxore,quàm ſine ea, malint ſecum uiuere:uereare,ne uxore mihi abs te negata,hoc reliquum autoritatis quod in Polonia reſtat tibi,amittas. Scito enim,me,ſi negaueris,ad omnes regni ordines de integro cauſam hanc delaturum eſſe:ut omnibus planum faciã,me tibi ſupplicaſſe quidẽ,ſed tamen impetrare abs te nõ potuiſſe:petamq́; ab omnibus hanc ueniã,quò mihi liceat omnes tuas minas,excõmunicationes,atq; execrationes,publicè negligere:& ſi tu inſtabis,etiã contemnere,propter cauſas quas et in hac iſta ſupplicatione ſcripſi,& in alijs libris (ſi Deus uolet) ſcripturus ſum:oſtendamq́;, ac planũ faciam,nos tibi obedientiam nullam prorſus debere,contra leges naturæ uiuenti,cõtraq́; inſtituta Dei imperanti. Deniq; negabo te nobis paſtorem eſſe, cui oues ipſi non ſumus:qui ſi eſſemus,non tu utiq; ea negares nobis,quibus ſalus noſtra ſuſtentatur. Tum etiã illa proferemus in medium, quæ adhuc quaſi myſteria in ſilentio apud nos latent domi:quibus planũ fiet opinor omnibus,me magna ratione abs te diſceßiſſe,ac cæteros debere diſcedere.

Ad hanc neceßitatem ne mihi neceſſe ſit decurrere, iterum atq; iterũ ſupplex abs te peto, ut hoc matrimonium à me initum approbes,mihiq́; diplo

ma,

ma,priuilegij inſtar,mittas,quo te id ratum habe-re decernas. Hac *tu ratione,* Iuli,*in me uno uitia ueterum* Pontificum *corriges:ac demonſtrabis,te non* Iulium *illum eſſe ſecundum,neq;* Leonem,*ne-que* Clementem, *ſeditioſos ac improbos homines, ſed* Iulium *inquam* Tertium,*uita,moribus atq; do ctrina illis omnibus diſsimilem:ut abs te nihil niſi conuenientia naturæ,atq; ſalutaria ſint à nobis ex pectanda.* Hanc *nobis de te ſpem dat,talem te ui-delicet fore,cùm anteacta uita tua,qua nobis* Ro *mæ fueras cognitus:tum etiam hoc iſtud præclarũ de te patrum iudicium,à quibus* Pontifex Max. *es factus:qui niſi te talem iudicauiſſent,qui* Eccle *ſiæ labenti ſubuenires,atq; hanc* Petri *nauem tan tis in fluctibus gubernares,nunquam tibi eius ſum mam permiſiſſent,neq; tibi illius gubernacula tra didiſſent,ad quæ tu ſedens hoſce ſedares tumultus, ac in tãtis* Eccleſiæ *tempeſtatibus,quaſi ſolem no bis reduceres.* Hanc *ſpem patres in te creando ſe-cuti ſunt:hæc etiam nos ſuſtentat,ac deſperare ue tat,fore uidelicet meliore conditione,te* Pontifice, *nos,quàm fuimus alijs* Pontificibus.

Quæ ſpes ne nos fallat,te per ſanguinẽ IESV CHRISTI,*quo empti ac abluti ſumus,obteſta-mur.* Noli *deſpicere preces has noſtras,neq; tecum ita cogita:* Quæ *iactura autem in uno homine* Ru *theno, eoq;* Barbaro *fuerit?* Veniat *enim tibi in*

mentem,

mentem,pro me quoq; illum Chriſtum eſſe mortu um,qui nonagintanouem ouibus relictis,me quoque,qui aberraueram,in hac iſta ſolitudine requiſiuit,ac inuentum humeris ad hoc iſtud ouile retulit,cuius te ſiue curatòrem,ſiue ſtabularium, ſiue etiam uillicum eſſe uoluit. Deinde fac etiam illud memineris,calamitatem meam,ſi quam mihi irrogaueris,à multis hominibus non poſſe eſſe ſeiunctam.redundabit,mihi crede,illius acerbitas etiam ad alios:ad eos autem in primis,qui quem exitum hæc iſta ſupplicatio apud te ſit habitura,expectant. Quos ut in tua fide atq; obedientia mecum unà conſerues,permittenda uxore hac iſta curare debes: & illud prouidere,ne hac eadem negata, multos mecum unà homines amittas. Quod tu facilius facies,quanto intelligis magis te præſcripto eorum Romanorum canonum uxorem mihi poſſe cõcedere, qui ſacerdotẽ maritũ non matrimonio, ſed miniſterio priuarũt:ego aũt omnibus ſacerdotijs ultro abdicatis,nõ tã pro miniſterio quàm pro matrimonio apud te nũc laboro:quod mihi cõcedi abs te,ſupplici uoce petenti,æquũ eſt. Quod ſi feceris,hanc tibi habeo gratiam,ut neq; fideliorẽ ſedi ueſtræ hominem,neq; obedientiorem tibi quenquam ſis habiturus.Publicè etiam tibi agemus gratiam,ac tuum nomen omnibus Græcis Latiniſq; literis cõcelebrabimus,ut tam Græci,inter quos habito,

bito, quàm Latini, cum quibus uiuo, te diuino quodam munere iiſce nouiſsimis temporibus, quæ periculoſa fore olim prædixit Paulus, datum eſſe Pontificem nobis, lætentur: tanto prioribus diſsimilem, quanto ſalus noſtra cõmunis deſperatior eſt facta illorum culpa: ut in hoc tam præclaro de tua excellenti uirtute iudicio, omnis memoria præcedentiũ errorum, ac omnis urbis infamia intereat. Tu etiã, ut hac ratione in mutua beneuolentia uiuas cũ tibi commiſſa Eccleſia: ac ex illa, pontificio hoc iſto munere perfunctus, in illam Eccleſiam felicem, ac uerè triumphantem peruenias, ubi beati æterno æuo perfruuntur.

Hæc erat ratio ſupplicationis noſtræ, hic etiam illius fuit finis: quæ ut apud te locum habeat, precamur obnixè.

Eiuſdem Sanctitatis ueſtræ

Filius obediens

Stanislaus Orich. Ruthenus.

Datæ Præmisliæ, oppido Ruſsiæ, feria ſecunda ante Pentecoſten, Anno Chriſti Dei noſtri 1 5 5 1.

DE BELLO ADVERSVS TVRcas ſuſcipiendo, Stanislai Orichouuij ad Equites Polonos, Oratio.

SI *quod unquam tempus fuit* Equites, *quo uos de fortunis ueſtris, ac de ueſtra, coniugum, liberorũq; ueſtrorum ſalute conſulere oportuit, hoc præſens profectò huiuſmodi eſt, ut mentes ueſtras à cæterarum rerum cura reuocare ad ſe debeat, ſi ſalui cum fortunis, coniugibus, liberiſq; ueſtris eſſe uultis.* Etenim *Solymannum* Turcarum *tyrannum,* Vngariæ *deuicto regno, ac inſolita elatum uictoria, uobis, rebuſq; ueſtris imminere ſciatis.* Non *enim ſperat, ſe ijs rebus, quas per uim obtinuit, diu frui poſſe, uobis ſaluis.* Audit Amuratum *auum ſæpius pulſum ex* Vngaria *à maioribus ueſtris,* Ladislao *duce: cæſos ſæpe in* Valachiæ *regno exercitus ſuos à uobis recordatur: ſcit nihil unquam ſibi licere, quod illi armis ueſtris ſit negatum.* Itaq; *cum inuitis uobis imperium ad* Septentrionis *oras promouere non poſſet, fœdere uos atq; ſocietate irretiuit.* Ita *religione falſi fœderis cum decepiſſet uos,* Albã *primò* Græcam *cepit, poſtea* Varadinũ, *tum* Ludouicum *occidit, mox* Budam *euertit: inde* Auſtriã, Styriam, Caryntiã *depopulatus, eóq; modo quo*

uoluit, rebus omnibus uſus, in Vngariam eſt reuerſus: & cum ipſe ſuas omnia agendo infirmaſſet uires, ut aliquando feſſus ſe atq; ſuos reficeret, regnum Ioanni permiſit: quo nuper defuncto, maioribus copijs quàm unquam antehac Vngariam hiſce diebus paucis ingreſſus, cæſo ad internitionem Ferdinãdi exercitu, regno rebusq; eſt potitus. Sed quorſum hæc? Vt cognoſcatis Equites, et quòd metu ueſtri ſublato, tantas res Solymannus geſſerit, quantas Turcarum rex ante illum nemo: & quòd ad ſummam ſui imperij uos ſolos ſibi obſtare uidet: fœderi ipſe ſuo, quod adempta uobis per fraudem Valachia uiolauit, nihil fidit: intelligit cõmune cũ cæteris Chriſtianis eſſe ueſtrum in ſe odium: ſentit clade Vngarica mœrere uos: tũ uerò illa, quæ etiã priuatorum amicitias diſſoluunt, quòd non religio, non ritus, non Deus deniq; nobis cum illo cõmunis eſt. Quamobrem maleuolus eſt uobis Equites, infenſus Reipub. ſedium atq; fortunarum ueſtrarum hoſtis: addam etiam, & diuis, qui huic regno præſunt, inimicus. Iam uerò libertatem, pulcherrimamq; conſtitutionem ueſtri imperij, quo tandem animo tyrannum ferre putatis, qui neminem oppugnat niſi liberum, neminem defendit niſi ſeruum? Omnia, mihi credite, quæ agit, et quæ molitur, huc ſpectant, ne uos opem ferendo uicinis ueſtris, ſalui ſitis cum illis. Atq; hoc adeò ita conſiderate,

rate,

rate. Nemo, per Deum uos oro atq; obteſtor Equi
tes, contemnat ea quæ à me de cōmuni periculo di
cuntur: imò uerò in tanta omnium rerum pertur
batione fortunæ ueſtræ tribuat, ſi quid nobis quo-
que ſuccurrat, quod ad ſalutem communem perti-
neat. Sic itaq; cogitate: Regnare Solymannus
uult: totum Septentrionem cupiditate amplecti-
tur: ueſtras uires metuit: uos crebrò intuetur: quo-
circa fœdere ad tempus ementito uos occupauit.
Deinde Valachiam, ueſtram prouinciam, quaſi ar
cem quandam contra uos muniuit: ut partim reli-
gione fœderum, partim Valachici belli metu om-
nes ueſtros impetus retardaret. Quare mox Vn
gariam, fœdere ſuo à uobis auulſam, ita crudeliter
de medio ſuſtulit, ut multarum urbium ne ueſtigia
quidē ſuperſint, ubi prius fuerunt habitatæ. Quid
Auſtria, quomodo nūc eſt? quæ tot cladibus ab ip-
ſo fatigata, ſalutem iam propemodum deſperauit.
Quid ego nunc cæteras gentes atq; nationes com
memorem, quæ ueſtro fœdere in illius uenerūt po
teſtatem? Atqui ego libenter ex ijs quærerem, qui
negant formidandum eſſe uobis Turcarum tyran
num, cum nulla gens, nulla natio, non Græcia, non
Latium, non ulla terra Barbara ipſius capiat cupi
ditatem: & cū omnes circumiens, quaſi febris quæ
dam, hos intermittens, illos adoriens, alios fœdere
ad tempus, alios armis continens, cum inquam ita

omnes oppreſſerit, quis prohibebit, quin huc bellum in Poloniam transferat, & in nos ſpe fœderis ſupinos, atq; oſcitantes, robuſtior quàm antè irruat? quis hoc nobis perſuadebit? aut quis Deus(*neq; enim homo ſufficit) ſponſor nobis pacis erit cum illo æternæ?* Nos *ſcilicet in tanto ſuo imperio incolumes eſſe uolet: nobis* Scepuſium *cõcedet, nobis* Halicenſe *territoriũ permittet*. Vereor *profectò* Equites, *ne opinione noſtra prius illum in* Polonia *uideamus, quàm* Auſtriam *expugnatam ab illo audiamus: quod ita colligite*. Animaduertit *opportunã ſibi eſſe ad omnia* Poloniã: Valachiã *uerò, atq;* Scythiam *uidet ſibi fore inutiles, niſi uno cum* Polonia *coniungãtur imperij ſui nomine*. Quo *enim ille pacto* Valachis *contra* Germanos *utetur, aut* Scythis, *negato illis à nobis tranſitu?* Quare *ut habeat iſtas ſubſidiarias nationes, aut iter per* Poloniam *liberum illis petet, quod uos ſine nephario ſcelere, atq; proditionis nota, concedere illi non poteſtis: aut ſi hoc illi negaueritis, armis uiam auxiliaribus ſuis patefaciat neceſſe eſt*. Et *adhuc quidam ea temeritate ſunt, ut uobis in bello aperto pacẽ* Turcicam *proponant: quaſi uerò hæc, quæ* Solymannus *contra uos molitur, bellum ab illo nõ geri, ſed à uobis ſperari nobis denuncient*. Etenim *non is ſolum bellum gerit mecum, qui iam in acie uerſatur, & cuius tormento murus meus quatitur: ſed*

etiam is qui ea comparat, quibus ego capi poſſum, bellum gerit mecum. Etenim *quæro*, Valachiam *nobis adimens, pacem'ne profitetur, an bellũ?* Deinde *uerò cum illas munitiones ad* Neſtri *flumen agat, & arcem in ipſo regni ueſtri limine muniat, non bellum inde uobis palàm denunciat?* Multa *uolens prætereo.* Vngaria, *cui nuper erepta? non nepoti regis ueſtri? cuius iniuriam, ueſtram contumeliã putare debetis,* Equites. Hæc *quæſo quæ dixi, pacis'ne ſunt, an potius belli?* Niſi *fortè tum demũ bellum nobis facere uidebitur, cũ ſingulos nos oppreſſerit, ſeruumq́; ſuum ſeorſum quẽlibet noſtrũ reddiderit.* An *eſt quiſquam, per* Deos *immortales, ita demens, qui hoſtem à ſocio, bellum à pace uerbis ſecernat, non rebus?* Hoc *profectò omnibus pecunijs quas habet* Solymannus *emet, ne adempta uobis* Valachia, *extructa arce, erepta* Vngaria, *bellum uobis inferre uideatur.* Atqui *ſi hoc expectamus, ut bellum palàm profiteatur, omnium ſumus incautiſsimi,* Equites. Nunquam, *mihi credite, etiam ſi* Cracouiam *oppugnet, bellum facere ſe nobis fatebitur.* Cuius *rei ex ijs quæ in alijs cõmiſit, coniecturam capiamus.* Græciã *inteſtinis ægrotam odijs cum caperet, dixit ſe pacem illi regno adferre, & finem domeſticis diſcordijs imponere.* Illyriam *etiam, cum contra* Venetos *genti illi auxilia ſubmitteret, non uniuerſam occupauit?* Vala

 chiam

chiam uerò quomodo poſſedit? pudet dicere Equites: à qua cum mille paſſus uix abeſſet, legatis ueſtris reſpondit, ſe præſtò adeſſe ideo cum exercitu, ut delinquentem in uos Petrum corrigeret. Pulchrè uerò correxit. Nam ob delictum credo ipſius uos Valachia priuauit. Vngariam uerò miſerū atq; calamitoſum regnum, dici non poteſt qua arte occupauerit. Quam fraudis quæſo perſonā non ſumpſit, dum illud petit regnum? cum Ioannem in regnum reduceret, cum ſe tutorem eius filio ultrò offerret: cum nuper Reginam, cum paruo filio, et Senatu, obſidione Budenſi liberaret: in omnes profectò mutatus eſt formas, dum tyrannidem ſuam in florentiſſimo regno, atq; libero cōſtituit. Hæc regna ille, tot ac tātas nationes, dolo quàm bello uincere maluit: uobis ſolis cum patre patrato, credo, & cum ipſis, ſi dijs placet, fœcialibus, bellum indicet? præſertim cum arte uos facilius poſſit uincere, quàm armis. Fallimur Equites. Præcipitem illum ferri, & cœcum in tanto rerum ſucceſſu putarem, ſi cum uos neq; Valachiæ caſus, neq; Vngariæ calamitas, neq; uicina ſeruitus, cōmoueat: uobis ille ſuis manibus arma contra ſe induat, uobis ſuorum ſpem fœderum adimat, qua languere uos, & cōparatos contra uim ſuā eſſe intelligit. Nō eſt ita Equites, non eſt: tenebit hac uos ſpe Solymannus quoad poterit, ut cū per finitimos ueſtros impunè

punè fuerit graſſatus, uos poſtremò inter oſcitantes opprimat. Quid igitur expectatis? aut qua ſpe ſalutis teneminiè quò confugietis? quem deniq; deorũ atq; hominum implorabitis, ſi uoſipſos nũc deſeritis? & ſi tempus hoc uobis cœlitus demiſſum dimittitis libertatis retinendæ? Cognoſcite Dei in uos beneuolentiam Equites, quam cùm aliàs ſæpe in rebus dubijs atq; aſperis huic regno oſtendit, tum uel maximè in hac cõmuni calamitate Chriſtianorum omnium apertè demonſtrauit, quod potentiſsimas bellicoſiſsimasq; Germanorum nationes clade hac recẽti aduerſus hoſtem ueſtrum excitauit. Hoc quanti eſt Equites? aut quomodo nõ ſingulari Dei in uos beneficentiæ tribuendum? ut iam in manu ueſtra ſit, Solymanni inſidioſa ſocietate reiecta, uos ex ijs fœderũ laqueis, quibus uos circumretiuit, exuere, & ſaluti ueſtræ aliquando conſulere. Tu igitur bellũ ſuades, dicet quiſpiam. Ego uerò ſi in uobis ſitum eſſe uiderem, ut arbitrio ueſtro pacem geratis, & bellum, iniquè facerem Equites, ſi uos à certa pace ad incertam uictoriam traducerem: uerùm cum hæc duo propoſita eſſe uobis uideam, & nihil præterea tertium, ut aut cum Germanis coniunctis armis ſalui ſitis, aut domi ſeruitutem miſeram, tetramq; expectetis, non ad bellum uos ego uoco, ſed ut imminentẽ ſeruitutem depellatis moneo: qua cum nihil homi-

ni peius accidat, tamen in primis uobis, ad liberta
tem & imperium natis, intolerabilis eſt, Equites.
Vos enim ex omnibus propemodum gentibus uerè
in libera Republica eſtis nati. Hæc enim demum
uera libertas putanda eſt, in qua omnes ſerui ſunt
legum, dominus uerò nemo: quò fit, uti ſicut liber
tate, ita etiam dignitate omnes ſitis pares. Eiecta
ſunt ex ueſtra Repub. illa ut ambitioſa, ita ſeditio-
ſa nomina, Dux, Comes, Princeps: uno omnes nomi
ne ut eſtis, ita appellamini, Equites. Quare mirum
non eſt, maiores noſtros in aperta ſæpe iſſe pericu
la, pro ea repub. cuius ex æquo omnes erant parti
cipes. Quæ enim uis alia Germaniam deuicit Ia-
gelone duce? unde ille extitit impetus, qui Moſcho
uiam, Scythiam, Valachiam, tot ac tantas & undi
quæ huic regno imminentes nationes toties repreſ
ſit? quæ potentia illa fuit? unde porrò inuenta, quæ
ad pacem petendam Turcarum tyrannũ ſæpe co-
egit? Erat in illis uiris, quod illos feros & indomi
tos in hoſtẽ reddebat: quid? nihil recõditi: & præ-
ter opinionẽ, Equites, libertatis amor. Quæ cum
uerſaretur illis ante oculos, nulla foris gens, nullus
domi tyrannus, eorũ impetus ſuſtinere potuerunt:
qui, ſi quis mortuis ſenſus eſt, uos orant ac obteſtã
tur Equites, per cineres cæſorum in Valachia ma-
iorum ueſtrorum, per in Rußia occiſorum manes,
per Moſcouicos tumulos, ne hanc libertatem, hãc
Rempub.

Rempub. quam illi uobis ſanguine pepercrũt ſuo, Turcicæ prodatis libidini. Putate illos corãm hic adeſſe, & hæc uobis dicere: Quò ruitis Equites Poloni? quo exemplo adducti fidem Turcicã eſtis ſecuti, ecquam gentem, quod regnum, quod oppidum? quem deniq; priuatim & publicè hoc tyranno ſine exitiali malo uſum eſſe ſcitis? an dementes putatis fuiſſe nos, quod illius fœdus ſemper cauimus, ſocietatem nunquam appetiuimus? quid in tã fœda & immani belua uidiſtis? num mores traxerunt ad illum uos? num officia? nũ fides? Nihil horum. quid igitur? ut ocio ſcilicet conſuleretis ueſtro. Itá ne uero? Nos in bello occubuimus, ut eſſet quod uobis morte noſtra partum Turcarũ tyrannus in ocio eriperet? Hæc ſi uobiſcum agerent maiores ueſtri, rectà iam hinc, qui ueſter pudor eſt, arreptis armis iretis in hoſtem, neq; tantæ reprehẽſionis infamiam ſuſtineretis. At cum præſentes non poſſunt, mortui uobis patriam ſuã in qua nati ſunt, oſtentant: uobis ſenes amicos, uobis nurus, uobis paruos ſuos commendant nepotes. Nolite per deos immortales, Equites, hunc illorum cineri dolorẽ inurere, ut hanc rempub. pro qua illi mortui ſunt, immaniſſimo hoſti prodatis. Proponite uobis ante oculos, quæ facies rerum, quæ conditio ueſtra futura ſit, uictore tyranno: infœlices ueſtras coniuges, erumnoſos liberos, ueſtras contumelias,

animo iam nunc perpendite: tum etiam, quales do minos ſimus habituri cogitate: qui humani generis tales hoſtes ſunt, ut in furorem agantur hominũ occurſu. uultum illorum, atq; habitum recordami ni, quàm ferus ſit, & barbarus, quàm minarum ple nus: more pecudum caput tonſum, atq; linteis inuolutum: minax ſemper frons, furioſa facies, truces oculi, detonſa barba: labrum ferali conueſtitum pi lo: inhumanum os, furore, libidine, et amentia ple num: ad hæc, mollis, & ad talos demiſſa ueſtis, totum tegens corpus, ne qua fortè pars in ijs appare at homine digna. Huiuſmodi *dominis, nõ ager erit tuus, non uictus, non uxor, non liberi erunt tua: idem erit necis & uitæ dominus: non lege, ſed fuſte, carcere, cathena, uerberibus ad omnes te ſuas con ſuefaciet libidines.* Quid *uerò illa, quæ morte acerbiorem reddunt ſeruitutem: quòd templa* Dei *uiuentis,* IESV CHRISTI *religionibus con ſecrata,* Machometico *impuro fœdabit cultu: quòd aras memoriæ* CHRISTI *mortis dicatas prophanabit omni ſcelere: uobis pœna capitis cultum Machometi præſcribet: ad aras Machometicas, templaq; eius ducemini: liberos ueſtros ex ſinu ue ſtro abripient ad impietatem ſuæ religionis.* Vos *etiam ipſos ſpretos, contemptos, uiles, & abiectos, nouis initiatos ſacris pro ſpectaculo circũducent, ac uos Syris, Saracenis, Iudæis deridendos præbe*

bunt:

būt. quod ne nobis accidat Equites, *mori millies ſatius eſt: coniuges etiam, liberos, nos, noſtraq; in ignem abijcere, quàm tantæ crudelitati ferociſſimi hoſtis concedere. Aſpicite, aſpicite* Equites, *hanc imbellem ſenum, mulierum, ſacerdotum, infantūq; turbam, qui uobis cum lachrymis ad pedes proiecti iacent, uobis ſupplices manus tēdunt, uos orāt, obteſtanturq́;, ut ſi armis tueri ſe non uultis, igne exuratis infelicia corpora, ut ita flamma atq; incendio domeſtico à parentibus, uxoribus ac liberis ueſtris, libidinem & ſtupra* Turcica *depellatis.* Q*uod huiuſmodi monſtrum unquam natura tulit, quod portentum,* Dij *immortales, ultima terrarum ſola unquam genuerunt tale, quàm iſta eſt* Syrtis *atq;* Charybdis *pudicitiæ, religionis, ac omnis honeſtæ uitæ? qui ita cæcus amentia, præceps libidine, incitatus furore fertur, ut cū inaudita, neq; dicenda libidine, omnia clauſtra pudoris aliorum & pudicitiæ perfregerit, ipſe nulli parti ſui corporis poſtremò pepercit.* Q*uid igitur ſi ſeruiemus tam tetro, fœdoq; domino, quid inquam ſeruitutē ſolabitur noſtram?* Nihil *eſt* Equites: *non eſt nouū ſeruire uni: ſed hoc nouum ſeruitutis genus eſt, & antehac inauditum, in qua pecudum cōditione deterior ſit futura tua.* Paruit *orbis terrarum* Romanis, *ſeruiuit* Aſſyrijs, *ſubiectus fuit* Perſis: *ſed tamen &* Perſarum *diſciplina, & dignitate* Aſſyriorum,

rum, & humanitate Romanorū, releuabatur dolor amiſſæ libertatis: hoc uerò tyranno ſi orbis terrarum cadet, quæ lux ſolatij, qui odor recreabit nos? num humanitatem ab hominum hoſte? num dignitatem ex incerto patre nato? num ab effreni diſciplinam, & à Barbaro expectabimus doctrinā? illa Machometica ſunt, flagitioſa luxuries, inhumana crudelitas, contumelioſa ſuperbia, ſeruitus non ferenda: quorum ſolatia illa ſunt poſtrema, dolor, mœror, gemitus. Nolite quæſo Equites, breuitate orationis meæ magnitudinem et atrocitatem Turcicæ ponderare ſeruitutis: neq; uerbis meis contenti ſitis, quorum omnem uim cōſumpſi, dum tot horas dico de ijs quæ minora ſunt, præ illis quæ cogito, et quæ uerbis ita ut ſentio, explicare nequeo: quæ uos ueſtra ſponte cognoſcetis, ſi Vngariā uobis ante oculos poſueritis: quæ ita miſerabilis eſt, ut neq; mea, quæ nulla eſt, neq; cuiuſquam, ad inflammandos ueſtros cōtra hoſtē ueſtrū animos, eloquētia requiratur. Sed uideo uerſari quandā inter uos opinionē, quæ uos in hoſtē penè iam cūtes remoratur: Turcarū uidelicet tyrannū uinci non poſſe. cui loco diligēter occurrendū eſt, ne inani deſperatione occaſionem bene gerendæ rei prætermittatis. Ego enim cum uideam non cum dijs, ſed cum homine bellum eſſe nobis, planè non idem ſentio, quod multi: uinciq; Solymannum puto, ſi nō aliò, tamen

tamen certè illo, quod ad erigendos ueſtros animos ſufficit, quòd ea recta ſit ſors, ut quæ eſſe poterant, dum non erant, illa etiam ipſa poſſunt non eſſe, dũ ſunt: quæ cum ita dicerem, ſatis facerem uobis pro ueſtra prudentia Equites, neq; alia argumenta à me expectaretis. Sed uideo quid ſuſceperim. non uultis tritis hiſce, & obſoletis argumentis expugnari à me potentiam Turcicam: proprijs illum ſuisq; criminibus conuincam neceſſe eſt. Ita faciã: uos quod adhuc feciſtis, me attentè, diligenterq; audiatis. Etſi multa ſint Equites, quæ quàm infirma ſit, quamq; uacillãs Turcica tyrannis demonſtrẽt, à me tamen breuitatis cauſa hoc in loco prætermittentur: & ne quid fingere uideamur, iſti ipſi qui contrà diſputant, in medium procedant, nos doceant, cur uinci hunc tyrannum non putent. Si propterea, quòd interdum uictorem eum uident: faciunt imperitè, cum uictoriam ipſam, non uictoriæ cauſas perpendunt. Etenim ſi uictoria adimit animum uicto, ne nobis quidem contra Scythas ſit animus, ne ſit contra Valachos, contra Moſchos, quibus exercitus interdum noſtri ceſſerunt. ſed ſi neq; Socalienſis clades, neq; Bucouina cædes, neq; grauis ad Opocam iactura exercitus uos deterruit, quin clariſſimo uiro, atq; ſummo imperatore, IOANNE Tarnouio, & Starodubo expugnato, ſtrage ingenti Moſcouiam ſitis ulti, &

ti, & ad Obertinum memorabili uictoria Valachos uiceritis, & Scythia infinitos uobis poſtea de ſe triumphos præbuerit: hoc inquam, ſi uictis uobis in uictores ueſtros licuit, cur etiam in Turcica uictoria ueſtram quærere uictoriam uobis non licet? Videtis profectò Equites, qui mihi ad dicendum campus detur, in quo meo modo poſsim excurrere, & multarum gentium exemplis planum facere, uictores ſæpe ſeruiuiſſe uictis: uerùm cùm res ipſa palàm loquatur, non oportere ideò deficere nos, quòd Turcarũ tyrannus ſæpe uictor fuerit, uictoriam miſſam faciant: cauſas potiùs uictoriæ nos doceant, quæ ſi iuſtæ ſunt, ſi ſeruata fide, ſi ſaluo fœdere, ſi iuſto bello Turcarum Rex uicerit, & ego illum formidandum cenſebo, & quaſi quendam inexpugnabilem Deum unà cum iſtis admirabor: ſed ſi dolo, periurio, latrocinio illum creuiſſe oſtendero, neq; iſtis credatis qui huic aduerſantur ſententiæ, neque uictoriam ueſtram deſperitis. In quo illud primùm quæro, unde iſte Solymannus ſit? aut quod hoc nomen eſt Turca? unde porrò natum? Poteſt quis mihi cõmonſtrare parentes ſuos? Equidem multa legi, plura etiam audiui adoleſcens, tamen neq; ex ſermone hominum, neq; ex annalibus uetuſtatis eruere potui memoriam ortus ſui. Subijcite quæſo Equites, ſi quid fortè me præterit, euoluite Græcorũ atq; Latinorũ

annales,

annales, qui res geſtas omniũ gentium diligentiſſi
mè cõſcripſerunt: neq; nationem, neq; gentẽ, neq;
familiam, neq; poſtremò hominem hoc nomine fu-
iſſe unquam reperietis. Hic igitur terræ filius, ne-
ſcio ex qua ſolitudine, ac ſolis lucis emerſus, potuit
nullo ſplendore generis, nulla maiorum autorita-
te, nullo fretus patre: potuit inquam, bonis arti-
bus, ac legitimo bello, non dico regnũ, ſed aliquod
uile mancipium acquirere? Sed tamen uicit. Ego
uobis dicam quomodo. Cognoſcite ſocios ueſtros,
Equites, audite cuiuſmodi dominos ſimus habitu-
ri. Erat ex Arabia fugitiuorum collecta manus,
quæ cum Machometum deſertorem Chriſtianæ re
ligionis ducem cepiſſet, eius ipſius nepharia inſtitu
ta, cum impia religione eſt ſequuta: cuius illa ſum-
ma fuit, ne Chriſtiano cæſo, aliquam putarẽt Deo
gratiorem eſſe uictimam. Habuit deſertor ille do-
ciles ad hanc ſententiam diſcipulos. Nam quòd in
Syria caput noſtræ religionis eſſe ſcirent, mox ui-
cina Syriæ loca latrocinijs infeſtare cœperũt. Fa-
uit tum ſors neſcio quæ furioſis illis, fortè illa quã
denunciat nobis in Deuteronomio Moſes, cũ den-
tes beſtiarum ob delicta immiſſurũ in nos minatur
Deũ. & certè iſti rabidi canes uaſtarunt tum ouile
Chriſti, cũ Chriſtiani principes arma ex Aſia in
mutuã ſuam cõuerterant cædem. Sic nudata Chri
ſtianis præſidijs Syria, cũ Iudæa, & Hieroſolymis,

à Ma-

à Machometi diſcipulis oppreſſa eſt: inde illis gradus imperij eſt factus, ſi tamen imperium dicendũ eſt, quod latrocinio comparatur. Aſiam inquam inde, Pamphiliam, Ciliciam, Cappadociamq; ceperunt. Poſt hæc diſſenſione Papali cum arderet Italia, Byſantium, atq; omnem Græciam Turca poſſedit: Aegyptum uerò, dum Galli cum Hiſpanis de Sicilia & de Neapoli contendunt, occupauit. Quis in Rhodum, florentiſſimam atq; opulentiſſimam inſulam, Turcam introduxit, niſi Maximiliani Cæſaris & Venetorum internecinũ odium? Iam uerò Croaciam, Dalmatiam, Vngariam, quis Turcis addixit, niſi Caroli Cæſaris cum Franciſco Gallorum rege fratricidium? ſic enim eſt dicendũ. Vngariæ poſtremò dominus hiſce dieb. eſt factus. At quomodo factus? ſine lachrymis dici non poteſt, Equites. Dum diuiſum eſſet regnum, diuiſus Senatus, diſtractu s populus, Ioannis & Ferdinandi uoluntate, ne dicam libidine regnandi. Ergo adhuc uideo, negligentia noſtra, diſcordijs noſtris, fraude uerò & latrocinio ſuo, Turcorum opes creuiſſe. O' præclarum imperium, ò metuendas opes, ò arma inuicta, à quibus armatus læſus eſt nemo, nemo nolens paruit, nemo cautus eſt deceptus: ſed de relictæ inſulæ, oræ, portus, prouinciæ, inſidijs, latrocinio, fraude, periurio, non armis, non bello, non prælio, in Turcicam uenerunt poteſtatẽ. Tu

mihi

mihi eam uictoriam obijcies, quam hoſti uolens cõceßi? ijs me terrebis armis, à quibus læſus non ſum niſi inermis? Hanc putabis eſſe inuictam potentiã, quæ metu, & ſeruitute cæca, nõ minus domi quàm foris, alacrem libertate hoſtem reformidat? Tu mihi non cogitas cõmunes belli caſus? non recordaris quanta detrimenta afferunt diſcordiæ ciuiles? non intelligis, quàm multum proſit hoſti, non ſubditis principem, non principi ſubditos coniunctos eſſe domi? ſed perinde ac ſi uirtute uiciſſent, neque ulla cõmutatio rerũ poſſet accidere, arma nobis, ne ſalutẽ armis quæramus, è manibus eripis? Quid enim eſt, quo alio uictorem Turcam fuiſſe aliquando putes, aut cur huius fundatas opes eſſe exiſtimes? Sentit hic tyrannus, Chriſtianos, quos oppreſſit, mœrere amiſſa religione: intelligit Græcos, ſapientes homines, maximeq; liberos, cum autores ipſi legum, morumq; humano generi fuiſſent, inuitos in tantis ſeruitutis tenebris, ſine legibus atque moribus turpiter uiuere. Quid uerò Macedonia, orbis terrarum quondam domina, quo tandem animo in illum eſt, cum Philippos ſuos atq; Alexandros recordatur? Iam uerò Croatia, Dalmatia, omnesq; cæteræ gentes, atq; nationes, quid aliud cogitant, niſi ut odore aliquo opis ueſtræ recreatæ ſe erigant, & in tanta ſeruitute ſalutem ſibi quærãt? Sentiunt hoc idem quod & uos, imperiũ hoc Tur

ticum infirmum eſſe, & quòd fide & beneuolentiá ſubditorum careat, ſtabile non eſſe. Et ſanè *ita eſt.* Tempore *tyrannorum ſtant res, non hominum fide, neq; uoluntate: ui creſcunt, occaſione pereunt: non ſecus quàm ſingula corporum noſtrorũ incõmoda latent ſub bona ualetudine, uerùm ſi qui grauior morbus inciderit, omnia etiam minima cũ magno doloris ſenſu cõmouentur.* Sic *tyrannorũ iniuriæ atq; contumeliæ deliteſcunt in ipſius proſperitatis caligne: at ſi quod bellum, ſi quæ maior uis, ſi quæ deniq; calamitas tyrannidem inuaſerit, tum demum contra tyrannum ipſius ſe efferunt delicta, tum demum ſcelere ipſe ruit ſuo.* Nec *iniuria.* Cum *enim beneuolentia ſubditorum imperiũ continetur, tunc labores, tunc pericula homines non recuſant, tunc uitam pro principe ponunt, id quod à uobis ſæpius eſt factitatum: quando uerò malo & metu homines coacti ſeruiunt, prima occaſio, atq; minima offenſio quantumuis magnum imperium diſſoluit ac delet.* Non *fert hoc natura rerum,* Deus *etiam non patitur, ut homo iniuſtus, periurus, mendax, firmum imperium conſtituat: fundamento opus eſt firmo, uero, et fideli, ut in ædificio ſic, ac multo etiam magis in imperio: quale non ſubeſt tyrannidi* Turcicæ, *ſed conflata dominatio quædam eſt, ex calamitoſorum hominũ turba, qui metu, cruciatu, ſupplicio, non ſenſum, ſed*

linguam libertatis amiſerunt. Quapropter nõ eſt, Equites, cur eos qui Turcis ſeruiunt, metuatis: ſanguis ueſter, fratres ueſtri ſunt, eodem crucis ſignó quo & uos inſigniti: qui uos graui ſeruitutis preſſi pondere intuentur, uos per Chriſtum Ieſum, per ſanguinem illius pro uobis atq; illis fuſum, orent, obteſtanturq́;, ne ſe cruore Chriſti ablutos, impietate Machometica fœdari ſinatis. Veniat uobis in mentem conditionis ſortiſq; cõmunis. Nolite committere ut hanc calamitatem fratrum ueſtrorum, quaſi grandinem in agro uicino, ocioſi ſpectetis. Verẽdum profectò uobis eſt, ne libertate Chriſtianorum à uobis neglecta, unà cum illis ſeruiatis. Sic Iacob ſeruiuit cum filijs, Ioſeph uendito Aegyptijs. Sic regnum amiſit Saul, cum parceret Amaleco Iſraelis hoſti. Sic Iudæa deſpicaciſſimè ſeruit, ſeruietq́; ſemper, quòd Romano regno perterrita, regnũ Chriſti promouere noluit. Vlciſcitur Deus ſemper neglectam religionem, nec quauis pœna eſt contentus, ſed delet de libro uitæ, & radicem negligentium ac ſtirpem de terra cæde, ſupplicio, atq; ſeruitute tollit: contrà uerò, qui iuſtitiæ pietatiq; opem ferunt, nunquã deſerit: ſemper illis præſtò eſt, ſemper manum illis ſupponit, ne cadãt. Pauci Hebræi, quot gentes Chananæas deleuerunt? Paruus Dauid quantum proſtrauit Goliad? Iudith imbellis fœmina, enſe cruento abſtulit Holofernis

caput. Aderit nobis Deus, E*quites: hac tantum ſpe arma ſumite, ut fratres ueſtros in libertatem* Chri*ſtianam uindicetis: pugnabit* Deus *pro nobis.* Illi *etiam ipſi qui ſeruiunt, domeſtico motu excutient iugum ſeruitutis, uiſis armis ueſtris: ita hæc tyrannis & ueſtro & ſeruientium fratrum ueſtrorum labefactata motu,* Deo *nobis propitio, corruet.*

Q*uòd ſi quis adhuc* S*olymannum uiresq́;* T*urcicas metuit, quòd exercitus ipſius maximam partem ex* T*urcis conſtare uidet, prudenter is quidē (nihil enim eſt temerè audendum:) ſed tamen metus hic, ſi qui ſubeſt, tolli iam potuit, tot* C*hriſtianorum ſeruitute: quorum cum ſit magnus numerus, facilè, ubi primùm illis ſpes aliqua noſtræ opis affulſerit, ipſi ſibi per ſe ad libertatem uiam quærent.* E*tenim uis* T*urcica per ſe talis eſt, ut numero non ſit contemnenda, genere uerò non magnopere pertimeſcenda: quæ coniuncta cum hominibus captis, terret orbem, ut uidetis: ipſa uerò per ſe debilis eſt, ac omnium malorum plena.* N*am ſi quis expendat genus hoc totum* T*urcicū, non omnes ibi natos, ſed etiam, & quidem maiorem partem,* T*urcas ex* C*hriſtianis reperiet factos. quorū qui generoſa mente ſunt præditi, in mœrore ſunt maximo, urgenturq́; ſtimulo graui, quòd libertate amiſſa, à fide quoq; defecerunt.* M*agnus hic metus eſt* E*quites, nolite hoc contemnere: ſemper in-*

ſidet in proditoris mente, ſemper ante oculos obuerſatur, nunquam conquieſcit ille ipſe Deus, exprobrat tacitè ſcelus perfidæ menti, à qua eſt derelictus: furijs atq; intemperijs totum complet proditorem, dies atq; noctes conſceleratam mentem exagitans. Quid uerò illa parum'ne fodiunt animum, quòd auus, proauus, pater, aliter uixerunt, Chriſtianiq; mortui ſunt? Nihil æquè, mihi credite, cruciat homines, quàm diſsimilitudo uitæ paternæ: et præſertim ſi ab ijs deficias, quorũ uirtus, autoritas, ſanctitas, multis ſeculis fuerat comprobata. Poſſem multos proferre, quĩ Venetijs, urbe Italiæ clara, à me ſunt uiſi, deſertores Chriſtianæ religionis: nunquam hilares, ſed ſemper demiſsi ac triſtes. quorum quidam ex Macedonia uir grauis, & ut uidebatur literatus homo, cum ex eo quærerem, qua ſpe tandem fidem Chriſti proderet, Quo tectior, inquit, in tyrannide contra iniuriam ſim. Quid? redire nõ uis? οἴχεται, inquit: quo uerbo ſpẽ abijſſe queſtus eſt. Infiniti ſunt tales, de quibus uos uno excẽplo ſtatuere poteſtis: quod ad ſpem ueſtram ſolatio uobis eſſe debet. Vir magnus & memorabilis, ac omnibus honoribus à tyranno ornatus, Ibraimus Baſſa, nunquam potuit obliuiſci ſe ex Chriſtianis eſſe ortũ. Alter ille Solymannus erat, in cũcto imperio Turcico: ipſe regib. deferebat pacẽ, ipſius uolũtate ſuſcipiebatur bellũ: nihilq; à ty-

ranno cũ illo non erat cõmunicatum: & tamen talis atq; tantus honorum & gloriæ ſplendor, nunquam mœrorẽ derelictæ fidei obruere in illo potuit. Imò uerò eo animo in bellũ cũ tyranno prodibat, ut ſuo pariter atq; tyranni interitu libertatẽ Chriſtianis in acie quæreret. Cumq; hic illius inuictus animus celari iam non poſſet, damnatus proditionis, à tyranno necatus eſt. Putatis hunc ſolum Ibraimum fuiſſe talẽ in tanta ſeruitute? multi ſunt tales, etſi conditione diſpares, animo certè illi pares, & haud ſcio an non multo etiam magis tyranno infenſiores. Si enim Ibraimum non continuit cõmunicatum penè imperium, quid continebit illos qui hoſti foris, tyranno præda ſunt domi? Ibraimus imperator exercitus, in acie interitũ quærebat tyranni: quid faciet ille, qui pecudis inſtar omnibus prælijs atq; oppugnationibus obijcitur? Illum domeſticus uſus, & planè fraternitas tyranni placare non potuit. quid placabit illum, cui aſpicere tyrannum phas non eſt? Ibraimus omnium rerum affluentiam, contumeliam exiſtimabat eſſe ſuam: quid cogitabit ille, qui ne ſpiritũ quidem, quẽ ducat, & quo uiuat, habet ſuum? Equidem ita puto: ſimulato ad tempus nomine, occultata Chriſtiana mens, acerbior longè in tyrannũ eſt, quàm nos ſumus. Nos mouemur alieno malo, illi ſuo: nos audimus, illi ſentiunt: nos timemus, illi ferunt. Iccirco tan-

eo tanta acerbitate ſeruitutis cõmoti, uehementius amiſſam religionem requirunt, quàm nos poſsidemus. Sic enim ſe res habet, ut tum demũ bona tua ſentias, cum illis careas: et magis deſideres amiſſa, quàm amabas poſſeſſa. Quòd ſi qui ſunt in hoc genere Turcico, qui tantarum rerum iactura non mouentur, ij nobis metuendi non ſunt. Neq; enim phas eſt, ut eum quem Deus reliquit, homo metuat. Deinde iſti ut puto, non meliore conditione fuerunt, liberi cum erant, quàm nunc, cũ ſunt ſerui: ita ut illis ſolis ſeruire expediat: homines partim obſcuri, partim ita ſtupidi, ut ne libertatẽ quidẽ, rem maximè homini propriam, intelligant: tales ſunt, ut accepimus, ex agricolis captis atq; ex agreſtium hominum turba, quorum opera tyrannus in foſsis, in cuniculis, ac in uineis agendis interdũ abutitur: & ſi quando militibus parcit, hos oppugnationibus obijcit, ut in ijs omnis propugnatorũ impietas refringatur. Ab ijs periculi nihil liberis eſt: non arma illi ueſtra, non ora, uultusq; ſuſtinebũt. Niſi fortè quis etiam eũ metuit, ne in acie in ſe incurrat, quem hoſtis in ergaſtulo compede uinctum detinet, ne aufugiat. Quamobrem non eſt cur reformidetis eos qui à uobis & Chriſto defecerunt: partim quòd ij qui uiri boni ac fortes ſunt, nunquam obliuiſci poſſunt ſuam hanc eſſe patriam, in qua nati, abluti, Chriſtoq; dicati ſunt: partim uerò

quò l ij qui harum rerum ſenſu nullo mouentur, ſuo & alieno iudicio ſunt contempti & abiecti.

Reſtat ipſa per ſe Turcica turba, ignobilis quædam, & imbellis Aſia: & certè eiuſmodi, qualem cum olim domuiſſet Pompeius, hancq́; contra C. Cæſarem bello ciuili duceret, uno prælio cum Cæſare cõmiſſo omnem amiſit: & quidem non ſine riſu C. Cæſaris, quòd Pompeius ex gente tã uili, tãq́; imbelli, belli gloriam atque triumphos quæreret.

Nunquã iſta Aſia in honore rei bellicæ fuit: & ſi quando uicit, numero hominum uicit, non genere. Quòd ego facilè demonſtrare poſſum, uobis præſertim, qui ueſtra uirtute earum gentium omnes impetus ſuſtinetis, quæ in Aſia habentur præcipuæ: Scythiam dico, & Moſchouiam. Nam ſiue quis robore militum, ſiue numero cõtendat, non facilè reperiat alias prouincias tota in Aſia iſtis pares: quæ ea autoritate in re bellica apud ueteres fuerunt, ut & Martem apud eas gentes natum, & illis primis bellandi artem hunc ipſum deum tradidiſſe, ferant. Et tamen hoc adhuc poſt hominum memoriam auditum non eſt, ut pari exercitu Aſiaticis copijs ſit à uobis aliquando occurſum: tribus, quatuor, quinq́; hominum millibus ad ſummum, hoc regnum ſatis munitum, contra omnẽ uim Aſiaticam ſemper fuit. Vereor Equites, ne cui imperito fingere uidear: uobis certè qui exiguo milite,

uiginti

uiginti Scytharũ millia ad Viſnouiecz occidiſtis, uera hæc uideri debent. Quid Starodubo capto, captiuorum multitudo nõ ea fuit, ut omnem exercitum ueſtrum numero ſuperaret? tot enim ſupererant cædi, ut ſummus Imperator Ioannes Tarnouius timeret, ne ſuus exercitus uincere facilius hoſtes, quàm captos retinere poſſet. Itaq; homo omnium mitiſsimus, gladio in multos animaduertere coactus eſt. Tantum ille metuebat ſibi & ſuis à captis, cũ planè deeſſent qui uinctos ducerent. Ex quo ſatis apparet, immanitate, ſeruitute, numero, Aſiam ſemper fuiſſe celebrem: animo uerò, ingenio, uirtute, inferiorem cunctis Europæ prouincijs, à quibus contempta atq; deſpecta ſemper fuit. Quæ enim alia res Sigiſmundum Imperatorem olim incitabat contra Turcas? quæ Ladislaum regem ueſtrum? quæ Ludouicum? qui ingentibus Turcarum copijs territi nunquã ſunt? Nego aliam fuiſſe, præter hanc quam uobis dicam. Cum nihil in ijs uiderent ingenui, nihil magni, nihil liberi, ſed ſeruitia quædam contracta & latrocinijs aſſueta, degenerem uerò ac ſeruilem turbam: ſibi autem cũ hoc genere fugitiuorum certamẽ eſſe pro legibus, pro patria, pro maiorũ dignitate, pro gloria, pro imperio, decem illis pro uno ſunt uiſi. At infeliciter illis contemptus is ceſsit. Fateor. Neq; ego nũc diſputo de illorum facto, ſed de animo: qui nunquã

 creuiſſet,

creuiſſet, niſi ex indignitate atq; uilitate hoſtis: quo fit, ut Turcæ nunquam paucos aduerſarios ſine ingenti ſtrage ſuorum uincant, uictoresq́; hac parte putantur, quæ ſupereſt cædi. Nec mirum eſt uictoriam illi parti tribui, in qua laſſata uirtus aduerſarij, non ſatiata conquieuit. Itaq; Sigiſmundi, Ladiſlai ac Ludouici caſus, animare uos in hoſtē magis debent, quàm terrere: nec cogitare uos conuenit, quòd uicti ſunt: ſed quo animo in hoſtem ibant uidere, quàm forti, quàm inuicto, quamq́; excellenti. Mors ſemper eſt hominis comes, etiam ſi in acie nunquam ſis, ſed in aliqua caſa humili deliteſcas: at uirum bonum atq; ſtrenuum, ſpe bona propoſita, fortunam armis quærere decet, & eum finem boni conſulere, quem Deus ſorsq́; dederit. Hac mente uos ſemper fuiſtis, ſicut & illi quos cōmemoraui, ut horum multitudini, paucitate ueſtra non cederetis, quos libertate atq; dignitate ſuperaretis. Nec iniuria. Vobis enim libertatem bello, uobis dignitatem, uobis imperium, non alteri quæritis. Secus eſt in tyrannide Turcica. Quicquid bello quæritur, tyranno quæritur: uictori nullum præmiū, uicto certa pœna. Si augetur ſtipendium militi, nō honor cumulatur denario, ſed ſeruitutis intenditur cōditio. Præſtō ad nutum adſis: uide ne quopiam abſis, hyemes, æſtus, imbres, frigora toleres: aſſe notatus latêre non potes. Ille dat non ut hono

ret

ret te, ſed ut dato ſeruitutem notet tuam. O' cõme moranda præmia, ò honores præclaros, ò expetendam conditionẽ, in qua uictor hoc ſolo differt à uicto, fortis ab imbelli, quòd ſplẽdidius ſeruiat. Vbi ſunt qui honores mirantur Turcicos? dij uelint ut illos experiantur, quos laudant. Ignorãt uidelicet iſti, quis ſit honor uerus. Non eſt equus, mihi credite, nec præfectura, nec purpura, nec ſexcenti Comites honor eſt. Siquidem honor uerus eſt illuſtre quoddam atq; excellens præmium, cõſenſu ciuiũ atq; liberorum hominũ, ob uirtutem uiro bono tributũ. Hæc igitur quæ ſeruis à ſeruorum domino tribuuntur, honoris loco nos non ponemus: habeant ſibi illos fugaces equos, habeant purpuras, auro abundent atq; ueſte, prouincias etiã atq; regna obtineant: omnia iſta quantũuis præclara ſint, atque eximia, non uirtutis ſunt præmia, ſed autoramenta ſeruitutis. Quare præter metũ nihil prorſus uideo, quod illos incitet in pugna. Duæ enim ſunt res quæ alacrẽ in acie faciũt militẽ: libertatis amor, et priuati iuris ſpes. Quid enim eſt cur pugnare uelis, ſi neq; quicquã habes tui quod defendas, neq; uictor à bello liber unquã quieſcas? Itaq;, ut inceperã dicere, cũ Turcis tyrãnus ſit lex, æquũ bonũ: & cũ uxor, fortunæ, liberi poſtremò, in manu ſint tyrãni: nõ ſanè intelligo, quid'nã illos inflãmet in pugna, aut quæ res ſuadebit illis ut in ferocẽ

hoſtem

hoſtem libertate,dignitate,maiorum exemplis,irruant. Iccirco in multis oppugnationibus animaduerſum eſt,ut in oppugnatione Rhodienſi & Viennenſi,fuiſſe illos cogi ad muros,uiq; atq; uerbere adigi,ut uallum conſcendant. Sic uos hoſtiũ urbes oppugnare ſoletis:ita Starodubum,ita Oppocam oppugnaſtis:ubi ueſter Imperator,non quomodo incitaret uos,ſed quomodo præcipiti per ardua curſu uolantes inhiberet,laborabat. Cur? quia uoluntate,fide,uirtute incitati, nihil arduum ad uincendum uobis putatis:ut etiam ſtudio abrepti præcipiti,obuia pericula non uideatis. Turcæ uerò cum ad oppugnationes atq; bella corpus nõ animum afferant,tanquam iumenta ſtimulis ad muros & in aciem coguntur, in qua magnanimum hoſtem ac mortem præſentem uerſari ante oculos uident. Quamobrem iam uos coniectura perſpicitis,quàm inuictum Turcicum imperium eſſe putetis,quod ſuſtinent fratres ueſtri, quòd tuentur deſertores fidei,promouent fugitiui,continent natura ſerui atq; miſeri.

Sed cum conſtet bellum hoc neceſſariò eſſe gerendum,imperium etiam Turcicum debilitari bello frangiq; poſſe,requiritur fortaſſe à nobis belli gerendi modus. Atq; utinam,Equites,nõ in ea tempora hæc deliberatio nobis incidiſſet,quando non plus ab hoſtibus armatis nobis eſt periculi, quàm

domeſticis noſtris diſcordijs: quibus etiam ſi hoſtis non adſit, corruere tamen poſſumus: quas ſi retinere in animo eſt, fruſtra omnis hæc à nobis deliberatio ſuſcipitur. Quid enim defendemus? num pacem, qua caremus? num libertatem, quam amiſimus, dum priuatarum rerum cura auerſi omnes à cõmuni bono ſumus? dũ omnibus conuentibus atq; Comitijs hoc ſolum quæritur, quomodo ampliemus ornemusq; priuatum? cõmunia uerò hoc modo rectè ſe habere non poſſunt. Nam ſicut priuatum cõmodum ex communi creſcit malo, ſic etiam bonum cõmune ex priuato naſcatur incommodo neceſſe eſt. Fœdus cum hoſte ferire, à bello abſtinere, in otio uiuere, cõmodum cuiq; eſt. ſed ex ijs morbi publici naſcuntur illi, luxus, diſcordia, deſidia, diminutio imperij, libertatis amißio. Contrà uerò, ſi imperium propagare, ſi glorioſe uiuere, ſi ab hoſte metui uis, ſubeunda ſunt tibi omnia illa incommoda: deſerendum eſt ocium, intermittenda uxor, negligendi ſunt liberi, frigus, æſtus, hyemes tolerandæ. Sic uiuebant omnes qui olim potiebantur rerum: ſic uiuit Turcarum rex, quem omnia agentem, & nunquam quieſcentem meritò metuunt ij, qui nil curant niſi ociũ. Sic etiam uiuebãt maiores noſtri, qui colebant pacem propter bellum, fortunasq; ſuas non luxuriæ, neq; deſidiæ, ſed bellorum inſtrumenta eſſe uolebant: quorum ſapientiam

entiam atq; prudentiam ſi fuerimus imitati, facilè & id quod expedit agemus, & in mutua concordia atq; beneuolentia uiuemus. Sic enim illi uniuerſam Rempub. certis ordinibus definiuerunt, ut quoniam diſcordia tum oritur, quando quis ſuum relinquens, alterius fungitur munere: ita conſtituerant Rempub. ut quiſq; negotium ageret ſuum, & ut uni rei & ſuo muneri intentus, facilius & utilitatem & concordiam ciuiũ ſuorum tueretur.

Aratorum primùm conſtituerunt genus, penes quos eſſet uictus neceſſarij cura. Secundum genus ſimile huic Sacerdotum eſt, quos diuinæ in nos uoluntatis interpretes eſſe uolebant. Tertium, Equitum, quo in ordine uos eſtis, cuſtodes Reipub. atq; firmamentũ cæterorum ordinum. In hac Repub. ita deſcripta cũ uiuerent maiores noſtri, omnes negotio intenti ſuo, facilè tuebantur concordiã: non præripiebat aratrum colono miles, non pugnabat pro gladio cũ milite ſacerdos: ſed arabat colonus, pugnabat miles, docebat ſacerdos. Sic colonus fruge, miles armis, lingua ſacerdos, operã in Repub. probabant ſuã. Horum autẽ omnium Rex apud illos iudex erat & arbiter, cuius in manu fideli honores erant poſiti, atq; pœnæ: hocq; ſolũ propriũ eſſe ac uerè regiũ putabant, ut cuiuſq; uirtutis atq; ignauiæ in Repub. idẽ eſſet teſtis & iudex. In hac procuratione, omnibus ſuis opibus illum retinendum

dum exiſtimabant, diligenterq́; cuſtodiendũ, ne ali quo caſu ab hac cõmuni utilitate, ad priuatam ſuã atq; propriam utilitatem delapſus, tangat tuũ, nõ parcat meo: néue poſtremò Neronianas *illas cantet cãtilenas,* Rex *ſolutus lege, principis placitum lex, id iuſtum quod regi utile* Hoc *ergo ex* Polo*nia excluſo, ſoli propemodum ex omnibus genti bus tyrannum non uidimus, ita ut adhuc finitimæ gentes formã bonorum regum à nobis petãt, ut bo rum arbitrio pacẽ componant, & ab armis diſcedant: ueluti huius ſapientiſſimi, atq; parentis patriæ,* Sigiſmundi *regis autoritate magnorũ regum ſæpe placauimus diſſenſiones: ob cuius in* Remp. *merita, filium, eo uiuo, in celſa paternæ dignitatis ſede collocauiſtis: cui ſalutem atq; fœlicitatem cùm ipſius optimi regis, tum etiam ueſtræ ſalutis, atq; cõmunis* Reipub. *cauſa, ſicuti facitis, uelle & optare debetis.* Sed *uidetis ne, cur diſſenſio inter illos nulla fuerit? cur in ſumma concordia, atq; beneuolentia omnium ordinũ uixerint? non alia pro fectò ratione, niſi quòd quiſq;, ut oſtendi, negociũ agebat ſuum, & ſuo quiſq; ordine contentus ſic ui uebat, ut incõmoda ſui ordinis compenſans cõmodis, alterum ordinem non appeteret.* Laborioſa *ſiquidem eſt agricultura: ſed à bello remota.* Dura *militia: ſed dignitate conſpicua.* Obſcurum *eſt ſacerdotium: ſed tranquillitate cõmunitum.* Ita *er*

go & cum hac ratione uiuentes, uerè gloriari po
terant, ſe in optima Repub. uiuere. Nos uerò quo
modo? Pudet dicere Equites: liceat enim uerum di
cere, neq; moleſtum ſit audire. Id quod tantope-
re afflixit Rempub. quid illud eſt? Inter ordines di
ſcrimen nullum: imò uerò ex omnibus ordinibus
unus ordo eſt factus. Fundos quærimus, agros co
limus: huc cõuentus noſtri, huc leges, huc iura ſpe
ctant: quomodo fundus tuus ſit meus, quomodo
promoueatur agri limes, quo pacto terminus me-
us tui fundi premat finem. Itaq; harum rerum cu-
ra, omnẽ curam abiecimus belli: omnesq; illæ præ
claræ artes, quibus hoc regnum creuit, extinctæ
ſunt, commiſſariorum, iudicum, cauſidicorumq;
turba. Ergo centurio ceßit iudici, miles cõmiſſa
rio, imperat or cauſidico: ſpreti, contempti, abie-
ctiq; omnes ſunt, qui regundorum finium amplian
dorumq; non tenent artes. O miſeram Rempub.
ò regnum citò periturum, niſi quamprimum ani-
mos ueſtros ad munus ueſtrũ reuocatis, niſi agros
colonis relinquitis, niſi cauſidicos deſeritis, admi-
niſtros diſcordiæ ueſtræ: quibus abundant, & in
primis charos habent ij qui opprimũt uos, qui ſyl
uas depopulantur ueſtras, qui omne ius atq; bo-
num peruerterunt. Illa illa ſunt ueſtra ornamenta,
ille eſt uirtutis ueſtræ atq; gloriæ campus: Vala-
chia, Moſchouia, Rußia, Vngaria. Harum pro-
uinciarum

uinciarũ uictorijs atq; trophæis nobilitata eſt uirtus ueſtra, & in iſta honoris atq; dignitatis ſede, regum ueſtrorum teſtimonio, collocata: ſicq; ornata ab illis eſt, ut reges non ciues, domini non ſubditi, huius Reipublicæ *eſſe uideamini.* Et *tu tamẽ tot exemplis nobilitatus, tot teſtimonijs maximorum regũ illuſtratus, abdes te in ocium? latitabis in ſyluis? hoſtem negliges? ſtationem relinques?* Imperatorem *deſeres? arma etiam, ne quòd belli ſignũ domi tuæ fortè ſit, conuertes in uomeres? uiues cum iudice? cauſidico ſeruies? cõmiſſarium ſectabere? et cum hac cohorte uicini inſidiaberis agro? & tanquam in hoſtico, in ipſius fortunis, impunè graſſabere?* Et *adhuc, ô bone cuſtos iuris publici, paciſq; communis,* Equitis *tibi uſurpabis nomen? cũ tuus equus nunquam in acie fuerit, nunquam caſtra, nunquam hoſtem uideri, ſed ſemper in dolore & in gemitu ciuium tuorum ſit uerſatus: & cũ tu poſtremò ipſe, pecunia aratoris tui, uendideris officium nominis atq; militiæ tuæ?* Non *ſic maiores noſtri,* Equites, *nõ ſic.* Nunquam *illi mercenario milite defendebant patriam, nunquam imperata pecunia: & breuiter, uitam illi prius quàm officium relinquebant.* Quare *in hoc uno occupatis, raræ erant lites, iudex rarus, cõmiſſarius, cauſidicus, ferè inauditus.* Cur? *quia nihil putabãt ad ſe pertinere, niſi bellum: uillas uerò, facultateſq; ſuas om-*

as omnes, quanti fecerint, indicant acta publica.

Grandis poſſeßio marcis tum emebatur centũ, qualis nunc non emitur tribus millibus. Ex hoc precio apparet animus. Creuit preciũ poſſeßionum nunc: cur? quia creuit amor habendi, qui ſpolijs communium rerum res ornauit priuatas: quo fit, ut multi ſtatum hunc Reipub. quo nunc utimur, anteponant illi, qui olim fuit. Et ita mediusfidius, ſi uillas, ſi uxores, ſi ſeruos deniq; noſtros uideas, quis non miſeros atq; inopes ciues illos putabit, quis non dementes ac planè ſui oblitos, Tarnouios, Tanczynskie, & Odrouaz, & cæteros illuſtres tum uiros, qui ueſte, ædificio, conuictu, nihilo differebant à tenuiorum uita? Vidiſtis opinor in Vijnice, in Tarnouu, in Tanczyn, in Zynkouo, nonnulla ex illa ueruſtate derelicta, ornamenta etiam illorũ, quibus tũ utebantur, quæ nũc exagitantur riſu publico. Quid uerò erat illud, in quo exultabat uirorum illorũ uirtus, aut in quo fuit, eritq; ſemper admirabilis? in liberè dicenda ſententia: in defendendis legibus: in propagandis finibus: in tuenda patria. In hac ceu laudis et gloriæ palæſtra commißi uiri illi certabant inter ſe, non quis illorum eſſet ditior, aut lautior, ſed quis ſenator melior. Cauſidicum neſciebant: lites relinquebant iudici: ipſi uerò ſummæ Reipub. præſidebant. Itaq; meritò tum florebat Polonorum nomen, meritò finitimis

nitimis erant formidabiles: meritò pacem ferebāt, non petebant. cum ſuum quiſq; cum incōmodo tulit onus, propter ſalutem communem, in qua quiſque putabat contineri & ſuam: unde iuſtè, piè, æquabiliterq́; uiuendo, tantum regnum nobis cōdiderunt. Nunc uerò in contrarium abierunt omnia. Hoſtem timemus, pacem petimus, imperium amittimus, libertatéq; ipſam uix retinemus. Cur? quia quiſq; curat ſua, communia nemo. Hoſtis adeſt, non tuemur: onuſtus præda abit, non ſequimur: & cum contra hoſtem uocamur, conuentus prius agimus, leges explicamus, cauſidicos adhibemus, num hoſti reſiſtere liceat. Decernit cauſidicus arma eſſe ſumenda, ſi hoſtis intra fines regni adſit: ſin exiuerit, non ſumenda. At fuit, incendit, uaſtauit, abijt: quid tum poſtea? habeo priuilegiū: ſed hoſtes habet tua. habeat: mihi ſatis eſt id quod reliquit. Ergo ſi tu neq; defendes id quod poßides, neque recuperas id quod amittis, quid reſtat aliud, niſi ut tu ipſe quoq; pereas?

Sed facilè, inquies, reprehendere cuiq; eſt, conſulere uerò ſolius eſſe uiri prudētis. Proinde quid faciendum ſit dicito. Scio, Equites, qua autoritate, quóue rerum uſu præditum eſſe conueniat eū, qui conſilium alijs præſtare uelit: quas res cum in me non reperiam, timidè ſanè ad hanc poſtremam partem, atq; diffidenter accedam: uos quoniam me

 loqui

loqui uoluiſtis, eo animo me audietis, quo ſoletis eos quos rebus ueſtris bene uelle intelligitis: neq; uobis prima diſpliceant, niſi prius, quem ad finem pertineant, cognoſcatis. Illud igitur ſit iam poſitum, ſpem in pace poſitam nullam uideri, & bello ſalutem quæri oportere. Hoc iam nemini ueſtrûm obſcurum eſſe arbitror. Maiorum morē ſi ſequemur, bellum geremus facilè: ſi uerò leges de ſtipendijs audimus, non ſanè intelligo, quomodo Turcarum reſiſtemus tyranno, quarum altera mercenario milite contra leuiores excurſiones uti cenſet, altera uulgò omnes egredi iubet: ſi hoſtis in regno ſit, gratis, ſi uerò extra militandum ſit, ſtipendium à rege decernit, quinq; marcas in haſtatos ſingulos. Pecunia itaq;, ut uidetis, opus eſt grandi, ſine qua nihil boni licet ſperare: paucis uerò copijs Turcis obſiſti non poteſt. omnes ſi fuerimus adnixi, uicimus Equites: & hoc non propulſando, ſed inferendo bello. Omnibus itaq; ſtipendio eſt opus, de quo nunc iam cogitate, unde nobis ſuppeditetur. Vobis imperari pecunia non poteſt, neq; ueſtris aratoribus, dum ipſi militatis: Regia uerò uectigalia ad tuendam quidem regiam dignitatē ſufficiunt, ſtipendio publico non ſufficiunt: quæ etiã à maioribus noſtris in hoc ipſum inſtituta ſunt, ut nihil nec bello, nec pace, Regiæ maieſtati deſit, quod ad illius munus, adminiſtrationemq; pertineat. Si

at. Si igitur neq; uos conferetis, neq; regia pecunia tanto ſtipendio ſufficit, quid bello fiet? aut quid eſt tertium quod uobis ſtipendium polliceatur? Sed hic nobis occurritur, & quidem à peritis: Veterē hanc eſſe legem, Caſimiro magno rege latam, quæ uobis extra Poloniam militantibus ſtipendium à rege decernit. Equidem ſi hanc mentem huius legis eſſe ſcirem, quæ inopia ſtipendij ueſtræ uirtuti habenas inijceret, uosq; à belli gloria ad ociū atq; inertiam reuocaret, autor uobis eſſem, Equites, quo pernicioſiſſimam legem primo quoq; tempore tolleretis; neq; antiquitati eum honorem haberem, ut in ipſo penè regni incendio, in lege uobis perfugium quietis & ocij quæratis. At cum ſciam maiores noſtros in conſtituenda Repub. hoc in primis ſpectaſſe, ne reges ueſtri plus legibus & ſenatu, in hoc regno poſſent: pecuniam regibus conſtituerūt tantam, quanta non exercitus alere, ſed dignitatē ſuam rectè ſuſtinere poſſent. ex quo apparet, cum leges de ſtipendijs ferrent, non hoc eos ſpectaſſe, ut regios prouentus ſtipendiarios facerēt: hoc enim pacto nihil relinquerent regi, ſtipendio etiam parum darent: ſed hac illi lege, ut ego arbitror, regū ſuorum feroces animos certo legum inſiſtebant iugo. Videbant multas Reſpub. temeritate regum cōcidiſſe, cum aut potentiores bello laceſſunt, aut homines utiles regno alienant, aut omnino bellum nō

neceſſarium ſuſcipiunt. Iccirco cum conſimiles in ſuo regno caſus metuerent, placuit illis, ut Rex communicato conſilio uobiſcum bellum ſuſciperet: quòd ſi nollet, neceſſariò contineretur ſtipendij inopia. Hoc itaq; illi modo reges ſuos docuerunt, conſilio publico, non temeritate priuata bella eſſe ſuſcipienda: quare hac lege, ut uidetis, non operam ueſtram uenalem regibus ueſtris proponebant, ſed bella ab illis legitimè ſuſcepta cum ueſtra autoritate atq; utilitate coniungebãt. Hanc mentem legis maiorumq; fuiſſe, multis publicis expeditionibus planum facere poſſum, Equites. Nam & Ladislaus contra Amurathum patres ueſtros duxerat, nullo ſtipendio dato: & Caſimirus huius frater, cum Mathia bellum in Sileſia publicè geſſit, ſine ſumptu ſuo: & à Ioanne Alberto rege bellũ cũ Stephano Palatino geſtum eſt, abſq; regis ſtipendio. Quid Sigiſmundus hic ſapientiſsimus atq; glorioſiſsimus rex, non ultro ac ſponte ueſtra oblata habuit arma, contra externum hoſtem? Cum ergo uos patresq; ueſtri tot & tantas res geſſeritis, non pecunijs regum ueſtrorum, ſed beneuolentia illorũ adducti, ſatis docuiſtis, & quid de huius legis ſententia iudicaretis, & quid uobis ipſis præſcriberetis: Bonitate nimirum ueſtrorum regũ contra hoſtes excitari uos, non pecunia. Quam mentem cùm aliàs ſemper, tum uel nunc in primis retinere

uere debetis, ut nemo noſtrûm immunitatem à bello, in uerbis legum quærat: neq; in tantis periculis, quomodo ocioſus, ſed quomodo omnino ſit ſaluus, cogitet: ut omni terguerſatione poſtpoſita, tractabiles nos præbeamus ſapientißimo atq; multis uictorijs clarißimo regi: cuius cùm ob ſapientiam diuinam atq; præſtantem, tum uerò ob uirtutem atq; fœlicitatem, ea autoritas apud omnes gentes eſt, ut hoſtes non minus nomen quàm arma ipſius metuant, & amici ſocietate ipſius & affinitate plurimũ gaudeant: quorũ illi maximũ numerũ adiunxit, cùm opinio de illius ſingulari uirtute præſtãs atq; diuina, tũ uerò res benè ac fœliciter geſtæ, quæ tot tantiſq; uictorijs illuſtratæ ſunt, ut in ſpacio trigeſimi quinti anni, quo regnat, numerum annorum, uictoriarũ numero ſit propemodum cõſequutus. Vnde non ſolum multarum prouinciarum acceßionibus, quas deuicit, hoc regnum communiuit, ſed etiam potentißimorũ regum, principum, atq; nationum ſocietate & affinitate confirmauit: ita ut Germaniam, Italiam, atq; Vngariam certo propinquitatis fœdere cũ hoc regno coniunctas habeamus. Nã ut cæteros prætermittã duces, principes, tetrarchas, reges, cũ quibus cõnubia, affinitatéq; cõiunxit, Carolus V. Cæſar tot nationũ rex, mors atq; terror Turcarũ, atq; Saracenorũ, nepte ex fratre in matrimoniũ regio filio data,

 Hiſpa-

Hiſpaniam, Italiam, & Germaniam, uno ſocietatis uinculo cum Polonia copulauit. Quid Ferdinandus, hac eadem ſua filia, non Bohemiam, bellicoſum regnum, Morauiam item ac Sileſiam, huic regno adiunxit? quæ regna & prouinciæ huiuſmodi ſunt, Equites, ut & ingenio & in re bellica præſtantia, facilè cæteris regnis antecellant. Nam ut de Germanis loquar, quibus hæc laus omnium conſenſu tribuitur ſolis, ut bellicam uirtutem parem cum ingenij præſtantia obtineant. Nam & ingenio eiuſmodi ſunt, ut oēs bonæ artes, omnia præclara ſtudia, quibus ad humanitatem inſtituimur, è tenebris in lucem ab illis ſint reuocata, atq; humano generi reſtituta. Rei uerò bellicæ laus quæ maior eſſe potuit, aut quo ſigno illuſtrari alio debuit, quàm quòd omnium gentium conſenſu, nomē Romani imperij à Latinis & Græcis ad Germanos ſit translatum: ut multis tempeſtatibus iactatum atq; afflictum, in Germaniam, quaſi in quendam fidum portum, ſit eiectum, in quo priſcam maieſtatem, ac ueterē dignitatē recuperauit. Hæc igitur Germania, cùm affinitate uobis ſocia eſt, atq; amica: tum uerò bis oppugnata Vienna, amiſſo nuper exercitu, Styria etiam & Carinthia depopulata, de ſumma ſui imperij timet, & hæc eadem pericula ſeruitutis, quæ & uos, metuit, bellum nunc poſt tot infelices caſus publicè parat, Carolo, Ferdinandoq;

dinandoq́; ducibus: quorũ alter Germanos ac Hiſpanos, alter Morauos atq; Bohemos aduerſus ſuum & ueſtrum hoſtem ducunt, uos ob commune periculum in ſocietatem belli uocant: uosq́; orant ne fœdere Turcico, néue illius ſocietate inducti, cùm Chriſtianos omnes, tum uos postremò ipſos, in miſeram atq; calamitoſam ſeruitutem prodatis.

Quid enim nunc uobis ad ſalutem deeſt? num copiæ? quæ ex ueſtro ordine confici poſſunt, ad hominum centum millia: num rex? cuius prudentia magis quàm armis hoc regnum ad hanc diem ſtetit: nũ duces? quorũ uobis magna eſt copia. Quid enim de ijs dubitetis, cum ſalus atq; uita ueſtri imperij, Ioannes Tarnouius, ſingulari Dei ſummi beneficio, ad hæc tempora huic regno natus ſeruatusq́; imperator eſt? cuius eximia uirtus, uarijs & diuerſis generibus bellorum ſic exercitata abſolutaq́; eſt, ut omnium ſummorum imperatorum omnis ante ſe memoriæ laudem facilè ſit conſequutus: qui quoniam ob ſalutem huius regni natus ſuſceptusq́; imperator eſt, frui debet hæc Reſpub. dũ licet, ſummi hominis uita atq; uirtute, in eoq́; ipſo ſpem bene gerendæ rei collocare: qui grauibus ac difficillimis huius regni temporibus, ſpem ueſtram ſæpe ac omnium opinionem ſuperauit. Eſt præterea uobis uir ſumma autoritate ſummoq́; conſilio præditus, Petrus Cmita, qui penè puer in militia

diſciplinam profectus, maximis bellis acerrimisq; hoſtibus miles fuit Maximiliani Cæſaris, ſummi imperatoris: in cuius exercitu cum multa documenta uirtutis atq; præſtantiæ ſuæ edidiſſet, ſic ab illo probatus in Poloniā patriam ſuam eſt reuerſus, ut et ab optimo rege Sigiſmundo dignus ſummis honoribus haberetur: & uobis ita ſit fuitq; ſemper gratus, ut neq; autoritate grauior quiſquam, neq; uoluntate ſit apud uos maior. Hoc homine ad omnes ueſtros caſus rectè utemini, Equites, cuius fidem erga uos, conſilium, uoluntatemq; præſtantē ſæpe eſtis experti. Longum eſt commemorare cæteros: de quibus magnum eſt uos hoc ſentire, eos eſſe tales, qui & conſilio uos regere, & uirtute tueri, & conſtantia conſeruare poßint Quid igitur reliquum eſt, niſi ut hanc facultatem præſentis temporis conferatis ad ſalutem ueſtram, neq; committatis, ut cum uobis à Deo omnia ſuppeditata ſint, uos ipſi uobis deeſſe uideamini. quanti enim hoc eſt Equites, aut quomodo diuinæ in uos uoluntati non tribuendum, quòd Germani, Bohemi, Morraui, atq; Hiſpani, potentißimæ gentes, bellum gerunt cum eo hoſte, qui nulli magis quàm uobis inſidiatur? qua occaſione ſi utemur nunc, licebit nobis in perpetuum eſſe ſaluis: ſin uerò dimittimus tantam occaſionem, quanta aliàs nunquā fuit, non intelligimus, quantū pro beneficio debemus Deo,

& idẽ nobis eueniet, quòd ſtultis ſolet, qui ſi quid boni à fortuna illis oblatũ eſt, quòd illo malè ſunt uſi, nullam fortunæ gratiam habent: ſapientes contrà, quod re fortuita bene utuntur, magnam pro munere fortunæ referunt gratiam. Quando, Equites, *quando ſalutem ueſtram cum libertate defendetis, ſi nunc illam negligetis? nimirum reſpondebitis, quando neceßitas poſtrema incubuerit.* Et eſt *quiſquam, qui libero homini & ingenuo aliam neceßitatem putet gerendi negocij, præter delicti pudorem?* Nam *plagæ, ſtimuli, carcer, ſeruorum neceßitas eſt, non liberorum beneq; inſtitutorum hominum.* Quòd *ſi nos in aliud tempus reijcimus, metuo ne ſera nimis pœnitentia dicamus,* Non *putaram: quæ poſtrema ſolet eſſe incautorum excuſatio.* Multa *nunc huiuſmodi dicere poſſunt* Vngari, *multa Græci, multa Illyrij: & breuiter, multa, ab hoc tyranno qui oppreßi ſunt, ſinguli.* Verùm *quid prodeſt illis nunc illud dicere,* Nõ *putaram?* Sic *enim ſe res habet.* Dum *in concitato tẽpeſtuoſoq; mari ſalua eſt nauis, tum nauclerum, & nautas, & qui uehuntur, diligenter ſingulos curare oportet, ne quis neq; uolẽs neq; nolens euertat nauim: quòd ſi tempeſtatis, mariſq; uis, euerſam nauem obruerit, nihil prodeſt amplius, neq; gubernator, neq; nauta, neq; uector:* Sic *uos* Equites Poloni, *dum ſalui ſumus, dum florentißimum regnum*

obtinemus,

obtinemus, dum integras uires, dum autoritatem, dum opes habemus, cogitemus, quomodo ſimus ſalui atq; liberi. Nihil nobis deeſt: non Rex, non ſenatus, non copiæ: quæ bona quidem ſunt, ſed ita, ut uos illis utemini. Quid enim nobis proderit ſapientem eſſe Regem, ſi nos uerbis legum militiam recuſabimus gratuitam? quid duces optimatesq́; ueſtri proderunt, ſi nos in ipſo hoſtium conſpectu diſputabimus, de priuilegiorum & de legum iure? & ſi ea quæ domi in pace ſunt tractanda, nos in aciem producemus? de ijsq́; relicto hoſte inter nos contendemus? id quod aliàs magno cum Reipub. detrimento à nobis eſt factum. Quare nihil omnino ſperandum eſt boni, niſi, uobis uolentibus, ſapientiſsimi regis & ſenatus grauiſsima autoritate, bellum fuerit adminiſtratum: tum uerò ſocietas atq; amicitia primo quoq; tempore uobis cũ Germanis coniungenda eſt: quos etſi promptos, ſua ſponte, legationibus tamen excitetis: principes etiam illorum in mutuam beneuolentiam ponatis, pacemq́; inter illos cũcilietis. Et quoniã ea autoritate eſtis, ut etiam regere & docere errantes poſſitis, detis operam, quo fidei controuerſias in aliud tempus reijciant: nunc uerò, cum armis, non argumentis Machometus fidem Chriſti demolitur, rogandi à nobis ſunt, ne periculo noſtro uelint uideri ſapientes. Res non ferenda profectò, ita uiles Chriſtianos

nos oẽs quibuſdã uideri, ut in noſtro ſanguine exultẽt arbitratu ſuo, ita ut etiã à prouinciarũ & regnorũ cura auocẽt principes et reges inaniſſimis ſuis quæſtionib. quas, impunitate opinor adducti, aliã quotidie gignũt ex alia. Quapropter miſereantur aliquãdo noſtri: cõſiderent, quãta diminutio imperij Chriſtiani ſit facta: clades etiã priores et has recẽtes recordẽtur, ſeruitutẽ ſibi et nobis imminentẽ aſpiciant: nos ſupplices exaudiant, ne uelint in calamitatib. noſtris oſtẽtare ingenij ſui acumẽ. Hæc ego facienda uobis cenſeo, Equites: ſed illud in primis, ut uoſipſi reiecta priuatarũ rerum cura, omni opera, ſtudio, diligentia in hoc bellum incumbatis, in quo uno poſita eſt ſalus ueſtra. Hæc mihi uiſa ſunt ad communem utilitatem pertinere. Quòd ſi quis potiora habet, ſurgat, et dum tempus eſt conſulat: quodcunq; uerò fueritis ſecuti, id ratũ Deus atq; firmum habeat, ſalutisq́; noſtræ atq; libertatis proprium, perpetuumq́; eſſe uelit.

STANISLAI ORICHOVII RVtheni ad Sigiſmundum Poloniæ Regem Turcica Secunda.

VEllem Deus feciſſet Sigiſmũde Rex, ut ſtudium meum in Rempub. fidem uerò erga te ex alio potius cognouiſſes, quàm ex hoc de bello dicendi genere. quod etſi neceſſarium eſt, non affert tamẽ

illam

illam alacritatem in dicendo oratori, quã ſcis au ditori præſertim tanto commendare poßit. Quid enim minus licere uidetur, quàm me hominem pri uatum, tenui ingenio, mediocri rerum uſu prædi- tum, apud te Regem ſummum, ac multis uictorijs clariſsimum ducem, de bello uerba facere? Verùm quoniam hæc mea ſors fuit, ut mihi non aliud tem- pus dicendi daretur apud te, quàm hoc, quo tu tu- um regnum in poſtremum periculum adduci ui- des, mirari non debes, ſi metu præſentis ſeruitutis excitatus, in conſpectum tuum de bello dicturus prodierim. qui metus, inquam, quantus eſt uides: ut iam nemo ſit in tuo regno, qui nunc de uita, & de libertate ſua agi non putet. Cum enim Soly- mannus Turcarum tyrannus antea uarijs ſemper, & exquiſitis artibus iter ſibi in Poloniam muni- ret: ad eamq; rem fœdere tecum inito, libertatem agendi quæ uellet ſubſidio ſibi compararet, nuper deuicta Vngaria, expulſo Ferdinandi exercitu, o- mnibus præſidijs Germanorum expugnatis, finiti mus tibi, regnoq; tuo eſt factus: ita ille multo ſan- guine quæſitum à maioribum ſuis ex Thracia in Poloniam iter, tot exercitibus Vngaricis cæſis, tot legionibus Germanorum deletis, tanto deniq; in- teritu ſuorum ſibi, regnoq; ſuo per Vngariam nu- per patefecit. Quid enim aliud ſibi uolebant per iuria illa, quibus ille abs te fœdus eſt ementitus?

niſi

niſi ut hoc fraude abs te impetraret, quòd Baiſetus à fratre tuo, Machumetus à patre, Amurathes à patruo armis impetrare nõ potuerunt. Quidnam illud eſt? Videlicet, ut tu religione fœderis impeditus, neq; Valachiam defenderes, neq; Vngariæ opem ferres: ita ille animo ſoluto ac libero iter facere per utramq; prouinciam in Poloniam ſæpe conatus, tandem aliquando inito tecum fœdere cõfecit. Neq; enim aliter poterat, neq; uerò alia uia id ſe aſſequi poſſe ſperabat: niſi fortè ita dementẽ Solymannum eſſe putamus, ut non intelligat quantis olim Vladislai opibus Amurathi potentia fracta, debilitataq; ſit: à Machumeto etiã quibus uiribus, quanto animo, quóue ingenio Valachiã Caſimirus pater tuus recuperauit. hæc ille uetera cùm recordatur, tum etiam hæc noua atq; tua nõ ignorat. Te quoq; ab iis ortum eum eſſe, quem tremeret Aſia: quem domi ciues optimum regem, foris uerò omnes gentes bello inſignem fateantur eſſe ducem. Itaq; cum interclúſum ſibi iter in Poloniam uirtute tua uideret ſimulatione fœderis atq; ſocietatis, ſublatis de medio armis tuis, ſenſim, pedetentimq; per Vngariam, & per Valachiam uiam ſibi in Poloniam muniuit, uidente & ſentiente te: cum quidem ſibi ille omnia, tu tibi nihil licere propter initum fœdus putares. Sic ille Valachia occupata, Vngaria etiam ſubacta, non ſolum harum prouin-

ciarum uictorem ſe eſſe arbitratur:ſed etiã regni, atq; imperij tui dominum. quod ita in manu ſua eſſe ducit, ut hoc palàm dictitet, Poloniam triennio, ad ſummum quadriennio perituram: quam uocem eius ad te nuper uir fortis & induſtrius, Ioannes Ocieski legatus ab illo rediens detulit. quæ ſanè uox indicio tibi eſſe debet, quid ille ſperet, quid'ue cogitet. Quãdo enim iſta illi primum in ore uox eſſe cœpit? num, cum is cum Ludouico, poſtea cum Ferdinando bellum geßit? non opinor. tum enim te ſocium atq; amicum appellabat, tum te ad initiationes filiorum & ad nuptias inuitabat, tũ deniq; omnibus officijs fœdus illud funeſtum abs te ſibi expugnabat. An uerò tum hæc ab illo emiſſa eſt uox, cũ uir clarißimus, ac omnibus bellicis laudibus cumulatus imperator Ioannes Tharnouuski auſpicijs tuis fuſo, fugatoq; Petro, Valachiam recepit? ne tum quidem. nam illo quoq; tempore, præſtò tibi contra Petrum uerbo, reuera autem contra te pro Valachia aderat. Si ergo tu antea ſemper Solymanno ſocius atq; amicus, nuper uerò hoſtis eſſe cœpiſti, dubitare non debes, ab illo nõ amicitiam tuam, quam nunc abſq; cauſa contemnit: ſed Poloniam, quã non ſine cauſa ſemper concupiuit, omnibus illis officijs atq; fœderibus eſſe quæſitam. Cui cum iam undiq; immineat, cumq́; et Vngaris ſocijs, quos ante oculos tuos crudelißimè ſuſtulit:

ſtulit:& Valachis,quos tibi per fraudem eripuit, Poloniam nudatam à ſe uideat,iactat, denunciat, minatur quæ uult. Quòd ſi quis tantis rebus geſtis aliquid aliud moliri Solymannũ putat, quàm ut quamprimũ huc irruat,uehementer errat. Nunquam ille profectò ita inſaniet, ut opportunitatẽ tantam & locorum & temporum prætermittat, quantam nunquam antea neq; Amurathes contra patruum,neq; Machometus contra patrem, neq; Baiſetus contra fratrem tuum, neq; etiam is idem Solymannus contra te habuit. Quod ego ut oſtendam,peto à te, ut me benignè & attentè audias: neq; ea contemnas,quæ à me de cõmuni periculo dicuntur. Non enim eſt alienum à præſtanti tua ſapientia,nihil eorum aſpernari, quæ dicuntur ab ijs,quorum de uita & de libertate agitur, quiq; tibi periculis omnibus ſunt coniuncti. Sed tamen id quod me demonſtraturum dixi,huiuſmodi eſt, ut ſua ſponte cuiuis in mentem poſſit uenire. Alterum enim horum Solymanno neceſſarium eſt,ut aut ex Vngaria in Poloniam directà tranſeat,aut inde in Germaniam omnem uim belli conferat. Neq; enim ille Vngaria erit contentus:neq; etiam interdictũ illi eſſe puto, quo minus ille huc aut illuc tranſeat. At ſi doceo Germaniam hoc tempore ab illo tutam eſſe,uinco,Poloniam omnibus telis Turcicis eſſe propoſitam. Quòd ſi oſtendo,par erit te cogi

tare, quo pacto omnibus tuis opibus, conſilijs atq; copijs aduentantem Solymannum à tuorum interitu prohibeas. Quid enim eſt, quo quiſquam cogitationes tuas aliò transferat? aut quis eſt, qui facilius cum Germanis bellum Solymanno, quàm cum Polono fore putat? niſi fortè ſit is, cui neq; Germaniæ, neq; Poloniæ ratio ſit probè nota. Tibi certè, qui multo huius gentis uſu, imperio etiam Germaniam perſpectã habes, nihil munitius contra omnẽ uim Turcicam hac prouincia debet uideri. Sola enim mihi uidetur Germania ex omnibus propemodum terris atq; prouincijs ea eſſe, in cuius ſit manu bellum cum hoſte aut apertum gerere, aut illud à mœnibus ac urbibus propulſare: quarum talis ac tanta huic genti eſt copia, ut urbs urbẽ premere ac urgere uideatur: quæ huiuſmodi ſunt, ut & ædificio urbium, & uarietate munitionum, & magnitudine ciuitatum, & multitudine earum, facilè omnibus quæ ubiq; ſunt urbes, antecellant: quibus Germania ita fidit, ut ſingulas omnibus Solymanni copijs opponat. & meritò quidem. Quis enim eſt, qui ab illo Noricum, Auguſtam, Vitembergam, Lubecum, prætereo alias infinitas, ne enumeratione tibi ſim moleſtus: quis inquam has tantas, tam præclaras, tamq; munitas urbes facilè à Solymanno putet poſſe capi? cum Vienna, omnibus rebus iſtis impar, bis ab illo oppugnata uehementiſſimè,

mentiſſimè, omnem Solymanni uim, belliq; molē, uno duntaxat muro exceperit, & hunc ipſum Solymannum hoc eodem muro progredi longius uetuerit: ita ille quantus quantus erat, totus hæſerat in Vienna, ut attritum ac debilitatum exercitum bis inde domum reduceret, ut illum & itinerum & oppugnationum uehementer pœniteret. Quod ſi Vienna tam acris contra uim Turcicam, tamq; fortis fuit, quid tandem illum ſperare credis, cum reliquas Germaniæ urbes adierit paratiores, longeq; munitiores? quæ huiuſmodi ſunt, ut alias natura ipſa tueatur, multas ars & induſtria, nonnullas uerò hominum ipſorum uis atq; uirtus. quæ cū ille intelligat partim periculo edoctus ſuo, partim relatu aliorū, Germaniæ ne à ſe noceri poſſit, multis rationibus eſſe prouiſum: abuti illum ſecundis rebus putarem, ſi eò bellum potius cōferat, ubi nō minor illi pugna cum muris, foſſis, & aggeribus, quàm cum ipſis hominibus ſit futura. mihi quidem nihil uidetur cogitare minus. Sentit enim cum alio genere hominum rem ſibi in Germania fore, quàm fuerit olim cū Cappadocibus, Cilicibus, atq; Syris. non hic Phryges, Phrygūq; urbes, ſed ueros illos Germanos uirtute, armis, atq; urbibus potentes reperiet. de quibus quoties ille cogitat, quamuis ſit inſolens, & Barbarus: aliò tamen animum ac mentem conuertit. Sed nihil hæc in cauſa pro-

ſint:ne hæc quidem, quæ dixi, apud hunc ualeant? feratur ſanè, ut ſolet, in tanto rerum ſucceſſu amẽs, & cæcus: quid? etiam ne illud contemnet, quòd te ſcit intelligere, cadere Germaniam non poſſe, quin ſimul eodem motu Polonia corruat? quæ ſanè res, ſi nulla alia, ipſa tamen per ſe excitaret te; ut in Germania tuam tuorumq; ſalutem defendas. Ergo ille cum hoc ſentiat, te à tergo inſequentem integrum ac ualentem relinquet? & nõ curabit quo pacto franget te prius, teq; non urbium, ſed hominum regem, ſolo Marte ac dextera fidentem non appetet, non emolliet? non omni ratione euertet, antequam ex Vngaria quoq; pedem moueat? ut uacuos metu, acceßione etiã imperij tui adiutus, bellum ex Polonia non ſolum Germanis ſed omnibus gentibus cõmodius inferat. In hac illum cogitatione uerſari dies atq; noctes ſcito: huc fœdera illius, huc periuria, huc adempta Valachia, huc poſtremò deuicta Vngaria ſpectant: hæc ratio etiam Germanici belli, hic finis fuit, quod ab illo geſtum eſt, non ut Germaniam peteret, ſed ut Germanos ab Vngaria remoueret, per quam ſibi in Poloniam magnis laboribus parabat uiam: quàm cum iã expeditam habeat, cumq; ad Poloniam inflãmato ſtudio rapiatur, quid cauſæ eſt, cur illum ex Vngaria uictorem in Germaniam potius, quàm in Poloniam iturum arbitremur? quam ſcit nullo armatam

muro,

muro, & aditu eſſe facilem, & nullo fidentẽ propugnaculo, neq; tecto? Quid ſi ne belli quidem differẽdi illi cauſa remanet, multasq́; eſſe doceo, propter quas illi eueſtigio uenire huc ſit neceſſe: quid eſt, quòd aliquis poßit exiſtimare, quamobrem Germanis ille prius, quàm Polonis, bellum faciat? Etenim, quid tam Solymannus timet, quàm ne quo pacto tu ulla ſocietate belli cum Germanis cõiungare? cum enim iampridem ſuſcepta illi eſſet affinitas, quam cum Germanis principibus partim Heduigis filia, partim ſororibus in matrimonium datis contraxeras: tum uerò nunc non iam ſuſpicio, ſed terror incredibilis illum inuaſit, quòd uideat filiã Ferdinandi cum filio tuo collocatam, cum quo ille non de imperio ſolum, ſed etiam de uita bellum gerit. An ita ille amens eſt, ut non intelligat, tibi non licere, neq; fas eſſe, eius regis ſalutem, imperium, atq; dignitatem deſerere, cui tam ſancto fœdere, ac tam arcta neceßitudine es iunctus, etiam ſi nullum ex afflictis Ferdinandi rebus tibi, regnoq́; tuo creetur periculum? Nunc uerò cum hoc Solymannus intelligat, te non ſolum affinitate Ferdinando, ſed omnibus quoq; periculis eſſe coniunctum, cauet diligenter, ne quo pacto illum uel à tergo adoriare in Auſtriam euntem, uel cunctantẽ atq; procraſtinantem huc uenire anteuertas. hæc ille, & alia multa, quæ breuitatis cauſa prætereo: cũ aper

 tè fieri

tè fieri ſentiat, nõ differet tempus. ſed uictor Vngariæ iam hic tibi aderit: ut & arma tua celeritate opprimat, & quæſitum iam olim à maioribus iter, ac uix tandem aliquando à ſe internitione Vngarorum patefactum, in Poloniam ineat, atq; conficiat. ad quam rem quid nam illi nunc iam obſtat? num loca ad inferendum bellum apta? num Valachia, propugnaculum quondam tui regni tutum? At illa iam tota in poteſtate Solymanni eſt. Num Vngaria, caput patrimonij Polonici, ærariũ Reip. ſubſidium annonæ, horreum huius regni uetus? At hanc quoq; proſtratã, atq; iugulatã ante tuos oculos iacere uides. Nũ tempus? At illi expulſis ex Vngaria Germanis commodius dari nequit: niſi fortè illud, quod quidam dictitant, & quod nos falſum eſſe paulo antè docuimus, uidelicet illum ex Vngaria in Germaniam prius iturum: ita credo, cũ mœnibus Germanorum Solymannus, & cum urbibus bellum geret potius, quàm cum campeſtribus Polonis: quibus alterum horum tãtum datur, aut uincere, aut mori, nihilq; prætereà tertium. Armis enim, non muris, neq; foßis uirtus Polona creuit: & in campis pugnando, non ſub tectis deliteſcendo, tantum tibi imperium maiores tui condiderunt. Quamobrem, ſi neq; ille munitionibus Germanorum ſuos obijciet: neq; te à tergo relinquet: neque cauſa alia ulla eſt, quo minus ille ad cogitatum facinus

cinus approperet, quid eſt quod quis dubitet, Soly mannum non in Germania Poloniam, ſed in Polonia Germaniam euerſurum? Quid? hoc tibi nõ Vngarorum reliquiæ, non ipſe Petrus Valachus, monent, prædicunt, antè denunciant, magnum malum ut fugias? & ut ne quid fœderi, ne quid ſocietati, néue quid fidei Solymanni credas? Quòd ſi ſatis nondum cernis, cũ inſidiæ, perfidia, ſceluſq; Turci cum tot, tam claris argumentis, ſigniſq; luceant, Solymannum nullo fœdere contineri, nulla fide coerceri: nulla re inferendi belli in aliud tempus reijci: recordare quæſo, quæ fuerint legationes eius, qui uultus legatorum, quæ oratio, cũ aliàs ſemper, tum uerò nuper, cum uirum fortiſsimum Bernardum Prethuicium ex fœdere abs te repetebat: tum facilius de illius in te uoluntate ſtatues. Sed quibus tandem de cauſis Prethuicium repetebat? Referre hercle pudet: uidelicet quòd is obſtaret, quo minus firma pax coeat inter te & illũ. Quid ita? Quia, inquit, cũ ingenti ex Rußia præda redeuntes Scythas apud Ocacouium deuicit: quòd prædam inde domum, quòd uictorem exercitum reduxit. Præclara uerò uiolandi fœderis cauſa. hæc ille crebris legationibus, ſumma cum uerborũ inſolentia atq; impudentia abs te nuper repetebat: ex quo obſcurum non eſt, Solymannum nunquam pacem tecum feciſſe, ſed inito fœdere bellum ad

has opportunitates diſtuliſſe. Cũ enim iam & Vngariam poßideat, & Germanos inde eijciat, fingit nunc cauſas, crimenq́; cõminiſcitur, ut inde quiuis poßit exiſtimare, bellum quidem ab illo iam pridẽ tecum geri re atq; factis, uerbo autẽ atq; legatione nunc primùm denunciari. Quid enim quæſo ſibi uolunt aliud iſta uerba? REDDI PRAEDAM IVBE. *Quid ita? quia etſi iure fœderis eſt tua, attamẽ lege periurij eſt mea.* PRETHVICIVM EX CONFINIO REMOVE. *Cur? Quia nimium moleſtus eſt mihi, nimiumq́; obſtat quo minus Valachis utar cõtra te, atq; Scythis, ut uolo. hoc utiq; ille reſponderet, ſi uera loqui uellet. Iam uerò illi ſermones, qui paßim iactantur à ſenatoribus: ſi tamen ſenatores dicendi ſunt, ſerui atq; illa portenta Aſiatica. Hi tamen legatis tuis, ut probrum obiecerunt, Scythas homines circumciſos, uinctos in ergaſtulis abs te detineri: militem Polonum in Germanorum caſtris apud Peſtum eſſe uiſum: hoc ſic abire nõ poſſe. Multa ſunt huiuſmodi, quæ ab illis palàm iactantur, quæ tu ſcis ad te nuper eſſe delata, quæ quidẽ iam in ore ſunt omnium: quæ quorſum ſpectant, quàm ad perniciem regni tui, non intelligo, quòd cũ undiq; ſit iam à Solymanno inſidijs ſeptum, & cum totus huc ſpectet, nullaq́; res eum prohibeat, non fœdus, non fides, non religio, non ius, non mos po-*

ſtremò

ſtremò gentium: contraq; ſunt omnia quæ huc illũ præcipitem impellunt, opportunitas ante omnia undiq; inferendi belli, deinde affinitates ac clientelæ Germanorum: & quòd caput eſt, filij tui uxor, qua ille ſentit Polonis cum Germanis in perpetuũ conditum eſſe fœdus: hæc cum ille ſentiat, & hæc luce clarius fieri uideat, nihil agit, nihil cogitat, nihil cupit, nihil optat, quàm ut confeſtim Poloniam occupet. ad quam tanto furore incenſus fertur, ut etiam illa inuitus expromat, quæ contra te diu cogitauit: & quæ tibi contra illum proſunt, teq; cautum reddunt, ne te ille imparatum contra uim ſuam offendat. Quæ cum ita ſint, quid eſt, quo minus paternæ atq; auitæ uirtutis memor, tuæq; in primis, te aliquando erigas, & illam dexteram multis uictorijs Aſiaticis inſignem exeras contra tuum, regniq; tui hoſtem, qua et auertas à tuo regno furorem Turcicum, & illud iter, quod interclusum illi antea undiq; in Poloniam fuit, uirtute rurſus intercludas tua. Cernis quæ te circumſtent pericula, quæq; tibi præſentem intentent ruinam? hinc efferа imminet Scythia, hinc capta Valachia, hinc longè lateq; perdomita Vngaria, non præſidium tibi, ut antea, ſed periculum denunciat: neq; uerò iam auxilium defenſioni tuæ, ſed exitium tibi, rebuſq; tuis pollicetur. & qui fide tibi prius, atq; ſocietate fuerant cogniti, illi ipſi contra te pro Tur-

cis arma ferunt flentes: quòd illis incuria Chriſtianorum impia arma indueret, quibus illi fratres ſuos Polonos euerterent, fidemq; Chriſti ſeruatoris, quam in Vngaria ſanguine ſuo obruerunt, in Polonia quoq; delerent: quæ neq; tot cladibus ab illo defeſſa Germania prohiberet, neq; ſpes transferendi in Germaniam Turcici belli retardaret. Vt iam nobis in te uno omnis poſt Deum reliqua ſit ſpes. Quid enim eſt Sigiſmunde rex, quod nos tantis cinctos periculis ſeruare queat, ſi ſapiētia deſtituamur tua? neq; enim nos ad hanc diem tantum armis ſtetimus, quantum auſpicijs ac conſilijs tuis: quæ cum ſumma atq; diuina Deus in te contuliſſet, toto hoc tempore quo regnas, nulla nos temeritas afflixit, neq; uis hoſtilis peruertit. Sed cū domi ſapientia tua quieti, foris uerò tuis armis tuti eſſemus, ad hanc poſtremam & affectā annis ætatem tuam incolumes peruenimus. Recognoſce quæſo mecum pauliſper Sigiſmunde, quæ ratio ætatis, qui curſus regni tui fuit: quàm anceps & dubius, quàm periculorum plenus? Septuageſimus hic ſextus annus eſt, quàm tu natus es: dimidium eius tēporis regnas. Quod quæſo in hoc ſpacio tempus fuit, quod non teſtetur, ſingulari Dei beneficio te Polonis natum atq; datum eſſe regem? Cum enim duabus potiſsimis ac maximis rebus imperia, regumq; opes contineantur, quarum altera felicitas

diuina

diuina quadam ſorte datur, altera uerò prudentia bono quodam naturæ comparatur: quæ tametſi inferior ſit priore, multo maior tamen eſt cæteris, quæ quidem in homine dicuntur bona: quæ ſanè duæ res, quanto maiores, excellentioresq; ſunt in hominum uita, tanto rarius à Deo alicui ſimul tribuuntur uni. Quid enim ad ſummam prudentiam Ioanni Alberto fratri tuo defuit? & tamen hoc infelicius fuit nihil. Quid contra Boleslao felicius Polonia uidit? & tamen is eū ob res geſtas audax diceretur, non ſolum imprudens, ſed homo nequā fuit, ut illi eſſet neceſſe in ea prolabi uitia, quæ nūc oēs horremus. Ita & Ioannes Albertus id quod prudēter cōſtituebat, quo minus exequeretur, prohibebatur à fortuna: et Boleslaus proſpero fortunæ elatus flatu, regnū prius amiſit, quàm modū cupiditati ſuæ inuenit. At tu utriq; horū in utroq; diſſimilis, res quidē geßiſti tantas, quantas in Polonia ante te aut pauci, aut nemo: nunquā tamē fortuna plus in rebus tuis, quàm prudentia ualuit. oēs ſiquidē res à te geſtæ ut à cōſtituto ducebātur initio, ſic etiā certo claudebātur fine. Nō enim tu imperium Oceano, neq; gloriā terminabas aſtris, ut canit bonus poeta: ſed pace, concordia, atq; ocio regni tui. Sic tu ad immortalitatē nō ſanguine, neq; occiſorū hominū corporib. ſtrauiſti tibi uiā, ſed cōſeruanda religione, ſalute, atq; libertate tuorū, pro quibus

ſu rebus tot ac tantis cum plurima bella geſſeris, ſæpeq́; uictor fueris, ecquis tamen eſt, qui te alio uultu prodeuntem in aciem uiderit, quàm uictorē ex prælio uiderit redeuntem? Ita in te neq; pruden tia cedebat fortunæ, neq; ipſa fortuna ſecundo rerum efferebatur ſucceſſu. Quem utiq; tu in rebus modum tenere nunquam potuiſſes, niſi hic ſenſus fuiſſet armorum tuorum: hæc mens, hæc ratio, ut non tuum, ſed Chriſti imperium, non tuam gloriā, ſed Dei Opt. Max. aſtris terminares. unde tu cum res domi prudenter, militiæ uerò fœliciter geſſeris, nullā tamē inde præcipuam laudē appetebas, præ ter illam communem religionis conſeruatæ: ſic tu Rex regum Chriſtianißimus non ſolum haberi, ſed etiam dici meritò debes: quòd hoc tàm excellens cognomen non uerbis, ſed factis, non priuilegijs, ſed armis tibi comparaſti: eſſeq́; quàm dici Chriſtianißimus maluiſti, ne ſi fortè nihil dignum tanto cognomine in te eſſet, in eodem eſſes uitio, atq; cul pa, in qua ſunt hi, quorum arma atq; uictoriæ nō publicæ Chriſtianorum utilitati, ſed priuatæ libidini elaborant, quiq́; cognomen Chriſtianißimi ad Chriſtianorum perniciem, ipſiusq́; Chriſti exitiū contulerunt. qui ſi nomine ſuo digna facere uoluiſſent, nunquam neq; ipſum Q. Cæſarē opem ferre pereuntibus Chriſtianorum rebus prohiberēt, neq; ſocij belli Turcis contra Chriſtianos eſſent.

Quos

Quos cum iam undiq; Turcico ferro cadere uideas, quid eſt Sigiſmunde, in quo nos ſpem aliò ſitam habeamus, præter te? aut ad quem confugiamus, à quo opem petamus, præter te? Quid enim non modò nobis, ſed omnino huic regno ſalui eſſe poteſt, ſi ne te? quòd cum tu magnis tuis periculis ad hanc diem conſerues, quæſumus ne nos in hoc poſtremo quaſi uitæ tuæ actu deſeras. Cui enim Poloniã tam ſanctis legibus, tam honeſtis inſtitutis ornaſti? cui tantum imperium condidiſti? cui hæc tanta relinques? num filio? cui adoleſcenti Solymannus uicinus imperium incertum facit. Num nobis? quos ſuſpenſos metu, ac ſolicitudine uides. num reliquis Chriſtianis? quos bellis inteſtinis perire cernis. Solymanno igitur: hoc enim reſtat. O miſeram conditionem, uanamq; noſtram ſpem. O inanes curas atq; cogitationes tuas, ſiquidem hunc illæ finem habebunt, ut in tuo regno, iura, leges abs te conditas, ritus, religiones Ieſu Chriſti per te cõſeruatas, impurus Solymannus occupet, ac extinguat: ut in Polonia regnum Machometicũ conſtituat: ut Baſſæ impuri, atq; illi ſerui gẽtis Ottomanicæ, phana ſpolient, aras deijciant, ſepulchra maiorum euertant, liberos ante ora parentum, uxores ante coniugum ſtuprent, uiolent, bona, fortunas diripiant: nomen ipſum genusq; Polonicum excidant, ac deleant: poſtremò, id quod nuper illum Strigonio ca

pto feciſſe uidimus, ut Polonis cæſis, fluuioq; ge-
nutenus equi exundanti ſanguine, omne Sarmati-
cum conſecret Machumeto ſolum, in quo regna-
runt, ac Chriſtum coluerunt, mortuiq; ſunt omnes
maiores tui. qui ſi una uoce loquerentur, hoc dice
rent: Nos Sigiſmunde regnauimus quondã in hac
terra, in qua tu nunc, quam cũ armis noſtris con-
ſeruatam tibi tradidiſſemus, nõ metuimus, ne quid
huic regno noceret Turcica uis, cuius nos reliqui-
as conficiendas tibi tranſmitteremus. Neq; enim
Amuratho infeſtior, neq; Machumeto potentior,
neq; Bayſeto perfidior potuit poſt nos huic regno
hoſtis eſſe, qui tamen omnes pacẽ petere à Polonis
per nos ſunt coacti. cũ hac ſpe in hac terra ſepulti
ſumus: hic aras, hic tumulos, hic monumẽta uirtu-
tis, rerũq; geſtarũ condi nobis uoluimus, quæ late-
rẽt in tutela ac præſidio armorũ tuorũ, quæ tamẽ
omnia præter ſpẽ cõmoueri uides aduentãtis Soly
manni metu. iã hic ergo ille aderit, de nobis mortu
is pœnas occiſorũ maiorũ exacturus: inſultabit cru
delis ille captis aris, & nobis ſepultis: hæc ſpolia,
& has manubias, hæc etiam ipſa triumphorũ inſi-
gnia, quæ nos de Turcis uiui tulimus, et quibus o-
mnia regni tẽpla atq; tecta exornauimus, eripiet,
exterminabit, excindet cũ oſſibus ac cineribus no-
ſtris? Quod ne accidat, tuũ eſt prouidere, et in pri
mis curare, quomodo hæc omnia præclara à nobis
dereli-

derelicta, quæ in tẽplis, quæ in foro, quæ in regno uides, cõſerues uirtute, armis, ac opib. tuis. ſacras etiam ceremonias, ac religiones Seruatoris, quæ nos & ipſi ſanctiſſimè coluimus, & uobis noſtris poſteris tradidimus, omni ratione defendas. Hos *poſtremò* Polonos, *quos tuebamur olim: hanc patriam, pro qua multum ſanguinẽ effudimus: hæc ſepulchra: in quibus nunc quieſcimus, tibi commendamus.* Potes *tu* Polonorum *tueri libertatem Sigiſmunde, omnia in te ſunt uno, quæ in nobis fuere ſingula. neq; enim quiſquam noſtrûm te uicit prudentia, nemo anteiuit fortuna, pauci etiam rebus geſtis tibi fuimus pares. Quapropter tibi ſupplices manus tendimus, à te mortui petimus, ut tu his ac tantis bonis hæc tria ſimul defendas: libertatẽ primò tuorum, deinde ſalutẽ tuam, poſtremò quietẽ noſtrã: ut in hac terra libera & tu regnes, & nos requieſcamus ſepulti. Si omnes, ut dixi, maiores tui loqui poſſent, hac uoce uterentur: quod quoniã nõ poſſunt, mortui tibi hanc Rẽpub. hanc patriã, hos ciues cõmendant, quorum omnem ſtatum in dubio eſſe uides. Non enim iam nobis de Ruſſia bellum cum Scythis eſt, qui prædam, non regnum petunt: non de Lithuania cum Moſchis, quib. cũ tu ut uis bellũ geris: nõ de Prúſſia cũ Germanis, qui æquè te amant uicti, quàm uictores timent. Sed bellum tibi eſt cũ acerrimo, nõ iã hoſte,*

leuius

leuius id quidem nomen eſt: ſed cum uiolatore fidei, contemptore fœderis, prædone iuris humani, labe atq; pernicie omnium quæ inter homines ſancta, quæ honeſta, quæ legitima habentur. qui non partem aliquam Poloniæ, non homines, non regnum, non imperium ſaluum occupare uult, ſed ne quod ueſtigium gentis, ne quod ſanguinis, ne quod nominis extet Poloni, hoc ſolũ uult, hoc cupit, hoc cògitat, ut hic Turcas collocet, ut hæc templa Machometo conſecret: ut has urbes, hæc rura, hæc oppida Saracenis compleat: ut in cinere regni, & in ſanguine tuo regnet. ut hinc ſecurus uadat quò uelit, & bellum faciat cui uelit. Cui ſi tu te iam non opponis, ſi non quamprimùm illi occurris, quam ſpem filio, quã nobis, quam tibi relinquis? quò tandem conſolabere ſenectutẽ tuam? Quẽ deum, aut quem hominem tibi opem laturum arbitraris, ſi te ipſe nunc deſeris, ſi te abijcis, ſi te proſternes? dum adhuc integræ uires regni, dum opes tibi, dũ conſulendi tempus eſt. Sentis nihil ualere fœdus? animaduertis quantis ille furoribus incenſus huc fertur? patêre Turcis ex Vngaria uiam non cernis? per Valachiam quoq; in Poloniam properantem Solymannũ non uides? Quid in Græcia, quid in Illyria, quid in Vngaria egerit, non recordaris? non pertimeſcis? non tibi iã proſpicis? An uerò fœdere te prohiberi dices, quo minus tu bellum illi inferas?

ferás?

ferus? O miſeros nos, ſiquidem aliter perire non potuimus, quàm inito fœdere: aut ſi Solymannus aliter regnare in Polonia non potuit, ni prius illi religio noſtra in Poloniã aperuiſſet uiã? an tu homini poſt homines natos perfidioſiſſimo, quẽ non fides, non iuſiurandũ, non hominum pudor, non deorum metus à cogitato facinore unquã prohibuit: huic inquam tu beluæ in cõdenda tyrannide aliquid aliud ſuffragatum putas quàm fœdera? quàm periuria? quàm dolos? quàm fraudes? quàm omne perfidiæ genus? Teſtis eſt Græcia, cuius ille fallendo & peierando dominus eſt factus. Teſtis eſt Valachia, quam ſocius tibi eripuit, atq; amicus. Teſtis eſt Vngaria, in qua euertenda, oſtendit ſe nullos omnino deos, nullum numen, nullam cœleſtem uim, qua hæc omnia continentur & reguntur, ſuſpicari. Quòd enim ſcelus, dũ euertit Solcuſiũ, nõ attigit? quos deos Strigonio capto non læſit? quod numen, quam religionẽ, quam fidem nõ uiolauit, dum Albam regalẽ petit? nulla res fuit neq; in cœlis neq; in terris per quam tũ, dũ hæc caperet, nõ iuraret, uidelicet ſe deditione contentũ, ciues pati abire quò uellent. An hoc ille nõ iurauit per thronum imperij ſui? at uide quæſo quàm pactis ſteterit. Nam cũ ex Strigonio ciues miſeros atq; infelices hac eadẽ conditione eieciſſet, miſſis ultra Danubium, qui fugientes exciperent, totum illum infeliceni

felicem

ſelicem comitatum crudeliſſimè ſuſtulit: cũ hoc tu homine tibi fœdus ſanctum eſſe putabis? huius fide teneberè? hac deniq; tam præpoſtera, tamq; peruerſa religione impediere, quo minus hoſtem tam turpem, tam fœdum, tam perfidioſum, à tuis tuorumq; ceruicibus depellas? qui omnis humanitatis ignarus & expers, fidem, fœdus & iuſiurandum in uitam hominũ ideo putat introducta, ut his ille ad perniciem atq; peſtem generis humani abutatur Nam cum aliorum uictorijs finem fœdus afferat, huic ſoli ad uictoriam fœdere paratur uia. Ad hanc illum perfidiã cùm natura ipſa finxiſſet: tum uerò Mahometi leges confirmarunt: ut Chriſtianũ non modò nefas non ſit occidere, ſed fallere omnino, ac quouis periurio de medio tollere ſit Turcis pium. Hac ſanè lege Solymannus magnus eſt: hac etiam eadem uictor horribilis putatur, cum icto fœdere, tu tibi nihil, ille cõtrà omnia ſibi licere arbitratur: cum contra te ſpe incautum, atq; opinione tutum, omnibus occaſionibus utatur: cum non metuit, ne tu à ſe læſus iniurias perſequare: cum omnes conatus atq; impetus tuos, omni fraude, fœdere, atq; periurio eludat: cum tibi poſtremò nihil relinquat, quo tu ſis tutus, præter illam cautionem, ut ne quid illi credas. Quamobrẽ cũ omnia illa quibus Solymannus fallendo antea ualebat, illuſtrata, ac cõperta ſunt per te, quid eſt cur hic ocio

ſus

ſus tyrannũ expectes? aut quid obſtat , quo minus duce Deo omnes illius inſidias nepharias, quas tibi, nominiq́; Polono facere conatur, omni ſtudio, celeritate, diligentia, deuites, ac repellas?

Ad quam rem perficiendam adiutorem tibi fore ſperare debes Deum: cuius ille fidem atq; iuſiurandum cum periurio primùm, deinde omnibus inſidijs expugnet, non erit hoc illi impune: ſed ille ipſe Deus, cuius religiones, cæremonias, ritusq́; defendis, pugnabit pro te: neque ſinet interitu regni tui, regnum ſuum in hominum uita deleri. qui te clara uoce ad hoc bellũ apparandum atq; ſuſcipiendum uocat, dum omnium gentium conſenſu periculum tibi denunciat. Neq; enim ille aliter nobiſcum loqui ſolet, quàm iſto cõmuni hominum ore, atq; ſono: neq; etiã alia ſigna habet, quibus nos ad audendum impellat, quàm haſce occaſiones, tẽpora atq; loca: quæ cum apta fuerint ad id quod uolumus, dubium non eſt eũ id uelle quod nos cupimus, quodq́; conamur. Quis enim nunc aut Germanos aduerſus Turcas excitauit? aut Valachos fidem tuam implorare coegit? aut Polonos hoc bellum Turcicum abs te efflagitare perſuaſit? Nemo eſt, mihi crede Rex, præter illam cœleſtem uim, quæ hanc mentẽ iniecit Polonis, ut impendentem perniciẽ armis repellant: quæ Germanos irritauit, ut Poloniæ pereunti opem ferant: quæ Valachos

adegit,ut cũ Chriſtiano tecum duce,quàm cũ Machumeto tyranno eſſe malint: ut cum iſtinc Valachia,illinc Germania,hinc uerò Polonia Turca teneretur in Vngaria cõcluſus,tum poſtremò adeſſet ipſe Deus ultor perfidiæ Machometicæ, pro pugnator religionis ſuæ,defenſor regni tui,qui ab illo pœnas illius periurij expetat,quò ille tot gentes atq; nationes ſubegit,quo Chriſti regnũ diminuit,quo omnia ſancta , atq; legitima inter homines deleuit. Non eſt hic tantus,tot gentium conſenſus.humano cõſilio,ne mediocri quidem Rex Dei cura perfectus:in quo ille reſidens,palàm tibi uocẽ præit,quid te ſequi,quid cauere,quid ſpectare in tam apertis Solymanni inſidijs oporteat. Non ſolum uerò hæc pericula ille tibi ore hominũ prædicit,ſed etiam eas gentes tibi conciliat, quibus tu finitimus regno,periculoq́; es,neq; uerò hos ſolũ, ſed etiam illos,qui etſi longius abſunt,nemine tamen eodem tecum Chriſtiano cenſentur, ut ſunt uirtute,ingenio,fide inſignes Hiſpani. Et cùm his uictores orbis terrarum quondam Itali,qui & ſua ſponte & fortiſsimi ac clariſsimi uiri Q. Cæſaris ſtudio,opem tibi ad cõmunem libertatem deferendam profitentur,adderem & Gallos,niſi ij maiorum obliti,omnes Q. Cæſaris conatus contra Turcas impedirent conſultò:ſed tamen iſtis exceptis, uides'ne tu quas tibi gentes ultrò conciliauerit Deus,

Deus, & quos tanquã ad incendium regni tui reſtinguendum conuocauerit? quæ quidem ſi alieno tempore, & certè eo, quo tu extra periculũ eſſes, tibi euenirent, eſſet fortaſſe quòd quiſquam ſuſpicari poßit, caſu ea tibi, non diuino conſilio accidiſſe. Nunc uerò cum nulli magis periculum ex Vngaria minetur, quàm tibi: & cum Solymannus totus quantus eſt, huc ſpectet. & hoſtis ipſe nulla contineatur fide, nulla prohibeatur cauſa, quo minus in Poloniam irruat: reliquum eſt Sigiſmunde Rex, ut in ſummo rerum, regniq; tui diſcrimine agnoſcas beneficiũ Dei, quo tibi ille, defenſioniq; tuæ ipſum propemodum orbem terrarum, opem ferre coegit. Iam uerò illa domeſtica, atq; domi nata tuæ, quò tu aliò referres? quòd omnes adſunt omnium ordinũ homines, deniq; omnium ætatum, qui abs te hoc bellũ depoſcunt, abs te petunt, te orant atq; obteſtantur, ne ſe fœdere Turcico perireſinas, néue in alio quàm in armis extremã ſpem ſalutis huius regni ponas. Inter hos adſunt Equites Poloni, mors & terror Turcarũ, atq; Saracenorum omniũ, in quibus eſt is animus, ut ſi etiam illis auxilijs careas, quæ dixi, tamen illi autore Deo, & te duce freti, copijs ac præſidijs domeſticis ſatis ſe paratos contra omnẽ uim Turcicã eſſe arbitrantur: quos ſæpe diſſentientes antéa, hæc tamen cauſa, atq; hoc cõmune periculum ita coniun-

git,ut poſt Poloniam conditam, aliud tempus in hoc regno non fuerit,in quo æquè omnes ſentirēt unum atq; idem:qui hunc ſolum exitum Comitiorum Piotrkouienſium expectant, ut illis periurio Solymanni deluſis, atq; in hanc ſollicitudinem ac timorem adductis,ferre ſalutem ,atq; libertatem ſibi,liberis,ac coniugibus ſuis,per te ut quærere liceat.Neq; uerò in hoc fortißimo ac clarißimo Equeſtri ordine hæc mens ſolum eſt,hæc ſententia: ſed pari ſtudio adeſt ampliſsimus ſacerdotum ordo,qui quod uideant in poſtremum periculum religionem Chriſti adduci, ne ea quidem conferre ad hoc bellum recuſant,quæ maiores noſtri loco ſanctioris ærarij in fanorum abditis condi,& adſeruari ad incertos huius regni caſus uoluerunt. Nota enim tibi eſt diuina illa Petri Gamrathi Pont.Max.uox,quæ nuper in Conuentu Sredenſi intonuit,magno Equitum Polonorum aſſenſu, cum ille collectis omnibus exemplis accuratißimè moneret Equeſtrem ordinem,par eſſe,cæteris rebus poſthabitis,ad hoc bellum omnes incumbere, in quo uno poſita eſt ſalus regni: ad eiusq; belli uſum non ſolum ea quæ in priuato certa cuiq; eſſent, ſed etiam ea quæ in fanis ſanctißima haberentur,conferri oportere.quam eius non ex humano ore,ſed cœlitus emiſſam uocem,non murmur,ſed clamor maximus totius concionis eſt ſubſecutus:

ita grata erat illa ſummi uiri uox, quæ dicatis quoque Deo rebus ſalutem patriæ redimeret. Omnis præterea urbanorum ac ruſticorum adeſt multitudo, etiam tenuiſsimorum, qui præſentis ſeruitutis excitati metu, tibi ſupplices manus tendunt, tibi uitam ſuam, tibi ſedes, tibi fortunas, libertatem, cõiuges, parentes, liberos commendant: ad te deferũt facultates ſuas, ac pecuniam etiam, quam habent: tibi iugulum pro uita huius regni oſtentant, tibi præſtò armati omnes adſunt: te orãt, ut te aliquando erigas, ut Solymanno uenienti iam nunc occurras, ne quid falſo fœderi illius, ne quid ementitæ religioni credas: deniq; ne periurio Turcico uitam nobis eripi ſinas, quam nos tuæ fidei, tuæ uirtuti, tuæ fideli dexteræ commiſimus.

Quòd ſi tu nobis pereuntibus fœdus abs te ictũ obijcies ſi te remorari dices fide data hoſti, uide quæſo ne ſit per iniquum, & non ferendum, te illud putare fœdus, quod ipſe Solymannus hoſtis nullum eſſe iudicauit. Cũ enim ea conetur contra te, quæ perniciem huic regno atq; peſtem afferũt, quis tandem eſt, qui fœdus hoc ueſtrum dicat eſſe potius, quàm inſidioſas ſimulationes, ſpe tua ac fraude Solymanni inſignes? Neq; enim uerbis, ſed ueritate religionem & legum & fœderum exiſtimare debemus. ſi enim illi fœderati dicũtur, quos eadem in fœdere continet fides, quæ ab utra tan-

dem parte fuerit uiolata, ſoluit fœdus: quomodo fœderatum te Solymanno eſſe defendes, cum te ui deas ab illo undiq; peti, atq; oppugnari? quòd ſi in priuatarum rerum uſu pactiones ratæ non fiunt, niſi apud utramq; partem peræquè cuſtodiantur, ita ut ſi quid in pactione ab altero fuerit uiolatũ, alter pactione non teneatur: quid tandem ſentire debes in hac cauſa, qua ſola nititur imperij tui ſalus? quæ quanto maior, potiorq́; eſt, tanto fœdus hoc funeſtum atq; exitioſum, nulla neq; religione, neq; ueritate conſtrictum, non fœdus, ſed dolos, te chnas ac inſidias Machometicas exiſtimare debes. quæ quidem omnia latent in hoc ſpecioſo atq; ſancto fœderis nomine, quod ille cum ad exitium tuum conferat, ſtulti ſumus, ſi nos falſæ religionis uinculis deuinctos ac cõſtrictos, ultro Solymanno dedamus, quod ille cupit: hacq́; mente ut tu ſis, in primis optat, ut ſe uidelicet amico quàm hoſte uti malis, dum Germanos ab Vngaria remouet, dum reliquias Vngarorum conficit, dum ſibi per Vngariam in Poloniam iter munit. Quid enim tandem ille reſpõderet aliud, ſi quis ab eo quæreret? Fœderato uteris Sigiſmundo Solymanne. quid ita? nem pe quod Vngariam per hoc fœdus capere uolui. Quid capta Vngaria cõſequebare? nihil, niſi Poloniam, quam olim auus, proauus, pater petebat me us. At iuſiurandum fœderatum tibi Sigiſmundum

facit,

facit, quod te uiolare fas non eſt: mihi uerò fas eſt, quòd Machometus iubet: & quod lege noſtra licet, quæ mihi religionem & fidem laquei uice cõtra ipſos porrigit Chriſtianos, ut uel iſtis inaniſſimis nominibus illos, ſi ſecus non poſſum, captos de medio tollam, & quouis malo mactem. Si igitur hoc ipſe Solymannus confitetur, quis tantam perfidiam, quis tam apertum periurium, quis tantum ſcelus, fœdus eſſe audebit affirmare? cum ipſe hoſtis, hoſtis inquam regni ac nominis tui Solymannus, cui hoc uni omnium maximè expedit, non audet negare? aut quis tam erit infeſtus, infenſusq́; nobis, qui te inanibus uerbis, quibus nulla ſubeſt res, prohibeat, ne tibi iam nunc proſpicias, ne nobis periclitantibus ſubuenias? teq́; poſtremò cogat, ut ficta religione uinctam atq; conſtrictam Poloniam Turcis tradas? quis uerò erit tam præpoſterus ac peruerſus, qui cum iam omnia parata atq; inſtructa contra te Solymanno eſſe uideat, tibi nunc ius fœderum, rationem, religionem, fidem etiã Turcicã opponat? qua ipſe, ut uides, orbis terrarũ cadit.

Et tamen adhuc ſunt, qui in tanto metu, ac tanto regni tui periculo, exemplis etiam nobis contradicant, cum in ſimili cauſa Vladislaum patruũ tuum Varnenſi prælio uictum, debitas pœnas uiolati fœderis Amuratho perſoluiſſe contendant. In qua tandem cauſa hoc homines ſtultiſſimi affir-

mant? nēpe in ea, quæ memoria patrū noſtrorū geſta eſt, cui Alexander *auus meus interfuit, qui ex* Ruſsia *adoleſcēs ad illud* Varnēſe *bellū profectus, cū in eo bello uir bonus, ac miles ſtrenuus fuiſſet, omnibus ferè municipibus ſuis quos ex municipio* Præmislienſi *ſecū duxerat, amiſsis, hæc rediens narrabat, id quod ego de parente meo nuper audiui:* Vladislaū *plus minus duos & uiginti annos natū, magna ui animi, ac multis prælijs ſecundis elatum adeò fuiſſe, ut nullas copias* Amurathi *tantas eſſe putaret, quas ille cum paucis, & excipere, & carpere dubitaret.* Quare *ille, ut uides, iuuenili errore, non uiolati fœderis pœna* Amuratho *ſuccubuit.* Cum *enim* Vladislao *eadem cauſa fuiſſet cum* Amuratho, *quæ tibi eſt hoc tempore cum* Solymanno: *iiſdem enim artibus* Amurathus Vngariā *petebat olim, quibus nunc petit* Poloniam Solymannus: *& cum armis extorquere* Vladislao *è manibus* Vngariam Amurathes *non poſſet, ut item tibi* Poloniam Solymannus *non poteſt, illa ipſa arte ac lege* Machometica, *cuius ſuprà mentionem feci, circumuenire conatus eſt ingentis animi atq; ſpiritus* Regem. Itaq; *initiò fœdere ille ſuo eum eſt aggreſſus, quod fœdus tamen nunquam eſſe duxit, neq; ipſe* Pont. Max. *neq;* Vladislaus, *neq; poſtremo* Capiſtranus *ille* Senenſis: *ut hæc quæ nunc tibi ſunt cum* Solymanno *fœdera, ruinæ ſimiliora,*

aut

aut tẽpeſtati eſſe, quàm fœderi legitimo omnes au tumant. Ergo *conuenire omnia iam uides, & undiq; Vladislai cauſam cum tua cohærere.* At *ſi te nemo perfidioſum, nemo nocentem, nemo periu rum eſſe dicit, ſi hoc bellum ſuſcipis atq; paras, cõ traq;* Deus *ipſe uocem ex ore omnium hominum mittat, qua te ad hoc bellum legitimum, honeſtũ, neceſſarium uocat: quid eſt, quod quiſquam in cõ ſimili cauſa* Vladislaum *uiolaſſe fœdus audeat con fiteri?* Nõ *fuit igitur illud* Vladislai *fœdus fœderi ſimile, non fuit, in quo non fides ab Amuratho eſt habita, non cõditiones pacis ſeruatæ, non* Vngaria *ab* Amuratho *fœdere fuit tuta: ſcelus illud fuit, & ut iam dixi, ruina quædam, atq; tempeſtas, et quid-uis potius quàm fœdus, aut fides, aut religio. quæ certè ſi integra fuiſſent, et ſi in illo ſancto nomine fœderis non latuiſſent uis & inſidiæ, nunquã pro fectò neq;* Pontifex Max. *autor illius belli fuiſſet, neq;* Capiſtranus *illud ſuaſiſſet, neq; etiã* Vladislaus *ſuſcipiendũ apparãdumq; ſibi putaſſet.* Si *enim ſummorũ hominum autoritas quid rectè quid'ue minus factum ſit nos docet, ut quod hi probarint, rectiſsimè ac ſapientiſsimè factum putemus: quis* Eugenio *quarto authoritate grauior, pietate maior, fide, religione, officio ſanctior fuit? is tamẽ bel lũ illud iuſsit. quis* Capiſtrano *in* Franciſci *familia uir melior? quis cõſtantior? quis moderatior? quis*

legum,

legum, fœderum, officiorumq́; omnium, quibus hominum uita regitur ac continetur fuit, obſeruantior, ut princeps ille creator huius familiæ Franciſcus grauior uir non fuerit: ut quòd Capiſtranus fecerit, id non ſolum decuiſſe ſed etiam debuiſſe fateamur. Et tamen is non ſolum bellum ſuaſit, & ad illud gerendum Vladislaum acerrimè impulit, ſed illud ipſum bellum iſte idem Capiſtranus eadem ui mentis, qua ſuaſerat, etiam geſſit, ut & errorem illum Vladislai, quòd is imparatus Amuratho occurrerat, magna hoſtium cæde corrigeret, & illum præclarum, ac omnibus acerbum fortiſſimi regis interitum, infinitis aceruis Turcarum cõpenſaret. Quod utiq; talis ac tantus uir nunquam neq; Vladislao ſuaſiſſet, neq; ipſe ducem ſe ad illud bellum regi dediſſet, neq; poſtremò reliquias derelicti à rege belli aſperrimè perſecutus fuiſſet, ſi aut illo fœdere regem teneri, aut illud bellum non eſſe iuſtum atq; pium putaſſet. Quamobrem, deſinant aliquando iſti infamia perfidiæ genus tuum contaminare, deſinant optimi regis factum reprehendere, deſinant etiam ea neglectæ religioni tribuere, quæ humanitati cuidam, atq; ipſi fortunæ, quæ in bellis multum ualet, tribuenda ſunt. Videant præterea illud, ne cum de facto nobiliſſimi regis detrahunt, autoritates ſummorum uirorum, atq; ſanctiſſimorum euertant, à quibus illud Varnenſe bellum

lum partim iuſſum, partim uerò geſtum eſt. Quæ cum ita ſint, quid tandem impedit te, aut quid ab hoc bello reuocat? num religio, Deiq; metus? quē audis humana uoce te ad hoc bellū inuitare. num hominum fama? qui omnes in armis ſpem ſalutis tibi demonſtrant. num fœdus? quod ipſe Solymannus hoſtis nullum eſſe, multis argumentis docuit. num exempla fœderatorum illi regum? at illa tibi documento ſunt, eos ſolos remanere, qui fœdere Turcico impediti, maturè, inſidijs cognitis, ex illis falſæ fidei laqueis euolauerunt: illos uerò qui imparati contra hoſtem prodibant, magna cum laude quidem, ſed graui tamen noſtro incommodo cecidiſſe. Reliquos autem omnes, qui fictæ religioni potius ſeruire, quàm ſuæ ſaluti maluerunt, turpiter perire: quorum ego miſerias ſigillatim commemorare nolo, ne uel res notiores tibi quàm mihi recognoſcere tecum uidear: uel tuas augeam moleſtias, commemorandis calamitatibus ſociorum, atq; amicorum. Hoc tamen dicam, quòd uerè poßum, & quòd apud Equites Polonos in concione nuper cum dicerem, intellexi uehementer Equeſtrē ordinem commoueri, neminem niſi incautum à Solymanno eſſe deceptum: neq; aliquem in illius poteſtatem ueniſſe, niſi eum, qui abiectis armis fœderi ſe illius crediderat. Deinde uerò, ut incœperam dicere, neq; illa tibi deſunt, quæ pertinent ad tan-

tum

tum bellum adminiſtrandum, ut ſunt copiæ partim domeſticæ, partim aduẽticiæ. nam ſi æquo cenſu regnum per te fuerit cenſum, abſque dubio, id quod etiam inter omnes uideo conuenire, cenſus hic ad duo millia perueniet lectißimorum & bello aptorũ militum, quorũ tu ſingulos manipulos multis legionib. Turcicis oppones, ſit modò is cenſus pro cõditione cuiuſq; & uitæ & ordinis. cum enim alia uita, alius ordo ſit Equitis, alius Sacerdotis, diuerſus coloni, non eadẽ quoq; ratio, iiſce ordinibus abs te adhibebitur cenſus: ſed pro rata ſua quiſq; parte, militet Eques, det militem ſacerdos, conferat cum negociatore colonus, ut ſic & domi & militiæ ab omnibus Reipub. ſatisfiat, cũ Equitibus bello occupatis, cæteri ex reliquis ordinibus domi manſerint, qui agros colant, qui negocientur, quiq; rem diuinam curent. In quo quidem cenſu, illa quoq; adhibetur rectè moderatio, ut quiſq; quemadmodum eſt ſuarum rerum dominus, ita ſit quoq; ſuarum facultatum ipſe cenſor, ut iuratus in cenſu prodeat miles, quod pro ratione facultatum aliter prodire in cenſu non potuerit, quàm prodierit. Sacerdos qui rura tenet, quod militem alium dare nequierit, quàm dederit: qui uerò decuma uiuit, quòd pro portione ſua tantum contulerit, quantum ſit iuſſus. eadem ratio ſit coloni, ſi abſq; hoc quoq; ruſtico ac miſero ſubſidio bellum geri

non

non poßit. pari modo negociatores, quo in genere omnes ſunt cenſendi, qui quauis induſtria uictum quærunt, ut partem ſuam aliquotam dependant de lucro, ut illis inſtar fundorum Equeſtrium, *maneant pecuniæ integræ: neq; eò ueniant in cenſum, quæ illi in quæſtum contulerunt. Sed quid ago? ſanus ne ſum, qui hæc apu d te diſputo? Intelligo quàm tibi ſim moleſtus: & quàm me iamdudum tua aliò uocat expectatio, quæ mihi obloqui uidetur. Quid? ergo neſciebam ego hæc, niſi tu admonuiſſes? Sciebas tu quid ē Sigiſmunde. Quid enim eſt, quod quidem ſit in ratione adminiſtrandi regni poſitum, quòd tuam ſcientiam ſubterfugiat? aut quod quiſquam nouū, & tibi inauditum, aut quod non ſæpe per te agitatum in* Repub. *tentatumq; ſit, poßit afferre?* Nihil *eſt omnino. tantū abeſt, ut ego te moneam, præſtanti ſapiētia uirum: aut hæc ipſa noua tibi uideri uelim, longo rerum uſu doctißimo, atq; omnium qui unquam regnarunt ſapientißimo* Regi. *nō adeò deſipio, non ita meipſum ignoro: ſed cum initiò mihi propoſuiſſem, nihil eorum prætermittere, quæ tempus & cauſa poſtulat: ſenſim huc incidi, ut etiam ea attingerem, quæ latent, abditaq; ſunt in receſſu excellentis prudentiæ tuæ. Sed illud tamen meminiſſe debes, præter domeſticas haſce copias, quas modò expoſui, multis quoq; aduentitijs multorum regum ac populorum*

rum opibus te ad hoc bellum Turcicum iuuari, quas ultrò ad te deferunt omnes, non ſolum finitimi, ſed etiam illi, quos tibi fortuna huius regni partim fœderatos, partim affines atq; neceſſarios facit. Neq; enim de fide, ac de officio Q. Cæſaris dubitare debes, neq; de ſocietate atq; amicitia Ferdinandi regis. Dederunt enim obſidem uoluntatis ſuæ erga te, hic filiam, ille neptem filio tuo uxorem: tum uerò præter hoc ius matrimonij ſanctum atq; legitimum, accedit utrinq; periculorum omnium ſocietas, ita ut nihil mali Cæſari ſeorſim, & Ferdinando poßit euenire, quod tibi non ſit pertimeſcendum: nihil tibi, quod illis quoq; non ſit expectandum. Quid ego nunc ſigillatim reliquos Germaniæ principes commemorem, cum ij rebus ſuis incommodis uota faciant, ut tu memor aliquando filiæ, quam Principi Marchiæ in matrimonium dediſti: memor ſororum, quas in Bauariam, in Miſniam, in Pomeraniam, in Legniciam nuptum collocaſti: memor poſtremò ipſius Germaniæ, quam refertam ſanguine atq; genere tuo eſſe uides, ſoluas te aliquando ex hiſce fœderum laqueis, quibus te Solymannus ad perniciem & tuam & Germanorum, ac omnium Chriſtianorum conſtrinxit; ut falſa religione ſolutus, armis tibi pariter cum Germanis ſalutem ac libertatem quæras. Iam uerò Italiæ principes, cum & ipſi pertenui diſcrimine à

Græcia ſeparentur, magno ſe in periculo quotidie uiuere arbitrantur. Et *cum crebris excurſionibus* Neapolim, *atq; reliquas maritimas prouincias pe rire indies cernant, uidere illum diem cupiunt, quo tu terra, illi mari, communem* Chriſtiano*rum hoſtem* Solymannum *adoriantur*. Hos *tu igitur ſocios belli cùm ſua ſponte, tum uerò illa neceßitudine atq; affinitate addictos habes, quod clarißima* Bona Regina *tecum eſt nupta, quæ in uetuſta, ac penè cum ipſa* Italia *nata* Sforciadum *domo ſit edita, nõ ſolum* Neapolim, Bariq; *regnum, ſed etiam* Venetos *&* Lombardos *illa robora* Ita*liæ tecum coniungit, cæterosq; qui horum aut imperio aut nomine continentur, qui omnes tibi aderunt, cum primùm legationibus, literis, nuncijs, rumore poſtremò, ac ſermone hominum huius tui cõſilij atq; uolũtatis fama ad illos peruenerit.* Quod *ut commodius fiat, illud è re noſtra fore uidetur, ut* Germanos *principes per legatos, uiros graues & dicendi peritos, in priſtinam pacem atq; concordiam reducas.* Neq; *enim licet, neq; fas eſt, nos ex hoc bello aliquid ſperare boni, dum* Germani *incenſi inimicitijs in aciem prodeunt, & quandiu religionis nomen tantas inter illos excitabit tragœdias. atq; utinam aliquando hiſce diſputationibus ſit aliquis aut modus, aut certè finis: quibus auerſi* Germani *ab imperij cura, tanquam in ſcholis philoſophan-*

loſophantur ocioſi, nunc de calice plebeio, nunc uerò de ſacerdotum coniugio. ita illi cū nouas uxores ſacerdotibus quærunt, ſuas ueteres amittunt cum liberis ac fortunis omnibus. Neq; uerò ego ille ſum ferreus, neq; ita auerſus à Chriſto, ut me quoq; negem iniuria hac communi cōmoueri: ſed tamen ego idem illud confirmo, quod etiam nuper in maxima concione Equitum Polonorum dixi, iniquum mihi uideri, nunc, cum Machometus armis, non argumentis fidem Chriſti demoliatur, auocari Principes à prouinciarum & regnorum cura, inaniſſimis quæſtionibus. quā uocem meam non placuiſſe Germanis doctiſſimis hominibus intelligo, quòd hominum cauſam potiorem eſſe putem, quàm Dei. Ego uerò non puto: ſed cum uideam Conciliū ſæpius prorogari, ſæpeq; nos ſpe in ani eius duci, neq; tamen autore, neq; agente Paulo III. Pont. Max. ullo pacto ab armis diſcedi: ipſos uerò Germanos religionis cauſam ſic tueri, ut non multū ſanè curent, quas religio ſedes amiſſa Germania ſit habitura: ſuaſi tum Equitibus Pol. idem quod nunc apud te repeto, quo te autore darent operam, ut aliquibus æquis conditionibus Q. Cæſar pacem in Germania conſtituat: ſi non illā quæ ad omnes leuandas iniurias pertineret, at ſaltem illam, qua ad tempus controuerſijs ſedatis, hoc metu atq; hac perturbatione animorum atq; rerum

Germa-

Germaniã liberaret. Cuius dicti me ſanè nōdũ pœnitet. Quid enim eſt quod quiſquam cōmodius in tanto rerum motu in medium afferat, quàm eſt tũ hoc à me dictum? Verẽdũ mihi credo erat, ne poſſem in illa concione conſiſtere, ſi Cæſar omnibus prouincijs, regnis, liberis populis, tam luctuoſam, tam acerbam, tam formidoloſam diſſenſionem me ſuaſore eriperet: præſertim cum uideam palàm ab omnibus Cæſarem reprehendi, quòd is paruo labore magnas controuerſias tollere aut non uult, aut non curat. Nam poſſe illum, omnes ſcimus: qui ſi ueteres illos Conſtantinos, Theodoſios, ac Sigiſmundos imitari uoluiſſet, qui inuitiſsimis omnib. coacto Pontificum Concilio, facilè omnes huiuſmodi ſeditiones ex Repub. tollebant, iampridem bella ciuilia nulla haberemus. Cui loco Sigiſmunde per Chriſtum Ieſum, per ſanguinem illius pro te & pro nobis fuſum proſpicito, & quantum eſt in te prouideto, ut tantum diſsidium, tam turpe, tã uetus, tam periculoſum atq; nocens, quod plurima detrimenta Chriſtianis rebus importauit, quod Germaniam affixit, quod Vngariam euertit, quod tibi Valachiam eripuit: hoc inquam tu malum tam latè diuiſum atq; diſperſum, ſi uniuerſum ex Rep. Chriſtiana tollere nequis, at ſaltẽ ad aliquod tempus mitiges atq; ſedes. Quòd ſi Germani de ſtudio nil remittunt, uerendum eſt ne priuſquam id aſſequantur,

 quantur,

quantur, quod uolunt, pereat Germania, Poloni a etiam capta ſeruiat: ipſe praeterea Deus, etiamſi uelit, nihil ſummae rei, cauſaeq; noſtrae proſit, ſi ita prudentes & ſcientes ad interitum ruemus uoluntariũ. Quod ne accidat, tibi Sigiſmunde prouidendum eſt: in eoq; neq; laborem ullum, neq; curam, neq; diligentiã praetermittas, quo reductis in gratiam Germanis, pax deſiderata cunctis gentibus per te reſtituatur: eaq; res tibi, regnoq; tuo opem, defenſionem, auxiliumq; afferat. Cũ Germani primùm, deinde reliqui omnes liberati, inimicitijs ac odio ciuili ſoluti coeant facilius ad tantum bellũ, ac animos coniungant, tibiq; in primis opem ferant, quem in medijs periculis eſſe uident, cui imminere Solymannum ex Vngaria, bellum denunciari ex Valachia, flammam atq; ferrum minitari ex Scythia cernunt, cui nihil prodeſſe foedus, nihil iuſiurandum, nihil fidem, nihil religionem omnes intelligunt. Vt iam tibi praecipuè ſit elaborãdum, ut ſi non aliorum cauſa, tuae tamen uitae atq; ſalutis gratia, in concordiam Germanos reducas, priuſquam Solymannus huc ueniat, ac tuos conatus omnes opprimat: praeſertim cum hoc agi, hoc cogitari, in eo etiam elaborari ab illo ſentias, quomodo totum bellum ex Vngaria in Poloniam quamprimum transferat: ut quemadmodum olim per Vngariam in Poloniam parabat ſibi uiam, ita nũc

quoq; hanc eandem per Poloniam in Germaniam continuet atq; conficiat. Hic tu Sigiſmunde efficias oportet facultate animi, conſilijq; tui, ut patriam ex hoc tanto metu ac periculo, in quo nunc eſt, quàm primùm liberes: te illa ſolum intuetur, tibi ſe concredidit, ſine te ſalua eſſe nequit: tibi ſe poſtremò ad omnia opportuniſsimam præbet & ad bellum gerendum, & ad exercitus ornandos, & ad pecuniam, quanta ſit opus, conferendam. Nihil itaq; iam tibi à nobis deeſt. Sequimur quocunque duxeris, adſumus omnes armati: nullus ordo, nullus locus, nullus homo aliud abs te depoſcit, quàm hoſtem, quàm arma, quàm bellum. Neque uerò tibi Solymannus in Polonia expectandus eſt, ſed ultrò armis atq; ferro appetendus, ut in Vngaricis potius ruinis, quàm in noſtris tectis bellũ cum illo geramus: ne ſi illum domi apud amiciſsimas ſedes ac deos penates expectauerimus, pro aris & foris cum illo pugnare uideamur, non pro imperio, neq; pro ea dignitate, quam nobis maiores noſtri multo ſanguine partam reliquerunt. Deinde uerò, cum maior uis ſemper ſit inferentis bellum, quàm propulſantis, qui intra parietes domeſticos bellum cum hoſte gerit, facilè debilitatur eius animus illa calamitate, cum ferro atq; igni uaſtata patria, cogitur illa uidere, quæ quouis uulnere ſunt grauiora: ut uexationem coniugis, ſtupra fi-

liæ,flammam patriæ,cladem ſuorum. In *hoc ſpe-ctaculo,tam acerbo & miſero,& graui ad uidendum,quæ uis eſt? quæ mens? qui animus? quæ à quo quam excogitata fortitudo,quam tanta acerbitas, ac tam horribilis rerum facies non deijciat ac proſternat?* At *hi qui procul domo hoſti pro patria occurrũt,ſpe bona freti,nulloq; acerbo ſenſu ex ſuorum calamitate afflicti,integri ac ualentes, longè efficiuntur alacriores in pugna, quàm ſi cum hoc eodem animo ante ora coniugum, liberorum, parentum,cum hoſte congrederentur armato, ac penè uictore.* Quamobrem *idem tibi faciendũ eſt, ut integris rebus tuis bellum cum* Solymanno *ubiuis potius,quàm in* Polonia *domi,geras.* Noli *etiã omnia ſimul hoſti obijcere:militem, cum quo pugnet:coniugem militis,quã ſtupret: liberos,quos necet:fortunas,quas uexet: tecta,quæ incẽdat:templa,quæ euertat.* Sed *cum hæc nobis domi ſalua manſerint,leuiora erunt illa uulnera,quæ excipiemus foris, quæ nõ obligabit exanimata uxor, nõ uidebit conſtuprata filia, non lugebit uexatus parens,non cæſa mater,non incenſa grauiora reddet patria.* Hoſtis *poſtremò ipſe non habebit quò nos diſtrahat,quo minus integras uires afferamus ad pugnam:cum nihil ante pedes fuerit,quod nos metu aut cura ſollicitet,præter illam neceßariam,ne uidelicet turpiter ſeruiamus potius,quàm pulchrã*

petamus

petamus per uulnera mortem: qua ſanè aut uictorem te faciemus, quod quidē det nobis Deus: *aut certè illud aſſequemur, quod ipſe ſcit nobis expedire magis.*

Dixi.

TYPOGRAPHVS LECTORI S.

Nacti ſumus amice Lector, exemplum eius Epiſtolæ, *qua* S. Orichouuius Orationem *ſuam commendat Sereniſſimo* Sigiſmundo Poloniæ Regi: *quā cum* Oratione *abſoluta*, Ruſſia *miſſam ab amicis accepiſſemus, quòd cognitione tua digna uideretur, eam hoc loco potiſſimum ſubiungere libuit.* Vale.

SERENISSIME, AC INVICTISSIME REX,

NOn dubito, quin admirata ſit Maieſtas tua, quid nam mihi in mentem uenerit ad te Regem regum ſcribere: cum id mihi homini priuato, & tibi incognito, ac ne audito fortaſſe quidem, minime licere uideatur. Verùm hæc eſt huius ſiue audaciæ, ſiue iudicij mei cauſa, quam Maieſtati tuæ in primis probari cupio. Cum enim Maieſtas tua ita merita ſit de ſuis, ut tibi poſt Deum omnia debeamus, non putabam abſq; culpa poſſe à me præteriri laudes tuas, quibus nõ minus ipſum te, quàm Polonorum nomẽ illuſtraſti: quod etſi magnũ ſua ſponte ſemper fuit, nulla tamen tam illuſtri laude unquam eſt celebratum, cui res à te geſtæ lumẽ nõ intuliſſe uideantur: ut illæ omnes res præclaræ, quæ partim domi, partim militiæ à maioribus tuis ſunt conſtitutæ, illæ ipſæ uel amplificatæ ſint nominis tui gloria, uel etiam illuſtratæ ſplendore laudis tuæ. Quod cũ pro ſe quiſq; in cœlum laudibus ferat, ego quoq; pro mea uirili, ſuſcipiendam mihi putaui aliquam ſepoſitam partem laudum tuarum, ex tua immenſa gloria: quæ cum ſumma ſit, non meæ tantum uires, quæ ſunt exiguæ, ſed nec cuiuſquam omnino, ad res tuas geſtas celebrandas ſufficiunt. Quare partem aliquam de tuis rebus

decerpere

decerpere libuit, eamq; noſtro modo mandare lite ris, poſteritatiq; prodere. Erit enim uti ſpero, ali quis locus ſcriptis noſtris apud poſteros: & fortaſſe extabunt aliqui, qui noſtra legent: non iam facultate noſtra adducti, quæ quidẽ in me nulla eſt: ſed magnitudine nominis tui cõmoti, quod huiuſmodi eſt, ut etiam uel inertiſſimo ſcriptori ſua ſpõ te lectorem conciliare poſſit. Itaq;, quod ſperare debeo, memoria nominis tui ſcripta noſtra uiuent, commendatione creſcent, rebus deniq; tuis geſtis inueteraſcent & corroborabuntur. Sed quoniam pleriq; eruditi uiri de Maieſtate tua ſcripſerunt, habebantq; multi hunc quaſi communem gloriæ tuæ campum, in quo excurrere facultas cuiuſq; co gnoſciq; poſſet: uideo me iniqua conditione illis ſuc cedere. Nam cum ſim autoritate, uſu, ingenio, lon gè ab illis in ſcribendo ſuperatus, tum uerò ipſa for tuna. cum enim alij florentiſſimis tuis rebus de te ſcripſiſſent, mihi res tuas perturbatas, ac nimium periculoſas ad ſcribendum ipſa ſors dedit. Cum enim inclinatione communium temporũ, ipſa quoque Polonia in medium rerum omnium certamen atq; diſcrimen deueniſſet, de ijs rebus ſcripſi, quas tempus ipſum afferebat, non quas uoluntas mea cu piebat. Scripſi enim nuper ad Maieſtatem tuam, orationem de bello Turcis inferendo, quæ nomine inſignita tuo, in manus hominum iam exiuit: quã

etiam Maieſtati tuæ nunc mitto, in qua ſanè cona ti ſumus omnem rationem ſuſcipiendi belli, cũ tua laude coniungere. In quo ſi non aſſequimur quod uolumus, id tu ingenio tribues minimè uoluntati pari. Conati certè quidem ſumus, ut lector intelligat te talẽ eſſe Regem, de quo nobis ſubditis ucrè licet gloriari. Hæc enim eſt demùm perfecta Regum laus, & cui facilè auditor acquieſcit, cum illi probati fuerint ſuis, & cum quaſi illuſtrati ſuorũ laude celebrantur: præſertim ſi ea laus non ab inuitis naſcatur, quod tuæ Maieſtati utiq; contigiſſe uideo. Neq; enim, ut de me ipſo loquar, ego de Maieſtate tua ſcripſi, ut aliquam bonam gratiam per hanc cauſam mihi quæſiſſe apud te uidear: contentus enim ſum hoc communi tuo beneficio, quo tu mihi patriam incolumem, parentes, iura, leges, libertatem poſtremò integram præſtas. quibus ego tantis beneficijs abs te affectus, non opus habeo tẽporis cauſa furari licentiam fingendi: ſed cum ſciã nulla re alia magis cõmendari hominum ſcripta, quàm libertate ſcribentis, non aliundè petebam, quod in ſcriptis noſtris probaret Lector, niſi ex his rebus, quas eſſe in te non ſolũ ciues tui, ſed etiã reliqui omnes agnoſcunt. Tantumq; abeſt ut hic aliquid tibi affingam, ut etiam metuam, ne reprehendar à multis, quòd peruulgatas tantum laudes tuas, ac penè communes poſuerim, maiores uerò

&

& admirabiliores omiſerim: quibus ego reſpondebo, me uidiſſe quidem etiam illa quæ iſti in me requirunt, ſed aſſequi tamen non tantum ſcribendo, ſed ne cogitando quidem magnitudinem illorũ potuiſſe. Quamobrẽ primùm à Maieſtate tua peto, uti mihi ignoſcas, ſi tuo excelſo nomine in edenda hac ipſa Oratione abuti uideor: idq́; ut impendenti calamitati tribuas, quam tuis imminere ex Vngaria uides. Peto deinde, ut hanc quoq; epiſtolam, prolixiorem fortaſſe quàm Maieſtas tua poſtulat, boni conſulas: ſubditiq́; fideliſſimi uoluntatem co animo excipias, quo ſoles reliquorum, & in primis eorum qui beneficia hæc tua communia conſeruatæ ſalutis ac libertatis communis, publicè etiã ſcribendo agnoſcunt. Bene ualeat Maieſtas tua. Datæ Præmisliæ Kal. Martij, Anno Chriſti 1544.

Eiuſdem ueſtræ Sacræ et Sereniſſ. Regiæ Maieſtatis,
fidelis ſubditus
Stanislaus Orichouius.

ERRATA.

In Epiſtolæ nuncupatoriæ inſcriptione legẽd. Orichouius Pag. 53. uerſ. 15. ſacerdotib. 63. 21. continentes 84. 22. Concilij 92. 14. ſpoliauerant 104. 7. Laski 111. 1. Ferrarcſa et 3. diobolares 113. 18. occultari 135. 9. beſtia 163. 5. conculcari 141. 9. indicabo

INDEX.

RERVM HOC LIBRO PRAECIpuè memorabilium Index: in quo prior numerus paginam, alter uerſum denotat.

A Lexander tertius Pont. 151. 17. *ueram pudicitiam ex Latina Eccleſia eiecit* 139.2
Alexander tertius Pont. Antichriſtus & anathema, & cur 153.5
Alexander Sextus Pontifex 77.18
Alexandrini & Antiochæni legẽ cœlibatus nunquam probauerunt 91.24
Amurathus Turcarum Imperator ſæpe ex Vngaria pulſus 193.13
Anna Petri Aloyſij Pherneſij ſoror 80.9
Auaritiæ Romanæ prætextus 173.22
Auſtria à Turca fatigata cladibus 195.17

B

Bucouina cædes 205.22
Benedictio, qua Deus matrimonio benedixit, ad duo refertur 25.2
Bernardus Prethuicius 247.15

C

Caſimirus rex cum Mathia in Sileſia bellum gerit 230.16
Caſimiri Polonorum regis lex 229.5
Cœlibatus non probatus à Germanis 90.23
Cœlibatus legem ſoli Latini receperunt 91.22

Cœlibum

Cœlibum pœna 79.4
Cenſus meretricum Romæ 109.3
Chriſti dictum declaratur 66.27
Chriſti Eccleſia à uerbo Dei non diſcedit 151.7
Chriſti uerba, Iam nõ ſunt duo, ſed una caro, &c. explicantur 26.10
à Chriſto matrimonium honeſtatum 28.15
Claues traditæ Eccleſiæ ad ſalutem, non ad perniciem 114.14
Clemens ſeptimus Pont. 167.12
Comitia Polonica 179.10
Commodum priuatum unde 221.10
Commune bonum unde 221.11
Concilium Conſtantienſe 186.2
Confirmationem coniugij ſui Orichouius petit à Pontifice 145.3
Coniugium non prohibuit, quo minus patribus fierent promiſſiones 29.11
de Coniugio teſtimonium Salomonis. 31.13. & 34.21. item Malachiæ 44.8
Conſilia Syricij 7.10
Conſtantienſe Concilium 179.10
Continentiæ uota, aperta periuria 149.5
Croacia, Dalmatia, Vngaria, à Turca captæ. 208.(12
D
Decretales conſtuprant Eccleſiam 154.27
Decretum Phalaridis 166.26
Deus

Deus non omnes uult continenter uiuere 66.24
Deus quomodo nobis præſtò ſit 66.6
Deus tacitè ſcelus exprobrat perfidæ menti 213.3
Diuiſio Eccleſiæ 98.20

E

Eccleſia conſtuprata à Decretalibus 154.27
Eccleſia quandò diuiſa in orientalem & occidentalem 98.20
Eccleſiæ ſecundarium caput 169.9
Eccleſiæ uerus paſtor quis 179.1
Epiſcopi et presbyteri uxorati uſq; ad Syriciũ 53.4
Excommunicati Germani, quòd legem de cœlibatu non admitterent 91.9
Excommunicatio quid 176.7
Exilium ſinè culpa non metuendum 177.19

G

Germaniæ urbes munitæ 242.21
Germani excommunicati, quòd legem de cœlibatu non admitterent 91.9
Germanorum laus 232.8. & 243.24
Græci ob turpem cœlibatum, Romam tanquam ſtercus contemnunt 53.7
Græcis, in rebus eccleſiæ ſincerũ iudicium 91.1
Gregorius ſeptimus Pont. 160.1

H

Herodis uota 147.17
Homini cur bonum non ſit eſſe ſolum 19.7

Hominum

Hominis uita duab. reb. trãquilla cõtinetur. 11.14
Honor uerus quis 219.9

I

Iagelo dux Germanos deuicit 280.14
Ibraimus Baſſa 213. 23
Imperium non firmum quando 210.20
Imperium ſi beneuolentia ſubditorum cõtinetur, labores et pericula homines nõ recuſant, 210.15
Incautorum excuſatio 235.14
Infantum multorũ corpora clàm in Tyberim Romæ coniecta 113.5
Ioannis Alberti Regis cum Stephano Palatino bellum 230.17
Ioanni Alberto Poloniæ Regi aduerſa fortuna.
Ioannes Boccatius 160.22 (251.15
Ioannes Laski 100.8
Ioannes Tarnouius exercitus Poloni Imperator 205.26.& 240.16
Ioannis Tarnouij laus 233.14
Iudæus quidam Romam accedit 560.22
Iudicia ſummæ exiſtimationis tria 23.3
Iulius ſecundus Pont. cum Venetis certat 167.11

L

Ladislaus Rex contra Amurathum 230.14
Latini legem cœlibatus ſoli receperunt 91.22
Legati pontificij Maguntiæ uiolati 91.11
Lex Caſimiri Regis Polonorum 229.5

Lex Dei de matrimonio. 16.26. eiuſdem alterum caput explicatum 20.6
Legem de cœlibatu Itali primò receperunt, Germani nunquam probauerunt, Hiſpani multo minus, Græci funditus repudiarunt 90.23
Lex de concubina 94.18. & 96.12
Lex Paunutia 127.15

M

Malachiæ teſtimonium de coniugio 44.8
Martinus Lutherus 85.12
Matrimonium à Chriſto honeſtatum 28.15
De matrimonio lex Dei 16.26
Quæcunq; de matrimonio in ueteri teſtamento dicta ſunt, non ſigna, ſed præcepta, ac lex cenſenda ſunt 49.23
Meretricum Romæ cenſus 109.3
Miles alacris in bello propter duo 239.19
Mors hominis comes 218.11

N

Naturæ uoluptas comes 36.19
Neſtrum flumen 197.4

O

Opera coloni, militis, ſacerdotis, quomodo in Rep. probatur 222.20
Oppoca & Starodubum expugnantur 220.6
Orichouius reſponſum gratis à Pontifice petit. 132.2

Orichouij patria 141.11

P

Paſtor uerus Eccleſiæ quis 170.1
Paulus ſecundus Pontifex conſilium cœpit de cœlibatū tollendo 77.26
Paulus ſecundus pontifex diſticho notatus 77.6
Paulus tertius pontifex 77.26
D. Pauli locus de coniugio, declaratus 51.13. & 62.21. & 68.15. & 122.17
Paunutia lex de cœlibatu 127.15
Petrus Aloyſius Pauli tertij pōtificis filius. 79.10
Petrus Cmita commendatur 233.27
Phalaridis decretum 166.26
Phormiones & Sanniones Romani 157.11
Phryne qua arte ſe defenderit 37.25
Poloni cæſi à Turca 154.1
Poloni in bello aut uincūt, aut moriuntur. 246.20
Poloni Valachia priuati 198.5
Poloni uiginti millia Scytharum ad Viſnouiecz occiderunt 217.1
Polonorum copiæ ex equeſtri ordine 233.9
Polonorum laus 246.22
Polonorum Regi neptis Caroli V. Imperatoris datur 231.27
Polonia nulla comitia habet, in quibus de minuenda Romana intemperantia non deliberetur 179.10

Polonia nullo fidens propugnaculo, neque muro. 245.1
Poloniæ Rex legum ſeruus 178.12
Pontifex ſecundariũ caput Eccleſiæ, quod ab ipſa ſponte ſua ſeſe abſcidit 169.9
Pontificij Legati Maguntiæ uiolati 91.11

R

Rationes Bariſelli Romani 111.1
Rex Poloniæ legum ſeruus 178.12
Reges Poloniæ aliquot uicti à Turcis 218.7
Rhodus qua ratione capta à Turca 208.9
Roma ob cœlibatum tanquam ſtercus à Græcis cõtemnitur 53.7
Romæ multorum infantum corpora in Tyberim coniecta reperiuntur 113.5
Romæ numerata XLV. millia meretricum 109.1
Romæ uiri pij ac docti, impijs & indoctis cedunt. 170.24
Romanæ auaritiæ prætextus 173.22
Romani Sanniones & Phormiones 157.12
Rußiæ ſitus 241.13

S

Sacerdotum connubium, contubernium appellatum in Decretalibus 151.17
Sacerdotibus expedit uxorem habere 48.14
Sampſon, Dauid, Salomon, à mulieribus uicti. 38.10

Scorta

Scorta Romæ quot 109.1
Scorta Romæ quotannis tributum conferunt. 110. 17. *& quantum* 28
Scytharum XX.M. *à Polonis cæſi* 217.1
Sigiſmundus, Ladislaus, Ludouicusq́; reges Polo*niæ, uicti à Turcis* 218.7
Socalienſis clades 205.22
Solymanni uerba 248.7.& 10
Starodubum & Oppoca expugnantur à Polonis 220.6
Syricius Dei aduerſarius, hoſtis naturæ, prædo iuris humani atq; diuini, peſtis & pernicies honeſtæ uitæ 9.27
Syricij conſilia 7.10
Syricij lex de cœlibatu pernicioſa eccleſiæ, repugnans Deo, &c. 11.10.& 12.21
à Syricio repetuntur erepta 9.8

T

Tacius hæreticus 88.24
Turca Auſtriam affligit 195.17
Turca quomodo in Rhodum introductus 208.9
Turca Viennam bis oppugnat 242.27
Turca unde 207.4
Turcarum uultus & mores 202.4

V

Veneti impugnantur à Iulio ſecundo Pontifice. 167.18

Vienna à Turca bis oppugnata 242.27
Viri decus uxor 35.13
Viri docti & pij, indoctis ac impijs Romæ *cedũt.* 170.24
Vita hominum duabus rebus trãquilla cõtinetur. 11.14
Vngaria quibus artibus capta 198.8
Vngarorum, & Petri Valachi *monita* 247.4
Voluptas comes naturæ 36.19
Vota continentiæ, aperta periuria 149.5
Votorum legitimorum tres conditiones. 147.24
Vxor decus uiri 35.13
Vxor non dimittenda 146.14

FINIS.

C. IANITII P. L. EPI-GRAMMA.

Quàm ruit in Turcas facundo Orichouius ore,
Irati uarium per Ciceronis iter:
Tam ruerent cuncti iuncto ſi fœdere reges,
Quotquot de Chriſti nomine nomen habent,
In præceps rueret Solymanni gloria, & eſſet
Aut nihil, aut ſeruus, quod fuit antè, Getes.

τέλος.

t 3

BASILEAE EXCVDE-
batur, in Officina Ioannis Oporini, An
no Chriſtiano M. D. LI. Menſe
Decembri.